

ศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม

AN ANALYTICAL STUDY OF THE BUDDHIST FUNERAL CEREMONY FOR
DHAMMA MEDICINE COMMUNITY

นางสาววรรณฯ พลรบ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๖

ศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม

นางสาววรรณภา พลรบ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๖

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

An Analytical Study of the Buddhist Funeral Ceremony for
Dhamma Medicine Community

Miss Wanna Pholrob

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2023

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ. ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(ผศ. ดร.สมหวัง แก้วสุฟอง)

ประธานกรรมการ

(ดร.วิโรจน์ วิชัย)

กรรมการ

(รศ. ดร.เทพประวิณ จันทร์แรง)

กรรมการ

(พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์, ดร.)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

รศ. ดร.เทพประวิณ จันทร์แรง

ประธานกรรมการ

พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์, ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นางสาววรรณภา พลรบ)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : ศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม
- ผู้วิจัย** : นางสาววรรณ พลรบ
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : รศ. ดร.เทพประวิณ จันทร์แรง, พธ.บ. (ศาสนา), ศศ.บ. (ไทยคดีศึกษา), M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Pali and Buddhism)
 - : พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์, ดร., ป.ธ. ๕, พธ.บ. (ศาสนา), M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Buddhist Studies)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๒ มิถุนายน ๒๕๖๖

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาการจัดงานศพในพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม ๓) เพื่อวิเคราะห์พุทธวิธีการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม

ผลการวิจัยพบว่า การจัดงานศพในพระพุทธศาสนาไร้รูปแบบและเพื่อจัดการศพไม่ให้เกิดการเนาเหม็น เช่น การจัดงานศพของพระพาหิยะ พระพุทธเจ้าตรัสเพียง จงยกร่างพระพาหิยะวางบนเตียงแล้วนำไปเผา วิธีการที่เรียบง่ายนี้จึงลดการสิ้นเปลือง ลดความยุ่งยาก ส่วนพระบรมศพของพระพุทธเจ้าให้จัดแบบเดียวกับพระเจ้าจักรพรรดิ เพื่อการเคารพสักการะอย่างสูงสุด

การจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม ไม่มีพิธีกรรมอะไรที่ยุ่งยาก แต่ละชีวิตใครจะได้อะไรก็เกิดจากพฤติกรรมของตนเอง ถ้ายังล้างกิเลสได้ไม่หมดยังมีส่วนเหลือ การตายก็เป็นไปตามกฎวิภูฏะ จนกว่าจะสิ้นกิเลส โดยใช้หลักสาราณียธรรม ช่วยเหลือกันด้วยความเมตตา เสียสละ แรงกาย แรงใจ แรงปัญญาาร่วม เป็นการลดต้นทุน ลดความยุ่งยาก ลดทุกข์ ในการจัดงานศพ

การจัดงานศพของแพทย์วิถีธรรมเป็นการจัดแบบปัญหาพาพันทุกข์ เพราะสิ่งสำคัญคือ ความสงบสุข การปิดอัมใจของญาติ คือ ไม่ทำให้ผู้จัดเป็นหนี้ ไม่ทำให้สัตว์ตัวใดต้องตายเพราะการจัดงานศพ ปราศจากอบายมุข ไม่ผิดศีล ๕ ไม่ส่งเสริมการปาณาติบาตด้วยการเลี้ยงอาหารแบบมังสวิรัต ไม่มีการลักทรัพย์ ไม่มีการโกหก ไม่มีอบายมุขที่จะทำให้คนหลงมกมาย ส่งเสริมให้ผู้มีปัญญาได้ระลึกถึงความตายของตนเองและผู้ตาย รู้ว่าสิ่งไหนดีควรปฏิบัติ สิ่งไหนไม่ดีไม่ควรปฏิบัติ

Thesis Title : An Analytical Study of the Buddhist Funeral Ceremony
for Dhamma Medicine Community

Researcher : Miss Wanna Pholrob

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Assoc. Prof. Dr. Thepprawin Chanraeng, B.A. (Religions),
B.A. (Thai Studies), M.A. (Buddhist Studies),
Ph.D. (Pali and Buddhism)

: Phrakrusiripariyatyanusath, Dr., Pali V., B.A. (Religions),
M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : June 2, 2023

Abstract

The objectives of this investigation were threefold: 1) to scrutinize Buddhist funeral arrangements, 2) to explore the funeral arrangements of the Dhamma Medicine Community, and 3) to analyze the Dhamma Medicine Community's application of Buddhist funeral arrangements.

The findings indicated that Buddhist funeral arrangements, as shown by Venerable Bahiya's funeral, are distinguished by their simplicity. The Buddha just asked that Bahiya's body be placed on a bed and burned. There were no elaborate rites or crematoriums involved. This basic strategy reduces waste and emphasizes simplicity. In contrast, managing the Lord Buddha's remains required a comparable approach to that of an emperor in order to maintain the utmost level of devotion and adoration.

Within the Dhamma Medicine Community, funeral arrangements show a similar penchant for simplicity, free of complex ceremonies. Their point of view emphasizes the idea that people bear the repercussions of their choices during their lifetime. If the defilements are not completely removed, leftover components remain. Death is just viewed as a corporeal transfer, with the cycle continuing until the defilements are totally eradicated. The practice of Saraniyadhamma, or virtues for

brotherly life, which encourage mutual compassion, sacrifice, physical strength, mental strength, and wisdom, helps to reduce funeral costs.

The Dhamma Medicine Community's funeral planning policy represents the use of knowledge to alleviate suffering. The achievement of peace is the basic tenet. It promotes relatives' comfort without putting financial strain on the organizers. The funeral preparations forbid animal sacrifices, abstain from any infractions of the Five Precepts, and do not support lavish feasts, instead choosing vegetarian meals. Dishonesty, thieving, and deceitful vices are prohibited by the protocols. They create a knowledge of virtuous deeds to seek and unvirtuous actions to avoid by encouraging conscious contemplation of mortality, both one's own and those of the departed.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม” เล่มนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลือจาก รศ. ดร.เทพประวิณ จันทร์แรง ที่ปรึกษาหลักและพระครูสิริปริยัตยานุศาสตร์, ดร. ที่ปรึกษาร่วม ได้เมตตาให้กำลังใจ ให้คำปรึกษาชี้แนะแนวทางในการเรียนรู้ การดำเนินการวิจัย การตรวจสอบ และแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ทำให้วิทยานิพนธ์มีเนื้อหาที่สมบูรณ์ และทำให้การศึกษาในครั้งนี้ สำเร็จได้ด้วยดี ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง

ผู้วิจัยขอกราบนมัสการกราบขอบพระคุณด้วยความเคารพอย่างสูงยิ่งในความเมตตากรุณาจากพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ ผู้เป็นนักบวชผู้นำทางจิตวิญญาณของชาวชุมชนบุญนิยมมอไศก ผู้ให้กำเนิดทางจิตวิญญาณแก่ผู้วิจัยและคณะท่านสมณะผู้เป็นนักบวชชายชาวชุมชนบุญนิยมมอไศกและสีกขมาตุผู้เป็นนักบวชหญิงชาวชุมชนบุญนิยมมอไศก ที่เมตตาถ่ายทอดอบรมและแนะนำให้คำสอน “การจัดงานศพ” อย่างสัมมาทิฐิ

ขอกราบขอบพระคุณ ดร.ใจเพชร กล้าจน ผู้เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชนเครือข่ายจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม สอนป่านาบุญ ผู้ให้กำเนิดทางจิตวิญญาณแก่ผู้วิจัย ให้มีจิตวิญญาณแห่งการพึ่งตน เสียสละ เมตตา เอื้อเฟื้อและแบ่งปัน เพื่อความผาสุกของมวลมนุษยชาติอันแท้จริงพร้อมทั้งให้คำแนะนำปรึกษาชี้แนะแนวทางในการพัฒนาสัมมาทิฐิ ตามหลัก “การจัดงานศพตรงตามพุทธพิธี”

กราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเก็บข้อมูลทั้ง ๓ ท่าน คือ ผศ. ดร.สมหวัง แก้วสุฟอง, ผศ. ดร.สยาม ราชวัตร, และ ดร.พิสิฐฐ์ โคตรสุโพธิ์ ที่อนุเคราะห์ในการให้ข้อมูล ให้คำปรึกษา และชี้แนะแนวทางการสร้างเครื่องมือเก็บข้อมูลในการทำงานวิจัย

ขอขอบพระคุณจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมทุกท่าน ที่มีส่วนร่วมในการสนับสนุนการศึกษาและการลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อเก็บข้อมูลสำหรับทำงานวิจัย กระทั่งทำให้การทำงานวิจัยนี้ ประสบผลสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ท้ายที่สุดนี้ขอกราบขอบพระคุณ สมาชิกในครอบครัว ที่ให้แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมภายในจิตวิญญาณของตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคมโลก ให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไปตามลำดับ

นางสาววรรณมา พลรบ

๒ มิถุนายน ๒๕๖๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามวิจัย	๖
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๖
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๗
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๘
๑.๖ ทบทวนและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๑.๗ วิธีดำเนินงานวิจัย	๒๐
๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๒๒
บทที่ ๒ การจัดงานศพในพระพุทธศาสนา	๒๓
๒.๑ แนวคิดเรื่องชีวิตและความตายในพระพุทธศาสนา	๒๔
๒.๑.๑ ชีวิตคืออะไร	๒๔
๒.๑.๒ ความตายคืออะไร	๒๕
๒.๒ การจัดงานศพในพระพุทธศาสนา	๒๗
๒.๒.๑ การจัดงานศพในสมัยพุทธกาล	๒๘
๒.๒.๒ การจัดงานศพในสังคมไทย	๔๗
๒.๓ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการจัดงานศพ	๕๒
บทที่ ๓ การจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม	๕๘
๓.๑ บริบทชุมชนแพทย์วิถีธรรม	๕๙
๓.๑.๑ ภูมิประเทศชุมชนภูผาฟ้าน้ำ	๖๐
๓.๑.๒ ลักษณะประชากรชุมชนภูผาฟ้าน้ำ	๖๑

๓.๑.๓	วัฒนธรรมและกิจกรรมชุมชนภูผาฟ้าน้ำ	๖๑
๓.๑.๔	หลักปฏิบัติตนของจิตอาสาในชุมชนภูผาฟ้าน้ำ	๖๑
๓.๑.๕	การจัดสรรสวัสดิการด้านปัจจัย ๔	๖๒
๓.๑.๖	ฐานงานหลัก ๑๒ ฐานงาน	๖๒
๓.๒	แนวคิดและหลักการ การจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถี	๖๖
๓.๓	กระบวนการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม	๗๓
๓.๔	ปัญหาและอุปสรรคการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม	๗๖
๓.๕	ผลสัมฤทธิ์และคุณค่าจากการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม	๗๘
๓.๕.๑	การจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม	๗๘
๓.๕.๒	ด้านนามธรรม ด้านจิตใจ	๗๙
๓.๕.๓	ด้านรูปธรรม	๘๐
บทที่ ๔	วิเคราะห์พุทธวิธีการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม	๙๓
๔.๑	วิเคราะห์ แนวคิดและหลักการ การจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม	๙๔
๔.๑.๑	สาราณียธรรม	๙๖
๔.๑.๒	วรรณะ ๙	๙๗
๔.๑.๓	เวียงบาย	๑๐๐
๔.๑.๔	พึ่งตนเองได้	๑๐๑
๔.๑.๕	พันทุกข์ได้จริง จัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม	๑๐๑
๔.๒	วิเคราะห์ ขบวนการการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม	๑๐๒
๔.๓	วิเคราะห์พุทธวิธีการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม	๑๐๕
๔.๔	วิเคราะห์คุณค่าพุทธวิธีการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม	๑๑๑
บทที่ ๕	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๒๒
๕.๑	สรุปผลการวิจัย	๑๒๓
๕.๒	อภิปรายผลการวิจัย	๑๒๘
๕.๓	ข้อเสนอแนะ	๑๒๘
บรรณานุกรม		๑๓๑
ภาคผนวก		๑๓๘
ภาคผนวก ก.	หนังสือขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	๑๓๙
ภาคผนวก ข.	แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๔๓
ภาคผนวก ค.	หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ	๑๔๖

ช

ภาคผนวก ง. ภาพถ่ายการเก็บข้อมูลภาคสนาม

๑๔๗

ประวัติผู้วิจัย

๑๕๑

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำอธิบายคำย่อในภาษาไทย

อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙.

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

คำย่อ		พระวินัยปิฎก	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
วิ.มหา. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิมังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.ป. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	ปริวารวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ที.สี. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย สีสันธวรรค (ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย มหาวรรค (ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค (ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย มูลปนิณาสก์ (ภาษาไทย)
ม.อ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย อูปริปณาสก์ (ภาษาไทย)
ส.นิ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย นิทานวรรค (ภาษาไทย)
ส.สหา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค (ภาษาไทย)
ส.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค (ภาษาไทย)
อง.ฉก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย ฉักกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.นวก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.เอกาทสก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต (ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย ธรรมบท (ภาษาไทย)
ขุ.สุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย สุตตนิบาต (ภาษาไทย)
ขุ.ชา.ปญจก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย ปัญจกนิบาตชาดก (ภาษาไทย)
ขุ.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย มหานิทเทศ (ภาษาไทย)
ขุ.จரிய. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย จரியปิฎก (ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

ชื่อคัมภีร์

ภาษา

คำย่อ
อภิ.ปุ. (ไทย)

= อภิธรรมปิฎก ปุคคลบัญญัติ

(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พัฒนาการของการเกิดเป็นมนุษย์ใน “อัครัญญสูตร พระสูตรเกี่ยวกับการกำเนิดของมนุษย์ เหล่าสัตว์ส่วนมากไปเกิดที่พรหมโลกชั้นอากาศระ นึกคิดอะไรก็สำเร็จได้ตามปรารถนา มีปิติเป็นภักษา มีรัศมีชานออกจากร่างกาย เทียวสัญญาจรไปในอากาศ อยู่ในวิมานอันงดงาม สถิตอยู่นานแสนนานสมัยหนึ่ง ครั้นเวลาล่วงเลยมาช้านาน โลกนี้เจริญขึ้น เมื่อโลกกำลังเจริญขึ้น เหล่าสัตว์ส่วนมากจุติจากพรหมโลกชั้นอากาศระมาการเกิดเป็นมนุษย์ นึกคิดอะไรก็สำเร็จ ได้ตามปรารถนา มีปิติเป็นภักษา มีรัศมีชานออกจากร่างกาย เทียวสัญญาจรไปใน อากาศ อยู่ในวิมานอันงดงาม สถิตอยู่นานแสนนาน”^๑ เมื่อมีมนุษย์เกิดมา ก็ต้องมีการเสื่อม และมีการตายในที่สุด การตาย คือ การสลายธาตุกลับสู่ธรรมชาติ ธาตุดินกลับสู่ดิน ธาตุน้ำกลับสู่ธาตุน้ำ ธาตุไฟกลับสู่ไฟ ธาตุลมกลับสู่ลม เป็นธรรมชาติธรรมดา เมื่อมีการตายก็ต้องมีการจัดการศพ “ซึ่งความรู้สึกลึกๆ ของคนในระยะแรกเกี่ยวกับเรื่องของคนที่ตายแล้ว เป็นไปในลักษณะมีความรักความอาลัยต่อผู้ที่ตายไปแล้ว จึงเก็บศพไว้ในบ้านและจัดหาอาหารมาเช่นไฉน ครั้นเมื่อเปลี่ยนเป็นพิธีฝังศพก็เกิดมีความกลัวคนที่ตายจะมาปรากฏให้เห็น กลัวกลับมารบกวน จึงพยายามหาทางให้ศพอยู่ในที่จำกัด เพื่อไม่ให้วิญญาณออกมาเพ่นพ่านทำให้คนเป็นต้องเดือดร้อน จึงมีความเชื่อว่าคนตายจะกลับเข้าร่างเดิม ส่วนการเผาศพเกิดขึ้นเมื่อเชื่อว่า วิญญาณเป็นอมตะไม่มีตาย อันเป็นระยะ ๓ แห่งความเจริญทางวัฒนธรรม ถึงจะเผาศพให้สูญไหม้ไป ก็เป็นแต่การเผาร่าง อันเป็นเปลือกนอกของวิญญาณเท่านั้น”^๒

การจัดงานศพจึงเป็นไปตามประเพณีและวัฒนธรรมของถิ่นนั้น ๆ เช่น การจัดงานศพครั้งสมัยประวัติศาสตร์ “ชาวอียิปต์ นิยมจัดงานศพโดยมีความเชื่อชีวิตหลังความตายยาวนานกว่าชีวิตในปัจจุบัน จึงทำการรักษาศพไม่ให้เน่าเปื่อยเป็นที่มาของมัมมี่ และมีการทำหลุมฝังศพโดยใช้หินซึ่งคงทน

^๑ ที.ปา (ไทย) ๑๑/๑๑๙/๘๘-๘๙.

^๒ เสฐียรโกเศศ, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๓๑),

ถาวรกว่าดิน พร้อมใส่สมบัติที่ศพรักใส่ลงไปด้วย เพื่อต้อนรับการกลับมาของวิญญาณ”^๓ ส่วนชาวอินเดียเชื่อว่า “ชีวิตเกิดมาจากสวรรค์ เมื่อตายก่อนกลับสวรรค์ต้องล้างบาปให้บริสุทธิ์เสียก่อน โดยการจุ่มศพลงในแม่น้ำคงคา ๓ ถึง ๕ ครั้ง ก่อนจัดการเผาศพบริเวณริมแม่น้ำคงคา หากเผามาจากที่อื่นก็เอากระดูกมาลอยน้ำแทนเป็นการชำระบาปเช่นกัน”^๔ ชาวจีนเชื่อว่า “การเซ่นไหว้เป็นการทำวิญญาณมีความสุข”^๕ ชาวทิเบต จัดการชำแหละศพโดย “สับเนื้อเป็นชิ้น ๆ เอาค้อนทุบให้กระดูกแตกผสมกับเนื้อ แล้วส่งให้แร้งกิน พื้นที่ทิเบตส่วนใหญ่เป็นภูเขาหิน พินหายากจึงจำเป็นต้องให้แร้งช่วยจัดการศพ”^๖ พราหมณ์เชื่อว่า “พระมหากษัตริย์ ทรงเป็นสมมุติเทพ ซึ่งสถิตบนเขาพระสุเมรุ เมื่อจุติลงมายังโลกมนุษย์ เป็นสมมุติเทพ เมื่อสวรรคตจึงต้องตั้งพระบรมศพบนพระเมรุมาศ เพื่อเป็นการส่งพระศพและวิญญาณกลับสู่เขาพระสุเมรุดั้งเดิม”^๗ “ชาวนิวกินีเก็บศพไว้ในกระท่อม จัดอาหารให้ทุกวัน การเก็บศพไว้ใกล้คน นานเข้าเตีอร้อนก็เลยเปลี่ยนเป็นเก็บศพไว้บนต้นไม้หรือบนร้านที่ยกสูงขึ้นจากพื้นดิน ชาวเวดดำเป็นชาวป่าในเกาะลังกา ทิ้งศพไว้ในถ้ำให้ผู้ตายอยู่ แล้วพวกตนก็ทิ้งถ้ำนั้นไป การบรรจุศพไว้ในถ้ำและคูหาที่มีอยู่แล้วหรือทำถ้ำขึ้นมาใหม่ ยังมีกันอยู่ทั่วไปในทวีปเอเชีย เอเชียย่อยและประเทศอิตาลี”^๘ “ประเพณีงานศพของชาวมุสลิมนั้น เมื่อมีผู้เสียชีวิตในหมู่บ้านหรือชุมชนมุสลิมทุกคนต้องรีบเร่งจัดการศพ (มัสยิด) ของผู้ตายอย่างรวดเร็วด้วยการประกอบพิธีกรรมทาง

^๓ พัทธน์ศรี ทิพย์ประไพ, “วิวัฒนาการรูปแบบการฝังศพของชาวอียิปต์โบราณ กรณีศึกษาตั้งแต่สมัยก่อนราชวงศ์ถึงราชวงศ์ปโตเลมีของกรีก”, *รายงานวิจัย*, (ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๒), หน้า ๘.

^๔ อาชวีรุชัญญ์ น้อมเนียม, (๗ เมษายน ๒๕๖๒), “ความเชื่อเบื้องหลังพิธีเผาศพของชาวอินเดียสู่สถิติเผาริมแม่น้ำคงคา ๓๕,๐๐๐ ศพต่อปี”, *ศิลปวัฒนธรรม*, [ออนไลน์], ๒๓ ย่อหน้า, แหล่งที่มา: https://www.silpa-mag.com/history/article_๓๐๖๑๕ (๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕).

^๕ Shi Lei, ฉลอง ทับศรี, บุญเชิด หนูอ้อม, “วัฒนธรรมหลังความตายของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดชลบุรี: ความเชื่อและวิถีปฏิบัติ”, *การศึกษาและการพัฒนาสังคม*, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (๒๕๕๙): บทคัดย่อ.

^๖ ชิน หรัน, *ฝังเธอที่ปลายฟ้า*, แปลโดย นิลุบล พรพิทักษ์พันธุ์, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สันสกฤต, พ.ศ. ๒๕๕๐) หน้า ๑-๑๗๙.

^๗ ณรงค์ภรณ์ รอดทรัพย์, ฤทธิชัย แสงวงกิจ, นิพัทธ์พงศ์ พุมมา, “คติไตรภูมิกับการสร้างพระเมรุกับพระเมรุมาศ” *มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒, (๒๕๕๓): ๓๘.

^๘ เสฐียรโกเศศ, *ศาสนาเปรียบเทียบ*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตสถาน, ๒๕๓๑), หน้า ๔๕.

ศาสนาแล้วนำไปฝังที่กุโบว์โดยเร็วที่สุด”^๙ “แนวคิดเกี่ยวกับความตายทางศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก คือ ความตายเป็นส่วนหนึ่งของธรรมล้ำลึกของชีวิต ชัยชนะไม่ได้อยู่ที่หนีความตายได้ แต่อยู่ที่ความเป็นหนึ่งเดียวกับพระเจ้า และความเป็นหนึ่งเดียวกับเพื่อนพี่น้อง ความหวังชาวคริสต์ตั้งอยู่บนธรรมล้ำลึกแห่งความตาย และการกลับคืนชีพของพระเยซูคริสต์เจ้า มนุษย์ได้รับการเชื่อเชิญให้เข้ามามีส่วนร่วมในธรรมล้ำลึกนั้น”^{๑๐}

ส่วนการจัดงานศพในประเทศไทย “พิธีศพแบบดั้งเดิมราว ๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว ทำตามความเชื่อในศาสนาผี เพราะยังไม่ได้รับความเชื่อจากทางศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู, ศาสนาพุทธจากอินเดีย จึงไม่มีการเผาศพ, ไม่มีการเวียนว่ายตายเกิด, ไม่มีโลกหน้า, ไม่มีสุคติภพ, ไม่มีสวรรค์นรก, และที่สำคัญ คือ ไม่มีวิญญาณ ศาสนาผี มีความเชื่อเรื่อง “ขวัญ” ว่าคนตายเพราะขวัญหาย เหตุที่คนตายขวัญหาย แล้วไม่กลับร่าง เนื่องจากขวัญหลงทางกลับเข้าร่างไม่ได้ ต้องมีพิธีเรียกขวัญ ถ้าขวัญคืนร่างคนก็ไม่ตาย ส่วนคนตายแล้ว ถูกเรียกว่าผี และขวัญของคนตายถูกเรียกผีขวัญ มีวิถีประจำวันปกติเหมือนเมื่อยังไม่ตาย เพียงแต่อยู่ต่างมิติซึ่งสัมผัสไม่ได้ มองไม่เห็น ผีหรือผีขวัญ คือ ผีที่คนปัจจุบันทั่วไปรู้จัก เช่น ผีแม่นาคพระโขนง ไม่ใช่วิญญาณตามความเชื่อในพราหมณ์พุทธที่คนตายแล้ววิญญาณไปจุติใหม่ เพราะผีขวัญไปหามาหาสู่กับคนปัจจุบันได้โดยหลังพิธีการเข้าทรง ซึ่งเป็นไปตามข้อความในพงศาวดารล้านช้าง ผีแลคนเที่ยวไปมาหากันปะขาด”^{๑๑} “ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู กับศาสนาพุทธ เริ่มเข้ามาเมื่อมีการค้าทางทะเล เผยแพร่จากอินเดียถึงอุษาคเนย์และไทย”^{๑๒}

“การทำศพในยุคที่พระพุทธศาสนาเข้ามาแรก ๆ ต้องการป้องกันไม่ให้ผีกลับมาบงกคน เป็นพิธีอันศักดิ์สิทธิ์อันเป็นบุญกุศลจึงเกิดขึ้นในที่สุด ถ้าศพใดไม่มีคนฝังหรือเผา ศพนั้นจะกลายเป็นผี

^๙ จำเป็น เรื่องหิรัญ, (๒๓ กันยายน ๒๕๖๔), “ประเพณีงานศพ”, *กระทรวงวัฒนธรรม*, [ออนไลน์], ๖ ย่อแหล่งที่มา: https://www.mculture.go.th/phatthalung/ewt_news.php?nid=3314&filename=King (๒๕ กันยายน ๒๕๖๕).

^{๑๐} สันติชัยสุนทร (ชยธมโม), “การศึกษาเปรียบเทียบพิธีการจัดงานศพในพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

^{๑๑} สุจิตต์ วงษ์เทศ, (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔), “หลังความตายต่างระดับ พิธีกรรมก็ต่างขนาด” *มติชน*, [ออนไลน์], ๑๘ ย่อหน้า, แหล่งที่มา: https://www.matichonweekly.com/sujit/article_456786 [๒๒ กันยายน ๒๕๖๕].

^{๑๒} สุจิตต์ วงษ์เทศ, (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔), “โลกหลังความตาย ถูกอธิบายด้วยพราหมณ์-พุทธ” *มติชน*, [ออนไลน์], ๑๓ ย่อหน้า, แหล่งที่มา: https://www.matichonweekly.com/sujit/article_461714 [๒๒ กันยายน ๒๕๖๕].

เร่ร้อน คือ เป็นผีไม่มีศาล ไม่มีญาติ”^{๑๓} พระพุทธศาสนาจึงเข้ามา เพื่อทำให้พิธีอันศักดิ์สิทธิ์นี้ให้เกิดขึ้น เช่นมีการสวดพระอภิธรรม มีการนิมนต์พระไปสวด ไปฉันภัตตาหาร เป็นต้น “การจัดงานศพแต่เดิมนิยมปฏิบัติตามจารีตดั้งเดิมของท้องถิ่นและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยไม่มีอบายมุขใด ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อให้เกียรติและอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ตาย

แต่ในยุคปัจจุบันพบปัญหาสำคัญดังต่อไปนี้ ๑) ค่าใช้จ่ายจากอบายมุข เช่น การตีมสุรา และการพนัน ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการทำกุศล แต่เป็นการสร้างอกุศล ผิดศีล พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ใครทำผิดศีล ผู้นั้นได้รับความเดือดเนื้อร้อนใจ”^{๑๔} เป็นเหตุให้เกิดภะระรายจ่ายสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์แก่เจ้าภาพ เช่น ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูผู้คน รวมทั้งส่งเสริมการทำปาณาติบาต เจ้าภาพต้องฆ่าหมู ฆ่าวัว ฆ่าควาย ครั่งละหลายตัวขึ้นอยู่กับเวลาที่เก็บศพว่า จะเก็บไว้กี่วัน ซึ่งไม่มีแก่นสารอะไรที่จะเป็นประโยชน์กับเจ้าภาพและผู้ที่มาร่วมงานศพ”^{๑๕} “การจัดงานศพของคนจีนเฉพาะที่ดินสำหรับจัดทำอวงชู้ยราคาเทียบเท่าอพาร์ทเมนต์หรือบ้านหลังหนึ่งทีเดียว ไม่นับรวมพิธีเช่นไหว้ต่าง ๆ ซึ่งต้องใช้วัสดุ อุปกรณ์ เป็นจำนวนมาก จึงเกิดธุรกิจเกี่ยวกับศพต่อเนื่อง”^{๑๖} “ตัวอย่างการจัดงานศพวัดตั้ง ๆ ในกรุงเทพมหานครไม่ต่ำกว่าหลักหมื่นถึงหลักแสน ขึ้นอยู่กับรูปแบบ การจัดงาน และกำลังทรัพย์ของเจ้าภาพ”^{๑๗} ธุรกิจงานศพจากการวิจัยของ “อารดา ฉิมมากูร พบว่า มูลค่าตลาดในการประกอบงานศพแบบประเพณีนิยมตามธรรมเนียมไทยมีค่าใช้จ่ายสูงกว่า ๔๐๐-๑,๐๐๐ ล้านบาทต่อปี”^{๑๘}

๒) ความยุ่งยาก “พิธีกรรมในงานศพ พระพุทธเจ้าไม่เคยตรัสว่า ต้องทำอะไร จะจัดหรือไม่จัดก็ได้ เพราะไม่มีประโยชน์อะไรกับศพ ศพเมื่อวิญญาณออกจากร่างก็ไปเกิดใหม่ตามวิบากดี

^{๑๓} เสฐียรโกเศศ, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๓๑), หน้า ๔๔.

^{๑๔} อจ.เอกาทศก. (ไทย) ๒๔/๑/๓๘๙-๓๙๐.

^{๑๕} รัตน์ ปัญญาภา, ประสิทธิ์ กุลบุญญา, สุชาติ บุษย์ชยานนท์, ไพศาล พากเพียร และ เรืองเดช เขจรศาสตร์, “รูปแบบการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ของชาวพุทธในชุมชนชนบทตามทัศนะของผู้นำชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (มีนาคม-เมษายน ๒๕๖๒): ๒๕๐.

^{๑๖} Shi Lei, ฉลอง ทับศรี, บุญเชิด หนูอิม, “วัฒนธรรมหลังความตายของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดชลบุรี: ความเชื่อและวิถีปฏิบัติ”, การศึกษาและการพัฒนาสังคม, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (๒๕๕๙): บทคัดย่อ.

^{๑๗} สิริกาญจน์ มงคลอุกฤษฏ์, “การพัฒนาคุณภาพการให้บริการภายนอกด้านการจัดดอกไม้สำหรับงานศพ” วิทยานิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการจัดการ, (บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๕๖), หน้า ๒๑-๒๒.

^{๑๘} อารดา ฉิมมากูร, “ธุรกิจรับจัดงานศพออนไลน์”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, ๒๕๕๐), หน้า ๑.

ร้ายที่ได้กระทำไว้ก่อนตาย ผู้อื่นไม่สามารถทำแทนกันได้ สัปเหร่อทำพิธีไปตามความเชื่อและความคิดเห็นของตนเอง แต่ละท้องถิ่นจึงจัดงานศพแตกต่างกันออกไป”^{๑๙} การกระทำตามความเชื่อและความเห็นส่วนตัวทำให้เกิดพิธีกรรมที่ยุ่งยาก และเป็นเหตุให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย เช่นกัน

๓) ไม่พ้นทุกข์ แต่ทำให้เพิ่มทุกข์ เจ้าภาพแสดงความรักความอาลัยต่อผู้ตาย เจ้าภาพมีความสุขว่า ได้ส่งคนที่ตายไปแล้ว ไปสู่ภพภูมิที่ดี คิดว่าอย่างนั้น คือ การได้ทำบุญ ทำกุศล ไปให้ตามหลักการของพุทธศาสนา จึงต้องหาเงินเพื่อมาจัดการศพ สำหรับคนมีเงินก็ไม่มีปัญหาเรื่องเงิน แต่เป็นตัวอย่างไม่พ้นทุกข์ให้กับคนที่ไม่มีเงิน เพราะคนไม่มีเงินต้องวิ่งหาเงินเพื่อมาจัดการศพ บางคนต้องขายที่ดิน บางคนต้องไปตัดกัศัตราหาเงินทำศพให้พ่อ บางคนทำแล้วเงินไม่พอทะเลาะกับวัดซึ่งเป็นคนจัดสรรอุปกรณ์ให้ มีตัวอย่างความทุกข์ที่มีให้เห็นอยู่มากมายในสังคม ของพระ ของโยมก็เป็นปัญหา เพราะของไม่ได้มีแต่งานศพ บางครั้งหลายศพ งานแต่ง งานบวช ฯลฯ ในบางที่ก็มีมหรสพกันอย่างเกินเลย ซึ่งการพัฒนาไปแบบนี้ผิดกับขนบธรรมเนียมประเพณี จึงทำให้รัฐเข้ามาช่วยจัดการร่างกฎหมายเกี่ยวกับแอลกอฮอล์ ห้ามขาย ม.๒๗ ห้ามดื่ม ม.๓๑ สุราในวัด

สรุปการจัดงานศพ มิติทางวัฒนธรรมมีทั้ง มิติทางด้านดี แล้วมิติที่ควรจะต้องแก้ไข ผู้วิจัยมองว่าปัญหาการฟุ่มเฟือยหรือความสิ้นเปลือง เกิดจากขาดหลักการในการจัดงานศพ เพราะขาดการศึกษาหลักธรรมที่พระพุทธเจ้า ตรัสถึงศพ “ว่าเป็นเพียงท่อนไม้ ที่ไร้วิญญาณ”^{๒๐} ไม่เกี่ยวข้องกับความพอใจของเจ้าภาพ ถ้าเจ้าภาพเข้าใจหลักการปัญหาค่าใช้จ่ายคงจะไม่มีปัญหาเหมือนปัจจุบันนี้

“การตายแบบวิถีใหม่ หรือ New Normal ลดขั้นตอนการทำพิธีหลังความตายจาก ๓ วัน เป็น ๑ วัน ต้องรีบเผาศพเพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรค การสวดพระอภิธรรมไม่มีในพุทธศาสนา ไม่เกี่ยวข้องกับการส่งวิญญาณคนตายไปสู่สุคติไม่มีในอินเดีย แต่เป็นประเพณีที่สร้างขึ้นใหม่ งานศพตามประเพณีทุกวันนี้ ไม่ใช่วิถีใหม่ ส่งผลกระทบเสียหายถึงเศรษฐกิจและสังคมวงกว้าง ๑) ใช้เวลานานถึงนานมาก ๒) ใช้ทุนทรัพย์สูงถึงสูงมาก การแต่งชุดดำไปงานศพเป็นวัฒนธรรมของฝรั่งเมื่อสมัย ร. ๕”^{๒๑} ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการจัดงานศพวิถีใหม่ตรงกับการจัดงานศพดังปรากฏในพระไตรปิฎก ตายเข้าต้องรีบเผาเย็น “อูรค เป็นบุตรของพราหมณ์โพธิสัตว์และนางพราหมณ์ อูรคไป

^{๑๙} พระครูศรีรัตนนารถ, “วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการจัดงานศพที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา”, สังคมศาสตร์วิชาการ, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๒): ๕๓.

^{๒๐} ม.ม. (ไทย), ๑๒/๕๐๒/๔๔๒.

^{๒๑} สุจิตต์ วงษ์เทศ, (๓๐ เมษายน ๒๕๖๔), “งานศพ New Normal ลดขั้นตอนพิธีกรรมหลังความตาย” มติชน, [ออนไลน์], ๖ ย่อหน้า, แหล่งที่มา: https://www.matichon.co.th/prachachuen/daily-column/news_2201560 [๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๔].

ทำนากับบิดา โดนงูกัดตาย พร้าหมณโพรธสัตว์หลังจากทานข้าวเที่ยงเสร็จแล้วก็จัดการเผาศพลูกชาย ไม่มีการร้องไห้เพราะเข้าใจว่า การตายเหมือนงูลอกคราบ ร้องไห้ไปศพก็ไม่รู้เรื่อง จึงสรุปได้ว่า การตายของคนในอินเดียไม่นิยมเก็บศพเอาไว้ ตายเข้าเผาเย็นหรือตายเย็นเผาเข้ามาจนถึงปัจจุบัน”^{๒๒} แสดงว่า คนถ้ามีความเข้าใจเรื่องชีวิตและความตายเป็นอย่างดีก็จะไม่หวั่นไหว ตั้งแต่ก่อนตาย จนกระทั่งถึงตอนเผา ผู้วิจัยจึงสนใจว่างานศพไหนที่เจ้าภาพมีขั้นตอนตั้งแต่ก่อนตายจนสุดท้ายเผาศพ ไปก็ยังมั่นคงไม่หวั่นไหวกับความตาย พบว่า การจัดงานศพของหลวงพ่อบุญทาส การจัดงานศพของ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ สมัยที่หลวงพ่อบุญทาสยังมีชีวิตอยู่ ชุมชนอโศกและชุมชนแพทย์วิถีธรรม และ อาจมีอีกหลายๆ ที่ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างมาพอสังเขป ว่างานศพที่สามารถจัดให้เป็นไป แบบ ประหยัด เรียบง่าย พึ่งตนเองได้ เกิดประโยชน์กับทุกชีวิตที่มาร่วมพิธี ไม่มีคน สัตว์ สิ่งแวดล้อม ต้องเดือดร้อน เพราะการจัดงานศพ สามารถเปลี่ยนจิตใจของผู้ที่เข้าร่วมพิธีอยากให้มีการจัดการศพของตนเองแบบนี้บ้าง

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสงสัยว่า ทำไมแพทย์วิถีธรรม ซึ่งมีจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมอาศัยอยู่ที่ ชุมชนภูผาฟ้าหน้าประมาณ ๗๐ คนจึงสามารถจัดงานศพให้เรียบง่าย ลดค่าใช้จ่าย และพวกเขา วางใจอย่างไรถึงไม่ทุกข์ จึงสนใจเข้าไปศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและหลักการของชุมชนแพทย์วิถีธรรม เพื่อให้สังคมหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องได้ศึกษาเนื้อหาสาระ และข้อปฏิบัติที่ถูกตรง นำไปเผยแพร่หรือ ประยุกต์ใช้ ก็จะช่วยลดปัญหาในการจัดงานศพได้อย่างมาก และการจัดงานศพก็จะเป็นบุญกุศล เป็น ประโยชน์ที่แท้จริงตามหลักพุทธธรรมต่อทุกชีวิตที่เกี่ยวข้อง

๑.๒ คำถามวิจัย

- ๑.๒.๑ การจัดงานศพในพระพุทธศาสนา เป็นอย่างไร
- ๑.๒.๒ การจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม เป็นอย่างไร
- ๑.๒.๓ วิเคราะห์พุทธวิธีการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม ว่าเป็นอย่างไ

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๓.๑ เพื่อศึกษาการจัดงานศพในพระพุทธศาสนา
- ๑.๓.๒ เพื่อศึกษาการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม
- ๑.๓.๓ เพื่อวิเคราะห์พุทธวิธีการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม

^{๒๒} ชู.ชา.ปญจก. (ไทย) ๒๗/๑๙-๒๐/๒๐๑.

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเอกสาร

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเอกสารดังนี้

๑. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก ภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และปกรณ์วิเสส

๒. ข้อมูลทุติยภูมิ หนังสือบทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาการทำวิจัยไว้ดังนี้

การจัดงานศพในพระพุทธศาสนา ว่าด้วยหลักการ กระบวนการ วิธีการการจัดงานศพการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม ทั้งหลักการ กระบวนการ และวิธีการ วิเคราะห์การจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้การจัดงานศพแบบพึ่งตนเองได้ สำเร็จแบบประหยัด เรียบง่าย และพาชีวิตพ้นทุกข์

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากรผู้ให้ข้อมูล

โดยผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) แบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) ได้แก่

๑. ดร.ใจเพชร กล้าจน ประธานมูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย

๒. จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๑๙ คน

๓.ญาติผู้เสียชีวิต ที่เข้าร่วมพิธีการจัดงานศพ จำนวน ๕ คน

รวมทั้งสิ้น ๒๕ คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาในพื้นที่ชุมชนแพทย์วิถีธรรมหรือเรียกอีกชื่อว่า สวนป่านาบุญ ซึ่งมีทั้งหมด ๙ แห่ง โดยผู้วิจัยเลือกเข้าศึกษาวิเคราะห์เฉพาะที่สวนป่านาบุญ ๘ เลขที่ ๓๑/๑ หมู่ ๕ ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เท่านั้น

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ **พุทธวิธีการจัดงานศพ** หมายถึง การจัดงานศพของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏใน คัมภีร์ พระไตรปิฎกและอรรถกถา เป็นต้น

๑.๕.๒ **ชุมชนแพทย์วิถีธรรม** หมายถึง การแพทย์ที่นำเอาจุดดีของวิทยาศาสตร์ในการดูแลสุขภาพทั้ง ๔ แขน คือ แขนปัจจุบัน แขนไทย แขนทางเลือกและแขนพื้นบ้าน รวมกับหลัก ๘ อ. เพื่อสุขภาพที่ดีของสถาบันบุญนิยม คือ อิทธิบาท ๔ อารมณ์ อาหาร ออกกำลังกาย อากาศ เอนกาย เอาพิษออก และอาชีพที่เหมาะสม มาบูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน โดยเน้นการแก้ไขหรือลดปัญหาสุขภาพกายใจที่ต้นเหตุ ด้วยการใช้สิ่งที่ประหยัดที่สุด แต่ก็ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นวิธีที่เรียบง่าย ได้ผลรวดเร็วสามารถพึ่งพาตัวเองได้ ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นหลัก ประยุกต์เข้ากับวิถีชีวิตได้ มีความยั่งยืน และสามารถสร้างความเข้มแข็งในตนเองไปพร้อมๆ กับการเกื้อกูลมนุษยชาติด้วยการสานพลังกับหมู่มิตรดีในสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดี

๑.๕.๓ **พุทธวิธีการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม** หมายถึง ประเพณีหรือพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่จะกระทำให้กับผู้ล่วงลับเป็นครั้งสุดท้าย เพื่อเป็นการให้เกียรติและระลึกถึงคุณงามความดีของผู้วายชนม์เมื่อครั้งยังมีชีวิต โดยใช้หลักธรรมในการจัดงานศพเช่น อปริหานิยธรรม ๗, สาราณียธรรม ๖, วรรณะ ๘, กัลยาณมิตร

๑.๖ ทบทวนและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

๑) **พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)** กล่าวถึงเรื่อง งานศพในหนังสือ “สุขนี้มีไข่ไกล : ใครปัญญาไวหาได้ทุกสถาน สรุปรประเด็นได้ว่า ทำบุญงานศพทำไม ๑) เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้วายชนม์ ๒) เพื่อแสดงความกตัญญู ๓) บูชาความดีของท่านผู้ล่วงลับ เราทำพิธีนี้ เพื่อให้สังคมถ่ายทอดความดีประกาศความดีของท่านให้ปรากฏ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า แม้จะทำพิธีบวงสรวงบูชาเทพเจ้าสม่าเสมอด้วยทรัพย์ครั้งละพันตลอดร้อยปี ก็สู้มายกย่องคนที่พัฒนาตนเองแล้วมีคุณความดีอย่างแท้จริงสักครั้งเดียวไม่ได้ ๔) การถวายทานแด่พระสงฆ์ ๕) บำเพ็ญกุศลให้แก่ตนเองนอกจากทำบุญแล้วยังรักษาศีล ร่างกายนี้เป็นที่มาประชุมกันของ ดิน น้ำ ลม ไฟ พอตายแล้วธาตุเหล่านั้น ก็กลับไปเป็นดิน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟ ตามเดิมแต่ระหว่างที่ธาตุสมกันอยู่นั้น ควรมีประโยชน์ มีคุณค่า ดังบางคนในประวัติศาสตร์ บางคนชีวิตเดียวเท่านั้น ทำให้คนเปลี่ยนแปลงไป เช่นพระพุทธเจ้าเป็นตัวอย่างของมหาบุรุษ ทรงเป็นมนุษย์ที่ใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์มากที่สุด เกิดพระศาสนาที่ยิ่งใหญ่เกิดสถาบันสงฆ์ที่ยิ่งใหญ่ มีผู้คนนับถือหลายร้อยล้านคน แผ่กระจายไปทั่วโลก ยั่งยืนเป็นพัน ๆ ปี ความ

ตายเป็นเครื่องเตือนใจให้เราไม่ประมาท ความตายเป็นเรื่องมีคุณค่า ระลึกขึ้นมาเมื่อใดก็เตือนใจเราไม่ให้สิ้นโดยในกุศล “จะมีชีวิตอยู่ ก็ไม่เดือดร้อน ถึงจะตายก็ไม่เศร้าสร้อย ถ้าเป็นนักปราชญ์มองเห็นที่หมายแล้ว ถึงอยู่ท่ามกลางความเศร้าโศก ก็หาโศกเศร้าไม่”^{๒๓}

๒) สมณะโพธิรักษ์ กล่าวถึงเรื่องงานศพ “การเผาศพของชาวอโศก สรุประเบียดสำคัญได้ว่า ประเพณีการจาปนกิจศพของชาวอโศกจะเน้น การประหยัด เรียบง่าย พึ่งตัวเองได้ ไม่เล่นการพนัน ไม่มีเหล้า ไม่มีบุหรี ไม่ฆ่าสัตว์เพื่อจัดงานศพ ไม่จุดธูปเทียน เมื่อสมาชิกชาวอโศกเสียชีวิต ก็ต้องช่วยกันจัดการศพ โดยแบ่งหน้าที่กัน ได้แก่ขั้นตอนต่าง ๆ ประมาณ ๑๐ ขั้นตอน โดยไม่จ่ายเงิน ดังนี้ ๑) แจงตายต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองเพื่อรับใบมรณบัตร ๒) อาบน้ำศพ แต่งตัวให้ศพ ๓) จัดหาโลงศพ ๔) เตรียมที่ตั้งในศาลา ๓ วัน ๕) รดน้ำศพ ๖) แสดงธรรมหน้าศพก่อนฉันทาอาหาร ๐๙.๐๐ น. และในเวลา ๑๙.๐๐ น. ไม่มีการสวดพระอภิธรรม ไม่กรวดน้ำ ไม่ถวายข้าวพระพุทธรเจ้า ไม่นำอาหารจัดให้ผู้วายชนม์ ๗) เตรียมเมรุเผาศพหรือตั้งกองพอนด้วยไม้ในที่โล่งแจ้ง ๘) สมณะกล่าวแสดงธรรมหน้าเมรุก่อนประชุมเพลิง ไม่มีการทอดผ้าบังสุกุล ไม่มีการโยนทาน ๙) ประชุมเพลิงศพ ๑๐) เก็บอัฐิ”^{๒๔}

๓) เอมมา ลีรา กล่าวถึง “มัมมี่แห่งหมู่เกาะคะเนรีที่เราไม่เคยรู้จักมาก่อนเกาะเตเนรีเฟเป็นเกาะใหญ่เกาะหนึ่งของหมู่เกาะคะเนรีในสเปน มัมมี่ทอดร่างอยู่ไม่น้อยกว่าพันร่างในถ้ำหลายแห่งบนเกาะเตเนรีเฟ หรือ “หุบเหวแห่งผู้วายชนม์” ได้ชื่อตามคหหาหรือถ้ำฝังศพนักโบราณคดีท้องถิ่นส่วนใหญ่ถือเป็น “ถ้ำพันมัมมี่” วิธีตองศพของบรรพชนชาวกวานเซ กระบวนการตองศพเป็นขบวนการเกี่ยวกับการทำอาหาร ศพจะถูกทาด้วยสมุนไพรแห้งและไขมันสัตว์แล้วนำไปตากแดดให้แห้งก่อนรมควันด้วยไฟ การเตรียมมัมมี่กวานเซให้พร้อมสำหรับชีวิตนรีนตรีใช้เวลา ๑๕ วัน เมื่อเทียบกับมัมมี่อียิปต์ซึ่งใช้เวลา ๗๐ วัน ทำให้แห้งตามธรรมชาติโดยใช้เกลือเนตรอน ๔๐ วันจากนั้นนำไปแช่น้ำมันและเครื่องเทศ ๓๐ วันก่อนยึดศพด้วยฟางหรือผ้า และพันด้วยผ้าลินินนักวิจัยทำการที่ซีสแกน เห็นอวัยวะภายในยังมีสภาพสมบูรณ์ มัมมี่กวานเซได้รับการรักษาสภาพดีกว่ามัมมี่ของอียิปต์มาก ความชัดเจนของกล้ามเนื้อยังคงสังเกตเห็นได้ โดยเฉพาะมือและเท้ามีรายละเอียดชัดเจน มัมมี่กวานเซไม่ถูกควักเครื่องในเหมือนอียิปต์ อวัยวะภายในต่าง ๆ รวมทั้งสมองมีสภาพดีเยี่ยมเนื่องจากมีส่วนผสมซึ่งมีทั้งแร่ธาตุ สมุนไพรกลิ่นหอม เปลือกไม้สนและเฮเทอร์ ตลอดจนยางจากต้นจันผาเลือดมังกร ช่วย

^{๒๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **สุขนี้มีไขโลก: ไครปัญญาไวหาได้ทุกสถาน**, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๓๗-๓๘.

^{๒๔} สมณะโพธิรักษ์, “การเผาศพของชาวอโศก” (๒๕๕๕), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://k๒๔๙๙.blogspot.com/๒๐๑๒/๑๐/blog-post_๗.html. [๑๑ กันยายน ๒๕๖๕].

หยุดยั้งแบคทีเรียทำให้ไม่เน่าเปื่อยทั้งภายในและภายนอก สาเหตุที่รักษาเก็บศพไว้ เพราะมีความเชื่อว่าวิญญาณจะกลับมาเกิดใหม่ในร่างเดิม”^{๒๕}

๔) สุจิตต์ วงษ์เทศ กล่าวถึง “งานศพ New Normal ลดขั้นตอนพิธีกรรมหลังความตาย จาก ๓ วันเหลือ ๑ วัน สวดพระอภิธรรมไม่มีในพระพุทธศาสนาไม่เกี่ยวข้องกับการส่งวิญญาณคนตายไปสู่สุคติ ไม่มีในอินเดีย แต่เป็นประเพณีที่สร้างขึ้นใหม่ งานศพตามประเพณีทุกวันนี้ไม่ New Normal ส่งผลกระทบเสียหายถึงเศรษฐกิจและสังคมวงกว้าง ๑) ใช้เวลานานถึงนานมาก ๒) ใช้ทุนทรัพย์สูงถึงสูงมาก ๓) ความตายเป็นสิ่งที่ทุกขโศกมหาศาลอยู่แล้วไม่ควรซ้ำเติมและการหาเงินมาเพื่อสนองวิธีที่ถูกกำหนดขึ้นใหม่ ควรเลิกประเพณีงานศพให้สอดคล้องกับความปกติใหม่ เพื่อลดขั้นตอนพิธีกรรมหลังความตาย ลดความฟุ่มเฟือยทั้งเวลาและทุนทรัพย์ งานศพแบบอนุชาคนย์ ตายแล้วไม่เผาไฟ ไม่กำหนดการแต่งกาย การแต่งชุดดำไปงานศพเป็นวัฒนธรรมของฝรั่งเมื่อสมัยร. ๕ คนไทยใส่สีแบบไหนก็ได้ตั้งปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง รามเกียรติ์, อิเหนา ในอินเดียตระกูลชั้นนำเมื่อตายแล้วเผา ตระกูลทั่วไปถ้าญาติเยอะเผาด้วยพินบนกองฟอน ถ้ายากจนทิ้งให้ แร้ง กา หมา หมู ไก่ จิกกิน การเผาศพแบบอินเดียไม่มีเมรุเผาศพและไม่เผาศพในวัด การสร้างเมรุของไทยเริ่มเมื่อสมัยรัตนโกสินทร์ ชาวอินเดียไม่เก็บศพไว้หลายวัน ห่อศพด้วยผ้าคลุมด้วยดอกไม้ วางบนแคร่ หามไปเผาริมแม่น้ำคงคา แล้วเก็บอัฐิไปลอยน้ำ พระพุทธเจ้าต้องการให้โปรยอัฐิลงแม่น้ำ แต่กษัตริย์ที่รักและเคารพพระองค์ต้องการเก็บไว้ตามแคว้นต่าง ๆ จึงเป็นกรณีพิเศษ”^{๒๖}

๕) ชินหรรณ กล่าวไว้ในหนังสือ “ฝั่งเธอที่ปลายฟ้า แพลโดย นิลุบล พรพิทักษ์พันธุ์ เกี่ยวกับงานศพของชาวทิเบตเริ่มเมื่อมีการตาย ญาติไปแจ้งการตายที่โรงพยาบาลเพื่อให้คำนวณว่าจะเก็บศพไว้กี่วัน ไม่มีการอาบน้ำศพหรือเปลี่ยนชุด ตายชุดไหนก็ตั้งศพชุดนั้นแล้วนิมนต์ลามะสวดทั้งวันทั้งคืน แล้วเคลื่อนศพไปยอดเขาลานปลงศพ ใกล้ฟ้าสว่างเริ่มชำแหละศพโดยสับหระหรือผู้เชี่ยวชาญ การจัดการศพไม่น่าดูนัก เพราะจะชำแหละศพเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย ด้วยมีดตั้งแต่อดีตจนถึงเล่มเล็ก ๆ รวมประมาณ ๑๕-๑๖ ชิ้น การชำแหละเริ่มต้นจากการใช้มีดกรีดเหนือคิ้วให้เป็นรอยและถลกหนังศีรษะออกมากองไว้ จากนั้นผ่าท้องเอาตับไตไส้พุงออกมา แล้วแลเนื้อออกจากกระดูก สับเนื้อเป็นชิ้น ๆ จากนั้นใช้มีดอีโต้สับตรงข้อต่อ แล้วเอาค้อนใหญ่ทุบให้กระดูกแตก แล้วผ่ากะโหลกเอามันสมองมาคลุกกับเลือด ซึ่งมันสมองเป็นส่วนที่แรงโปรดปราน เมื่อจัดการศพทั้งหมดแล้ว สับหระจะเรียกจำฝูง

^{๒๖} สุจิตต์ วงษ์เทศ, (๓๐ เมษายน ๒๕๖๔), “งานศพ New Normal ลดขั้นตอนพิธีกรรมหลังความตาย”, มติชน, [ออนไลน์], ๖ ย่อหน้า, แหล่งที่มา: <http://doh.hpc.go.th/bs/topicDisplay.php?id=๕๗๗> [๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๔].

ลงมากิน โดยส่งมันสมองกับเลือดให้กินก่อนตามด้วยเนื้อสับ เมื่อแรงจัดการจนหมดไม่เหลือเศษ จึงเอาหนังสือที่ติดผมและเสื้อผ้าชุดสุดท้ายไปเผาเป็นอันเสร็จพิธี คนที่เบตไม่ร้องไห้เมื่อมีคนตาย เพราะเชื่อ การเกิด การตาย ว่าเป็นเพียงแค่การเปลี่ยนเสื้อผ้าให้กับวิญญาณที่ไม่ดับสลาย เป็นวัฏธรรมที่ไม่ยึดติดในร่างกาย แม้สุดท้ายยังเปิดโอกาสให้ศพได้บำเพ็ญกุศลโดยเป็นอาหารของแรง”

๒๗

๖) พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่าในหนังสือ “เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับพิธีศพและพุทธภาษิตชีวิตกับความตาย การจัดพิธีศพอย่างไร จึงจะได้ทั้งบุญ ทั้งกุศล ทั้งเจ้าภาพและแขก ปัจจุบันมีความคลาดเคลื่อนและเลือนรางต่างๆ ได้เกิดขึ้นในความเข้าใจและการปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนเป็นอันมาก ตัวอย่างง่ายๆ คำศัพท์ทางธรรมหลายคำได้กลายเป็นความหมายไป ความหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันไม่ตรงกับความหมายเดิม เช่น

๑) ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับพิธีอาบน้ำศพ บางท่านบอกว่า ขอโหสิกรรม หรือ ไปสู่สุคติเถิด หรือ มามือเปล่า ไปมือเปล่า หรือ ตายแล้วเป็นสุข ในครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน ครั้งนั้นพระอนุรุทธเถระ พระอานนท์ พระอินทร์ ก็อยู่ แต่ละท่านได้กล่าวธรรมสังเวชไม่เหมือนกัน เช่น อนิจจา วตสงขารฯ เป็นคติให้เห็นว่า ไม่จำเป็นต้องใช้คำเดียวกัน แต่ให้กล่าวคำอะไรก็ตามที่เป็นเครื่องเจริญกุศล หรือเป็นคำสอนใจตนเองก็ได้ อย่าสักแต่ว่าทำไปเปล่า เลื่อน ๆ ลอย ๆ คำที่นำมาเป็นตัวอย่างส่วนมากก็ช่วยในการทำใจแทบทั้งนั้น

๒) การสวดและการฟังพระอภิธรรม การสวดพระอภิธรรม ๓-๔ จบเป็นภาษาบาลีนั้นเกิดขึ้นอย่างไร อาจเป็นได้ว่า เวลาคนรู้ธรรมกันมากมายลึกล้ำและรู้บาลีกันมากด้วย เมื่อมีงานศพมานั่งชุมนุมกันนาน ๆ จะแสดงธรรมอะไรในผู้รู้มันจิต จึงเอาอภิธรรมมาเป็นหัวข้อเป็นการชักซ้อมทบทวน เป็นบทตั้ง เมื่อพระสวดจบก็เอามาอภิปราย สนทนากันในหัวข้อนั้น แต่คนสมัยนี้ไม่ค่อยรู้ธรรมและไม่รู้บาลี พระก็ยังสวดเหมือนเดิม ผลก็เลยกลายเป็นว่าไม่รู้เรื่อง พระที่สวดก็อาจไม่รู้เรื่อง คนฟังก็ไม่รู้เรื่อง ก็เลยทำกันพอเป็นพิธี บางวัดท่านรู้เท่าทัน หวังให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ไปร่วมงาน ท่านก็ปรับปรุงเสียใหม่ โดยลดการสวดลง แล้วให้พระเทศน์ให้ฟังแทน”^{๒๘}

๗) อาจารย์ภูริชฌ์ น้อมเนียน ได้เขียนไว้ในบทความ “ความเชื่อเบื้องหลังพิธีเผาศพของชาวอินเดียสู่สถิตีเฝ้าริมแม่น้ำคงคา ๓๕,๐๐๐ ศพต่อปี แม่น้ำทั้งหลายเกี่ยวพันกับชีวิตของชาวอินเดีย

^{๒๗} ชินหรรณ, *ฝั่งเธอที่ปลายฟ้า*, แปลโดย นิลุบล พรพิทักษ์พันธุ์, พิมพ์ครั้งที่ ๓. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สันสกฤต, ๒๕๕๐), หน้า ๑๗๘-๑๗๙.

^{๒๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับพิธีศพและพุทธภาษิตชีวิตกับความตาย*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญธรรมมั่นคงการพิมพ์), หน้า ๑๘-๒๐.

ตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น แม่น้ำพรหมบุตร แม่น้ำโคธา แม่น้ำยมุนา โดยเฉพาะแม่น้ำคงคาถือเป็นแม่น้ำสายพิเศษสำหรับชาวอินเดีย เพราะเป็นสะพานเชื่อมต่อกับ การเกิดมาจากสวรรค์ และการตายกลับไปสวรรค์ดั้งเดิม ชาวอินเดียจึงมีความปรารถนาอย่างแรงกล้า ที่จะมานอนรอความตายริมแม่น้ำคงคา หากไม่ได้ก็ขอให้เอากระดูกมาลอยน้ำ เพื่อปลดเปลื้องบาปให้บริสุทธิ์เสียก่อน ก่อนคืนสู่สวรรค์ ความเชื่อนี้ทำให้เกิดสถิติการเผาไหม้แม่น้ำคงคา ๓๕,๐๐๐ ศพต่อปี ด้วยเหตุนี้ริมฝั่งแม่น้ำคงคาจึงมีมรณังไฮเตล หรือ โรงแรมรอความตายได้แก่ ทินหิน สัทกติ นิवास, กาสี มุกติ ภาวัน, กาสี ลาก ภาวัน เมื่อหมดลมหายใจแล้ว จะถูกห่อด้วยผ้าขาวและโรยด้วยดอกดาวเรืองก่อนวางบนไม้ไผ่ ๗ ซี่ แล้วนำไปที่ท่าเผาศพมีอยู่ ๒ ท่าที่เปิดเผยคือ ท่ากรรมนิการ์ฆาต และท่าหริศจันทร์ฆาต ศพจะถูกหามเข้ามาเผาตลอด ๒๔ ชั่วโมง จนได้ชื่อว่าเป็นนครแห่งแสงไฟ หรือ นครแห่งความตาย คือแสงไฟที่จุดขึ้นเพื่อเผาศพไม่เคยดับ ตลอดต่อเนื่องยาวนานถึง ๕,๐๐๐ ปีตราบถึงปัจจุบัน”^{๒๙}

๑.๖.๒ วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์

๑) พระมหาวิเชียร พุฒมนัส ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “หลักธรรมและความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมในการทำศพของพุทธศาสนิกชน กรณีศึกษาวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร สรรูปใจความสำคัญได้ว่า การแปลผลทำให้ทราบว่า การจัดงานศพทำให้ผู้ตายได้รับผลบุญ , การจัดรูปไหว้ศพ, การจัดงานศพเป็นการแสดงความกตัญญู, การรดน้ำศพเป็นการขอขมา, การทำบุญเป็นระยะทำให้ได้บุญครบถ้วน, การสวดพระอภิธรรมหน้าศพเป็นประเพณี, การต่อไฟตลอดเวลาเป็นแสงนำทาง, การโยนภูเขาเสมือนผู้ตายได้ทอดผ้าด้วยตนเอง, ดอกไม้จันทน์เป็นสัญลักษณ์ของการบูชาคุณงามความดีของผู้ตาย, การเก็บอัฐิถือเป็นมงคล เชื่อว่าจริง ส่วนการนิมนต์พระ ๔ รูป เป็นงานอวมงคล, มีคนตาย ๒ สองคน ในปีเดียวกันจะมีคนตายเพิ่มอีกคนในครอบครัวนั้น แก้โดยใส่ตุ๊กตาในโลง, การพรมน้ำมนต์ช่วยปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย, การเผาวันศุกร์เป็นโทษกับคนเป็น ไม่น่าเชื่อว่าเป็นจริง”^{๓๐}

๒) สรัสวดี คงปิ่น, มนต์ ขอเจริญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “มายาคติความตายที่สื่อสารผ่านพิธีกรรมงานศพของกลุ่มชาติพันธุ์ที่นับถือศาสนาพุทธ: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ภูไทและกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ สรรูปใจความสำคัญได้ว่า มายาคติเรื่องผี ได้แก่ เมืองผี หรือ โลกหลังความตายกลุ่มชาติ

^{๒๙} อาชว์กริชญ์ น้อมเนียม, (๗ เมษายน ๒๕๖๒), “ความเชื่อเบื้องหลังพิธีเผาศพของชาวอินเดียสู่สถิติเผา ๓๕,๐๐๐ ศพต่อปี”, ศิลปวัฒนธรรม, [ออนไลน์], ๒๓ ย่อหน้า, แหล่งที่มา: https://www.silpa-mag.com/history/article_๓๐๖๑๕ (๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕).

^{๓๐} พระมหาวิเชียร พุฒมนัส, “หลักธรรมและความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมในการทำศพของพุทธศาสนิกชนการศึกษาวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาไทยศึกษา, (โครงการบัณฑิตศึกษา: มหาลัทธิราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒๓-๑๒๖.

พันธุ์มีความเชื่อเรื่องโลกหลังความตาย เชื่อว่าคนตายจะกลายเป็นผีใช้ชีวิตอยู่ในเมืองผีระยะหนึ่งก่อน แล้วจึงไปเกิดในภพภูมิหน้า ตามบุญกรรมที่ทำไว้ระหว่างมีชีวิต ตายดี ผีดี ตายร้าย ผีร้าย ผีดีไม่กลับมาสร้างความเดือดร้อนให้หมู่บ้าน เนื่องจากไม่ได้ทำผิดข้อห้าม ตายร้าย เช่นฆ่าตัวตาย คลอดลูกตาย ถือเป็นการผิดผี เมื่อตายแล้วจะกลายเป็นผีที่ดุร้าย กลุ่มชาติพันธุ์มีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม เชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด เชื่อว่าความตายเป็นเรื่องธรรมดา ไม่ใช่จุดจบของชีวิต แต่เป็นการเปลี่ยนผ่านภพภูมิ จากคนไปสู่ผีและการเกิดใหม่ตามบุญกรรม เพื่อเริ่มต้นอีกชีวิตในชาติต่อไป”^{๓๑}

๓) **บุษยากร ตีระพุดติกุลชัย, กาญจนนา แก้วเทพ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการสื่อสารเพื่อปรับแปลงความหมายในพิธีกรรมศพ สรุปลงใจความสำคัญได้ดังนี้ จากงานศพหนึ่งงานศพในหมู่บ้าน บ้านดง อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง จากการวิเคราะห์เอกสารพบว่าในอดีตงานศพล้านนามีบทบาทในเชิงสังคม วัฒนธรรม กิจกรรมต่าง ๆ มีเป้าหมายที่จะช่วยเหลือครอบครัวผู้ตายทางด้านจิตใจและเศรษฐกิจ แต่ละครอบครัวต้องนำข้าวสารอย่าง ๒ ลิตร มามอบให้ครอบครัวผู้ตายเพื่อเลี้ยงดูแขกในงาน ชุมชนได้พยายามรื้อฟื้นกิจกรรมทำโลงศพและปราสาทศพขึ้นอีกครั้ง และประสบความสำเร็จในปี ๒๕๔๘ ชาวล้านนาเชื่อว่าโลกของคนเป็นและคนตายมิได้แยกจากกันโดยเด็ดขาด แต่เชื่อมโยงกันด้วยผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ เช่นประเพณีการเลี้ยงผี ปู่ ย่า เพื่อวิญญาณบรรพบุรุษได้รับรู้ความกตัญญูของลูกหลาน ทางภาคเหนือตอนบนจะมีหอผี ปู่ ย่า ตั้งอยู่บริเวณบ้านเรือนที่ปัก การจัดงานศพในอดีตเป็นไปด้วยความเรียบง่าย โลงใช้ต้นจันทน์เป็นท่อน ขุดเป็นโลง ขุดจากบ้านบนทะเลื่อด้านล่าง ส่วนกันด้านในทำเป็นห้องโดยรอบ ใช้ไม้ไผ่เป็นซีก ติเป็นระแนง วางบนห้องของโลงอีกทีหนึ่ง วางศพพร้อมเสื่อบนไม้ระแนงนั้น”^{๓๒}

๔) **สิริกาญจน์ มงคลอุกฤษฏ์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพการให้บริการภายนอกด้านการจัดดอกไม้สำหรับศพ มีใจความดังนี้

^{๓๑} สรัสวดี คงปิ่น, มนต์ ขอเจริญ, “คติความตายที่สื่อสารผ่านพิธีกรรมงานศพส่วนกลุ่มชาติพันธุ์ที่นับถือศาสนาพุทธ: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ภูไทและกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ”, *วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๖๑), บทคัดย่อ.

^{๓๒} บุษยากร ตีระพุดติกุลชัย, กาญจนนา แก้วเทพ, “กระบวนการสื่อสารเพื่อปรับแปลงความหมายในพิธีกรรมศพ”, *วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า ๙.

ตารางค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพของวัดตั้งในกรุงเทพมหานคร ๗ วัด

ค่าใช้จ่ายโดยประมาณ	๓ คืน	๕ คืน	๗ คืน	ค่าดอกไม้ หน้าศพ (บาท/ชุด)	ค่าดอกไม้หน้า เมรุ (บาท/ชุด)
วัดพระศรีมหาธาตุวรวิหาร	๖๐,๐๐๐	๗๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๔,๕๐๐	๑๐,๐๐๐
วัดมกุฏกษัตริยาราม	๖๐,๐๐๐	๗๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๖,๐๐๐	๗,๐๐๐
วัดเทพศิรินทร์	๕๐,๐๐๐	๗๐,๐๐๐	๙๐,๐๐๐	๓,๕๐๐	๑๐,๐๐๐
วัดหัวลำโพง	๖๐,๐๐๐	๗๐,๐๐๐	๑๐๐,๐๐๐	๓,๕๐๐	๔,๐๐๐
วัดตรีทศเทพ	๔๐,๐๐๐	๖๐,๐๐๐	๗๐,๐๐๐	๒,๕๐๐	๕,๐๐๐
วัดเสมียนนารี	๔๐,๐๐๐	๖๐,๐๐๐	๗๐,๐๐๐	๔,๐๐๐	๙,๐๐๐
วัดโสมนัส	๕๕,๐๐๐	๖๗,๐๐๐	๗๒,๐๐๐	๓,๕๐๐	๔,๐๐๐

จากค่าใช้จ่ายในเบื้องต้นแสดงให้เห็นถึง ค่าใช้จ่ายจำนวนมากในการจัดงานศพซึ่ง ค่าใช้จ่ายขึ้นอยู่กับรูปแบบการจัดงานและกำลังทรัพย์ของเจ้าภาพ โดยเฉพาะรูปแบบการจัดดอกไม้ หน้าศพและหน้าเมรุ”^{๓๓}

๕) พระมหานฤตล มหาปณฺโณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สัปเหร่อ : การสืบสานคติความเชื่อ และพิธีกรรมงานศพในเขตเทศบาล ตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอบ่อแฮ้ว จังหวัดลำปาง” สรุปใจความสำคัญได้ว่า

๑) สัปเหร่อเป็นผู้มีความรู้เรื่องพิธีกรรมเกี่ยวกับการส่งวิญญาณผู้ตายไปสู่ภพที่ดีหรือสวรรค์ และส่งผลมาสู่ญาติพี่น้องที่อยู่ข้างหลังที่ช่วยประกอบพิธีกรรมนั้น ช่วยให้พิธีญาติพี่น้องคลายทุกข์ จากการไปของญาติผู้เสียชีวิต สัปเหร่อจึงเป็นอีกหนึ่งบทบาทในการสงเคราะห์ผู้ตายไปสู่สัมปรายภพที่ดีงาม

^{๓๓} สิริกาญจน์ มงคลอุกฤษฏ์, “การพัฒนาคุณภาพการให้บริการภายนอกด้านการจัดดอกไม้สำหรับงานศพ”, วิทยานิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการจัดการ, (บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๕๖), หน้า ๒๑-๒๒.

๒) ได้รับความไว้วางใจจากชุมชน ได้รับมอบหมายหรือได้รับการยอมรับจากชุมชนว่า เป็นผู้มีความรู้เฉพาะด้าน สัปเหร่อได้รับมรดกการจัดการขั้นตอนงานศพจากบรรพบุรุษ เพื่อให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามจารีตประเพณีและตามหลักทางพระพุทธศาสนา

๓) รายได้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนอยากเป็นสัปเหร่อ จากจิตอาสาในสมัยเริ่มต้น เมื่อสังคมเปลี่ยนเป็นรับเงิน รับทอง ทำให้รายได้เป็นแรงจูงใจในการทำอาชีพสัปเหร่อ

๔) การสืบต่อสัปเหร่อจากรุ่นสู่รุ่นมี ๒ ประเภท

- จากคนในตระกูลสัปเหร่อที่ชุมชนยอมรับ ต้องใช้คาถาอาคม ไสยศาสตร์ มีความชำนาญในการใช้ไสยเวทย์เพื่อกำกับตามขั้นตอน เพื่อให้ถูกต้องตามจารีตของสัปเหร่อ เพื่อเป็นเครื่องป้องกันตนเอง สัปเหร่อจะต้องเรียนแบบท่องจำ จากปากสู่ปาก

- ผู้มีความสนใจใคร่จะศึกษาเล่าเรียนรูปแบบ กระบวนการ พิธีกรรม และขั้นตอนเกี่ยวกับการจัดงานศพตามแบบของท้องถิ่น จนได้รับการยอมรับจากชุมชนว่า เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านพิธีกรรม”^{๓๔}

๖) สมทบ พاجرทิศ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการศพด้วยการอุทิศร่างกายตามหลักพระพุทธศาสนา สรุปใจความสำคัญได้ว่า เมื่อการตายด้วยอุบัติเหตุ ผู้ชายต้องไปจัดการศพทันที เพราะต้องการความช่วยเหลือด่วน เพราะต้องเผาในวันนั้น ต้องใช้คนมาก หรือแม้แต่ศพธรรมดา ทุกคนจะเห็นว่าเป็นหน้าที่ ผู้ชายช่วยกันหาพิน หาไม้ค้ำยัน แม่บ้านหุงหาอาหาร ผู้สูงอายุประดิษฐ์ดอกไม้ที่รู้วิธีต่อโลงมาช่วยกันต่อโลง สร้างปราสาท สร้างเรือนทาน ฯลฯ แต่ในปัจจุบันการร่วมไม้ร่วมมือเริ่มหายไป เปลี่ยนมาเป็นการจ้างอาศัยเงินเป็นหลัก เห็นแก่ตัว มองถึงประโยชน์มากขึ้น การจัดงานศพต้องใช้เงินเป็นใหญ่ เสียเงินเท่าไรไม่สนใจ บางคนต้องไปกู้ธนาคารเพื่อรักษาหน้าตาทางสังคมหรือบางคนมีฐานะทางสังคมจัดงานศพอย่างฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบัน”^{๓๕}

๗) อวยชัย ตั้งเตรียมใจ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาพิธีกรรมประเพณีงานศพของชาวไทเขิน ตำบลทรายมูล อำเภอสนักแกแพง จังหวัดเชียงใหม่ สรุปใจความสำคัญได้ว่า ในอดีตเมื่อมีคน

^{๓๔} พระมหานฤตล มหาปัญญา, “สัปเหร่อ: การสืบสานคติความเชื่อและพิธีกรรมในงานศพในเขตเทศบาล ตำบลบ่อแก้ว อำเภอบ่อแก้ว จังหวัดลำปาง”, วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน (๒๕๖๒): ๒๙-๓๑.

^{๓๕} สมทบ พاجرทิศ, “แนวทางการจัดการศพด้วยการอุทิศร่างกายตามหลักพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), ๔๙-๕๐.

ตายชาวบ้านจะนำฟากหรือเสื่อไม้ไผ่มาหุ้มศพ ใช้เถาวัลย์หรือเชือกขาว มัด ศีรษะ เอว ข้อเท้า และนำไปฝังไว้ใกล้ ๆ บ้าน ไม่มีพิธีกรรมทางศาสนา เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทเขินเข้ามาอยู่ในตำบลทรายมูล จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงเรื่องพิธีศพ เช่น การอาบน้ำศพ นำเงินใส่ปากศพ มัดตราสังข์ การเบิกโลงศพ การตามไฟหน้าศพ การเซ่นไหว้ศพ การเคลื่อนย้ายศพ การแต่งกายไว้ทุกข์ การส่งศพ ห้ามวันเผาศพ การแต่งตัวศพ การทำโลงศพ การสวดศพ การเคลื่อนศพออกจากบ้านทางฝายบ้าน หรือทางประตูผี หรือใช้บันไดผี ชาวไทยเขินมีประเพณีและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง อพยพมาจากเชียงตุง และกระจายอยู่ทั่วทั้งในเมือง และนอกเมืองเชียงใหม่ เช่น บ้านป่าสัก บ้านपालาน บ้านต้นกอก อำเภอสันป่าตอง บ้านป่าป๋อง อำเภอดอยสะเก็ด บ้านออนหลวง กิ่งอำเภอแม่ออน บ้านสันก้างปลา บ้านสันข้าว แคว้นบ้านน้อย บ้านออน อำเภอสันกำแพง”^{๓๖}

๘) กิตติพงษ์ พลทิพย์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดงานศพปลอดเหล้าของตำบลหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด สรุปใจความได้ว่า ปัญหาการบริโภคแอลกอฮอล์เป็นปัญหาสำคัญของโลกและมีการใช้แพร่หลายทุกภูมิภาคทั่วโลก แต่มีชุมชนหนองบัวภายใต้การดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนหนองบัว ที่จัดสวัสดิการช่วยเหลืองานศพของสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ งานศพปลอดเหล้าครั้งละ ๒,๐๐๐ บาท ผลการวิจัยพบว่า

- ๑) เป็นการลดค่าใช้จ่ายในการจัดงาน
- ๒) การดำเนินจัดงานเป็นไปอย่างสงบไม่มีความวุ่นวาย
- ๓) เป็นการให้เกียรติผู้เสียชีวิต
- ๔) เงินสวัสดิการช่วยเหลือศพมีความเหมาะสมเพราะมีได้มีแค่สวัสดิการนี้สวัสดิการเดียว ซึ่งผลที่ได้มีมูลค่ามากกว่า ๒,๐๐๐ บาท
- ๕) บางงานไม่ได้มีการเลี้ยงแอลกอฮอล์บนโต๊ะรับประทานอาหารแต่มีการดื่มแอลกอฮอล์ในที่มืดซิด
- ๖) มีป้ายจัดงานศพปลอดเหล้าเป็นการสร้างมาตรฐานใหม่ให้แก่ชุมชน ชุมชนพึงพอใจเป็นอันมาก เพราะสามารถลดค่าใช้จ่ายในงานศพ ประมาณครึ่งหนึ่งของค่าใช้จ่ายทั้งหมด”^{๓๗}

^{๓๖} อวยชัย ตั้งเตรียมใจ, “การศึกษาประเภทพิธีกรรมประเพณีงานศพของชาวไทยเขิน ตำบลทรายมูล อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษา, (บัณฑิตศึกษา: สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

^{๓๗} กิตติพงษ์ พลทิพย์, “การจัดงานศพปลอดเหล้าของตำบลหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด”, โรงพยาบาลมหาสารคาม, ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๕): ๓๗-๓๘.

๑.๖.๓ รายงานวิจัย/บทความ

๑) **สุนทร สุทรัพย์ทวี** ผลได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการจัดงานศพที่ปรากฏในคัมภีร์จากพระพุทธศาสนา การวิจัยพบว่า พิธีการจัดงานศพในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ได้มาได้จากการจัดงานศพ ของพระพุทธเจ้า พระเจ้าสุทโธทนะ พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ นางสิริมาและนางสุทตติ ซึ่งมีลักษณะร่วมกันคือความเรียบง่าย ไม่มีความซับซ้อน ไม่มีรูปแบบของพิธีที่ชัดเจนในส่วนของการจัดงานศพนั้นมี ๓ ประเภทคือ การเผาศพ การฝังศพ และการทิ้งศพ วิธีที่พบมากที่สุดคือการเผาศพ ส่วนการฝังศพนั้นพบน้อยมาก สำหรับวิธีการทิ้งศพนั้นเป็นวัฒนธรรมของชาวอินเดียในสมัยพุทธกาล โดยเฉพาะกลุ่มวรรณะต่ำ เพราะไม่ต้องใช้เงินในการประกอบพิธี พระพุทธเจ้าอาศัยศพที่ถูกทิ้งนั้นมาเป็นอุบายในการสอนธรรมแก่พุทธบริษัทเช่น ศพของนางสิริมาเป็นต้น รูปแบบการจัดงานศพในคัมภีร์พระพุทธศาสนาจึงเรียบง่ายเป็นอุบายสำหรับสอนธรรมได้อีกด้วย”^{๓๘}

๒) **Shi Lei, ฉลอง ทับศรี, บุญเชิด หนูอิม** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมหลังความตายของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดชลบุรี: ความเชื่อและวิถีปฏิบัติ สรุประเด็นสำคัญได้ว่าพิธีการจัดงานศพแบ่งเป็น ๕ ขั้นตอนดังนี้

๑) พิธีกรรมสำหรับผู้เพิ่งเสียชีวิต ได้แก่ พิธีเรียกวิญญาณ การดูใจเป็นครั้งสุดท้าย การอาบน้ำศพ การแต่งตัวศพ พิธีป้อนข้าวป้อนน้ำ และการแจ้งตาย

๒) พิธีเตรียมฝังศพ ได้แก่ การใส่ชุดผ้าดิบ การนอนเฝ้าศพ การไว้ทุกข์

๓) พิธีฝังศพ

๔) พิธีเคลื่อนศพได้แก่ การดูฤกษ์เคลื่อนย้ายศพ พิธีไว้อาลัย พิธียกโลงและเคลื่อนขบวน พิธีส่งวิญญาณและฝัง

๕) การเซ่นไหว้ สาเหตุที่ทำการเซ่นไหว้ ในสายตาของชาวจีนคือวิญญาณ ไม่ใช่มีเพียงตัวตนแต่ยังนึกถึงโลกที่เคยใช้ชีวิตอยู่ด้วยความสุข ชอบได้รับความเคารพจากคนเป็น เสพสุขกับอาหารรสเลิศจากคนเป็นที่นำมาเซ่นไหว้ มิฉะนั้นวิญญาณจะไม่มีความสุขเครื่องเซ่นไหว้ประกอบด้วย กระดาษเงิน ธูป เสียงร้องไห้ อาหารและสิ่งของ วัตถุเชิงสัญลักษณ์ คนและสัตว์

คนจีนรุ่นแรก ๆ ที่อพยพมาจากประเทศจีน ได้มีการจัดพิธีศพแบบเงินค่าใช้จ่ายสูงมาก ทำให้ลูกหลานไทยเชื้อสายจีนจัดพิธีแบบเงินน้อยลง สังคมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ส่งผลให้คนรุ่นใหม่

^{๓๘} สุนทร สุทรัพย์ทวีกุล, “การศึกษาการจัดงานศพที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, *บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๒): ๒๘๘.

เปลี่ยนความเชื่อและค่านิยม รวมทั้งไม่สนใจและไม่เข้าใจวัฒนธรรมหลังความตาย ที่ฝังศพที่ทำเลตึกก็ ถูกเลือกไปหมดแล้ว ฮวงซุ้ยราคาแพงเทียบเท่าอพาร์ทเมนต์หรือบ้านหลังหนึ่งทีเดียว จากพิธีกรรมที่ ค่าใช้จ่ายสูง คนจีนรุ่นใหม่จึงหันมาจัดเป็นพิธีแบบไทยที่เรียบง่ายขึ้น แต่ก่อนครอบครัวชาวจีน ๘๐% จัดพิธีงเต็ก ปัจจุบันเหลืออยู่แค่ ๒๐% คนจีนเลือกเผาศพ ๗๐-๘๐ % อีก ๒๐% เลือกฝังศพ”^{๓๙}

๓) **ณรงค์กรรณ รอดทรัพย์, ภูศิษฐ์ แสงวงกิจ, นิพัทธ์พงศ์ พุมมา** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “คติภูมิกับการสร้างพระเมรุและพระเมรุมาศ สรุปลงใจความได้ว่า คติความเชื่อแบบพราหมณ์ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นสมมุติเทพซึ่งสถิตบนเขาพระสุเมรุ อันล้อมรอบด้วยเขาสัตบริภัณฑ์และเมื่อ จูติลงมายังโลกมนุษย์เป็นสมมุติเทพ เมื่อสวรรคตจึงต้องตั้งพระบรมศพบนพระเมรุมาศหรือพระเมรุ เพื่อเป็นการส่งพระศพพระวิญญาณกลับสู่เขาพระสุเมรุดังเดิม ทั้งนี้ความเชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุปรากฏ ในไตรภูมิ เป็นเรื่องของภูมิจักรวาล มีลักษณะเป็นที่อยู่ของเทวดา ตีนเขาเป็นป่าหิมพานต์ อนึ่ง ความคิดนี้จึงได้จำลองพระเมรุมาศ พระเมรุเป็นเสมือนเขาพระสุเมรุและสัตบริภัณฑ์ เพื่อส่งเสด็จสู่ ทิพยวิมานโดยสถานที่ ประกอบพิธีเดิมนั้นมักเรียกกันว่าทุ่งพระสุเมรุ ซึ่งปัจจุบันเรียกว่า “สนามหลวง” ประเพณีต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อนำไปสู่ภพภูมิที่ดีเมื่อสิ้นอายุขัย จะเห็นได้ว่าสิ่งก่อสร้าง ทั้งหมดล้วนแสดงความหมายเชิงสัญลักษณ์ ใ้ใช้การแสดงถึงความสวยงามแต่ประการเดียว พระเมรุ มาศและราชรถย่อมสะท้อนนัยสำคัญต่อสาธารณชน เพื่ออธิบายฐานะอันสูงส่งแห่งสถาบัน พระมหากษัตริย์ คือ ความเป็นเทวราชา สมมุติเทพ และ อินทราชา อีกนัยหนึ่งก็เพื่อแสดงฐานะพระ ประมุขและสถาบันสูงสุดของพระราชอาณาจักร จัดพระราชพิธีพระเมรุมาศนั้นต้องใช้พระราชทรัพย์ จำนวนมาก ใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อการก่อสร้างพระเมรุมาศ กอปรกับใช้เวลานานกว่าจะแล้ว เสร็จ”^{๔๐}

๔) **พระครูศรีรัตนกร** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการจัดงานศพที่ ปรากฏในพระพุทธศาสนา สรุปลงใจความสำคัญได้ว่า การจัดงานศพมีประโยชน์ ๔ อย่าง

๑) รวมญาติ ๒) ประกาศความดี ๓) สร้างบุญบารมี ๔) ทำหน้าที่ของความเป็นคน

รวมญาติถ้าตายแล้วรีบเผาก็ไม่ได้รวมญาติ ประกาศความดีประวัติผู้ตายเป็นอย่างไรมีคุณ ความดีอะไรบ้าง สร้างบุญบารมีทำบุญให้ผู้ตายเพื่อเป็นเสบียงให้ภพหน้าเป็นการเพิ่มบุญบารมีให้กับ ผู้ตาย เพิ่มทวียิ่งขึ้นจากที่ทำไว้แล้วและ สร้างบารมีให้ลูกหลานด้วยทำหน้าที่ของความเป็นคนเพราะ

^{๓๙} Shi Lei, ฉลอง ทับศรี, บุญเชิด หนูอิม, “วัฒนธรรมหลังความตายของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัด ชลบุรี: ความเชื่อและวิถีปฏิบัติ”, การศึกษาและการพัฒนาสังคม, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (๒๕๕๙): บทคัดย่อ.

^{๔๐} ณรงค์กรรณ รอดทรัพย์, ภูศิษฐ์ แสงวงกิจ, นิพัทธ์พงศ์ พุมมา, “คติไตรภูมิกับการสร้างพระเมรุและ พระเมรุมาศ”, มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗): ๓๘.

ต้องมีความกตัญญูต่อบุพการี ปรีศนาธรรมมัตตราสังข์สามเปราะะ มัดที่คอ บ่วงลูกรัก มัดที่มือ บ่วงรัก สามี่ ภรรยา มัดที่ข้อเท้า บ่วงรักทรัพย์สมบัติ ติดอยู่สามบ่วงนี้ไปสู่ความพ้นทุกข์ไม่ได้ การเวียนซ้าย สามจบ คือ การเวียนว่าอยู่ในภพสาม กามภพ รูปภพ อรูปภพ การใช้มะพร้าวล้างหน้าศพเพื่อ ชี้ให้เห็นว่าน้ำมะพร้าว สะอาด บริสุทธิ์ ผู้จะพ้นทุกข์ได้ จิตใจต้องสะอาดปราศจากกิเลสเหมือนน้ำ มะพร้าว”^{๔๑}

๕) **ณัฐ จันทร์หนูหงส์, มন্ত্রী สิริโรจนานันท์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการถวายเป็นผ้าบังสุกุลจากสมัยพุทธกาลสู่ยุคปัจจุบัน สรุปลงใจความสำคัญได้ว่า บรรพชาอาศัยผ้าบังสุกุล จึงเป็นสาเหตุ ให้ภิกษุหนุ่มผ้าบังสุกุลกันเป็นประจำ ผ้าบังสุกุลมี ๒๓ ชนิด ผ้าที่ตกอยู่ในป่าช้า, ผ้าที่ตกอยู่ในตลาด, ผ้าที่เขาทิ้งไว้ตามถนน, ผ้าที่เขาทิ้งไว้ ณ กองขยะมูลฝอย, ผ้าเช็ดครรภ์, ผ้าที่เขาใช้อาบหน้ามนต์, ผ้าที่เขาทิ้งไว้ที่ท่า, ผ้าที่คนเขาไปป่าช้าแล้วกลับมาทิ้งไว้, ผ้าที่ถูกไฟไหม้, ผ้าที่โคขย้า, ผ้าที่ปลวกกัด, ผ้าที่หนูกัด, ผ้าที่ขาดกลาง, ผ้าที่ขาดขาด, ผ้าที่เขาเอาทำธง, ผ้าที่เขาวงล้อมจอมปลวก, ผ้าของสมณะ, ผ้าที่เขาทิ้งไว้ ณ ที่อภิเชก, ผ้าที่เกิดด้วยฤทธิ์, ผ้าที่ตกอยู่ในทาง, ผ้าที่ลมพัดไป, ผ้าที่เทวดาถวายเป็น, และผ้าที่คลิ้นชักขึ้นบก, เอาส่วนที่เสียออกนำมาชักทำเป็นจีวร สำหรับผ้าบังสุกุลในปัจจุบัน มิได้เป็นผ้าเปื้อนฝุ่นที่เขาทิ้งแล้วอย่างในสมัยพุทธกาล สำหรับปัจจุบันมี ทายก ทายิกา ถวายพระบังสุกุลมักจะอยู่ในงานศพ งานทอดผ้าป่า และงานกฐิน รูปแบบการถวายเป็นผ้าบังสุกุลมาจากสมัยพุทธกาล เป็นผ้าที่หาเอาตามกิ่งไม้ ต้นไม้ หรือ ตามถนนหนทางต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับยุคปัจจุบันที่วางผ้าไว้ตามต้นผ้าป่า หรือ ต้นกฐินแล้วให้ภิกษุชักบังสุกุลไปใช้”^{๔๒}

๖) **นางนภัส เตชะองอาจ, พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปัญญา** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการเผาศพเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมในสังคมไทยปัจจุบันตามหลักพุทธสันติวิธีกรณีศึกษาวัดบริบูรณ์ ชุมชนบ้านขี้เหล็กใหญ่ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ สรุปลงใจความสำคัญได้ว่า ชุมชนบ้านขี้เหล็กใหญ่ได้รับผลกระทบจากการเผาศพจากวัดบริบูรณ์กระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมทั้งคนในวัดและชุมชน จากการเผาไหม้ที่ไม่สมบูรณ์ ได้แก่ฝุ่นละออง เขม่าควัน กลิ่นเหม็น การเผาไหม้วัสดุ ตกแต่งโลงศพ เช่น พวงหรีด พลาสติก สีทาโลง ซึ่งจะก่อเกิดโลหะหนัก เช่นแคดเมียม ตะกั่ว ปรอท และสารไดออกซิน และฟิวแรน จากการรายงานของกรมควบคุมมลพิษ แก้ไขโดยสนทนาสาธารณะ

^{๔๑} พระครูศรีรัตนากร, “วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการจัดงานศพที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา”, สังคมศาสตร์วิชาการ, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๒): ๔๙.

^{๔๒} ณัฐ จันทร์หนูหงส์, มন্ত্রী สิริโรจนานันท์, “รูปแบบการถวายเป็นผ้าบังสุกุลจากสมัยพุทธกาลสู่ยุคปัจจุบัน”, พุทธปัญญาปริทรรศน์, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๐): ๘๑.

ให้ความรู้จากมลพิษที่ก่อเกิดภัยอันตรายและนำนวัตกรรมเทคโนโลยีของเตาเผาศพแบบสองห้องมาจัดการมลพิษด้วยแนวคิด และวิธีการใหม่อย่างเป็นขั้นตอน”^{๔๓}

สรุป การจัดงานศพของไทยเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้วายชนม์ ได้แสดงความกตัญญู ยกย่องบูชาความดี ได้ถวายทาน ได้ทำบุญให้ตัวเอง ได้รักษาศีล เป็นการรวมญาติ การจัดงานศพของไทยในอดีต เรียบง่าย ช่วยเหลือกัน ส่วนการจัดงานศพในปัจจุบันค่าใช้จ่ายสูงมาก สัปเหร่อเป็นผู้รู้เรื่องพิธีกรรมเกี่ยวกับการส่งผู้ตายไปสู่ภพที่ดีหรือสวรรค์ การจัดงานศพที่ไม่มีอบายมุขทำให้ ลดค่าใช้จ่ายเกิดความสงบ ให้เกียรติผู้เสียชีวิต การจัดงานศพในอียิปต์มีความเชื่อว่าวิญญาณจะกลับเข้าร่างจึงต้องเก็บศพไว้ไม่ให้เน่าเปื่อยโดยใช้การดองศพเหมือนดองผลไม้ การจัดงานศพในอินเดีย ชาวฮินดูห่อศพด้วยผ้า คลุมด้วยดอกไม้ วางบนแคร่ หามไปเผาริมแม่น้ำคงคา การจัดงานศพแบบทิเบตฆ่าและศพเป็นชิ้นเล็กๆ แล้วส่งให้แร้งกิน การจัดงานศพของพระพุทธเจ้า พระเจ้าสุทโธทนะ พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ นางสิริมา และนางสุทตติ มีความเรียบง่าย ไม่มีความซับซ้อน ไม่มีรูปแบบพิธีที่ชัดเจน การจัดงานศพมี ๓ ประเภท การเผาศพ การฝังศพ และการทิ้งศพ การจัดงานศพของชาวจีน ฝังไว้ในฮวงซุ้ย การจัดพระศพของพระมหากษัตริย์ เชื่อว่าพระมหากษัตริย์เป็นสมมุติเทพ เมื่อสวรรคตจึงต้องสร้างพระเมรุมาศเพื่อส่งกลับสวรรค์ดั้งเดิม

๑.๗ วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม” นี้ เป็นการศึกษาโดยใช้วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ ได้ใช้วิธีการเชิงเอกสาร (Documentary Research) ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) ซึ่งวิธีดังกล่าวนี้ จะทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาการจัดงานศพในพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม ๓) เพื่อวิเคราะห์การจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม

๑.๗.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑.๗.๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ศึกษาข้อมูลจาก พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ พร้อมด้วย อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส

^{๔๓} นงนภัส เตชะของอาจ, พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ, “กระบวนการเผาศพเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมในสังคมไทยปัจจุบันตามหลักพุทธสันติวิธี กรณีศึกษาวัดบริบูรณ์ ชุมชนบ้านขี้เหล็กใหญ่ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ”, สันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๗ (พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๖๔): ๒๗๔๐.

๑.๗.๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๒ ประชากรผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาโดยผู้เลือกวิจัยเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informations) แบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participants Observation) จำนวน ๒๕ คน ซึ่งได้กำหนด ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ๑) ดร. ใจเพชร กล้าจน ประธานมูลนิธิแพथวิทยวิธีธรรมแห่งประเทศไทย ๒) จิตอาสาแพทย์วิธีธรรม ประจำสวนป่านาบุญ ๘ ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๑๙ คน ๓) ญาติผู้เสียชีวิต ๕ คน รวมทั้งสิ้น ๒๕ คน

๑.๗.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์โดยกำหนดไว้แน่นอนเป็นระบบ มีขั้นตอนในการเตรียมคำถาม ที่จะสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า (Structured Interview) ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนจะต้องตอบคำถามชุดเดียวกันและผู้สัมภาษณ์จะบันทึกคำตอบของผู้ให้สัมภาษณ์ ด้วยการบันทึกเสียง เพื่อนำไปถอดเนื้อหาหรือจัดบันทึกลงในแบบสอบถามสัมภาษณ์ และเข้าไปร่วมสังเกตการณ์เป็นบางครั้ง

๑.๗.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๑.๗.๔.๑ วิธีการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ พร้อมด้วย อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส และ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ หนังสือ งานวิจัย บทความ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อให้ได้เนื้อหาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

๑.๗.๔.๒ นำข้อมูลจากการเก็บรวบรวมตามวิธีในข้อ ๑.๗.๔.๓ มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในรูปแบบการพรรณนาและการอธิบาย

๑.๗.๔.๓ สรุปและอภิปรายผลการวิจัย โดยใช้รูปแบบการพรรณนา ซึ่งผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ ๑) การจัดงานศพในพระพุทธศาสนา ๒) การจัดงานศพของชุมชนแพथวิทยวิธีธรรม ๓) วิเคราะห์พุทธวิธีการจัดงานศพชุมชนแพथวิทยวิธีธรรม

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- ๑.๘.๑ ได้ทราบการจัดงานศพในพระพุทธศาสนา
- ๑.๘.๒ ได้ทราบการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม
- ๑.๘.๓ ได้ทราบการวิเคราะห์พุทธวิถีการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม
- ๑.๘.๔ ได้แนวทางการประยุกต์ใช้และแนวทางการพัฒนาเป็นคู่มือในการจัดงานศพของพุทธบริษัท ๔ ตามแนวทางพุทธวิถีของชุมชนแพทย์วิถีธรรม ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ แม่แตง เชียงใหม่

บทที่ ๒

การจัดงานศพในพระพุทธศาสนา

การจัดงานศพในพระพุทธศาสนาเท่าที่ค้นพบในพระไตรปิฎก เช่น การจัดงานศพของนางสิริมา การจัดงานศพบุตรของนางกัสาโคตมี การจัดงานศพของอัครบุตรของพราหมณ์โพธิสัตว์ การจัดงานศพของครอบครัวนางปฐาจารา การจัดพระศพของพระนางภัททาราชเทวี การจัดพระศพของพระเจ้าที่ชิตโกศลราชและพระมเหสี มีอีกหลายกรณี แต่ผู้วิจัยจะขอนำมาแค่ตัวอย่างพระภิกษุ เช่น การจัดงานศพของพระอรหันต์ พระพาหิยะ พระพุทธเจ้าตรัสไว้เพียง “เธอจงช่วยกันยกร่างพระพาหิยะวางบนเตียงและนำไปเผา”^๑ “ส่วนพระบรมศพของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าสั่งให้จัดแบบเดียวกับศพของพระเจ้าจักรพรรดิ เพราะกษัตริย์ พราหมณ์ คหบดี ผู้เป็นบัณฑิต ศรัทธาเคารพพระพุทธเจ้าเหมือนศรัทธาพระเจ้าจักรพรรดิ โดยใช้ผ้าใหม่ห่มพระบรมศพของพระเจ้าจักรพรรดิแล้วจึงห่อด้วยสำลีบริสุทธิ์ แล้วห่อด้วยผ้าใหม่อีกชั้นหนึ่ง จนห่อพระบรมศพของพระเจ้าจักรพรรดิด้วยผ้าและสำลีได้ ๑,๐๐๐ ชั้น แล้วอัญเชิญพระบรมศพใส่รางเหล็กเต็มด้วยน้ำมันใช้รางเหล็กอีกอันครอบแล้วทำจิตกาธาน ด้วยไม้หอมล้วน และถวายพระเพลิงพระบรมศพ”^๒ ส่วนการทิ้งศพ พบมากในพระไตรปิฎก และเป็นวิธีการที่คนในสมัยพุทธกาลนิยมทำกัน เช่น “ศพที่ทิ้งไว้ มีทั้งตายแล้ว ๑ วัน ๒ วันหรือ ๓ วัน ศพขึ้นอืด ศพเขียวคล้ำ ศพมีน้ำเหลืองเยิ้ม”^๓ “นก นกตะกรุม มาจิกกินแรงแรงมารุมทิ้ง สุนัข สุนัขจิ้งจอก ก็มากัดกิน หรือ สัตว์เล็ก ๆ หลายชนิดก็มากิน”^๔ หรือ “สุนัขจิ้งจอกกินซากศพที่ทิ้งไว้ในป่าช้าจนมีตัวอ้วนพี”^๕ “นางกัสาโคตมี จัดงานศพโดยการทิ้งศพลูกชายหลังจากหาเมล็ดพันธุ์ผักกาดจากบ้านที่ไม่มีคนตายให้พระพุทธเจ้าไม่ได้”^๖ “นางสิริมา โสภณีนีในครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงทราบเรื่อง ภิกษุผู้

^๑ ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๕๐/๑๘๗.

^๒ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๓๐/๑๗๓.

^๓ ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๕๔/๑๙๙.

^๔ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๘๐/๓๐๙.

^๕ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑/๒๔.

^๖ ชุ.จริยา. (ไทย) ๓๓/๗๕-๘๐/๗๑-๘๕.

ลุ่มหลงนางสิริมาและการตายของนางสิริมา พระพุทธเจ้าให้ไปกราบทูลต่อพระเจ้าพิมพิสารว่า อย่าให้มีการเผาศพ ของจงทรงเก็บศพนางสิริมาไว้ จนกว่าตถาคตจะสั่ง ให้เก็บศพนางสิริมาไว้เป็นอย่างดี อย่าให้กาและสุนัขมากัดกิน พอวันที่ ๒ - ๓ ศพของนางสิริมาก็ขึ้นอืด พองอืดเต็มที่ น้ำเหลือง น้ำหนองไหลออกจากปาก และมีหมู่นอนไต่ออกจากทวารทั้ง ๔ คือ ตา ๒ หู ๒ จมูก ๒ ปาก ๑ ช่องทวารหนัก ๑ และทวารเบา ๑ รวม ๙ ทวาร จนเวลาผ่านไปถึงวันที่ ๔ ศพเริ่มเน่าเหม็นส่งกลิ่นคละคลุ้งมีน้ำหนองเลือดไหลจะออกมาตามทวารต่างๆ ผิวพรรณเริ่มพองและแตก พระเจ้าพิมพิสารประกาศให้ชาวเมืองทุกคนมาประชุมกันที่หน้าศพนางสิริมา

ภิกษุผู้ลุ่มหลงไม่รู้ว่านางสิริมาตาย ได้ยินว่า พระพุทธเจ้าจะไปหาได้ยินคำว่า “สิริมา” รีบผุดลุกจากกุฏิ เดินทางไปกับหมู่พระภิกษุ เมื่อทุกคนมาพร้อมกับพระพุทธเจ้าให้พระเจ้าพิมพิสารประกาศขายศพนางสิริมาเท่ากับราคาค่าตัวของนางหนึ่งวันคือ ๑,๐๐๐ กหาปณะ ปรากฏไม่มีใครซื้อเลย ประกาศลดราคาลงเรื่อย ๆ จาก ๑,๐๐๐ กหาปณะ เหลือ ๕๐๐ กหาปณะ เหลือ ๒๕๐ กหาปณะ เหลือ ๒๐๐ กหาปณะ เหลือ ๑๐๐ กหาปณะ เหลือ ๕๐ กหาปณะ เหลือ ๒๐ กหาปณะ และเหลือ ๑๐ กหาปณะ เหลือ ๑ กหาปณะ ก็ยังไม่มีใครซื้อ จนกระทั่งประกาศให้เปล่า ก็ยังไม่มีใครเอา พระพุทธเจ้าจึงได้เทศนาสั่งสอนโดยใช้ศพของนางสิริมาเป็นกุสโลบายว่า “จงดูอัฐภาพที่ตกแต่งอย่างสวยงาม แต่มีกายเป็นแผล ๔ มีกระดูกเป็นโครงร่าง ๕ อันกระสับกระส่าย ที่มหาชนดำริหวังกันมาก ซึ่งไม่มี ความยั่งยืนตั้งมั่น”^๗ เมื่อแสดงธรรมจบลง หลายคนที่ยืนอยู่ตรงนั้น ก็รู้แจ้งเห็นธรรม แม้ภิกษุผู้ลุ่มหลงนาง ก็บรรลุโสดาบัน จะเห็นได้ว่า การจัดงานศพในครั้งพุทธกาล เป็นประโยชน์ต่อคนเป็น สามารถเอาประโยชน์จากการจัดงานศพ มาพิจารณาเพื่อให้ตนเองพ้นทุกข์

๒.๑ แนวคิดเรื่องชีวิตและความตายในพระพุทธศาสนา

๒.๑.๑ ชีวิตคืออะไร ชีวิต หมายถึง ความเป็นอยู่, อายุ, ตรงข้ามกับ ความตาย ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ว่าด้วยชีวิตเป็นของน้อย “คำว่า ชีวิตนี้น้อยนัก อธิบายว่าอายุ ความดำรงอยู่ ความดำเนินไป ความให้ชีวิตดำเนินไป ความเคลื่อนไหว ความเป็นไป ความรักษา ความเป็นอยู่ ในชาตสูตร พระสารีบุตรกล่าวว่า ชีวิตนี้น้อย มนุษย์ยอมตายภายใน ๑๐๐ ปี แม้หากผู้ใดจะมีชีวิตอยู่เกินไปกว่านั้น ผู้นั้นก็จะตายเพราะชราเป็นแน่แท้ ชีวิตอัฐภาพสุขและทุกข์ทั้งปวงเป็นธรรมที่ประกอบกันขึ้นชั่วขณะจิตเดียว ชั้นทั้งหลายมาโดยสภาพที่ไม่ปรากฏ แดกทำลายไป

^๗ ขุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๑๔๗/๗๗.

แล้วก็ไปสู่สถานะที่ไม่ปรากฏ ย่อมเกิดขึ้นและดับไปเหมือนสายฟ้าแลบในอากาศ ชีวิตถือว่าเป็นของน้อย เพราะดำรงอยู่ชั่วเวลาเพียงเล็กน้อย เป็นอย่างนี้”^๔

“ความจริงของชีวิต ภาษาบาลี เรียกว่า สัจจะ พีชะ ชีวิตนี้ไม่ได้หมายถึง ชีวิตพีช แต่หมายถึงธรรมนิยาม ๕ คือ อุดุนิยาม พีชนิยาม จิตนิยาม กรรมนิยาม ธรรมนิยาม ส่วนที่ถือเป็น ชีวิตระดับจิตนิยาม ชีวิตระดับพีชนิยาม ส่วนอุดุนิยามไม่ถือว่าเป็นชีวิต เพราะเป็นพลังงานอตุ ดิน น้ำ ไฟ ลม ไม่มีประธานเป็นของตัวเอง

๑) อุดุนิยาม สิ่งที่ยังไม่เป็นชีวะ การปรุงแต่งของ ดิน น้ำ ลม ไฟ ไม่ถือเป็นชีวิต เพราะรับรู้ไม่ได้ ตัวพลังงานมีแค่ ดิน น้ำ ไฟ ลม ยังไม่มีชีวะ สิ่งใดไม่มีชีวะปรุงแต่งอย่างไรก็เรียก อตุ ดิน น้ำ ไฟ ลม ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ Galaxy Nebula(ระบบของสุริยจักรวาล) ปรุงอย่างไร ก็ไม่มีชีวะ

๒) พีชนิยาม มีพลังงานที่มีเจ้าของทำงานอัตโนมัติ เช่น กล้วย ถ้าธาตุที่กล้วยต้องการเอามาสังเคราะห์เป็นตัวกล้วย เนื้อกล้วย ก็ดูดซึมเอาธาตุนั้นมาใช้ ถ้าไม่ใช่ธาตุที่ต้องการก็ไม่เอามาใช้ มีสัญญากับสังขาร กำหนดรู้โดยอัตโนมัติ พีชทุกอย่างเป็นเหมือนกันหมด

๓) จิตนิยาม ตั้งแต่เป็นสัตว์เดรัจฉาน เป็นสัตว์เซลล์เดียว จะมี เวทนา วิญญาณ สัญญา สังขาร เริ่มเป็นจิตนิยาม เริ่มเกิดความทุกข์ ความสุข มีรัก มีชัง มีพยาบาท ยึดติด ผูกพัน จองเวร จองกรรม ผูกพัน ข้ามชาติ จองเวรจองกรรมกันข้ามชาติ

๔) กรรมนิยาม กรรมหรือการกระทำ จัดการกรรมตัวเองได้ จัดการจิตใจให้ทรงอยู่ได้ เรียกว่า ธรรมะ

๕) ธรรมนิยาม ทำจิตให้อยู่สภาพอตุ ไม่รับรู้อะไร ไม่เป็นชีวะ ไม่ทุกข์ ไม่สุข ไม่มีผลึก ไม่มีดูด”^๕

๒.๑.๒ ความตายคืออะไร

ความตาย หมายถึง สิ้นใจ, ไม่เป็นอยู่ต่อไป, ไม่ไหวติง ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒.

ความตาย ตามความหมายในพระไตรปิฎก การตาย หรือ “มรณะ เป็นอย่างไร คือ ความจืด ความเคลื่อนไป ความทำลายไป ความหายไป ความตาย คือ มฤตยู การทำกาละ ความแตกแห่ง

^๔ ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๓๙/๑๔๒.

^๕ สมณะโพธิรักษ์, ปัญญา ๘, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: อุษากาการพิมพ์, ๒๕๖๕), หน้า ๑๖๒-๑๖๕.

ชั้น ความทอดทิ้งร่างกาย ความขาดแห่งชีวิตินทรีย์ของสัตว์เหล่าสัตว์นั้น ๆ จากหมู่สัตว์นั้น ๆ นี้ เรียกว่า มรณะ”^{๑๐} “คำว่า ตาย แปลว่า ครบ ๓ รอบ ความเป็นไปของสังขารธรรม มีอาการ ๓ อย่าง มีการเกิดขึ้นในเบื้องต้น มีการเปลี่ยนแปลงในท่ามกลาง มีการแตกสลายไปในที่สุด ธรรมดาสังขารจะมีวิญญูณครองหรือไม่มีวิญญูณครองก็ตาม จะต้องตกอยู่ในสภาพนี้ทั้งสิ้น ความหมายหากเปรียบเทียบความตายดังตะเกียงน้ำมันที่ลูกโพลงต้องดับลงเพราะเหตุ ๔ อย่าง ๑) ไร้หมด ตั้งมนุษย์ตายเพราะสิ้นอายุขัย ๒) น้ำมันหมด ตั้งมนุษย์ตายเพราะสิ้นกรรม ๓) ทั้งสิ้นทั้งน้ำมันหมดตั้งมนุษย์ตาย เพราะหมดทั้งอายุขัย สิ้นทั้งกรรม ๔) ไร้และน้ำมันยังอยู่แต่ถูกลมดับตั้งมนุษย์ตายเพราะถูกรกรรมเข้าตัดรอน”^{๑๑} “ทุกคนรู้ว่า ตัวเองต้องตายแน่ แต่ไม่ทราบว่าจะตายวันไหน ตายอย่างไร ตายเวลาไหน พระพุทธเจ้าจึงตรัสกล่าวเกี่ยวกับความตายไว้ ๕ อย่างที่บอกไม่ได้ ไม่มีเครื่องหมายบอก

๑) ชีวิต จะตายตอนไหน จะอยู่นานเท่าไร บางคนตายตั้งแต่อยู่ในท้องแม่ บางคนเป็นแค่อ่อนเนื้อก็ตาย บางคนมีห้วมีแขนมีขา ก็ตาย บางคนคลอดมาค่อยตาย บางคน ๑ ปีตาย บางคน ๒ ปีตาย บางคน ๑๐ ปีตาย บางคน ๒๐ ปีตาย บางคน ๓๐ ปีตาย บางคน ๔๐ ปีตาย บางคน ๕๐ ปีตาย บางคน ๖๐ ปีตาย บางคน ๑๐๐ ปีตาย บอกไม่ได้ ไม่มีเครื่องหมายบอก

๒) พยาธิ บางคนตายด้วยโรคมะเร็ง หม่าบ้ากัดตาย งูพิษกัดตาย ตายเพราะอาหารเป็นพิษ ตายเพราะประสบอุบัติเหตุ บอกไม่ได้ ไม่มีเครื่องหมายบอก

๓) กาล จะตายเวลาไหน ตายเช้า ตายกลางวัน ตายเย็น ตายก็โมง บอกไม่ได้ ไม่มีเครื่องหมายบอก

๔) สถานที่ตาย เกิดในบ้านตายโรงพยาบาล เกิดบนบกตายในน้ำ หรือบนอากาศ เกิดประเทศนี้ ตายอีกประเทศ บอกไม่ได้ ไม่มีเครื่องหมายบอก

๕) คติ ที่ไปในเบื้องหน้า ไม่มีใครรู้ใครตายแล้วจะไปไหน บอกไม่ได้ ไม่มีเครื่องหมายบอก สัตว์โลกนี้เหมือนคนตาบอด ในโลกนี้น้อยคนนักจะเห็นแจ้ง น้อยคนนักจะไปสวรรค์เหมือนนกหลุดแล้วจากข่ามีจำนวนน้อย ฉะนั้น^{๑๒}

^{๑๐} ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๒/๔.

^{๑๑} สุขพัฒน์ อนนทจารย์, “ปริศนาปรัชญา ในประเพณีบำเพ็ญกุศลศพ”, **วิจัยธรรมศึกษา**, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๔) : ๔๐.

^{๑๒} สุภีร์ ทุมทอง, **มรณสติในพระไตรปิฎก**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๕๗), หน้า ๑๐๒-๑๐๓.

๒.๒ การจัดงานศพในพระพุทธศาสนา

การจัดงานศพในพระพุทธศาสนามีขึ้นเพื่อ “ให้ดินจัดการศพโดยการฝัง ให้ไฟจัดการศพโดยการเผา ให้ลมจัดการศพโดยการเอาไปวางบนภูเขาให้ นก อีแร้ง กา กิน ให้แสงแดดแผดเผาสลายร่าง ให้น้ำจัดการศพโดยการโยนศพลงน้ำ”^{๑๓} พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในทิส ๖ บุตรพึงบำรุงบิดามารดาเมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศให้ท่าน”^{๑๔} ในติโรกฐทสูตร “ผู้ที่ตายเป็นเปตวิสัยนั้น ดำรงชีพด้วยผลทานที่พวกญาติอุทิศให้จากโลกนี้”^{๑๕} อาจจะเป็นเพราะเหตุนี้ การจัดงานศพจึงมีการทำบุญอุทิศ การเห็นชีวิตเป็นอนิจจัง ความไม่เที่ยง “สรรพสัตว์จะต้องทอดทิ้งร่างกายไว้ในโลก แม้พระพุทธเจ้าผู้หาใครเปรียบเทียบไม่ได้ในโลกนี้ ก็ยังต้องปรินิพพาน พระพุทธเจ้าตรัส รูปของสัตว์ทั้งปวง ซึ่งคนก็เป็นสัตว์ชนิดหนึ่ง กายนี้มี ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ เมื่อร่างปราศจาก เวทนา สัญญา สังขาร และ วิญญาณ เรียกว่า ตาย เมื่อนำไปเผา รูปนั้นจะเหลือเพียงเถ้าธุลีคือกลับไปสู่ ดิน น้ำ ไฟ ลม เช่นเดิม สิ่งใดมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นย่อมดับไปเป็นธรรมดา สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง มีความเกิดขึ้นแล้วเสื่อมไปเป็นธรรมดา สังขารทั้งหลายทั้งปวงเป็นทุกข์ มีความคงทนอยู่ไม่ได้จึงเป็นทุกข์ สังขารทั้งหลายทั้งปวงเป็นอนัตตา ไม่มีตัว ไม่มีตน ที่เป็นสาระแท้”^{๑๖}

การจัดงานศพในพระพุทธศาสนาเป็นการจัดงานศพที่มีประโยชน์ ไม่เป็นโทษต่อทั้งต่อคนตายและคนเป็น ดังเช่นพระพุทธเจ้าจะให้พิจารณาดูศพ ดูการเปลี่ยนแปลงจากความงามสู่ความไม่งามหรือ “อสุภะ” เพื่อให้เบื่อหน่ายคลายกำหนด เช่น “ศพของนางสิริมา โสภณีนีในครั้งพุทธกาล นางเป็นคนที่ย่างมาก จนพระภิกษุที่เห็นนาง เกิดความหลงรัก จนไม่กินข้าว กินน้ำ พระพุทธเจ้าทราบเรื่องจึงออกอุบาย ให้ทิ้งศพนางไว้หลายวัน จากคนที่สวยที่สุด ก็เริ่มขึ้นอืด เป็นหนอง เชียวค้ำ พระพุทธเจ้าประกาศให้ทุกคนในเมืองมาดู ประกาศขายนางจนกระทั่งให้เปล่าก็ไม่มีใครเอา พระพุทธเจ้าแสดงธรรมว่า ร่างกายของนางสมัยที่ย่างๆ เป็นที่ต้องการของหนุ่มๆ มาบัดนี้ เมื่อนางเปลี่ยนไปเป็นขึ้นอืด เป็นหนองเชียวค้ำให้เปล่าก็ไม่มีใครเอา ภิกษุและประชาชนที่ได้ฟังธรรมก็บรรลุธรรมเป็นโสดาบัน”^{๑๗} การจัดงานศพในพระพุทธศาสนาจึงเป็นไปเพื่อกุศลโลบายให้ผู้คนบรรลุธรรมเพื่อเข้าใจสัจธรรมของชีวิตหรือเพื่อให้ระลึกถึงคุณงามความดี ว่าสิ่งใดที่ท่านทำไว้ดีแล้ว มาก่อให้เกิดประโยชน์ให้กับชีวิตตัวเองเช่น “พระบรมศพของพระพุทธเจ้าให้มีการสร้างสถูปเจดีย์ ก็เพื่อให้คนที่มี

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์ ดร., ๘ เมษายน ๒๕๖๖.

^{๑๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๗/๒๑๒.

^{๑๕} ขุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๕/๑๕.

^{๑๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๒๐-๒๒๑/๑๖๗-๑๖๘.

^{๑๗} ขุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๑๔๗-๑๔๘/๗๗-๗๘.

จิตเลื่อมใสศรัทธา จะได้สามารถเอาความดีงาม เอาความพ้นทุกข์ที่พระพุทธเจ้าพาทำ ไปปฏิบัติกับตนเองได้”^{๑๘}

๒.๒.๑ การจัดงานศพในสมัยพุทธกาล

ประวัติการจัดงานศพ เท่าที่ค้นในพระไตรปิฎกพบในอสีฬนรกปุถุคตสูตรได้กล่าวไว้ว่า พราหมณ์ในสมัยก่อนพุทธกาล “การตายนั้นเป็นการเปลี่ยนภพภูมิอื่น และจะต้องกลับมาเวียนว่ายในสังสารวัฏจนกว่าจะบรรลุมุขะ ผู้ตายอาจไปสู่โลกของบรรพบุรุษหรือปิตุโลก (โลกของเทพบุตร) กลายเป็นปิตุ (ภาคใต้เราเรียกเปรต หมายถึงผี บรรพชน)”^{๑๙} จัดงานศพโดย “สวดอ้อนวอน สวดสรรเสริญ ประนมมือเดินเวียนรอบบุรุษนั้น ขอบุรุษนี้หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์เถิด”^{๒๐} สมัยก่อนประวัติศาสตร์อินเดียคงมีการฝังศพแต่เมื่อศาสนาฮินดูเข้ามาจึงมีการเผาศพแทนศพที่ไม่นิยมเผา คือ ศพเด็กที่ตายฟันแท้งยังไม่ขึ้น หรือผู้หญิงที่ไม่มีสามี แต่จะเอาไปถ่วงน้ำแทน”^{๒๑} การเผาศพเชื่อว่าวิญญาณจะไม่กลับมาสร้างเดิมนอีก แต่จะเกิดในร่างใหม่ บางแห่งที่ไม่เชื่อเรื่องวิญญาณไปเกิดใหม่ ก็มีการเผาเช่นกัน”^{๒๒} “คนอินเดียผูกพันกับแม่น้ำคงคาเพราะเชื่อว่าไหลมาจากสวรรค์ จึงต้องไปเฝ้าริมแม่น้ำคงคา หลังจากเผาศพเรียบร้อยแล้ว ญาติพี่น้องก็มั่นใจว่าคนตายได้ขึ้นสวรรค์แน่นอน ใครได้ไปเห็นการเผาศพที่นี่ แล้วก็เกิดความสลดใจว่า ชีวิตของเราไม่แน่นอน ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ควรยึดมั่นถือมั่นเป็นตัวเราของเรา ชีวิตจบลงก็เอาอะไรไปไม่ได้ คนอินเดียเขาเผาศพให้เห็นเป็นตัวอย่างว่าชีวิตติดดิน มีศพ ๕ ประเภทที่ไม่เผาที่ห้ามฉกรรณิกัรฆาต ๑) เด็กทารก ๒) หญิงพรหมจารีย์ ๓) นักบวช ๔) คนถูกงูกัด ๕) คนถูกฟ้าผ่า เพราะเชื่อว่าคน ๕ ประเภทนี้ ไม่มีราศี ไม่มีบาป เป็นพรหมจารีย์”^{๒๓} ศพในครั้งพุทธกาลตั้งแต่ศพประชาชน ศพนักบวช พระศพของพระราช

^{๑๘} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๓๐/๑๗๓.

^{๑๙} คมกฤษ อยู่เต็กเค่ง, (๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๕), “พิธีเกี่ยวกับศาสนาพราหมณ์-ฮินดู”, **มติชนออนไลน์ สดสัปดาห์**, [ออนไลน์], ๓๒ ย่อหน้า, แหล่งที่มา: https://www.matichonweekly.com/column/article_๑๓๐๖๙ [๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๕].

^{๒๐} ส.สหา. (ไทย) ๑๘/๓๕๘/๔๐๑-๔๐๒.

^{๒๑} คมกฤษ อยู่เต็กเค่ง, (๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๕), “พิธีเกี่ยวกับศาสนาพราหมณ์-ฮินดู”, **มติชนออนไลน์ สดสัปดาห์**, [ออนไลน์], ๓๒ ย่อหน้า, แหล่งที่มา: https://www.matichonweekly.com/column/article_๑๓๐๖๙ [๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๕].

^{๒๒} พระครูพิสุทธ์พัฒนพิธาน (ประพันธ์ ภาทลิริ), “การศึกษาพิธีกรรมศพในจังหวัดลำปางและอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖) บทคัดย่อ.

^{๒๓} วรรณดี สรรพจิต, “งานศพชาวพุทธ”, **ศิลปะและวัฒนธรรม**, (๒๕๖๓): ๔.

พระศพของพระราชเทวี พระศพของพระเจ้าจักรพรรดิ และพระบรมศพของพระพุทธเจ้า มีการจัดการศพที่แตกต่างกันไป แต่มีสิ่งๆ เหมือนกันคือ ผู้คนที่มาร่วมกันจัดงานศพ ล้วนได้รับประโยชน์จากการจัดงานศพ เกิดการบรรลุธรรมมากมาย ดังจะคัดมาเป็นตัวอย่างต่อไปนี้

๒.๒.๑.๑ การจัดงานศพของประชาชน

การจัดงานศพในสมัยพุทธกาลมีกระบวนการขั้นตอน ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เป็นการจัดงานศพที่ทำให้บุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดงานศพ บรรลุธรรมตั้งแต่ชั้นโสดาบันจนกระทั่งอรหันต์

๒.๒.๑.๑.๑ การจัดงานศพของนางสิริมา

ประวัตินางสิริมา “นางสิริมาลูกสาวนางสาละวดี น้องสาวหมอชีวกโกมารภัจ นางเป็นโสเภณีค่าตัวสูงถึง ๑,๐๐๐ กหาปณะหรือ ๒.๖ ล้านบาท นางสิริมาอาศัยอยู่ในเมืองเวสาลี ซึ่งเป็นเมืองที่กว้างใหญ่ไพศาลเศรษฐกิจการค้าเจริญรุ่งเรืองมาก ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เศรษฐกิจของเมืองนี้ดี คือโสเภณีสั่ง”^{๒๔}

นางอุตตรา จ้างนางสิริมาบำเรอสามี เป็นเหตุให้นางสิริมาบรรลุโสดาบัน

นางอุตตรา จ้างนางสิริมาให้ไปบำเรอสามีตน เป็นงานเหมา ๑๕ วัน ๑๕ คืน ต้องจ่ายเงินสูงถึง ๑๕,๐๐๐ กหาปณะหรือ ๓๙ ล้านบาท นางสิริมาอยู่กับเศรษฐีหลายวันเกิดความหึงหวงอยากเป็นใหญ่ในเรือนแทนนางอุตตรา เลยตักน้ำมันร้อน ๆ จะราดนางอุตตรา นางอุตตราเห็นดังนั้นจึงรีบแผ่เมตตาไปยังนางสิริมา โดยอธิษฐานจิตในใจว่า “หญิงนี้เป็นสหายของเราและเป็นผู้มีคุณกับเราถ้าไม่มีเขาเราคงไม่ได้ทำทานและฟังธรรมเช่นนี้ ถ้าเรามีความโกรธขอให้น้ำมันร้อนๆ นั้นลวกเรา แต่ถ้าเราไม่มีความโกรธขออย่าให้น้ำมันลวกเราเลย สุดท้ายน้ำมันร้อนเดือดจัดที่นางสิริมาเทใส่หัวนางอุตตราก็กลายเป็นน้ำเย็น บ่าวไพร่นางอุตตรา รีบเข้ามาจับตัวนางสิริมาและจะรุมทำร้าย นางอุตตรารีบเอาตัวเข้าไปขวางไม่ให้บ่าวไพร่รุมทำร้าย นางสิริมาเห็นดังนั้นก็รู้สึกตัวรู้สึกผิด เข้าไปกราบแทบเท้านางอุตตราขอโทษขอให้นางยกโทษให้ นางอุตตรา บอกว่าพรุ่งนี้เข้าพระพุทธเจ้าจะเสด็จมารับบิณฑบาตให้ไปขอโทษพระองค์แทน ถ้าพระองค์ยกโทษให้เราจะยกโทษให้

นางสิริมาบรรลุโสดาบัน

รุ่งเช้าพระพุทธเจ้าเสด็จมาทราบเรื่อง ทรงยกโทษให้นางสิริมาและทรงยกย่องนางอุตตราเป็นเอตทัคคะผู้เลิศด้านยินดีในฉันทและเทศนาพระคาถาว่า “ฝึกขณะคนโกรธด้วยความใจเย็น”^{๒๕}

^{๒๔} วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๒๗/๑๘๐.

^{๒๕} ขุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๓๖๕/๕๘๕.

จบเทศนา นางสิริมาก็บรรลู่ไสตบับันท์ที่ เลิกประกอบอาชีพโสเภณี รักษาศีล ปฏิบัติธรรม ใส่บาตร พระ ๘ รูปทุกวันเป็นประจำ โดยถวายของอันประณีตที่สุดเท่าที่จะหาได้ มีภิกษุรูปหนึ่งคุยกับพระอีก รูปที่เพิ่งไปรับบิณฑบาตที่นางบ้านสิริมา พระท่านเล่าถึงอาหารอันประณีตและความงดงามของนางสิริมา ภิกษุรูปนั้นแค่ได้ฟังเรื่องเล่าฟังคำบรรยายความงามของนางสิริมา ก็เกิดความหลงรัก รุ่งขึ้นภิกษุรูปนี้ก็เดินทางไปรับบิณฑบาต แต่วันนั้นนางสิริมาไม่สบายหนักแทบลุกจากห้องไม่ไหว แต่ก็พยายามลุกโดยไม่แต่งหน้า แต่งตัว ภิกษุผู้ลุ่มหลงยังเห็นตัวจริงของนางก็ยังหลงรักคิดในใจว่าขนาดป่วยไม่สบายอย่างงดงามขนาดนี้ ถ้าไม่เจ็บป่วยจะงามขนาดไหน ภิกษุผู้ลุ่มหลงในนางสิริมา กลับมาที่กุฏิก็ไม่ฉัน ไม่ปฏิบัติกิจของสงฆ์ เผื่อแต่คิดถึงนางสิริมา ไม่กินไม่นอนอยู่หลายวัน ส่วนนางสิริมาไม่สบายหนัก และการใส่บาตรของนางก็เป็นใส่ครั้งสุดท้าย พอตกเย็นนางก็เสียชีวิตจากความเจ็บป่วย

พุทธอุบายพิจารณาศพนางสิริมา

พระพุทธเจ้าทรงทราบเรื่องภิกษุผู้ลุ่มหลงนางสิริมาและการตายของนางสิริมา พระพุทธเจ้า ให้ไปกราบทูลต่อพระเจ้าพิมพิสาร ว่าอย่าให้มีการเผาศพ ของจงทรงเก็บศพนางสิริมาไว้ จนกว่าตถาคตจะสั่ง ให้เก็บศพนางสิริมาไว้เป็นอย่างดี อย่าให้แกและสุนัขมากัดกิน พอวันที่ ๒-๓ ศพของนางสิริมาก็ขึ้นอืด พองอืดเต็มที น้ำเหลือง น้ำหนอง ไหลออกจากปาก และมีหมู่นอนโตออกจาก ทวารทั้ง ๔ คือ ตา ๒ หู ๒ จมูก ๒ ปาก ๑ ช่องทวารหนัก ๑ และทวารเบา ๑ รวม ๙ ทวาร จนเวลาผ่านไปจนถึงวันที่ ๔ ศพเริ่มเน่าเหม็นส่งกลิ่นคละคลุ้งมีน้ำหนองเลือดไหลจะออกมาตามทวารต่างๆ ผิวพรรณเริ่มพองและแตก พระเจ้าพิมพิสารประกาศให้ชาวเมืองทุกคนมาประชุมกันที่หน้าศพนางสิริมา พุทธเจ้าและคณะภิกษุสงฆ์ก็เดินทางมาที่นี่ ภิกษุผู้ลุ่มหลงไม่รู้ว่านางสิริมาตายแล้วได้ยินว่า พระพุทธเจ้าจะไปหา ได้ยินคำว่า “สิริมา” รีบผุดลุกจากกุฏิ เดินทางไปกับหมู่พระภิกษุ เมื่อทุกคนมาพร้อมกับพระพุทธเจ้าให้พระเจ้าพิมพิสารประกาศขายศพนางสิริมาเท่ากับราคาค่าตัวของนางหนึ่งวัน คือ ๑,๐๐๐ กหาปณะ ปรากฏไม่มีใครซื้อเลย ให้ประกาศลดลงเรื่อย ๆ จาก ๑,๐๐๐ กหาปณะ เหลือ ๕๐๐ กหาปณะ เหลือ ๒๕๐ กหาปณะ เหลือ ๒๐๐ กหาปณะ เหลือ ๑๐๐ กหาปณะ เหลือ ๕๐ กหาปณะ เหลือ ๒๐ กหาปณะ และเหลือ ๑๐ กหาปณะ เหลือ ๑ กหาปณะ ก็ยังไม่มีใครซื้อ จนกระทั่งประกาศให้เปล่า ก็ยังไม่มีใครเอา พระพุทธเจ้าจึงได้เทศนาสั่งสอนโดยใช้ศพของนางสิริมาเป็นกุสโลบายว่า “จงดูอัฐภาพที่ตกแต่งอย่างสวยงาม แต่มีกายเป็นแผล ๔ มีกระดูกเป็นโครงร่าง ๕ อันกระสับกระส่าย ที่มหาชนดารีหวังกันมากซึ่งไม่มีความยั่งยืนตั้งมั่น”^{๒๖} เมื่อแสดงธรรมจบลง หลายนคนที่ยืนอยู่ตรงนั้นก็รู้แจ้งเห็นธรรม แม้ภิกษุผู้ลุ่มหลงนาง ก็บรรลู่ไสตบับัน

^{๒๖} ขุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๑๔๗/๗๗.

๒.๒.๑.๑.๒ การจัดงานศพบุตรของนางกิสาคอติ

ประวัตินางกิสาคอติ “กิสาคอติเป็นนามที่เรียกขานกันเพราะเธอมีรูปร่างผอมบาง ส่วนคอติมีเป็นชื่อโคตร นางเป็นธิดาของตระกูลที่เก่าแก่ตระกูลหนึ่งในเมืองสาวัตถี แต่งงานกับบุตรชายเศรษฐี นางก็ได้กำเนิดบุตรชาย ปลายปลื้มยินดีอยู่ได้ไม่นาน บุตรน้อยของนางก็ได้เสียชีวิตลง นางร่ำไห้เสียใจ ปีนว่าจะขาดใจ จนสติฟั่นเฟือนไม่ยอมให้ใครเผาศพลูกชายคิดเข้าข้างตัวเองว่า ลูกชายของตนยังไม่ตายเพียงสลบไปเท่านั้น

พุทธอุบาย นำเม리트พันธุ์ผักกาดจากบ้านที่ไม่มีใครตาย

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวันนอกเมืองสาวัตถี กิสาคอติ อุ้มศพลูกน้อยรีบเข้าไปเฝ้าพระพุทธองค์ที่เชตวัน กราบทูลถามว่า ‘ข้าว่าพระพุทธองค์มีอารักขาลูกชายของหม่อมฉันจริงหรือ’ ‘เป็นความจริง’ พระพุทธองค์ตรัสอย่างสงบ ‘ขอพระพุทธองค์ประทานยาให้ลูกชายของหม่อมฉันเถิดพระเจ้าข้า’ ‘เธอไปเอาเม리트พันธุ์ผักกาดมาสักกำมือหนึ่งเราตถาคตจะทำยาให้’ พระพุทธองค์ตรัสบอก เมื่อเห็นนางรีบไปจึงตรัสกำชับว่า ‘เม리트พันธุ์ผักกาดนั้นจะต้องเอาจากบ้านที่ไม่มีใครตาย ถึงจะทำยาได้’ กิสาคอติอุ้มลูกน้อยไปเที่ยวขอเม리트พันธุ์ผักกาดจากชาวบ้านแทบทุกครัวเรือนมีเม리트พันธุ์ แต่บ้านที่ไม่มีใครตายเลยนั้นไม่มี ล้วนแต่เคยมีคนตายมาแล้วทั้งนั้น บ้านนี้ก็พ่อแม่ตาย บ้านนั้นก็ปู่ย่าตาย บ้านโน้นก็พี่ป้าน้าอาตาย นางเดินจนทั่วเมืองก็ไม่ได้เม리트พันธุ์ผักกาดแม้แต่เม리트เดียว

บรรลุธรรมเป็นโสดาบัน

ฉับพลันทันใดนั้น นางก็ได้คิดและคิดได้ว่า ความตายเป็นสัจจะแห่งชีวิต ‘สิ่งใดมีการเกิดขึ้นสิ่งนั้นมีการแตกดับไปในที่สุด’ เมื่อคิดได้ดังนั้น ปัญญาก็เกิดขึ้นในใจ ความเศร้าโศกก็หายไป จิตใจสดชื่น โปร่ง โล่งสบาย **นางจัดการทิ้งศพลูกชาย** แล้วไปเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ เมื่อพระองค์ตรัสถามว่า ‘ได้เม리트พันธุ์ผักกาดหรือเปล่า’ ‘ไม่ได้พระเจ้าค่ะ’ เพราะทุกครอบครัวล้วนแต่มีคนตายแล้ว บัดนี้หม่อมฉันคิดได้แล้วว่า ทุกคนที่เกิดมาล้วนต้องตายหม่อมฉันปลงได้แล้วไม่โศกเศร้าเสียใจแล้ว พระพุทธเจ้าตรัสว่า ‘ดีละก่อนนี้เธอเข้าใจว่าลูกชายของเธอเท่านั้นตายบัดนี้เธอรู้แล้วใช้ไหมว่าคนที่เกิดมาต้องตายทุกคน’ แล้วตรัสโคลงธรรมสั้น ๆ “ความเป็นอยู่เพียงวันเดียวของบุคคลผู้เห็นความเกิดขึ้นและความเสื่อมไป ประเสริฐกว่าความเป็นอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปีของบุคคลผู้ไม่เห็นความเกิดขึ้นและความเสื่อมไป ธรรมนี้ ไม่ใช่ธรรมสำหรับชาวบ้าน ไม่ใช่ธรรมสำหรับชาวนิกม ไม่ใช่ธรรม

สำหรับสกุลเดียว แต่เป็นธรรมสำหรับชาวโลกทั้งปวงพร้อมทั้งเทวโลกธรรมนั้นคืออนิจจตา (ความไม่เที่ยง)” สิ้นสุดการแสดงธรรม ก็สาโคตมีก็ได้บรรลุโสดาปัตติผล บวชได้ไม่นานก็บรรลุอรหันต์”^{๒๗}

๒.๒.๑.๑.๓ การจัดงานศพของอูรคบุตรของพราหมณ์

พระพุทธเจ้าตรัสเล่าเรื่องพราหมณ์โพธิสัตว์ในอดีต โปรดกรรมที่ทุกข์เพราะบุตรและภรรยาตาย

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่เขตวันมหาวิหาร ทราบว่า กรรมที่ (คือ ผู้มีทรัพย์) กำลังโศกเศร้า จึงเสด็จไปหากรรมที่ที่บ้าน ตรัสกับกรรมที่ผู้เศร้าโศกเพราะการตายของภรรยาและบุตร ‘ท่านโศกเศร้าหรือ’ เมื่อกรรมที่นั้นกราบทูลว่าพระเจ้าข้า ‘ข้าพเจ้าโศกเศร้า’ ตั้งแต่บุตรของข้าพเจ้าตายไป จึงตรัสว่า อากุโส ‘สิ่งที่มีการแตกทำลายหรือพินาศเป็นธรรมดา ย่อมแตกทำลายและพินาศไป ไม่ได้เกิดแก่คนผู้เดียว หมู่บ้านเดียวเท่านั้น ชื่อว่าสภาวะธรรมคือความไม่ตาย ย่อมไม่มีในภพทั้งสาม ในจักรวาลอันหาประมาณไม่ได้ สังขารไม่สามารถดำรงอยู่ในสภาพนั้น สังขารย่อมไม่เที่ยง ยั่งยืนย่อมไม่มี สัตว์ทั้งปวงมีความตายเป็นธรรมดา สังขารทั้งหลายมีการแตกสลายเป็นธรรมดา’

ประวัติอูรค บุตรของพราหมณ์โพธิสัตว์

แล้วตรัสเล่าเรื่องในอดีต พระโพธิสัตว์เกิดในสกุลพราหมณ์ ณ หมู่บ้านใกล้ประตูเมืองพาราณสี ครอบครัวนี้มีทั้งหมด ๖ คน คือ พราหมณ์พระโพธิสัตว์ นางพราหมณ์ผู้ภรรยา บุตรชายชื่ออูรค ธิดา ลูกสะใภ้และทาสี ครอบครัวนี้เป็นผู้สมครสมานสามัคคี อยู่กันด้วยความรัก

พราหมณ์พระโพธิสัตว์ให้โอวาทแก่ครอบครัวของท่าน

พระโพธิสัตว์ได้ให้โอวาทแก่คนทั้ง ๕ อย่างนี้ว่าท่านทั้งหลาย ‘จงให้ทานโดยของที่หามาได้ รักษาศีลอุโบสถ เจริญมรณัสสติ กำหนดถึงความตายของท่านทั้งหลาย เพราะความตายของสัตว์เหล่านี้เป็นของยั่งยืน สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง มีความเสื่อมสิ้นไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงเป็นผู้ไม่ประมาท ทั้งกลางวัน และกลางคืนเถิด’ คนทั้ง ๕ นั้นรับโอวาท สาธุ แล้วเป็นผู้ไม่ประมาท เจริญมรณัสสติอยู่ พระโพธิสัตว์ไปนาพร้อมกับบุตร ไถนาอยู่ บุตรลากหยากเยื่อมาเผา ในที่ไม่ไกลบุตรนั้นมีอสรพิษอยู่ในจอมปลวกแห่งหนึ่ง ควันไฟกระทบตาของอสรพิษโกรธ เลื้อยออกมาเพราะคิดว่าภัยเกิดแก่เราเพราะอาศัยคนผู้นี้ จึงกัดบุตรชายจมทั้ง ๔ เขี้ยวเขาล้มลงตายทันที พระโพธิสัตว์เหลียวมาดูบุตรชายนั้นล้มลง จึงหยุดไคแล้วไปหา รู้ว่าบุตรชายนั้นตายแล้ว จึงยกบุตรนั้นขึ้นให้นอนที่โคนไม้แห่งหนึ่ง คลุมผ้าไว้ ไม่ร้องไห้ ไถนาไปกลาง เจริญมรณัสสติไปพลางว่า ‘สิ่งที่มีการแตกเป็นธรรมดา

^{๒๗} พุ.จริยา. (ไทย) ๓๓/๗๓-๘๔/๔๖๕-๔๖๖.

ธรรมดาแตกไปแล้ว สิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดาตายไปแล้ว สังขารทั้งปวงไม่เที่ยงสำเร็จด้วย ความตาย’ พระโพธิสัตว์นั้นเห็นบุรุษผู้คุ้นเคยกันคนหนึ่งเดินมาใกล้ๆ จึงถามว่า ‘จะไปเรือนหรือพ่อ’ เมื่อเขากล่าวว่า ‘จ๊ะ’ จึงกล่าวว่าถ้าอย่างนั้นท่านพึงแวะไปยังเรือนของพวกเราบอกกับนางพราหมณี ว่า ‘วันนี้ไม่ต้องนำภัตตาหารไปเพื่อคนสองคนเหมือนดังก่อน ให้นำอาหารสำหรับคนคนเดียวเท่านั้น ปกตินางหาสผู้เดียวเท่านั้นที่จะนำอาหารมาให้ แต่วันนี้คนทั้ง ๔ นุ่งห่มผ้าขาวถือของหอมและดอกไม้ มา’ นางพราหมณีถามว่า ‘ดูก่อนพ่อขานี้ใครให้ท่านมา’ ‘พราหมณีให้มาจ๊ะ’ นางพราหมณีนั้นรู้ได้ว่า บุตรของเราตายแล้ว แม้ความวิปริต ความหวั่นใจก็มิได้มีแก่นางพราหมณี ก็นางมีจิตอบรมดีแล้ว นุ่ง ห่มผ้าขาวถือของหอมและดอกไม้ ถืออาหารแล้วไปพร้อมกับคนที่เหลือ ไม่มีใครแม้คนเดียวร้องไห้หรือ ร่ำไร พระโพธิสัตว์นั่งในร่มเงาที่บุตรชายนอนอยู่นั้นและบริโภคอาหาร บริโภคอาหารเสร็จ คนทั้งหมด ก็ช่วยกันขนฟืน ยกบุตรชายนั้นขึ้นสู่เชิงตะกอน บูชาด้วยของหอมและดอกไม้แล้วเผา น้ำตาแม่หยด เดียวก็ไม่ได้มีแก่ใครๆ ทั้งหมดเป็นผู้เจริญมรรณสสดีไว้ดีแล้ว ด้วยเดชแห่งศีลของครอบครัวโพธิสัตว์

ท้าวสักกะ ร้อนอาสน์ เพราะความเลื่อมใสในครอบครัวพราหมณ์โพธิสัตว์ที่ลูกตาย แล้วไม่ร้องไห้

ร้อนถึงท้าวสักกะ ท้าวสักกะเกิดความเลื่อมใสในครอบครัวนี้ จึงเสด็จไปถามพระโพธิสัตว์ และครอบครัวว่าเหตุใดบุคคลผู้เป็นที่รักตาย จึงไม่ร้องไห้ ตรัสว่า ‘ดูก่อนพ่อพวกท่านทำอะไรกัน’ ขน เหล่านั้นกล่าวว่า ‘พวกเราเผามนุษย์คนหนึ่ง’ ‘พวกท่านจักไม่เผามนุษย์แต่เห็นจากฆ่าสัตว์ตัวหนึ่งแล้ว จึงปิ้งอยู่’ ขนเหล่านั้นกล่าวว่า ‘นายข้อนั้นหาไม่ได้ พวกเราเผาเฉพาะมนุษย์เท่านั้น’ ‘ถ้าอย่างนั้นเขาคง จะเป็นมนุษย์ที่มีเวรกับพวกท่าน’ ‘นายเขาเป็นบุตรผู้เกิดแต่ออกจากอกของพวกเรา ไม่ใช่คนมีเวรกัน’ ‘ถ้าอย่างนั้นเขาคงจะเป็นบุตรผู้ที่ไม่เป็นที่รักของท่าน’ ‘นายเขาเป็นบุตรที่รักยิ่งของข้าพเจ้า’ ‘เมื่อ เป็นเช่นนั้นเพราะเหตุไรท่านจึงไม่ร้องไห้’ พระโพธิสัตว์นั้นเมื่อจะบอกถึงเหตุที่ไม่ร้องไห้ ‘บุตรของ ข้าพเจ้าละทิ้งร่างกายของตนไป ดุจจุลละทิ้งคราบเก่าฉะนั้น เมื่อร่างกายแห่งบุตรของข้าพเจ้าใช้อะไร ไม่ได้ ทำกาลไปแล้วอย่างนี้ บุตรของข้าพเจ้าถูกเผาอยู่ย่อม ย่อมไม่รู้สึกรถึงความร่ำไรของหมู่ญาติ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงไม่โศกเศร้าถึงเขา คติของตนมีอย่างใดเขาก็ย่อมไปสู่คติของตนอย่างนั้น นาย บุตรของข้าพเจ้าละทิ้งร่างกายของตนไปเหมือนงูลอกคราบเก่า ไม่เหลียวแลห่วงใย ละทิ้งไปฉะนั้นเมื่อ ร่างกายแห่งบุตรของเรานั้นเว้นขาดจากชีวิตินทรีย์ใช้การไม่ได้อย่างนี้ และเมื่อบุตรของเรานั้นละไป แล้ว คือหวนกลับไปแล้วกระทำมรณะกาลแล้ว ประโยชน์อะไรด้วยความการุญหรือความร่ำไรให้ เพราะบุตรของเรานี้ย่อมไม่รู้ แม้ความร่ำไรของพวกญาติเหมือนเอาหลาวแทงแทงแล้วเผาอยู่ย่อมไม่ รู้สึกสุขและทุกข์ฉะนั้น เพราะเหตุนี้เราจึงไม่เศร้าโศกถึงเขา เขาไปตามคติของแห่งตนของเขาแล้ว’ ท่านสักกะได้ฟังคำของพระโพธิสัตว์แล้ว

ถามนางพราหมณีว่า แม่ ‘เขาเป็นอะไรแก่ท่าน’ นางพราหมณีตอบว่า ‘นายเขาเป็นบุตรที่ข้าพเจ้าบริหารด้วยครุฑถึง ๑๐ เดือน ให้ดีมนมถันแล้ว บำรุงเลี้ยงให้เจริญเติบโต’ คุณแม่ ‘บิดาไม่ร้องไห้เพราะเป็นบุรุษก็ยกไว้ ส่วนหัวใจของมารดาอ่อนโยน เพราะเหตุไรท่านจึงไม่ร้องไห้’ นางพราหมณีนั้น ‘ว่าจะบอกเหตุที่ไม่ร้องไห้’ ‘บุตรของดิฉันนี้ดิฉันมิได้เชื่อเชิญให้เขามาจากปรโลก เขาก็มาเอง แม้เมื่อจะไปจากมนุษย์โลกนี้ดิฉันก็ได้อนุญาตให้เขาไป เขามาอย่างไรเขาก็ไปอย่างนั้น การปริเวทนาถึงในเวลาที่บุตรของดิฉันไปจากมนุษย์โลกนั้นจะเกิดประโยชน์อะไร บุตรของดิฉันถูกเผาอยู่ก็ไม่รู้สึกถึงความร้ายของพวกญาติ เพราะฉะนั้น ดิฉันจึงไม่โศกเศร้าถึงเขา คติของเขามีอยู่มีอย่างใดเขาก็ไปสู่คตินั้น’ ท้าวสักกะได้ฟังคำตอบนางพราหมณีแล้วจึงตรัสถามน้องสาวว่า ‘เขาเป็นอะไรกับเธอ’ น้องสาวกล่าวว่า ‘เขาเป็นพี่ชายของดิฉัน’ ‘ธรรมดา น้องสาวทั้งหลายมีความเสน่หารักใคร่พี่ชาย เพราะเหตุไรเธอจึงไม่ร้องไห้’ ฝ่ายน้องสาวนั้นเมื่อบอกว่าจะบอกเหตุที่ไม่ร้องไห้แก่ท้าวสักกะว่า ‘ถ้าเธอร้องไห้ก็ทำให้ร่างกายเธอผ่ายผอม ไม่มีประโยชน์อะไรกับเธอ ญาติ มิตร สหายเพื่อนก็ไม่สบายใจ พี่ชายที่เขาถูกเผาก็ไม่รู้ถึงความคร่ำครวญของพวกญาติ คติของตนมีอย่างไร เขาก็ไปตามสุคติของตนอย่างนั้น’ ท้าวสักกะได้ยินคำตอบน้องสาวของอุรค

แล้วจึงไปถามภรรยาของอุรค ว่า ‘เขาเป็นอะไรกับเธอ’ ก็บอกว่า ‘เป็นสามี’ ‘ธรรมดา สตรีทั้งหลาย เมื่อสามีตาย ย่อมเป็นหม้าย ไรที่ฟัง เพราะเหตุใดเธอจึงไม่ร้องไห้’ นางตอบว่า ‘คนที่ร้องไห้ถึงคนตายเปรียบเหมือนเด็กที่ร้องไห้ขอดวงจันทร์ที่โคจรอยู่ในอากาศฉันใด การที่บุคคลมาเศร้าโศกถึงผู้ที่ละไปสู่ปรโลกแล้วนี้ก็อุปมาฉันนั้น สามีของดิฉันถูกเผาอยู่ ย่อมไม่รู้สึกถึงความร้ายให้ของพวกญาติ เพราะฉะนั้น ดิฉันจึงไม่เศร้าโศกถึงสามีนั้น คติของตนมีอย่างใด เขาก็ไปสู่คติของตนอย่างนั้น’ ท้าวสักกะได้คำตอบจากภรรยาของอุรค จึงถามท้าวสักกะว่า ‘เขาเป็นอะไรกับเจ้า’ เขาเป็นนายของดิฉัน ท้าวสักกะพูดว่า ‘เจ้าถูกนายของเจ้าโอบยตีแล้วใช้สอยเป็นแน่ เพราะฉะนั้นเจ้าจึงไม่ร้องไห้ เพราะคิดว่า นายพ้นไปเสียก็ดี’ ‘ท่านอย่าพูดอย่างนั้น คำที่พูดไม่สมควรแก่นายของดิฉัน ลูกเจ้านายของดิฉัน เพียบพร้อมด้วยขันติ เมตตาและความเอ็นดู เป็นเสมือนบุตรที่ดิฉันให้ความเจริญเติบโต’ เมื่อเป็นเช่นนั้น ‘เหตุไรเจ้าจึงไม่ร้องไห้’ ท้าวสักกะบอกเหตุแห่งการไม่ร้องไห้ว่า ‘หม้อที่แตกแล้วเชื่อมให้สนิทอีกไม่ได้ฉันใด ก็มีอุปมาฉันนั้น นายของดิฉันถูกเผา ก็ย่อมไม่รู้สึกถึงความร้ายให้ของพวกญาติ เพราะฉะนั้น ดิฉันจึงไม่เศร้าโศกถึงนายนั้น คติของตนมีอย่างใด นายของดิฉันก็ไปสู่สุคติของตนอย่างนั้น’”^{๒๘} เมื่อพระพุทธเจ้าแสดงธรรมจบ **กรรมพิภพบรรลุโสดาปัตติผล**

^{๒๘} ขุ.ชา.ปญจก. (ไทย) ๒๗/๑๙-๒๘/๒๐๑-๒๐๒.

๒.๒.๑.๑.๔ การจัดงานศพครอบครัวของนางปฎาจารย์

“ปฎาจารย์ เป็นธิดาของเศรษฐีชาวเมืองสาวัตถี แคว้นโกศล นางเป็นหญิงรูปร่างงดงามเป็นที่หมายปองของชายหนุ่มทั่วไป บิดาจึงให้นางอยู่บนคฤหาสน์ ไม่ยอมให้พบปะกับผู้ชายอื่น นอกจากบิดาและคนรับใช้ นางหลงรักคนรับใช้ บิดามารดาต้องการจะหาในชายหนุ่มชนชั้นเดียวกันมาแต่งงานด้วย นางจึงนัดแนะให้คนใช้พาหนีแล้วไปสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยอยู่ในชนบทอันทุรกันดารแห่งหนึ่ง เริ่มแรกชีวิตในชนบทปฎาจารย์มีความสุขมากเพราะได้อยู่ใกล้ชิดกับชายคนรัก เวลาผ่านไปไม่นานนางก็ตั้งครรภ์ ในเวลาใกล้คลอด นางมีความกังวลเพราะไม่มีบิดา มารดาและญาติอยู่ใกล้ (ประเพณีของคนอินเดียเมื่อจะคลอดบุตรต้องไปคลอดที่บ้านตัวเอง เพราะมีคนรู้จักช่วยเหลือได้ดีกว่าคนในตระกูลใหม่) นางจึงขอร้องให้สามีพากลับไปหาบิดามารดา เมื่อสามีปฏิเสธการขอร้องเพราะกลัวเกรงบิดามารดาของนางจะเอาโทษ นางจึงตัดสินใจหนีออกจากบ้านเพียงลำพัง นางคลอดบุตรคนแรกในระหว่างเดินทาง เมื่อสามีตามไปพบเข้าได้ชี้แจงเหตุผลต่าง ๆ จนพานางกลับบ้านได้สำเร็จ

ในเวลาต่อมาปฎาจารย์ตั้งครรภ์บุตรคนที่ ๒ ขอร้องสามีเหมือนครั้งก่อน เมื่อสามีปฏิเสธคำขอร้องเหมือนครั้งที่แล้ว นางจึงพาบุตรน้อยผู้กำลังหัดเดินออกจากบ้าน ในระหว่างทางนางปวดท้องอย่างรุนแรงเพราะกำลังจะคลอดบุตรและฝนก็กำลังตกอย่างหนัก สามีตามไปพบนางกำลังดิ้นทุรนทุรายอยู่ท่ามกลางสายฝนจึงไปตัดไม้เพื่อมากำบังฝนชั่วคราว แต่สามีถูกงูพิษกัดถึงแก่ความตาย ปฎาจารย์คลอดบุตรด้วยความยากลำบาก อุ้มทารกและจูงบุตรน้อยตามไปพบศพของสามีจึงมีความเศร้าโศกเสียใจมากเพราะหมดที่พึ่ง ตัดสินใจจะพาบุตรไปหาบิดามารดาในเมือง เมื่อมาถึงลำธารใหญ่ที่น้ำกำลังเชี่ยวกราก นางไม่อาจพาบุตรข้ามน้ำพร้อมกันได้ จึงให้บุตรคนโตยืนรอที่ฝั่งข้างหนึ่ง แล้วนางก็อุ้มทารกแรกเกิดหนึ่งวันเดินข้ามน้ำไปอีกฝั่งหนึ่ง หลังจากวางทารกน้อยไว้ในที่อันเหมาะสมแล้วนางได้เดินไปข้ามน้ำเพื่อมารับบุตรคนโต ในขณะที่นางกลับมาถึงกลางน้ำ นางเห็นเหยี่ยวตัวหนึ่งกำลังโฉบลงเพื่อจิกทารก นางจึงยกมือขึ้นไล่เหยี่ยวแต่ก็ไม่อาจช่วยชีวิตทารกน้อยได้ บุตรคนโตเห็นนางยกมือขึ้นทั้งสองข้างเข้าใจว่ามารดาเรียกตนจึงก้าวลงสู่แม่น้ำอันเชี่ยวกรากและถูกน้ำพัดพาไป ปฎาจารย์สูญเสียทุกสิ่งทุกอย่างในเวลาใกล้กันแต่นางยังครองสติไว้ได้

เสียชีวิตเพราะบิดามารดา พี่ชายตาย

นางเดินร้องไห้เข้าสู่เมืองสาวัตถีและได้ทราบข่าว จากชาวเมืองคนหนึ่งระหว่างทางว่า **ไฟไหม้บ้านเรือนของ บิดา มารดา พี่ชายนาง พี่ทนายและลัมทบเจ้าของเรือนก็ตายไปด้วยเมื่อคืนนี้** เมื่อนางทราบข่าวนี้นางไม่อาจครองสติไว้ได้ นางสลัดผ้าถุงทิ้งแล้ววิ่งบ่นเพื่อด้วยร่างกายอันเปลือยเปล่า เข้าไปในวิหารเซตวัน ในขณะที่พระพุทธรูปเจ้ากำลังทรงแสดงธรรมอยู่ท่ามกลางบริษัท ประชาชนเห็นนางแล้วร้องบอกกันว่า คนบ้าๆ อย่าให้เข้ามา พระพุทธรูปเจ้าตรัสว่าปล่อยให้นางเข้ามาเถิด แล้วตรัสให้นางได้สติ นางกลับได้สติดังเดิม ใครคนหนึ่งโยนผ้าให้นางนุ่ง นางนั่งฟังพระธรรมเทศนาที่

พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึง ‘เธออย่าเศร้าโศกถึงบุตรเลย จงผ่อนคลายบ้างเถิด จงแสวงหาตนเองเถิด จะเดือดร้อนอย่างไรประโยชน์ไปทำไม บุตร ธิดา ญาติและพวกพ้อง มีไว้เพื่อดำเนินงานคนผู้ถึงที่ตายไม่ได้เลย บรรดาหมู่ญาติ ผู้ที่จะดำเนินงานได้ก็ไม่มี’ หม่อมฉันได้ฟังพระดำรัสของพระมุนีนั้นแล้ว ได้บรรลุโสดาปัตติผล ‘ทูลขอบวชเป็นพระภิกษุณี พระพุทธเจ้าประทานอนุญาต หลังจากบวชไม่นาน พระภิกษุณีปฐาจาราได้ฟังธรรมซ้ำอีกว่า ‘คนไม่เห็นความสิ้นไปและความเสื่อมไปแห่งปัญจขันธ์ แม้อยู่ร้อยปีก็ไม่ประเสริฐเท่าคนรู้เห็นอยู่วันเดียว’ นางพิจารณาตามไปและเมื่อฟังจบก็ได้บรรลุอรหัตตผล”^{๒๙}

๒.๒.๑.๒ การจัดพระศพพระราชินี, พระราชเทวี และพระเจ้าจักรพรรดิ

การจัดพระศพของพระราชเทวี เช่น พระนางภัททาราชเทวี ให้ใส่ไว้ในรางเหล็กที่เติมน้ำมันแล้วเอารางเหล็กอื่นปิดไว้ ถวายพระเพลิงพระศพของพระนางภัททาราชเทวีแล้วทำเป็นสถูปไว้ ส่วนของการจัดพระศพของพระเจ้าทีฆิติโกศลราชและพระมเหสี เนื่องจากเป็นกษัตริย์ที่ไปอยู่ต่างเมือง ที่ฆราวาสผู้เป็นบุตร จึงจัดหาพื้นมาวางเรียงกันแล้วหาไม้มาสร้างจิตกาธาน ยกพระบรมศพของพระชนกชนนีขึ้นสู่จิตกาธาน ถวายพระเพลิงแล้วประนมพระหัตถ์ ทำประทักษิณจิตกาธาน ๓ รอบ

๒.๒.๑.๒.๑ การจัดพระศพของพระนางภัททาราชเทวี

พระเจ้ามุนษะ ทุกซ์ เพราะสูญเสียพระนางภัททาราชเทวีผู้เป็นที่รัก

“ณ กรุงปาตลีบุตร สมัยนั้นพระนางภัททาราชเทวีผู้เป็นที่รัก เป็นที่พอพระทัยของพระเจ้ามุนษะ สวรรคตแล้ว เมื่อพระนางภัททาราชเทวีสวรรคตแล้ว พระองค์ก็ไม่ทรงสนาน ไม่แต่งพระองค์ ไม่เสวยพระกระยาหาร ไม่ทรงประกอบพระราชกรณียกิจ ชบอยู่ที่พระศพของพระนางตลอดคืนตลอด” รับสั่งให้ท่านโสการักกะ ผู้เป็นที่รัก ท่านจงยกพระศพพระนางภัททาราชเทวีใส่ไว้ในรางเหล็กที่เติมน้ำมันแล้วเอารางเหล็กอื่นปิดไว้ เพื่อเราจะได้เห็นศพพระนางให้ช้านาน ๆ โสการักกะมหาอำมาตย์เป็นหัวหน้าเมือง จึงค้นหาบุคคลผู้ที่สามารถถอนความโศกให้พระเจ้ามุนษะ จึงคิดได้ว่าพระนารทอยู่ที่ กุกกุฏาราม ได้ข่าวกิตติศัพท์ ว่าท่านเป็นบัณฑิตเป็นผู้ฉลาด เป็นนักปราชญ์ เป็นพหูสูต กล่าวถ้อยคำไพเราะ มีปฏิภาณดี เป็นพระผู้ใหญ่ เป็นพระอรหันต์จึงพากันไปหาพระนารท

ฐานะ ๕ ประการอันสมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหมหรือใครๆ ในโลกนี้ไม่พึงได้

ท่านพระนารทจึงได้ถวายพระพรพระเจ้ามุนษะว่า ขอถวายพระพร มหาบพิตร ฐานะ ๕ ประการนี้ อันสมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใคร ๆ ในโลกนี้ไม่พึงได้ ฐานะ ๕ ประการ

^{๒๙} พุ.จริยา. (ไทย) ๓๓/๔๘๘-๕๐๒/๔๕๓-๔๕๔.

อะไรบ้าง คือ ๑. ขอสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา อย่าแก่ ๒. ขอสิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา อย่าเจ็บ
ไข้ ๓. ขอสิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดา อย่าตาย ๔. ขอสิ่งที่มีความสิ้นไปเป็นธรรมดา อย่าสิ้นไป ๕. ขอ
สิ่งที่มีความฉิบหายเป็นธรรมดา อย่าฉิบหาย

พระเจ้ามุนทะได้ฟังธรรมก็ถอนลูกศรออกจากความโศก

“ท่านผู้เจริญ ธรรมบรรยายนี้เป็นเหตุถอนลูกศรคือ ความโศกได้อย่างแท้จริง ท่านผู้
เจริญ ธรรมบรรยายนี้เป็นเหตุถอนลูกศรคือความโศกได้อย่างแท้จริง เพราะได้ฟังธรรมบรรยายนี้
ข้าพเจ้าจึงละลูกศรคือความโศกได้” ลำดับนั้น พระเจ้ามุนทะได้รับสั่งโสการักษ์มหาอำมาตย์ว่า
“ท่านจงถวาย พระเพลิงพระศพของพระนางภัททาราชเทวีแล้วทำเป็นสลุบไว้ ตั้งแต่วันนี้ไป เรา
จัก อาบน้ำแต่งตัว บริโภคอาหาร และประกอบกิจการงาน”^{๓๐}

๒.๒.๑.๒.๒ การจัดพระศพของพระเจ้าที่ซีติโกศลราชและพระมเหสี

“เมื่อพระภิกษุบาทหลวง ทะเลาะ ขัดแย้ง กัน พระพุทธเจ้านำบทธรรม ขันติ โสรจจะ
ธรรมที่ทำให้เกิดความงาม มาทรงแสดงให้ภิกษุหัวคือทั้งหลายฟัง โดยนำเรื่องในอดีต ของพระเจ้า
พรหมทัต กษัตริย์ผู้มั่งคั่ง ปรารถนาเมืองของพระเจ้าที่ซีติโกศลราช กษัตริย์ผู้ขัดสน พระเจ้าที่ซีติโกศล
ราช ประเมินกำลังว่าไม่สามารถรบกับพระเจ้าพรหมทัตแม้แต่ครั้งเดียว จึงแอบหนีเข้าไปอยู่ในเมือง
พาราณสีของพระเจ้าโกศล จนมีบุตร ๑ คน ชื่อทีฆากู เมื่อพระเจ้าพรหมทัตจับได้ว่าพระเจ้าที่ซีติโกศล
ราชแอบเข้ามาอาศัยในเมืองของตน จึงสั่งให้จับแล้วประหารชีวิต ก่อนพระเจ้าที่ซีติโกศลราชจะถูก
ประหารชีวิต ทรงสั่งสอนทีฆากูให้ เจ้าอย่าเห็นแก่ยาว อย่าเห็นแก่สั้น เวย่อมไม่ระงับด้วยการจง
เวย แต่ระงับได้ด้วยการไม่จงเวย ทีฆากูเมื่อทราบข่าวพระราชาบิดามารดาถูกประหารชีวิตแล้ว ลอบ
เข้าไปยังกรุงพาราณสี นำสุราเลี้ยงพวกยาม เมื่อยามฟุบหลับ จึงจัดหาพินมาวางเรียงกันแล้วหาไม้
มาสร้างจิตกาธาน ยกพระบรมศพของพระชนกชนนีขึ้นสู่จิตกาธาน ถวายพระเพลิงแล้วประนม
พระหัตถ์ ทำประทักษิณจิตกาธาน ๓ รอบ ทีฆากูได้มีโอกาสรับใช้พระเจ้าพรหมทัต จึงคิดจะล้างแค้น
ให้กับครอบครัวของตน แต่เมื่อนึกถึงคำพระราชบิดาก็ไม่สามารถที่จะทำร้ายพระเจ้าพรหมทัตได้ พระ
เจ้าพรหมทัตร้องขอชีวิตจากทีฆากู ทีฆากูบอกว่าเราต้องร้องขอชีวิตจากท่าน เพราะท่านเป็นใหญ่ใน
เมืองนี้ พระเจ้าพรหมทัตจึงบอกว่า เราต่าง ขอชีวิตให้กันและกัน อย่ากระนั้นเลยเรามาเป็นมิตรกัน
เถิด พระเจ้าพรหมทัต เห็นคุณธรรมความมีขันติ โสรจจะ ของทีฆากู และสามารถแปลความหมายที่
พ่อสอนไว้ได้ ว่า อย่าเห็นแก่ยาว หมายถึง อย่าได้จงเวยให้ยึดเยื้อ อย่าเห็นแก่สั้น หมายถึง อย่า
แตกร้างจากมิตรเร็วนัก เวย่อมระงับด้วยการไม่จงเวย หมายถึง พระชนกชนนีของข้าพระองค์ ถูก

^{๓๐} อง.ฉก. (ไทย) ๒๒/๕๐/๘๒-๘๘.

พระองค์ปลงพระชนม์ชีพแล้ว ถ้าข้าพระองค์ปลงพระชนม์ชีพของพระองค์บ้าง คนที่มุ่งประโยชน์แก่พระองค์ก็จะพินาศข้าพระองค์ คนที่มุ่งประโยชน์แก่ข้าพระองค์ก็จะพินาศคนพวกนั้นอีก เมื่อเป็นเช่นนี้ เวนั้นไม่พึงระงับด้วยการจองเวร แต่มา บัดนี้ พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานชีวิตแก่ข้าพระองค์ และข้าพระองค์ ก็ได้ทูลถวายพระชนม์ชีพแก่พระองค์ จึงเป็นอันว่าเวรนั้นระงับแล้วด้วยการไม่จองเวร พระเจ้าพรหมทัตได้คืนราชสมบัติแก่ที่ฆาฏ และยกพระราชธิดาให้เป็นมเหสี”^{๓๑}

๒.๒.๑.๓ การจัดงานศพนักบวช

การจัดงานของภิกษุ เช่นพระพาหิยะ พระพุทธเจ้าสั่งให้ช่วยกันยกร่างพาหิยะ ทารุจิริยะ ขึ้นวางบนเตียงแล้วนำไปเผา และจงทำสญฺ์ไว้ ส่วนพระศพของพระสารีบุตร พระจุนทะผู้เป็นน้องได้ทำฌาปนกิจประชุมเพลิงสรีระพระสารีบุตรเสร็จแล้วเก็บอัฐิธาตุ และบาตรจีวรนำไปถวายพระบรมศาสดา การจัดพระศพของพระนางปชาบดีเถรีและเหล่าภิกษุณี พระพุทธเจ้าและภิกษุทั้งหลาย เช่นพระสารีบุตรเป็นต้น ช่วยกันทำจิตกาธาน ซึ่งสำเร็จด้วยของหอม แล้วเผาพระพระนางปชาบดีและพระภิกษุณีเหล่านั้น บนจิตกาธาน พระอานนทได้นำพระธาตุซึ่งอยู่ในบาตรของนางถวายแด่พระพุทธเจ้า

๒.๒.๑.๓.๑ การจัดงานศพพระพาหิยะ ทารุจิริยะ

“พาหิยะ เกิดในวรรณะแพศย์ ตระกูลกระฎุมพี แคว้นพาหิยะ เมื่อเจริญขึ้นได้ประกอบอาชีพค้าขายตามบรรพบุรุษ เกิดปัตติยินดีที่ทราบว่า พระพุทธเจ้าเกิดขึ้นแล้วในโลก จึงรีบออกเดินทางจากท่าเรือสุปารกะ มุ่งสู่เมืองสาวัตถี ท่านเดินทางมาถึงเมืองสาวัตถี ในเวลารุ่งเช้าแล้วรีบตรงไปยังเขตวันมหาวิหาร เมื่อได้ทราบว่า ขณะนี้พระบรมศาสดา เสด็จเข้าไปบิณฑบาตในเมือง จึงรีบติดตามไปในเมืองและได้พบพระผู้มีพระภาคกำลังเสด็จบิณฑบาตอยู่ ด้วยความปิติยินดีอย่างที่สุดได้เข้าไปกราบแทบพระบาทแล้วกราบทูลขอให้แสดงธรรมให้ฟัง พระพุทธองค์ตรัสว่า พาหิยะ เวลานี้มิใช่เวลาแสดงธรรม

มธุ หัวอ่อน ดัดง่าย ตรัสรู้เร็วพลัน

พาหิยะได้กราบทูลอ่อนวอนถึง ๓ ครั้ง พระบรมศาสดา จึงทรงแสดงพระธรรมเทศนา โดยตรัสสอนให้สำรวมอินทรีย์ คือ ‘เมื่อใด เธอเมื่อเห็นรูปก็สักแต่ว่าเห็น เมื่อฟังเสียงก็สักแต่ว่าฟัง เมื่อรับรู้อารมณ์ ที่รับรู้ก็สักแต่ว่ารับรู้ เมื่อรู้แจ้งธรรมารมณ์ที่รู้แจ้งก็สักแต่ว่ารู้แจ้ง เมื่อนั้น เธอก็จะไม่มี เมื่อใด เธอไม่มี เมื่อนั้น เธอก็จะไม่ยึดติดในสิ่งนั้น เมื่อใด เธอไม่ ยึดติดในสิ่งนั้น เมื่อนั้น เธอจักไม่มีในโลกนี้ ไม่มีในโลกอื่น ไม่มีในระหว่างโลก ทั้งสอง นี่เป็นที่สุดแห่งทุกข์’ พาหิยะพิจารณา

^{๓๑} ขุ.ชา.ปญฺจก. (ไทย) ๒๗/๑๙-๒๘/๒๐๑-๒๐๒.

ตาม ก็ได้บรรลอรหันตผลในทันที ท่านได้กราบทูลขออุปสมบท แต่พระพุทธองค์ทรงทราบด้วยพระญาณว่า ในอดีตชาติท่าน พระพาหิยะไม่เคยสงเคราะห์ภิกษุสามเณรด้วยบาตรและจีวร จึงรับสั่งให้ท่านไปหาบาตรและจีวรมาให้ครบก่อน และในขณะที่ท่านกำลังแสวงหาบาตรและจีวรอยู่นั้นได้ถูกโคแม่ลูกอ่อนขวิดท่านตาย

การจัดงานศพของพระพาหิยะ

ขณะนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จไปบิณฑบาตในกรุงสาวัตถี เสด็จกลับจากบิณฑบาตหลังจากเสวยพระกระยาหารเสร็จแล้ว เสด็จออกจากพระนครพร้อมกับภิกษุจำนวนมาก ได้ทอดพระเนตรเห็นพาหิยะ ทารูจีริยะเสียชีวิตแล้ว จึงรับสั่ง เรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงช่วยกันยกร่างพาหิยะ ทารูจีริยะขึ้นวางบนเตียงแล้วนำไปเผา และจงทำสถูปไว้ เพื่อนพรหมจารีของเธอ ทั้งหลายเสียชีวิตแล้ว”

ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว ช่วยกันยกร่างพาหิยะ ทารูจีริยะขึ้นวางบนเตียงแล้วนำไปเผา ทำสถูปไว้ตามคำสั่งพระพุทธเจ้า”^{๓๒}

๒.๒.๑.๓.๒ การจัดงานศพพระสารีบุตร

“พระสารีบุตร เป็นอัครสาวกเบื้องขวาของพระพุทธเจ้า

ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นเลิศในด้านสติปัญญาว่าพระสงฆ์ทั้งปวง มีหน้าที่ช่วยพระพุทธเจ้าประกาศศาสนาให้แพร่หลายจนได้รับยกย่องว่าเป็น **ธรรมเสนาบดี** คู่กับพระพุทธเจ้าที่เป็น **ธรรมราชา** เป็นสาวกที่ทำงานคู่กับพระโมคคัลลานะ พระสารีบุตร เดิมชื่ออุปติสสะ เป็นบุตรของนางพราหมณ์ชื่อสารี และนายพราหมณ์ผู้เป็นหัวหน้าหมู่บ้านอุปติสคาม แห่งตำบลนาลกะ หรือตำบลนาลันทาชื่อวังคันตะ คำว่าอุปติสสะหมายความว่าชาวบ้านอุปติสคาม อุปติสสะ มีน้องชาย ๓ คนคือพระจุนทะ พระอุปเสน พระเรวัตตะและมีน้องสาวอีกสามคนชื่อนางจาลา อุปจาลา และสีสุจาลา

บรรลุโสดาบันและบวชในพระพุทธศาสนา

พระอัสสชิอันเป็นหนึ่งในพระปัญจวัคคีย์ หลังจากฟังธรรมจากพระพุทธองค์จนบรรลอรหันต์ แล้ววันหนึ่งท่านถือบาตรและจีวรไปสู่กรุงราชคฤห์ บิณฑบาตแต่เช้าตรู่ อุปติสสะได้พบพระอัสสชิเถระประทับใจในอิริยาบถอันน่าเลื่อมใส สำนวมติของท่านพระอัสสชิเถระ รอโอกาสแล้วสอบถาม พระอัสสชิเถระได้แสดงธรรมว่า ‘ธรรมเหล่าใดมีเหตุเป็นแดนเกิด (เกิดแต่เหตุ) พระ

^{๓๒} ชู.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๐-๕๐/๑๘๓-๑๘๗.

ตถาคตเจ้า ทรงแสดงเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น และความดับแห่งธรรมเหล่านั้น’ อุปติสสะ ได้ฟังก็สำเร็จเป็นโสดาบัน เกิดธรรมจักขุคือดวงตาแห่งธรรม ‘สิ่งใดมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหมดมีความดับไปเป็นธรรมดา’ หลังจากนั้นอุปติสสะ กราบลาพระอัสสชิเถระ แล้วนำธรรมที่ฟังมาไปบอกโกลิตะจนได้บรรลุโสดาบันเช่นเดียวกัน ทั้งสองไปชวนสัจจชัยปริพาชกให้ไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า แต่สัจจชัยปริพาชกปฏิเสธทั้งสองยังได้พาปริพาชก ๒๕๐ คนไปฟังธรรมจากพระพุทธองค์ หลังจากฟังธรรมครั้งนั้น ปริพาชก ๒๕๐ คน บรรลุพระอรหันต์ แต่อุปติสสะและโกลิตะยังคงบรรลุเพียงโสดาบันเช่นเดิม พระพุทธเจ้าทรงบวชให้ทั้งหมดด้วยวิธีเอหิภิกขุ อุปสัมปทา ภายหลังบวชในพุทธศาสนาแล้วท่านอุปติสสะมีชื่อใหม่ว่า สารีบุตร

บรรลอรหันต์

ที่ชนขปริพาชกผู้เป็นลุงของพระสารีบุตร เข้าเฝ้าพระพุทธองค์ เพื่อทูลถามปัญหา พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมเกี่ยวกับทฤษฎีและเวทนา ที่ชนขปริพาชกได้บรรลุโสดาบัน พระสารีบุตรกำลังถวายงานพัดพระพุทธเจ้า ได้ยินธรรมเหล่านั้นด้วย ก็บรรลอรหัตผล

ปรินิพพาน

พระสารีบุตร พร้อมด้วยภิกษุ ๕๐๐ รูป ได้กราบทูลลาพระพุทธเพื่อนิพพาน พระพุทธเจ้าถามว่า เธอจะปรินิพพานที่ไหน พระสารีบุตรกราบทูลว่าจะปรินิพพานในห้องที่บ้านเกิดนาฬกคาม แล้วเดินทางไปบ้านเดิมของท่านในตำบลนาลันทาเพื่อเทศนาโปรดมารดาผู้ยังมีจิตภิกษุณับถือทำวามหาพรหมเป็นศาสดา คตินั้นเป็นคินวันเพ็ญเดือน ๑๒ ได้เกิดปักขันทิกาพาธ (ถ่ายเป็นโลหิต) เวทนาปางตาย ทำวจตุมหาราชทั้ง ๔ ตรวจดูพระสารีบุตรอยู่ที่ไหน ได้พากันไปนมัสการเป็นครั้งสุดท้าย ทำวจตุมหาราชมาเพื่อจะอุปัฏฐาก พระสารีบุตรกล่าวว่าผู้อุปัฏฐากไข่มืออยู่แล้ว เมื่อทำวจตุมหาราชทั้ง ๔ ไปแล้ว ทำวสั๊กกะจอมเทพก็มา เมื่อทำวสั๊กกะจอมเทพไปแล้ว ทำวมหาพรหมก็มา เมื่อทำวมหาพรหมกลับไป นางพราหมณีสารี คิดว่าเทวดาเหล่านี้ให้บุตรของเรา เพราะเหตุไรหนอ จึงไปถามพระสารีบุตรว่า เจ้าใหญ่กว่าทำวมหาราชทั้ง ๔ หรือ พระสารีบุตรกล่าวว่า ทำวมหาราชทั้ง ๔ เหมือนศิษย์วัด ทำวสั๊กกะเหมือนสามเณรผู้ถือสิ่งของ ทำวมหาพรหมทั้ง ๔ ตอนพระพุทธเจ้าประสูติเอาชายทองมารองรับพระมหาบุรุษ นางสารีพราหมณีเห็นว่า ขนาดพระสารีบุตรยังมีอานุภาพกว่าทำวมหาพรหมที่เป็นพระเจ้าของท่าน พระพุทธเจ้าซึ่งเป็นศาสดาของลูกเราจะมียานุภาพขนาดไหน พลันปิติก็เกิดแก่นาง พระสารีบุตรเห็นปิติเกิดแก่นาง เป็นเวลาสมควรแก่การแสดงธรรม ในขณะที่พระพุทธเจ้าประสูติ ในขณะที่ออกบวช ในขณะที่ตรัสรู้ ในขณะที่ประกาศธรรมจักร หมิ่นโลกธาตุวันไหว ขึ้นชื่อว่าผู้เสมอด้วยศีล สมာธิ ปัญญา วิมุตติและวิมุตติญาณทัสสนะไม่มี จบเทศนานางพราหมณีสารี ก็บรรลุโสดาปัตติผล จวนสว่างแล้วพระสารีบุตรก็ปรินิพพาน นางพราหมณีสารี ให้สร้างเรือนยอดห้าร้อย เรือนต้อนรับแขกห้าร้อย ทำวสั๊กกะเทวราชได้ตรัสสั่งให้พระวิชฌุกรมเนรมิตเรือนยอดและเรือน

รับแขกอย่างละห้าร้อย รวมกันเป็นสองพันหลัง นางเรวดี อุปัฏฐายิกาของพระสารีบุตรได้ทำเสาดอกไม้ทอง ๓ ต้น รุ่งขึ้นพระจุนทะผู้เป็นน้องได้ทำฌานกิจประชุมเพลิงสรีระพระสารีบุตรเสร็จแล้วเก็บอัฐิธาตุ และบาตรจีวรนำไปถวายพระบรมศาสดา ณ พระเชตวันมหาวิหาร กรุงสาวัตถี พระพุทธองค์โปรดให้ก่อกเจดีย์บรรจุอัฐิธาตุของพระสารีบุตรไว้ ณ ที่ทางสี่แพร่ง เพื่อให้มหาชนที่ศรัทธาได้น้อมนำความดีและความอโศกของพระสารีบุตรเพื่อนำไปปฏิบัติตามต่อสืบไป”^{๓๓}

๒.๒.๑.๓.๓ การจัดงานศพของพระมหาปชาบดีเถรีและพระเถรีทั้งหลายซึ่งห้อมล้อมพระมหาปชาบดีเถรี

“พระมหาปชาบดีเถรี เป็นพระราชธิดาของพระเจ้าสุปปพุทธะ แห่งพระนครเทวทหะ เป็นน้องสาวของพระนางสิริมหามายา เมื่อพระนางสิริมหามายา ทรงอภิเษกกับพระเจ้าสุทโธทนะศากยราช แห่งพระนครกบิลพัสดุ์ พระนางทรงพระครรภ์ ประสูติโอรส คือ เจ้าชายสิทธัตถะ ได้เพียง ๗ วัน พระนางสิริมหามายาก็สวรรคต พระเจ้าสุทโธทนะทรงมอบเจ้าสิทธัตถะให้พระนางปชาบดีเลี้ยงดู ต่อมาได้สถาปนาเป็นอัครมเหสี มีพระโอรสชื่อ พระนันทะ และราชธิดา ชื่อ พระนางรูปนันทา

ได้ขอบวชเป็นพระภิกษุณีองค์แรกในพระพุทธศาสนา ได้ชื่อเป็น รัตตัญญู คือ ผู้มีราตรีนาน เมื่อพระมหาปชาบดีโคตมีเถรีและพระเถรีทั้งหลายซึ่งห้อมล้อมปรินิพพานได้เกิดแผ่นดินไหวใหญ่ พระพุทธเจ้าและภิกษุทั้งหลาย พระสารีบุตรเป็นต้น ช่วยกันทำจิตกาธาน ซึ่งสำเร็จด้วยของหอมแล้วเผาพระพระภิกษุณีเหล่านั้น บนจิตกาธาน พระอานนทได้นำพระธาตุซึ่งอยู่ในบาตรของนางถวายแด่พระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าประคองพระธาตุนั้น แล้วตรัสว่า ‘สังขารเป็นสภาพไม่เที่ยง พระโคตมีผู้เป็นใหญ่กว่าหมู่พระภิกษุณีจึงต้องนิพพานเช่นเดียวกับลำตัวของต้นไม้ใหญ่ถึงใหญ่โตก็ต้องพินาศ พระพุทธมารดาแม้นิพพานแล้ว สรีระก็ยังไม่เหลือ ไม่ควรโศกเศร้าถึงพระนางผู้ข้ามสาครคือสงสารไปแล้ว ละเว้นเหตุอันทำให้เดือดร้อนเสียได้ เป็นผู้เยือกเย็นดับ สนิทแล้ว พระนางเป็นบัณฑิต มีปัญญามาก มีปัญญากว้างขวาง ต้องเป็นผู้รู้ราตรีนานกว่าภิกษุณีทั้งหลาย’”^{๓๔}

๒.๒.๑.๔ การจัดงานพระบรมศพของพระพุทธเจ้า

พระจุนทะน้องชายของพระสารีบุตร ได้รับทราบเกี่ยวกับการเสียชีวิตของพระมหาวิระว่า ไม่ได้วางแผนไว้ก่อนตาย เมื่อพระมหาวิระเสียชีวิต จึงทำให้สาวกทะเลาะวิวาทกันแตกเป็นสองกลุ่ม พระสารีบุตรทราบเรื่องนี้ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระพุทธเจ้า พระอานนทถามพระพุทธเจ้าว่า เมื่อพระองค์ปรินิพพาน จะวางแผนบริหารพระพุทธศาสนาอย่างไร

^{๓๓} ส.ม. (ไทย) ๑๘/๗๓๓-๗๓๕/๒๓๒-๒๓๓.

^{๓๔} ชู.จิริยา. (ไทย) ๓๓/๒๕๕-๒๕๘/๔๒๑.

๑) “วางแผนไปปรีนิพพานเมืองเล็กๆ และจัดพระบรมศพที่เมืองกุสินารา”^{๓๕} เพื่อป้องกันไม่ให้เมืองใหญ่ซึ่งมีอำนาจมากยึดพระบรมสารีริกธาตุไว้บูชาเพียงเมืองเดียว เป็นการกระจายพระบรมสารีริกธาตุไปตามหัวเมืองต่างๆ

๒) เอตทัคคะ หรือผู้ที่มีความโดดเด่นหรือเชี่ยวชาญเหนือกว่าบุคคลอื่นในเรื่องนั้นๆ ใครมีข้อสงสัยเรื่องอะไร ให้ไปถามผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ เช่น สงสัยเรื่องพระวินัยให้ถามพระอุบาลี สงสัยเรื่องเกี่ยวกับพระสูตรให้ไปถาม พระอานนท์ผู้เป็นพหูสูตร

๓) การเคารพนับถือกันให้นับตามพระราชา ให้ถือตามหลักอาวุโส “ภิกษุแก่กว่าเรียกภิกษุอ่อนกว่า “อาวุโส” ภิกษุผู้อ่อนกว่าพึงเรียกภิกษุผู้แก่กว่าว่า ‘กันต’ หรือ ‘อายุสมา’ ”^{๓๖} เป็นต้น

๔) ให้ยึดถือเอาหลักพระธรรมวินัยเป็นศาสนา เป็นตัวแทนพระพุทธองค์ ดังที่พระองค์ได้ตรัสไว้ว่า “อานนท์ ธรรมและวินัยของเราตถาคตจักเป็นศาสนาของพวกเธอทั้งหลายต่อไป”^{๓๗}

๕) ให้ลดทอนพระฉันทะและให้ถอนสิกขาบทเล็กน้อย “อานนท์ เมื่อเราล่วงลับไป ถ้าสงฆ์ปรารถนาจะถอนสิกขาบท เล็กน้อย เสียบ้างก็ถอนได้ อานนท์ เมื่อเราล่วงลับไป สงฆ์พึงลงพรหมทัณฑ์แก่ ภิกษุฉันทะ” ท่านพระอานนท์ทูลถามว่า “พรหมทัณฑ์ เป็นอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “อานนท์ ภิกษุฉันทะพึงพูดได้ตามต้องการ แต่ภิกษุไม่พึงว่ากล่าวตักเตือนพร้าสอนเธอ”^{๓๘}

๖) ให้จัดพระบรมศพแบบเดียวกับของพระเจ้าจักรพรรดิ เพราะกษัตริย์ พราหมณ์ คฤหบดี ผู้เป็นบัณฑิต ศรัทธา เคารพพระพุทธเจ้าเหมือนศรัทธาพระเจ้าจักรพรรดิ “พวกเขาใช้ผ้าใหม่ ห่อพระบรมศพของพระเจ้าจักรพรรดิเสร็จแล้ว จึงห่อด้วยสำลีบริสุทธิ์ แล้วจึงห่อด้วยผ้าใหม่อีกชั้นหนึ่ง ทำโดยวิธีนี้ จนห่อพระบรมศพของพระเจ้าจักรพรรดิด้วยผ้าและสำลีได้ ๑,๐๐๐ ชั้น แล้วอัญเชิญพระบรมศพลงในรางเหล็กเต็มด้วยน้ำมัน ใช้รางเหล็กอีกอันหนึ่ง ครอบแล้วทำจิตกาธานด้วยไม้หอมล้วนแล้ว ถวายพระเพลิงพระบรมศพพระเจ้าจักรพรรดิ สร้างพระสถูปของพระเจ้าจักรพรรดิไว้ที่ทางใหญ่สี่แพร่ง พวกท่านพึงปฏิบัติต่อพระสรีระของพระตถาคตเหมือนอย่างที่พวกเขาปฏิบัติต่อพระบรมศพของพระเจ้าจักรพรรดิ พึงสร้างพระสถูปของพระตถาคตไว้ที่ทางสี่แพร่ง คนเหล่าใดจักยก

^{๓๕} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๙๐/๑๓๗.

^{๓๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

^{๓๗} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

^{๓๘} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๕.

ระเบียบ ของหอมหรือจूरณ จักถวายอภิวัตหรือจักทำจิตเลื่อมใสในพระสฤปนั้น การกระทำนั้นจัก เป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่ชนเหล่านั้นตลอดกาลนาน”^{๓๙}

๗) **ให้สร้างอุปรหบุคคล** “เพื่อให้หมู่ชนเป็นอันมากที่เลื่อมใสพระพุทเจ้าได้มาสักการะ หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ อานนท อุปรหบุคคล (ผู้ควรสร้างสฤปถวาย) อุปรห บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ ๑. พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทเจ้าเป็นอุปรหบุคคล ๒. พระ ปัจเจกสัมพุทเจ้าเป็นอุปรหบุคคล ๓. พระสาวกของพระตถาคตเป็นอุปรหบุคคล ๔. พระเจ้า จักรพรรดิเป็นอุปรหบุคคล”^{๔๐}

แล้ว “ทรงปลงพระชนมายุสังขาร ณ ปาวาลเจดีย์ เมื่อพระองค์ทรงปลงพระชนมายุ สังขารแล้ว ได้เกิดแผ่นดินไหวอย่างรุนแรงน่าสะพรึงกลัว ขนพองสยองเกล้า ทั้งกลองทิพย์ก็ ดัง กึกก้อง”^{๔๑} “พระอานนท์กราบทูลอาราธนา “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดดำรง พระชนมชีพ อยู่ตลอดกับ แม้ครั้งที่ ๒ แม้ครั้งที่ ๓ พระพุทเจ้าตรัสดำหนิ ความบกพร่อง ความผิด ของพระอานนท์ ที่ไม่ได้รับนิมนต์ พอครั้งที่ ๓ ตถาคตจะรับนิมนต์ เหตุนี้แหละ เรื่องนี้จึงเป็น ความ บกพร่องของเธอ เรื่องนี้เป็นความผิดของเธอ”^{๔๒} จากนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมา ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ เราขอเตือนเธอทั้งหลายว่า สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็น ธรรมดา เธอทั้งหลายจงทำหน้าที่ให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาทเถิด อีกไม่นาน การปรินิพพาน ของตถาคตจะมี จากนั้นไปอีก ๓ เดือน ตถาคตจะปรินิพพาน”^{๔๓}

“นายจุนทะ ถวายสุกรมัททวะเป็นมื่อสุดท้ายที่เตรียมไว้แก่พระพุทเจ้า และให้ประเคน ของขบฉันอย่างอื่นที่เตรียมไว้แก่ภิกษุสงฆ์ พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกนายจุนทกัมมารบุตรมาตรัสว่า “จุนทะ สุกรมัททวะที่เหลือเธอจงฝังลงในหลุม เรายังไม่เห็นใครในโลก พร้อมเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาหรือมนุษย์ ที่บริโภคนสุกรมัททวะนั้นแล้วจะ ย่อยได้ด้วยดี นอกจากตถาคต” นายจุนทกัมมารบุตรทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว ฝังสุกรมัททวะที่ เหลือลงในหลุม หลังจากพระผู้มีพระภาคเสวยพระกระยาหารของนายจุนทกัมมารบุตร ได้เกิดอาการ พระประจวรอย่างรุนแรง ถ่ายเป็นเลือดตลอดเวลา”^{๔๔}

^{๓๙} ที.ปา. (ไทย) ๑๐/๒๐๕/๑๕๒.

^{๔๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๐/๒๐๖/๑๕๒.

^{๔๑} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๗๑/๑๑๗-๑๑๘.

^{๔๒} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๗๘/๑๒๗.

^{๔๓} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๘๕/๑๓๑.

^{๔๔} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๘๙-๑๙๐/๑๓๗-๑๓๘.

ตรัสให้ถามข้อสงสัยก่อนดับขันธปรินิพพาน

“ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราขอเตือนเธอทั้งหลาย สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงทำหน้าที่ให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาทเถิด”^{๔๕} นี่เป็นพระปัจฉิมวาจาของพระตถาคต

พุทธปรินิพพาน

ต่อจากนั้น พระผู้มีพระภาคทรงเข้าปฐมฌาน ออกจากปฐมฌาน ทรงเข้าทุติยฌาน ออกจากทุติยฌาน ทรงเข้าตติยฌาน ออกจากตติยฌาน ทรงเข้า จตุตถฌาน ออกจากจตุตถฌาน ทรงเข้า อากาสาัญญาตนสมาบัติ ออกจาก อากาสาัญญาตนสมาบัติ ทรงเข้าวิญญาณ์ญาตนสมาบัติ ออกจากวิญญาณ์ญาตนสมาบัติ ทรงเข้า อากิญจัญญาตนสมาบัติ ออกจาก อากิญจัญญาตนสมาบัติ ทรงเข้าเนวสัญญานาสัญญาตนสมาบัติ ออกจากเนวสัญญานาสัญญาตนสมาบัติ ทรงเข้า สัญญาเวทิตินิโรธ ขณะนั้น ท่านพระอานนท์เรียนถามท่านพระอนุรุทธะดังนี้ว่า “ท่านอนุรุทธะ ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคปรินิพพานแล้วหรือ” ท่านพระอนุรุทธะตอบว่า “ท่านอานนท์ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคยังไม่ ปรินิพพาน ทรงเข้าสัญญาเวทิตินิโรธอยู่”

“ต่อจากนั้น พระผู้มีพระภาคออกจากสัญญาเวทิตินิโรธสมาบัติ ทรงเข้า เนวสัญญานาสัญญาตนสมาบัติ ออกจากเนวสัญญานาสัญญาตนสมาบัติ ทรงเข้า อากิญจัญญาตนสมาบัติ ออกจาก อากิญจัญญาตนสมาบัติ ทรงเข้าวิญญาณ์ญาตนสมาบัติ ออกจากวิญญาณ์ญาตนสมาบัติ ทรงเข้า อากาสาัญญาตนสมาบัติ ออกจาก อากาสาัญญาตนสมาบัติ ทรงเข้า จตุตถฌาน ออกจาก จตุตถฌาน ทรงเข้าตติยฌาน ออกจากตติยฌาน ทรงเข้าทุติยฌาน ออกจาก ทุติยฌาน ทรงเข้าปฐมฌาน ออกจากปฐมฌาน ทรงเข้าทุติยฌาน ออกจาก ทุติยฌาน ทรงเข้าตติยฌาน ออกจากตติยฌาน ทรงเข้าจตุตถฌาน ออกจาก จตุตถฌานแล้วได้เสด็จดับขันธปรินิพพานในลำดับถัดมา”^{๔๖}

ขบวนการจัดพระบรมศพของพระพุทธเจ้า

๑) “ท่านพระอนุรุทธะกับท่านพระอานนท์ให้เวลาผ่านไปด้วยการแสดงธรรมีกถา ตลอดคืนยันรุ่ง”^{๔๗}

๒) ต่อมา ท่านพระอนุรุทธะสั่งท่านพระอานนท์ว่า “ไปเถิด อานนท์ผู้มีอายุ ท่านจงเข้าไปยังกรุงกุสินารา แจ้งแก่เจ้ามัลละทั้งหลายผู้ครองกรุงกุสินาราว่า ‘วาเสฏฐะทั้งหลาย พระผู้มีพระภาค

^{๔๕} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

^{๔๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๘/๑๖๗.

^{๔๗} ที.ม. (ไทย) ๑๐๑/๒๒๖/๑๗๐.

ปรินิพพานแล้ว ขอท่านทั้งหลายจงกำหนดเวลา ที่สมควร ณ บัดนี้เถิด ท่านพระอานนทร์รับคำแล้ว ตอนเช้าจึงครองอันตราสกถือบาตรและจีวรเข้าไปยังกรุงกุสินาราเพียงผู้เดียว”^{๔๘}

๓) **บุชาพระพุทธรีระ** ลำดับนั้น พวกเจ้ามัลละผู้ครองกรุงกุสินารารับสั่งข้าราชการว่า “พนาย ถ้าอย่างนั้น ท่านทั้งหลายจงเตรียมของหอมระเบียบดอกไม้และเครื่องดนตรี ทุกอย่างที่มีใน กรุงกุสินาราไว้ให้พร้อม” แล้วทรงถือเอาของหอมระเบียบดอกไม้ เครื่องดนตรีทุกอย่างและผ้า ๕๐๐ คู่ เสด็จเข้าไปยังศาลวันของพวกเจ้ามัลละซึ่งเป็นทางเข้าเมือง ตรงไปยังพระพุทธรีระแล้ว ทรงสักการะ เคารพ นบนอบ บูชา พระสรีระของพระผู้มีพระภาคด้วยการพ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี ระเบียบดอกไม้ และของหอม ทรงดาตพदानผ้า ตกแต่งมณฑลมาลาอาสน์ ให้วันนั้นหมด ไปด้วยกิจกรรมอย่างนี้ ต่อมา พวกเจ้ามัลละผู้ครองกรุงกุสินาราทรงดำริว่า “วันนี้เย็นเกินไป ที่จะ ถวายพระเพลิงพระสรีระของพระผู้มีพระภาค พຽງนี้เราจึงค่อยถวายพระเพลิง” จากนั้นก็ทรงสักการะ เคารพ นบนอบ บูชาพระสรีระของพระผู้มีพระภาคด้วยการ พ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี ระเบียบดอกไม้ และของหอม ทรงดาตพदानผ้า ตกแต่งมณฑลมาลาอาสน์ ให้เวลาวันที่ ๒ วันที่ ๓ วันที่ ๔ วันที่ ๕ วันที่ ๖ หมดไป พอถึงวันที่ ๗ พวกเจ้ามัลละผู้ครองกรุงกุสินาราทรงดำริว่า “เราสักการะ เคารพ นบ นอบ บูชาพระสรีระของพระผู้มีพระภาค ด้วยการพ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี ระเบียบดอกไม้ และของหอม จะอัญเชิญ (พระสรีระ) ไปทางทิศใต้ ของเมือง เสร็จแล้วจึงถวายพระเพลิงพระสรีระของ พระผู้มีพระภาคข้างนอกพระนคร ทางทิศใต้”^{๔๙}

๔) การจัดพิธีศพของพระพุทธเจ้าให้จัดแบบเดียวกับพระเจ้าจักรพรรดิ ท่านพระอานนทร์ ถวายพระพรว่า “พวกเขาใช้ผ้าไหมห่อพระบรมศพของ พระเจ้าจักรพรรดิเสร็จแล้ว จึงห่อด้วย สำลีบริสุทธิ์ แล้วจึงห่อด้วยผ้าไหมอีกชั้นหนึ่ง ทำโดยวิธีนี้ จนห่อพระบรมศพของพระเจ้า จักรพรรดิด้วยผ้าและสำลีได้ ๑,๐๐๐ ชั้น แล้วอัญเชิญพระบรมศพลงในรางเหล็กเต็มด้วยน้ำมัน ใช้รางเหล็กอีกอันหนึ่ง ครอบแล้ว ทำจิตกาธานด้วยไม้หอมล้วน แล้วถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระเจ้า จักรพรรดิ สร้างพระสถูปของพระเจ้าจักรพรรดิไว้ที่ทางใหญ่สี่แพร่ง พวกท่านพึง ปฏิบัติ ต่อพระสรีระของพระตถาคต เหมือนอย่างที่ท่านปฏิบัติต่อพระบรมศพ ของพระเจ้าจักรพรรดิ พึงสร้างพระสถูปของพระตถาคตไว้ที่ทางใหญ่สี่แพร่ง ขนเหล่าใดจักยกระเบียบดอกไม้ ของหอม หรือจूरณ จักถวายอภิวัต หรือจักทำจิต เลื่อมใสในพระสถูปนั้น การกระทำนั้นจักเป็นไปเพื่อ เกื้อกูล เพื่อสุขแก่ชนเหล่านั้น ตลอดกาลนาน

^{๔๘} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๒๖/๑๗๐.

^{๔๙} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๒๗/๑๗๑.

ลำดับนั้น พวกเจ้ามัลละผู้ครองกรุงกุสินารารับสั่งข้าราชการบริพารว่า “ท่านทั้งหลาย ถ้าอย่างนั้น พวกท่านจงเตรียมสำลีบริสุทธิ์ไว้ให้พร้อม” จากนั้นทรงใช้ผ้า ใหม่ทอพระสรีระของ พระผู้มีพระภาค เสร็จแล้วจึงห่อด้วยสำลีบริสุทธิ์ แล้วจึงห่อ ด้วยผ้าใหม่อีกชั้นหนึ่ง ทำโดยวิธีดังนี้ จนทอพระสรีระของพระผู้มีพระภาคด้วยผ้า และสำลีได้ ๑,๐๐๐ ชั้น แล้วอัญเชิญพระสรีระลงใน รางเหล็กเต็มด้วยน้ำมัน ใช้ราง เหล็กอีกอันหนึ่งครอบแล้ว ทำจิตกาธานด้วยไม้หอมล้วน แล้ว อัญเชิญพระสรีระ ของพระผู้มีพระภาคขึ้นสู่จิตกาธาน”^{๕๐}

๕) การถวายพระเพลิงพระพุทธรีระ

“เมื่อท่านพระมหากัสสปะและภิกษุ ๕๐๐ รูป ถวายอภิวัต เสร็จ จิตกาธานของพระผู้มี พระภาคได้ติดไฟลุกโพล่งขึ้นเอง เมื่อพระเพลิงไหม้พระสรีระของพระผู้มีพระภาค พระอวยวะ คือ พระฉวี (ผิวนอก) พระจัมมะ(หนัง) พระมังสา(เนื้อ) พระนหารู(เอ็น) หรือพระลลิกา (ไขข้อหรือ ไข กระดูก) ไม่ปรากฏเค้า ไม่ปรากฏเขม่าเลย คงเหลืออยู่แต่พระสรีระเท่านั้น เปรียบเหมือนเมื่อไฟไหม้ เนยใสและน้ำมัน ก็ไม่ปรากฏเค้า ไม่ปรากฏเขม่า ฉนั้นใด เมื่อพระเพลิงไหม้พระสรีระของพระผู้มีพระ ภาค พระอวยวะ คือ พระฉวี พระจัมมะ พระมังสา พระนหารู หรือพระลลิกา ไม่ปรากฏเค้า ไม่ปรากฏ เขม่า คงเหลืออยู่แต่ พระสรีระ ๑ เท่านั้น ฉนั้นนั้นเหมือนกัน และบรรดาผ้า ๕๐๐ คู่ นั้น มีเพียง ๒ ผืน เท่านั้นที่ถูกไฟไหม้ คือ ผืนในสุดกับผืนนอกสุด ก็เมื่อพระเพลิงไหม้พระสรีระของ พระผู้มีพระภาคแล้ว แล ท่อน้ำไหลหลั่งมาจากอากาศดับจิตกาธานของพระผู้มีพระภาค น้ำพุ่งขึ้นจากไม้สาละดับจิตกาธาน ของพระผู้มีพระภาค พวกเจ้ามัลละผู้ครองกรุง กุสินาราดับจิตกาธานของพระผู้มีพระภาคด้วยน้ำหอม ล้วน ๆ ต่อจากนั้น เจ้ามัลละ ผู้ครองกรุงกุสินาราได้จัดกำลังพลหอกไว้รอบสันฐาคารล้อมด้วยกำแพง ๒ (ป้องกัน พระบรมสารีริกธาตุของพระผู้มีพระภาค) แล้วสักการะ เคารพ นบนอบ บูชาพระสรีระ ของพระผู้มีพระภาคด้วยการพ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี ระเบียบดอกไม้และ ของหอมตลอด ๗ วัน”^{๕๑}

๖) แจกพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า

“พระราชแห่งแคว้นมคธพระนามว่าชาตศัตรุ เวเทหิบุตร, พวกเจ้าลิจฉวีผู้ครอง กรุงเวสาลี, พวกเจ้าศากยะชาวกบิลพัสดุ์, พวกเจ้าสุทโธผู้ครองกรุงอัลลกะปปะ, พวกเจ้าโกลิยะผู้ครอง กรุงราม, พรหมณ์ผู้ครองกรุงเวฐฐทีปะกะ, พวกเจ้ามัลละผู้ครองกรุงปาวา เมื่อหลุดจากเมืองต่าง ๆ

^{๕๐} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๓๐/๑๗๓.

^{๕๑} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๓๔/๑๗๕-๑๗๖.

กราบทูลอย่างนี้ พวกเจ้ามีลละผู้ครองกรุงกุสินารา ได้ตรัสตอบกับหมู่คณะทูตเหล่านั้นดังนี้ว่า “พระผู้มีพระภาคปรินิพพานในเขตบ้าน เมืองของเรา พวกเราจะไม่ให้ส่วนแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ”^{๕๒}

๗) โทณพราหมณ์ ระวังเหตุแห่งการแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ

“เมื่อพวกเจ้ามีลละผู้ครองกรุงกุสินาราได้ตรัสอย่างนี้ โทณพราหมณ์ ได้กล่าวกับหมู่คณะทูตเหล่านั้นดังนี้ว่า “ท่านผู้เจริญทั้งหลาย โปรดฟังคำชี้แจงของข้าพเจ้าหน่อยหนึ่งเถิด พระพุทธเจ้าของพวกเราทรงถือหลักชั้นดีธรรม ไม่ควรที่จะประหัตประหารกัน เพราะส่วนแบ่งพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าผู้เป็นอุดมบุคคล ขอให้ทุกฝ่ายพร้อมใจกัน แบ่งพระบรมสารีริกธาตุออกเป็น ๘ ส่วน พระสฤปะจะได้แพร่กระจายไปยังทิศต่าง ๆ มีประชาชนจำนวนมาก ผู้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้าผู้มีพระจักขุ” หมู่คณะทูตเหล่านั้นตอบว่า “ท่านพราหมณ์ ถ้าเช่นนั้น ท่านนั้นแหละ จงแบ่งพระบรมสารีริกธาตุออกเป็น ๘ ส่วนเท่า ๆ กันให้เรียบร้อย”

โทณพราหมณ์รับคำแล้ว แบ่งพระบรมสารีริกธาตุออกเป็น ๘ ส่วนเท่า ๆ กัน ให้เรียบร้อยแล้ว จึงได้กล่าวกับหมู่คณะทูตเหล่านั้นดังนี้ว่า “ท่านผู้เจริญทั้งหลาย โปรดให้ทะนານนี้แก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะสร้างพระสฤปะบรรจุทะนาน (ตุ้มพะ) และทำ การฉลอง” พวกเขาจึงได้มอบทะนานให้โทณพราหมณ์”^{๕๓}

“พวกเจ้าโมริยะ ผู้ครองกรุงปีฬลวันได้ทรงสดับว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าปรินิพพาน ในกรุงกุสินารา จึงทรงส่งทูตไปถึงพวกเจ้ามีลละผู้ครองกรุงกุสินาราว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเป็นกษัตริย์ แม้พวกเราก็เป็นกษัตริย์ จึงควรจะได้รับส่วนแบ่งพระบรมสารีริกธาตุบ้าง จะได้สร้างพระสฤปะบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและทำการฉลอง

พวกเจ้ามีลละผู้ครองกรุงกุสินาราตอบว่า (บัดนี้) ไม่มีส่วนแบ่งพระบรม สารีริกธาตุ พระบรมสารีริกธาตุได้แบ่งกันหมดแล้ว พวกท่านจงนำเอาพระอังคาร (เถ้า) ไปจากที่นี่เถิด พวกทูตเหล่านั้น จึงนำเอาพระอังคารไปจากที่นี่”^{๕๔}

๒.๒.๒ การจัดงานศพในสังคมไทย

การจัดงานศพในสังคมไทย “พิธีศพแบบดั้งเดิมราว ๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว ทำตามความเชื่อในศาสนาผี เพราะยังไม่ได้รับความเชื่อจากทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู, ศาสนาพุทธจากอินเดีย จึงไม่มีการเผาศพ พราหมณ์-ฮินดู กับศาสนาพุทธ เริ่มเข้ามาเมื่อมีการค้าทางทะเล เผยแพร่จากอินเดียถึง

^{๕๒} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๓๖/๑๓๗-๑๓๘.

^{๕๓} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๓๘/๑๓๘-๑๓๙.

^{๕๔} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๓๘/๑๓๙.

อุษาคเนย์และไทย”^{๔๕} พระพุทธศาสนาเข้ามาจึงทำให้พิธีกรรมเกิดขึ้น เช่น มีการสวดพระอภิธรรม มีการนิมนต์พระไปสวด ไปฉันภัตตาหาร เป็นต้น “รูปแบบพิธีกรรมการจัดงานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประมาณ ๘๐ ปีที่ผ่านมา ยังไม่มียาฉีดก้นศพเน่า การเดินทางอาศัยการเดินทางเท้าเป็นหลัก บ้านไหนมีผู้เสียชีวิตจะไม่เก็บศพไว้นานแต่นำไปทำพิธีเผาหรือฝังโดยเร็วที่สุด ตายเข้าเผาเย็นหรือตายเย็นเผาเข้า ไม่มีการเก็บศพข้ามคืนข้ามวันรอคนมาร่วมพิธีเหมือนปัจจุบัน เมื่อตายแล้วก็ห่อผ้ามัดด้วยเชือกเงื่อนตอกงูสิ้น แล้วนำไปใส่แคร่ไม้ไผ่หามไปเผาบ้าง ฝังบ้าง แล้วแต่ยุคสมัย ในอดีตจะไม่ใช้ล้อเข็นศพไปทำพิธีที่สุสานสำหรับสามัญชนจะใช้สำหรับขุนนางเท่านั้น เช่น ขนเชื้อเจ้า พระยา ท้าว ขุน หมื่น หรือผู้มียศศักดิ์เท่านั้น นำศพใส่ล้อพร้อมหลัว ฟาง และพินเข็นไปยังสุสาน ปราสาทก็มีเฉพาะชนชั้นเจ้านายเท่านั้น แต่ค่านิยมที่เปลี่ยนไปเมื่อชนบทกับเมืองเคลื่อนเข้าหากัน คนรุ่นใหม่เริ่มให้ความสำคัญกับวัตถุนิยมตามค่านิยมตะวันตก หลายคนกลับจากทำงานต่างประเทศมีฐานะดีขึ้น เริ่มสร้างปราสาทให้กับญาติผู้ใหญ่ที่ล่วงลับเหมือนกับที่ทำในชุมชนอื่น เพราะเชื่อว่าปราสาทเหล่านี้จะเป็นที่อยู่ของผู้ล่วงลับหลังความตาย และเชื่อว่าการจัดงานที่ยิ่งใหญ่แสดงถึงหน้าตาของเจ้าภาพ มีการจัดสวดทำพิธีทางศาสนาโดยพระภิกษุคิณละ ๔ รูป เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย”^{๔๖} การจัดงานศพของไทยมีพิธีกรรมระหว่าง พุทธศาสนา, พราหมณ์ และไสยศาสตร์ ร่วมอยู่ด้วย การจัดมุ่งเน้นความกตัญญู กตเวทิต์ พ่อแม่ญาติพี่น้องเคยเลี้ยงเรามา เมื่อถึงเวลาท่านจากไป ก็มีการจัดการศพให้ท่าน ได้มีการพัฒนาจากสังคมที่พึ่งพากัน เมื่อสังคมเปลี่ยนไปเป็นวัตถุนิยม ทำให้สังคมพึ่งพาเปลี่ยนเป็นสังคมจ้างวาน ซึ่งพบได้ทุกภาคของประเทศไทย ไม่ว่าจะภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคใต้ โดยเฉพาะภาคกลาง ค่าใช้จ่ายที่เกิดจากงานศพจึงตามมามากมาย ความเชื่อเรื่องโลกหน้าก็เป็นที่มาของพิธีกรรมที่ยุ่ยกหวังเพียงเพื่อจะให้ผู้ตายได้รับประโยชน์สูงสุด ความมีฐานะของเจ้าภาพและผู้ตายก็ทำให้ประเพณีการจัดงานศพเปลี่ยนไปเช่นกัน

๑) การจัดงานศพในภาคเหนือ

“ชาวพุทธล้านนาตอนเหนือมีวัฒนธรรมที่น่าสนใจ สืบทอดกันมาแต่โบราณ การจัดงานศพเป็นประเพณีอย่างหนึ่ง ที่ชาวล้านนาจะจัดให้ผู้ตายอย่างละเอียดซับซ้อน เตรียมศพ ตั้งศพ เคลื่อนย้ายศพ เผาศพ ชาวล้านนาเชื่อว่า การจัดงานศพเป็นการส่งผู้ตายไปสู่สวรรค์ ชาวล้านนาถือว่า

^{๔๕} สุจิตต์ วงษ์เทศ, (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔), “โลกหลังความตาย ถูกอธิบายด้วยพราหมณ์-พุทธ” **มติชน**, [ออนไลน์], ๑๓ ย่อหน้า, แหล่งที่มา: https://www.matichonweekly.com/sujit/article_461714 [๒๒ กันยายน ๒๕๖๕].

^{๔๖} พระครูศรีรัตนากร. “วัตถุประสงคที่แท้จริงของการจัดงานศพที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา”. **สังคมศาสตร์วิชาการ**. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (๒๕๖๒): ๕๓.

การจัดงานศพเป็นเรื่องที่ต้องช่วยเหลือกัน ชาวล้านนามีพื้นฐานความเชื่อจากศาสนาพราหมณ์ว่าด้วยเรื่องวิญญาณจะไปเฝ้าร่างใหม่ พิธีกรรมจึงมุ่งเน้นความเชื่อในเรื่องโลกหน้า โดยการทำให้วิญญาณผู้ตายได้รับประโยชน์มากที่สุด

การจัดงานศพมีเรื่องชนชั้นเข้ามาเกี่ยวข้อง สามัญชน เน้นเรียบง่ายไม่เน้นยุ่งยาก เน้นการไว้อาลัยต่อผู้ตาย ชนชั้นนำ เช่น พระมหากษัตริย์, พระราชวงศ์สิ้นพระชนม์ หรือพระสงฆ์มรณภาพ การจัดงานศพจะยิ่งใหญ่กว่าสามัญชน เพราะเชื่อว่า บุคคลนั้นเมื่อสิ้นชีวิตจะกลับไปสู่ภพภูมิที่เกิดมา หรือภูมิที่สูงกว่า โดยการยืนยันจากการจัดงานศพ

กระบวนการจัดงานศพของชาวล้านนา ความเชื่อเรื่องนรกหัสติลึงค์ว่า เป็นพาหนะของผู้มีบุญ การจัดงานศพจึงเอาปราสาทที่บรรจุศพเป็นรูปนรกหัสติลึงค์ โดยเฉพาะพระสงฆ์และพระเถระชั้นผู้ใหญ่ ปราสาทศพ เป็นการไว้อาลัยแก่คนตายอย่างสมเกียรติ จึงมีการจัดแต่งปราสาทด้วยดอกไม้สดหรือดอกไม้แห้งอย่างสวยงาม เพื่อให้ผู้ตายได้ขึ้นไปสู่สรวงสวรรค์ ปราสาทศพส่วนมากทำด้วยไม้ นำเก้าอี้มาประดับในปราสาท สามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อไปได้ ชาวล้านนาจากเดิมคนในชุมชนช่วยกันเอาภาระ แต่เมื่อมาถึงยุควัตถุนิยม การพึ่งพาอาศัย เปลี่ยนเป็นการจ้างวาน งานศพจึงกลายเป็นธุรกิจ งานศพ ส่งผลให้คนในชุมชนแข่งขันการจัดพิธีศพตามฐานะความเป็นอยู่ ผู้นำเมื่อไปเห็นการจัดงานศพจากที่อื่น ก็นำมาทำให้ที่ชุมชนตัวเองบ้าง พิธีกรรมก็เลยเปลี่ยนไป”^{๕๗}

๒) การจัดงานศพในภาคอีสาน

“อีสานดินแดนที่มีพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องขัดเกลา การจัดงานศพของชาวอีสานเป็นประเพณีที่ทำสืบทอดกันมา เมื่อมีคนตายจะต้องอาบน้ำศพ แต่งตัวให้ศพ และมัดตราสัง นิมนต์พระมาทำพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาด้วยการซักผ้าบังสุกุล คล้ายกับพิธีบังสุกุลของภาคกลาง หากไม่มาทำโลงศพ ทำพิธีเช่นโลงด้วยเครื่องเลี้ยงผี ชั้นตอนบางอย่างอาจแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับประเพณีของแต่ละท้องถิ่น การรักษาศพในสมัยโบราณ ไม่นิยมเก็บไว้ที่บ้าน เพราะไม่มียาฉีดกันศพเน่า คนมีฐานะอาจเก็บศพได้ ๓-๕ วัน ซึ่งถ้าเก็บไว้หลายวันกลิ่นศพจะแรงขึ้นเรื่อย ๆ ส่วนคนไม่มีฐานะเก็บศพไว้ที่บ้านพอข้ามคืน เสร็จแล้วยกศพไปป่าช้าเผาเลย เมื่อเผาศพเสร็จ ก็เก็บกระดูก มีขั้นตอนไม่แตกต่างจากภาคกลางมากนัก ต้องนิมนต์พระไปชักอนิจจา แล้วเอากระดูกใส่หม้อดินนำไปฝากไว้ที่วัด ทำสัญลักษณ์ว่าเป็นของใคร บางคนก็นำหม้อไปฝากกับพระที่สนิท พระท่านก็เก็บไว้บนกุฏิบ้าง บนศาลาบ้าง นานเข้าหาญาติไม่เจอ พระก็เอาไปนำวางไว้ตามต้นโพธิ์บ้าง ฝั่งบ้าง ตอนฝังต้องเอาด้ายขาวมา

^{๕๗} ศิวาว์ฉน์ ชัยวงศ์, “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา”, มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (พิเศษ) (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๐): ๔๙๑-๔๙๓.

โยงกันหลุม ให้โผล่ขึ้นมาเหมือนการฝังศพ บางคนเอาไม้ไผ่ปักบนหลุม หรือนำธงมาปักไว้เป็นสัญลักษณ์เพื่อให้จำได้ มีพิธีปิดหน้าปิดตาศพ มีพิธีการสวดยอमुख พิธีสวดมาติกา สวดพระอภิธรรม และสวดยอमुख พิธีปลงศพมีการล้างหน้าศพ การล้างดอกไม้จันทร์ มีพิธีกรรมเผาศพ การอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตายเพื่อให้ผู้ตายไปเกิดในภพภูมิที่ดีในโลกหน้า”^{๕๘}

๓) การจัดงานศพในภาคใต้

การจัดงานศพในภาคใต้ก็มีความคล้ายคลึงกับภาคอื่น ๆ แต่ในปัจจุบันประเพณีการจัดงานศพได้เปลี่ยนไปจากเดิม แต่ละท้องถิ่นก็จัดงานศพแตกต่างกันไปตามความนิยมและตามฐานะของเจ้าภาพ “พิธีตั้งบำเพ็ญกุศล มีการสวดมาติกาบังสุกุล สวดพระอภิธรรม สวดพระพุทธรูป เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย มีการบวชหน้าไฟเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย ช่วยกันนำพินคนละดุ้นสองดุ้นไปเพื่อเผาศพ แต่ความนิยมได้เปลี่ยนไปเป็นเผาแบบน้ำมันหรือแบบไฟฟ้าแทน สะดวกกว่าในสมัยก่อนเป็นอย่างมาก พระสงฆ์ ๔ รูป สวดพระอภิธรรมหน้าไฟ รุ่งขึ้นเจ้าภาพก็ไปเก็บอัฐิ แล้วนำอัฐิมาบำเพ็ญกุศลเพื่ออุทิศให้ผู้ตาย การแปรรูปหรือแปรธาตุ ประเพณีการตั้งอัฐิบำเพ็ญกุศล ประเพณีการทำบุญอุทิศให้ ประเพณีการบรรจุอัฐิไปตามลำดับ จนเสร็จพิธี แต่อย่างไรก็ตามการจัดงานศพในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมมีผลอย่างมากต่อการจัดงานศพ สังคมมีการแข่งขันเรื่องความเป็นอยู่ ความมีฐานะทางสังคม ตลอดถึงต้องทำมาหากิน ภาระหนี้สิน ที่ต้องรับผิดชอบสภาพสังคมที่เคยช่วยเหลือกันก็เริ่มห่างเหิน ความต้องการที่รวดเร็วก็กลายเป็นเรื่องของธุรกิจงานศพ ขยายปราสาท ขยายพวงหรีด และธุรกิจร้านบริการงานศพครบวงจร คนมีฐานะดีจัดงานได้ดีกว่าคนยากจน จึงทำให้สังคมคิดว่า เป็นมาตรฐานที่ถูกต้องดีงาม นอกจากนี้มีการรับวัฒนธรรมจากที่อื่นมาปฏิบัติเพราะถือว่า ถูกต้องดีงามและยกเลิกประเพณีดั้งเดิมของชุมชนไป”^{๕๙}

๔) การจัดงานศพในภาคกลาง

“ในอดีตเมื่อมีคนตายจะต้องตั้งบำเพ็ญกุศที่บ้านของผู้ตาย โดยมีญาติพี่น้องรวมไปถึงเพื่อนบ้านช่วยกันจัดงานศพ เมื่อครบกำหนดมาปนกิจศพก็เคลื่อนศพไปทำพิธีเผายังสุสานหรือป่าช้า

^{๕๘} พระครูปลัดรังสรรค์ คุณสาโร (ตุ้มม่วง), พระครูภาวนาโพธิคุณ, จรัส สีกา, พระมหาประทีป อภิวิฑฒโน และพระมหาจิมกมล อภรตโน (เป็นสุข), **บันทึกศึกษามหาจุฬาลงกรณ์**, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๖๔): ๒๑๔, ๒๑๘, ๒๒๑-๒๒๓.

^{๕๙} พระครูโกศลอรธกิจ, พระครูอภิชาติปัญญาภรณ์, “ศึกษาประเพณีงานศพของชาวไทยพุทธท้องถิ่นอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา”, **มหาจุฬานาครพรรณ์**, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๐): ๖๖, ๗๑-๗๕.

ปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป การจัดงานศพนิยมไปทำพิธีที่วัด เพื่อความสะดวกต่อการจัดพิธีกรรมทางศาสนา เพราะวัดมีบริการครบวงจร ปัจจัยที่ทำให้การจัดงานศพแตกต่างกัน มีอยู่ ๓ ปัจจัย

๑) ค่าใช้จ่ายฉิบาณะ เช่น

ค่าโลงศพ แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่ประเภทของไม้หรือวัสดุที่ใช้ทำโลง เช่น โลงไม้ยาง โลงไม้เนื้อแข็ง โลงไม้อัด โลงมุก ความแตกต่างของลวดลายที่ตกแต่งโลง โดยราคาโลงต่ำสุด ๓,๐๐๐ ถึง ๒๐๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป ซึ่งเป็นโลงติดอุปกรณ์พิเศษ เช่น โลงศพประดับมุก โลงติดเครื่องปรับอากาศ

ค่าศาลาสวดศพ มีหลายขนาด แบบธรรมดาหรือแบบติดแอร์ มีบริการตั้งแต่หลักร้อยถึงหลักพัน ค่าใช้จ่ายอยู่ที่ ขนาดของศาลา ประเภทของศาลา และจำนวนวันที่ตั้งศพ

ค่าดอกไม้หน้าทับศพ หน้าเมรุ แสดงฐานะของเจ้าภาพหรือผู้ตาย มีให้เลือกแบบกอ แบบพุ่ม แบบสวนน้ำตก แบบเลื้อย และแบบโกฐพระราชาทาน ราคาอยู่ที่หลักพันถึงหลักแสน แล้วแต่ความต้องการของเจ้าภาพ

ค่าอาหารและเครื่องดื่ม มีให้เลือก มีขนมธรรมดาหรือขนมจากห้างสรรพสินค้า เช่น สวนดุสิตโฮม เอสแอนด์พี และการบินไทย หรือยี่ห้ออื่น ๆ การเลี้ยงข้าวต้ม ของว่างประเภทน้ำชาหรือกาแฟ ทางวัดคิดค่าใช้จ่ายเป็นรายบุคคลค่าใช้จ่ายขึ้นอยู่กับประเภทและจำนวนแขก อาหารคาวส่วนใหญ่วัดมีร้านประจำ หรือ เจ้าภาพต้องการนำอาหารมาเอง จาน ช้อน ชาม วัดมีให้บริการ ค่าใช้จ่ายในการจัดเลี้ยงแต่ละคืนเฉลี่ยประมาณ ๒,๐๐๐ ถึง ๕,๐๐๐ บาทต่อคืน การเลี้ยงโต๊ะจีนราคาเริ่มต้นที่ ๕,๐๐๐ ถึง ๑๐,๐๐๐ บาท ไม่นับรวมอาหารถวายพระฉันเช้าและฉันเพล ในระหว่างตั้งศพ การเลี้ยงพระและญาติในวันที่เผาศพ การเลี้ยงพระในวันครบรอบ ๗ วัน

ค่าฉิบาณะ เครื่องไทยธรรมมีไว้ให้บริการ บางวัดให้เช่า ธุรกิจสิ่งพิมพ์หนังสือที่ระลึก ของชำร่วย ธุรกิจลอยอัฐิ

การสวดพระอภิธรรมและการเผาศพ ค่าใช้จ่ายจะแตกต่างกันเกี่ยวเนื่องกับวันตั้งศพ เช่น ๓,๕,๗ วัน หรืออีกปัจจัยหนึ่งคือสถานะของวัดว่าขนาดเล็ก กลาง หรือใหญ่

ค่าธรรมเนียม กรณีญาติต้องการเก็บศพผู้เสียชีวิตไว้ก่อน มีโกดังเก็บศพ กำหนดเก็บศพไว้ไม่เกิน ๑๐๐ ถึง ๑๕๐ วัน เสียค่าบริการ ๕๐๐ - ๑,๐๐๐ บาท

ค่าบริการเมรุและค่าน้ำมันเผาศพ ประมาณ ๒,๐๐๐ บาท

เจ้าหน้าที่จัดการศพทั้งรดน้ำและเผาศพ ประมาณ ๑,๐๐๐ บาท

ค่าห้ามหาบังสุกุล เครื่องไทยธรรมถวายพระสวดอภิธรรมทั้งดอกไม้ธูปเทียนประมาณ ๑,๐๐๐ ต่อคืน

ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด ค่าเครื่องตราสัง ค่ารถไปรับศพ ค่าแรงคนงานไปรับศพ ค่าแรงคนงานบรรจุศพ ค่าสายสัญญาณ ค่าเผ่าจตุรปูหน้าศพทั้งกลางวันกลางคืน ค่าดอกไม้จันทน์เผาศพ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับของที่ระลึกในงานเผาศพ

๒) รูปแบบของพิธีกรรมทางศาสนา ก็เป็นปัจจัย ให้การจัดงานศพแตกต่างกัน ในกรณีงานศพแบบจีนจะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มจากการทำพิธีงูเต๊ก และค่าหลุมฝังศพ

๓) สถานที่จัดงานศพ การจัดงานศพในกรุงเทพมหานคร จะสูงกว่าต่างจังหวัดโดยเฉลี่ยประมาณ ๓ เท่า การจัดงานศพต่างจังหวัดนั้นเป็นไปอย่างเรียบง่าย การเลือกวัดมีผลต่อค่าใช้จ่ายเช่นกัน วัดพระอารามหลวงค่าใช้จ่ายสูงสุด รองลงมาคือวัดขนาดใหญ่ ส่วนวัดขนาดเล็กค่าใช้จ่ายไม่สูงนัก”^{๖๐}

๒.๓ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการจัดงานศพ

“วัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธ ไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าถึงที่ประทับแจ้งเรื่องพระเจ้า อชาตศัตรู เวเทหิบุตร จะเสด็จไปปราบแคว้นวัชชี เราจะโค่นล้มพวกวัชชีผู้มีฤทธิ์มากอย่างนี้ มีอานุภาพมากอย่างนี้ ให้พินาศย่อยยับ พระพุทธเจ้าตรัสถามพระอานนท์ พวกเจ้าวัชชีหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ประชุมกันมากครั้ง พระอานนท์ทูลตอบว่า ข้าพระองค์ได้ยินว่า พวกเจ้าวัชชีหมั่นประชุมการเนืองนิตย์ ประชุมกันมากครั้ง พระพุทธเจ้าตรัสว่า พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ประชุมกันมากครั้ง”^{๖๑} เมื่อมีการตายเกิดขึ้นจึงได้นำรูปแบบการ **อปปริหานิยธรรม** ธรรมที่เจริญอย่างเดียวไม่มีเสื่อมมาประยุกต์ใช้เพื่อจะได้รู้ทิศทางว่าจะจัดงานศพไปในทิศทางไหน

สราณิยธรรม ธรรมที่ทำให้เกิดความรักความเมตตา สงเคราะห์กันเมื่อมีการตายเกิดขึ้นก็มาเสียสละร่างกาย แรงใจ แรงปัญญา เพื่อจัดงานศพให้กับผู้ตายให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประณิตประหัตที่สุด ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ตั้งมั่นเมตตาภายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้ก็เป็นสราณิยธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์

^{๖๐} สิริกาญจน์ มงคลอุกฤษฏ์, “การพัฒนาคุณภาพการให้บริการภายนอกด้านการจัดดอกไม้สำหรับงานศพ” วิทยานิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการจัดการ, (บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๕๖), หน้า ๒๑-๒๒.

^{๖๑} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๓๓-๑๓๕/๗๘-๘๑.

กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน”^{๖๒} **วรรณะ ๙** ลักษณะของคนเลี้ยงง่าย จะทำให้เจริญได้ไม่ยาก ไม่ว่าจะมีความรู้ ความเข้าใจ ว่าการจัดงานศพ แบบประหยัดมีประโยชน์อย่างไร จัดแบบไม่ยุ่งยากได้อย่างไร จัดอย่างไรเพื่อให้ทุกคนพันทุกข์ พระพุทธเจ้าตรัสว่าต้องมีคุณสมบัติดังนี้ “พระพุทธเจ้าตรัสโทษ แห่งความเป็นคนเลี้ยงยาก บำรุงยาก มักมาก ไม่สันโดษ ความคลุกคลี ความเกียจคร้าน ตรัสคุณแห่งความเป็นคนเลี้ยงง่าย บำรุงง่าย มักน้อย สันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัดกิเลส อาการนำเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารภความเพียร”^{๖๓} คนเลี้ยงง่าย บำรุงง่าย จะทำให้การจัดงานศพไม่เป็นภาระให้ใครๆ ต้องเดือดร้อน เพราะความเดือดร้อนก็เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าตรัสถึงความพอเพียงในสุลกสูตร “ว่าด้วยปัจจัยที่หาได้ง่าย มีค่าน้อย หาได้ง่ายและไม่มีโทษ”^{๖๔} น้อยที่สุด เท่าที่เป็นประโยชน์ที่สุด การเอาน้อยๆ คนมุ่งมาจนไม่เอาเปรียบกัน มีแต่จะแบ่งปัน

คนเลี้ยงง่ายเป็นมิตรดี ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน “นาถกรณธรรม (ธรรมเครื่องกระทำที่พึง) เป็นผู้มิตร์ดี มีสหายดี มีเพื่อนดี” มิตรดี หมายถึง มิตรที่มีคุณธรรม คือ ศील เป็นต้น สหายดี หมายถึง เพื่อนร่วมงานที่ดี เพื่อนดี หมายถึง เพื่อนที่รักใคร่สนิทสนม รู้ใจกัน ซื่อสัตย์ต่อกัน”^{๖๕}

๒.๓.๑ อปริหานิยธรรม ๗ ธรรมที่เจริญอย่างเดียว ไม่มีเสื่อม

“พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่สารันทเจดีย์ เขตกรุงเวสาลี ได้แสดงอปริหานิยธรรม ๗ ประการนี้แก่พวกเจ้าวัชชี พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญ อย่างเดียวไม่มีเสื่อม ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังมีอปริหานิยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่และใส่ใจอปริหานิยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่

- ๑) พวกเจ้าวัชชีหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ประชุมกันมากครั้ง
- ๒) พวกเจ้าวัชชีพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พวกเจ้าวัชชีจะพึงทำ
- ๓) พวกเจ้าวัชชีไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมันตามวัชชีธรรมที่วางไว้เดิม
- ๔) พวกเจ้าวัชชี สักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจ้าวัชชีผู้มีพระชนมายุมากของชาววัชชีและสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่า เป็นสิ่งที่ควรรับฟัง

^{๖๒} วิ.ป. (ไทย) ๘/๒๗๔/๓๖๘-๓๖๙.

^{๖๓} วิ.ม.ห. (ไทย) ๑/๓๙/๒๘.

^{๖๔} ชุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๑๐๑/๔๗๘.

^{๖๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๔๕/๓๕๙.

๕) พวกเจ้าวัชชีไม่ผูกคธา ชื่นใจ กุลสตรี หรือ กุลกุมารีให้อยู่ร่วมด้วย

๖) พวกเจ้าวัชชี สักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจดีย์ในแคว้นวัชชีของชาววัชชีทั้งในเมือง และนอกเมือง และไม่ละเลย การบูชาอันชอบธรรมที่เคยให้เคยกระทำต่อเจดีย์เหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป

๗) พวกเจ้าวัชชี จัดการรักษาคุ่มครอง ป้องกัน พระอรหันต์ทั้งหลายโดยชอบธรรมด้วย ตั้งใจว่า ทำอย่างไรพระอรหันต์ที่ยังไม่มา พึงมาสู่แคว้นของเรา ท่านที่มาแล้วพึงอยู่ผาสุกในแคว้น”^{๖๖}

๒.๓.๒ สาราณียธรรม ๖ การระลึกถึงกันแบบพุทฺธะ

๑) ตั้งมั่นเมตตาภยธรรมในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและ ลับหลัง แม้นี้ก็ เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความ สามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๒) ตั้งมั่นเมตตาจริกรรม ในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและ ลับหลัง แม้นี้ก็ เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความ สามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๓) ตั้งมั่นเมตตาโมกกรรมในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและ ลับหลัง แม้นี้ก็ เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความ สามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๔) บริโภคโดยไม่แบ่งแยกกลางทั้งหลายที่ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดย ธรรม โดยที่สุด แม้เพียงบิณฑบาต บริโภคร่วมกับพรหมจารีทั้ง หลาย ผู้มีศีล แม้นี้ก็ เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้ เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อ ความเป็นอันเดียวกัน

๕) มีศีลที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท ท่านผู้รู้สรรเสริญ ไม่ถูกตมทา และทมิฏฐิครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิเสมอกันกับเพื่อน พรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้ นี้ก็เป็นสาราณียธรรม ที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่ วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๖) มีอริยทมิฏฐิ อันเป็นธรรมเครื่องนำออกเพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้ทำตาม เสมอกัน กับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็ เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้

^{๖๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๓๔-๑๓๕/๗๘-๘๑.

เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความ สามัคคีกัน เพื่อความ เป็นอันเดียวกัน”^{๖๗}

๒.๓.๓ วรรณะ ๙ “พระพุทธเจ้าได้ตรัสโทษ แห่งความเป็นคนเลี้ยงยาก บำรุงยาก มัก มาก ไม่สันโดษ ความคลุกคลี ความเกียจคร้าน ตรัสคุณแห่งความเป็นคนเลี้ยงง่าย บำรุงง่าย มักน้อย สันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัดกิเลส อาการนำเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารภความเพียร

๑) **เลี้ยงง่าย (สุภระ)** ไม่เป็นภาระให้เจ้าภาพ เจ้าภาพมีภาระมากมายอยู่แล้ว ควรเข้าไป ช่วยเหลือไม่ให้เจ้าภาพต้องยุ่งยากลำบากเพิ่ม เจ้าภาพก็ไม่ควรไปสร้างความสะดวกร้อนให้เจ้าแขกเช่น การใส่ซอง แต่ควรมาช่วยเหลือกันด้วยการร่วมแรงร่วมใจกัน

๒) **บำรุงง่าย (สุโปสะ)** หมายถึง ทำให้เจริญได้ง่าย อะไรที่สิ้นเปลือง ไม่ประหยัด ไม่ ยุ่งยาก ไม่พันทุกซ์ ก็ช่วยกันลดขั้นตอนให้เกิดความประหยัด ความเรียบง่าย ความไม่ยุ่งยาก และพา ให้พันทุกซ์ ให้เกิดขึ้นในการจัดงานศพ ก็จะเป็นการจัดงานศพที่งดงามที่สุด ไม่ต้องมีการเบียดเบียน ชีวิตใดๆ ไม่ต้องเบียดเบียนทรัพยากรใดๆ ทุกชีวิตได้รับแต่ประโยชน์ ไม่มีโทษใดๆ

๓) **มักน้อย (อัปปิจฉะ)** พระพุทธเจ้าสอนให้เป็นคนจน แม้แต่ตัวท่านเองเป็นกษัตริย์ ก็ยัง เปลี่ยนตัวเองมาเป็นคนจน คนกล้าจนไม่เอาเปรียบกัน มีแต่จะแบ่งปันกัน

๔) **สันโดษ (สันตุฎฐิ)** มีน้อยๆ ก็พอ พระพุทธเจ้าให้พอใจ ในปัจจัยน้อยที่หาได้ง่ายและ ไม่มีโทษ น้อยที่สุด เท่าที่จะเป็นประโยชน์ที่สุด อะไรที่จัดหาได้เองได้ก็จัดหา เช่น โรงศพ หาไม้มารวม กันประกอบโลง ช่วยกันอาบน้ำศพ แต่งตัวศพพอประมาณ ดอกไม้จัดหาเอาตามบ้านที่มี ไม่เน้น ประดับต้อง หรือถ้าจะซื้อหากก็ให้น้อย ๆ

๕) **ความขัดเกลา (สัลলেখะ)** กำจัดกิเลส พฤติกรรมไหนที่เป็นโทษ เป็นภัย ไม่เหมาะ ไม่ ควร ให้เอาออก เช่น การจัดมหรสพที่เกินจำเป็นในงานศพ อบายมุข เช่นการดื่มสุรา เล่นการพนันใน งานศพ การจัดเลี้ยงอาหารที่มากเกินไป จนเจ้าภาพต้องเป็นหนี้ เป็นสิน การสวดแบบผู้ฟัง ฟังไม่รู้ ไม่ ทำให้ผู้ร่วมงานเกิดสติปัญญา แต่ยิ่งจะทำให้หลงหนักขึ้นไปเรื่อย ๆ

๖) **ความกำจัดกิเลส (ฐตะ)** ศีลคือการกำจัดโทษ ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ประเพณีไหนที่ไม่ มีประโยชน์ก็ไม่ควรมาทำในงานศพ

^{๖๗} วิ.ป. (ไทย) ๘/๒๗๔/๓๖๘-๓๖๙.

๗) **อาการนำเลื่อมใส (ปาสาทิกะ)** เมื่อปฏิบัติทุกข้อจนเกิดความมั่นคง ประมาณให้พอเหมาะ คนมีปัญญาก็จะเลื่อมใส ว่าการจัดงานศพแบบนี้แหละ เป็นทางออกให้กับทุกชีวิต ไม่ใช่เป็นทางตันให้กับทุกชีวิต

๘) **การไม่สะสม (อปจยะ)** ไม่สะสมความหลงผิด อะไรที่ไม่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ อย่าเอามาใส่ อย่าเอามาจัด เพราะคนที่ไม่มีปัญหาจะเอาไปใช้ต่อ เป็นโทษต่อตนเองและสังคมวงกว้าง ดังที่ได้กล่าวไว้เบื้องต้นแล้ว

๙) **การปรารภความเพียร (วิริยารัมภะ)**^{๖๘} “องค์ของภิกษุผู้มีความเพียร ๕ ๑) เป็นผู้มีศรัทธา เชื่อพระปัญญาเครื่องตรัสรู้ของพระตถาคตว่า ‘แม้เพราะ เหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์ เองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดี รู้แจ้งโลก เป็น สารถีฝึกผู้ที่ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นพระศาสดาของเทวดาและ มนุษย์ทั้งหลาย เป็น พระพุทธเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค ๒) เป็นผู้มื่ออาพาธน้อย โรคนเบาบาง ประกอบด้วยไฟธาตุสำหรับ ย่อยอาหาร สม่่าเสมอ ไม่เย็นนัก ไม่ร้อนนัก ปานกลาง เหมาะแก่การบำเพ็ญเพียร ๓) เป็นผู้ไม่โอ้อวด ไม่มีมாயา ทำตนให้เปิดเผยตามความเป็นจริงในพระศาสนา หรือเพื่อนพรหมจารีผู้รู้ทั้งหลาย ๔) เป็นผู้ปรารภความเพียร เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิด มีความ เข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ๕) เป็นผู้มื่อปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็น ความเกิด และความดับอันเป็นอริยะ ชำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ”^{๖๙}

๒.๓.๔ กัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี

เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถีพระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์กำลังจะอุทัย ย่อมมี แสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิต ฉันทใด กัลยาณมิตตตา (ความเป็นผู้มีมิตรดี) ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิตเพื่อเกิดขึ้นแห่งอริยมรรคมีองค์ ๘ ฉันทนั้น”^{๗๐} “ภิกษุทั้งหลาย เราไม่พิจารณาเห็นธรรมอื่นแม้ อย่างหนึ่งที่เป็นเหตุให้อริยมรรคมีองค์ ๘ ที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น หรือเป็นเหตุให้อริยมรรคมีองค์ ๘ ที่เกิดขึ้นแล้วถึงความเจริญเต็มที่ เหมือนกัลยาณมิตตตา (ความเป็นผู้มีมิตรดี) นี้ ภิกษุผู้มีกัลยาณมิตรพึงหวังข้อนี้ได้ว่า ‘จักเจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ ทำอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้มาก’ ภิกษุผู้มีกัลยาณมิตรเจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ ทำอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้มาก อย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ๑. เจริญสัมมาทิฐิอันอาศัยวิเวก ฯลฯ ๘. เจริญสัมมาสมาธิอันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ

^{๖๘} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๙/๒๘.

^{๖๙} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๗/๓๐๖-๓๐๗.

^{๗๐} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๔๗/๔๓.

น้อมไป ในโอสถศคคะ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีกัลยาณมิตรเจริญอุบายมรรคมีองค์ ๘ ทำอุบายมรรคมี องค์ ๘ ให้มาก อย่างนี้แล”^{๗๑} “พระพุทธเจ้าตรัสเรื่อง

๑) **มิตรมีใจดี** คหบดีบุตร คน ๔ จำพวกนี้ เธอพึงทราบว่าเป็นมิตรมีใจดี (มิตรแท้) คือ ๑. มิตร มีอุปการะ พึงทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี ๒. มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ พึงทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี ๓. มิตรแนะนำ ประโยชน์ พึงทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี ๔. มิตรมีความรักใคร่ พึงทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี คหบดีบุตร

๒) **มิตรมีอุปการะ** เธอพึงทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี โดย เหตุ ๔ ประการ คือ ๑. ป้องกัน เพื่อนผู้ประมาทแล้ว ๒. ป้องกันทรัพย์สมบัติของเพื่อนผู้ประมาทแล้ว ๓. เมื่อมีภัยก็เป็นที่ยังพำนักได้ ๔. เมื่อมีกิจที่จำเป็นเกิดขึ้น ก็ช่วยโศกทรัพย์ให้ ๒ เท่าของทรัพย์ที่ ต้องการในกิจนั้น คหบดีบุตร มิตร มีอุปการะ เธอพึงทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี โดยเหตุ ๔ ประการนี้แลคหบดีบุตร

๓) **มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์** เธอพึงทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี โดยเหตุ ๔ ประการ คือ ๑. บอก ความลับแก่เพื่อน ๒. ปิดความลับของเพื่อน ๓. ไม่ละทิ้งในยามอันตราย ๔. แม้ชีวิตก็อาจจะสละเพื่อ ประโยชน์ของเพื่อนได้ คหบดีบุตร มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ เธอพึงทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี โดยเหตุ ๔ ประการนี้แล คหบดีบุตร

๔) **มิตรแนะนำประโยชน์** เธอพึงทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี โดยเหตุ ๔ ประการ คือ ๑. ห้ามมิให้ ทำความชั่ว ๒. แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี ๓. ให้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ๔. บอกทางสวรรค์ให้ คหบดีบุตร มิตร แนะนำประโยชน์ เธอพึงทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี โดยเหตุ ๔ ประการนี้แล คหบดีบุตร มิตรมีความรักใคร่ เธอพึงทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี โดย เหตุ ๔ ประการ คือ ๑. ไม่พอใจความเสื่อมของเพื่อน ๒. พอใจความ เจริญของเพื่อน ๓. ห้ามปรามคนที่นินทาเพื่อน ๔. สนับสนุนคนที่สรรเสริญเพื่อน คหบดีบุตร

๕) **มิตรมีความรักใคร่** เธอพึงทราบว่า เป็นมิตรมีใจดี โดยเหตุ ๔ ประการนี้แล” พระผู้มีพระ ภาคผู้สูงสุดศาสดา ครั้นตรัสเวทยากรณภาษิตนี้แล้ว จึงได้ ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า “บุคคลที่เป็น มิตรมีใจดี ๔ จำพวกนี้ คือ (๑) มิตรมีอุปการะ (๒) มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ (๓) มิตรแนะนำประโยชน์ (๔) มิตรมีความรักใคร่ บัณฑิตรู้อย่างนี้แล้ว พึงเข้าไปคบหาด้วยความจริงใจ เหมือนมารดาคบหาบุตรผู้เกิด แต่อกขณะนั้น บัณฑิตผู้สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมสว่างโชติช่วงดังดวงไฟ เมื่อบุคคลสะสมโศกทรัพย์อยู่ดังตัวผึ้ง สร้างรัง โศกทรัพย์ของเขาก็ก่อเพิ่มพูนขึ้น ดุจจอมปลวกที่ตัวปลวกก่อขึ้นขณะนั้น คุหล์สถิตในตระกูล ผู้ สามารถ ครั้นรวบรวมโศกทรัพย์ได้อย่างนี้แล้ว พึงแบ่งโศกทรัพย์ออกเป็น ๔ ส่วน คือส่วนหนึ่งใช้สอย ๒ ส่วนใช้ประกอบการงาน ส่วนที่ ๔ เก็บไว้ด้วยหมายใจว่าจะใช้ในยามมีอันตราย จึงผูกมิตรไว้ได้”^{๗๒}

^{๗๑} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๗๗/๕๓.

^{๗๒} ที.ม. (ไทย) ๑๑/๒๖๐-๒๖๕/๒๐๙-๒๑๒.

บทที่ ๓

การจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม

การจัดงานศพเพื่อป้องกันการเน่าเหม็นและเพื่อให้เกิดการบำเพ็ญบุญกุศล เกิดคุณงามความดีเพราะเหตุจากศพ การจัดงานศพแต่เดิมไม่มีอบายมุขและรายละเอียดมากนัก แต่ปัจจุบันการจัดงานศพ มีปัญหาเรื่องความสิ้นเปลือง มีงานวิจัยพบว่า มูลค่าตลาดในการจัดงานศพมีค่าใช้จ่ายสูงกว่า ๔๐๐-๑,๐๐๐ ล้านบาทต่อปี ปัญหาความยุ่งยากจากการจัดงานศพ และปัญหาที่ทำให้ผู้จัดงานศพมีความเดือดร้อน การจัดงานศพชุมชนแพทย์วิถีธรรมจึงเกิดขึ้นมาเพื่อแก้ ๓ ปัญหา ดังนี้ ๑) จากสิ้นเปลืองเป็นประหยัด ๒) จากยุ่งยากเป็นเรียบง่าย ๓) จากเดือดร้อนเป็นไม่เดือดร้อน

ชุมชนแพทย์วิถีธรรมมีทั้งสิ้น ๙ แห่ง ผู้วิจัยเลือกชุมชนภูผาฟ้าหน้า ๓๑/๑ หมู่ ๕ ต.ป่าแป๋ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ เป็นชุมชนต้นแบบ ชุมชนแพทย์วิถีธรรมเป็นชุมชนของการปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่รับประทานเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์จากสัตว์ ลด ละ เลิก อบายมุขหรือสิ่งที่ไม่จำเป็นในชีวิตตามกรอบของศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ จุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีล และมรรคมีองค์ ๘ เน้นการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ปลอดภัย อบายมุข ภายในชุมชนเน้นการพัฒนาจิตสำนึกให้มีความขยัน สร้างสรรค์ เสียสละ ประกอบสัมมาอาชีพ รู้รักสามัคคี มีเมตตา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่สังคมผลิตปัจจัย ๔ เพื่อสร้างสังคมพึ่งตนเองอย่างครบวงจร โดยยึดหลักบุญนิยม เป็นแหล่งรวมคนดีมีจริยศีลมาอยู่ร่วมกัน ศีลบริบูรณ์เสมอกัน คือ ทุกคนถือศีล ๕ เป็นอย่างต่ำ มีสธาราณียธรรม ๖ มีสธาราณะ โภคี กองบุญส่วนกลางกินใช้ร่วมกัน ใครมีความสามารถด้านไหนก็เอามาหลอมรวมกัน จึงเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ ชีวิตมีความมั่นคง ไม่ว่าจะด้านสุขภาพเอาจุดดีของวิทยาศาสตร์ในการดูแลสุขภาพทั้ง ๔ แขน คือ แขนปัจจุบัน แขนไทย แขนทางเลือกและแขนพื้นบ้าน รวมกับหลัก ๘ อ.เพื่อสุขภาพที่ดีของสถาบันบุญนิยม คือ อิทธิบาท ๔ อารมณ์ อาหาร ออกกำลังกาย อากาศ เอนกายเอาพิษออก และอาชีพที่เหมาะสมมาบูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน โดยเน้นการแก้ไขหรือลดปัญหาสุขภาพกายใจที่ต้นเหตุ ด้วยการใช้สิ่งที่ประหยัดที่สุด แต่ก็ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นวิธีที่เรียบง่ายได้ผลรวดเร็ว ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นหลัก ประยุกต์เข้ากับวิถีชีวิตได้ มีความยั่งยืน และสามารถสร้างความเป็นพุทธะในตนไปพร้อมๆ กับการแก้กมลมนุษย์ชาติด้วยการสานพลังกับหมู่มิตรดี เพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดี

ด้านกิจกรรม เน้นกิจกรรมไร้สารพิษวิถีพุทธในการปลูกอยู่ ปลูกกิน ด้านน้ำกิน น้ำใช้ มีการกักเก็บน้ำไว้ในฤดูฝน เพื่อใช้ในฤดูแล้ง พอกินพอใช้ตลอดทั้งปีเหลือสามารถแบ่งปันให้ชุมชนใกล้เคียงได้พึ่งพา ด้านพลังงานมีการใช้พลังงานโซลาร์เซลล์ พลังงานทดแทนจากไฟแดดจากแสงพระอาทิตย์ในการหุงต้ม ใช้เป็นแสงสว่างภายในอาคาร ใช้ถ่ายทอดสดวิถีชีวิตแบบพอเพียงพึ่งตนเองได้ให้กับผู้คนที่ศรัทธา ชีวิตของคนในชุมชนแทบไม่ต้องพึ่งพาสິงภายนอก การจัดงานศพก็เช่นกัน ชุมชนสามารถจัดงานศพ โดยทุกคนในชุมชน มาร่วมกันจัดงานศพโดยไม่คิดค่าตอบแทน ใช้หลักสัจจะ โภคีและสัจจะธรรมกินใช้ร่วมกัน ใครมีหน้าที่อะไรก็แจกจ่ายกันทำ การจัดงานศพจึงสามารถเกิดเป็นแบบ ประหยัด เรียบง่าย ทำให้ทุกชีวิตที่มาร่วมงานไม่เดือดร้อนเป็นการจัดงานศพที่สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง

๓.๑ บริบทชุมชนแพทย์วิถีธรรม

ชุมชนแพทย์วิถีธรรมหรือเรียกอีกอย่าง สอนป่านาบุญ มีทั้งสิ้น ๙ แห่ง

สอนป่านาบุญ ๑) จังหวัดมุกดาหาร

สอนป่านาบุญ ๒) จังหวัดนครศรีธรรมราช

สอนป่านาบุญ ๓) จังหวัดปทุมธานี

สอนป่านาบุญ ๔) จังหวัดนครพนม

สอนป่านาบุญ ๕) จังหวัดระยอง

สอนป่านาบุญ ๖) ต่างประเทศ

สอนป่านาบุญ ๗) ประจวบคีรีขันธ์

สอนป่านาบุญ ๘) จังหวัดเชียงใหม่

สอนป่านาบุญ ๙) สุพรรณบุรี

ผู้วิจัยเลือกวิจัยที่ สอนป่านาบุญ ๘ หรือ ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ ตั้งอยู่ที่ ๓๑/๑ หมู่ ๕ ต.ป่าแป๋ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ ผู้นำชาวอโศกได้จัดตั้ง “สังฆสถานภูผาฟ้า น้ำ” โดยมีคุณยุทธนา คงสุข (ชื่อทางธรรมว่า ภูฟ้า แพงค่าอโศก) เป็นผู้นำชุมชนในยุคเริ่มก่อตั้งสังฆสถานภูผาฟ้า น้ำ เพื่อทำกิจกรรมไร้สารพิษ เช่น ทำนา ปลูกผัก ปลูกสมุนไพร เก็บผักป่า เป็นต้น

จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๔๓ หมู่สมณะชาวอโศก ได้เปลี่ยนฐานะสังฆสถานแห่งนี้ขึ้นเป็น “พุทธสถานภูผาฟ้า น้ำ” เพื่อเป็นสถานที่ฝึกปฏิบัติธรรมของสมณะนวกะ (สมณะบวชใหม่) ของชาวอโศก สำหรับพื้นที่มีเอกลักษณ์ครอบครองทั้งหมดประมาณ ๓๐๐ ไร่ เป็นพื้นที่ติดต่อเขตที่พื้นป่า ที่ดูแลโดย

สำนักงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่เลา-แม่สะ ตั้งอยู่ที่บ้านแม่เลา หมู่ ๕ ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งรับผิดชอบดูแลร่วมกับชาวชุมชนชาติพันธุ์ เพื่อรักษาอนุรักษ์ป่าไม้ สัตว์ป่าและใช้สอยประโยชน์ร่วมกัน

มูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย ได้เข้ามารับผิดชอบดูแลพื้นที่ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยมีพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ ได้ส่งมอบพื้นที่อย่างเป็นทางการแก่มูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย ในวันวิสาขบูชา ที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๑ เพื่อเข้ามาบริหารจัดการดูแลสืบต่อไป จากนั้น “พุทธสถานภูผาฟ้าน้ำ” ได้เปลี่ยนชื่อใหม่อย่างเป็นทางการอีกครั้งว่า “ชุมชนภูผาฟ้าน้ำ” ซึ่งจดทะเบียนเป็นสาขาของมูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทยอย่างเป็นทางการ เลขที่ ๓๑/๑๘ หมู่ที่ ๕ ต.ป่าแป๋ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ ในวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๖๓ ในปัจจุบันนี้ (พ.ศ. ๒๕๖๖) ได้มีจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมอาศัยอยู่ประมาณ ๗๐ คน

ชุมชนภูผาฟ้าน้ำอยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ประมาณ ๘๐ กิโลเมตร ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้เวลาเดินทางโดยรถยนต์ประมาณ ๒ ชั่วโมง ตามเส้นทางหลวงหมายเลข ๑๐๙๕ แม่มาลัย-ปาย ประมาณหลักกิโลเมตรที่ ๔๐ การเดินทางที่สะดวกที่สุด คือ การเดินทางด้วยรถยนต์

๓.๑.๑ ภูมิประเทศชุมชนภูผาฟ้าน้ำ

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นเทือกเขากว้าง ระดับความสูง ๘๐๐-๙๐๐ เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ทิศเหนือจดลามาป่า ทิศใต้จดลามาป่า ทิศตะวันออกจดห้วยทุ่งจ้อย ทิศตะวันตกจดลามาป่า มีห้วยทุ่งจ้อยยาวไปกับพื้นที่ (ตะวันออก-ตะวันตก) สภาพโดยรอบเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีต้นน้ำลำธาร อากาศบริสุทธิ์ มีพันธุ์ไม้ป่าหลากหลาย เช่น ผักกาดนา ผักบู่ ดาวดอย เพื่อนพริก ตูตี่ มะขามป้อม หน่อไม้ ขี้เหล็ก มะระขี้นก มะเขือพวง ชะอม เพกา ผักพวย ฯลฯ และอุดมไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิด เช่น หมูป่า ไก่ป่า อีเห็น เก้ง งู นกและสัตว์ชนิดต่างๆ เป็นต้น

ลักษณะภูมิอากาศ มี ๓ ฤดูกาล ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม-มิถุนายน อุณหภูมิต่ำสุดประมาณ ๑๒ องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดประมาณ ๓๕ องศาเซลเซียส ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม-ตุลาคม มีฝนตกชุกต่อเนื่อง มีพายุและน้ำป่าไหลหลาก เป็นช่วงที่มีบรรยากาศดีที่สุดใน เพราะไม่ร้อนนักและไม่เย็นนัก พืชพันธุ์ธัญญาหารเขียวชุ่มฉ่ำ กลางวันยาวกว่ากลางคืน เหมาะแก่การทำกิจกรรม ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ มีอากาศหนาวมากในช่วงเดือนธันวาคม-กุมภาพันธ์ อุณหภูมิต่ำสุดประมาณ ๒ องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุด ๒๐ องศาเซลเซียส

๓.๑.๒ ลักษณะประชากรชุมชนภูผาฟ้า

ปี ๒๕๖๓ ชุมชนภูผาฟ้ามีประชากรจำนวน ๗๔ คน โดยแบ่งเป็น เพศหญิง ๕๒ คนและ เพศชาย ๒๒ คน สมาชิกในชุมชนประกอบไปด้วย ญาติธรรมบรรพชน, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรมและ เด็กนักเรียนวิชชาธรรม

ญาติธรรมบรรพชน หมายถึง ชาวชุมชนเดิมที่เข้ามาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งชุมชน ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ จนถึงปัจจุบันนี้มีจำนวน ๔ คน

จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม หมายถึง ชาวชุมชนที่เป็นจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม เพศชาย ๒๐ คน เพศหญิง ๕๐ คน ที่บำเพ็ญอยู่ในชุมชนหรือบางครั้งอาจจะกลับไปทำธุระที่จำเป็นทางบ้านหรือที่อื่น ๆ บ้าง แล้วก็กลับมาบำเพ็ญอยู่ในชุมชนเป็นหลัก

เด็กนักเรียนวิชชาธรรม หมายถึง ลูกหลานของจิตอาสาที่เรียนอยู่ในสถาบันวิชชาธรรม ของ ศูนย์วิชาการการแพทย์วิถีธรรม มูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย เป็นการศึกษาแบบนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีปรัชญาการศึกษาว่า “ธรรมะเด่น เน้นฐานงาน ชาญวิชา”

๓.๑.๓ วัฒนธรรมและกิจกรรมชุมชนภูผาฟ้า

ชุมชนแพทย์วิถีธรรม มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองและมีกิจกรรมที่ร่วมกัน บำเพ็ญ ดังต่อไปนี้

๓.๑.๔ หลักปฏิบัติตนของจิตอาสาในชุมชนภูผาฟ้า

จิตอาสาในชุมชนภูผาฟ้า มีหลักปฏิบัติเพื่อพัฒนาศักยภาพในตน ๓ ข้อหลัก ดังนี้

๑) ปฏิบัติธรรม ศีล สมาธิ ปัญญา ด้วยการศึกษาศาสนาจากพระสูตรว่า พระพุทธเจ้าตรัสไว้ อย่างไรในการดำรงชีวิต แล้วเอาพระสูตรมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับยุคสมัย การจัดงานศพก็เช่นกันใช้ พระสูตร เช่น อปริหานิยธรรม ๗ สาราณียธรรม ๖ วรรณะ ๙ กัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตรดี มี สหายดี มีเพื่อนดี

๒) เป็นคนประหยัด ใช้ชีวิตเรียบง่าย การจัดงานศพจึงเป็นเรื่องประหยัด เรียบง่ายไปด้วย

๓) การดำเนินชีวิตแบบสาธารณะโภคี หมายถึง การทำงานร่วมกันโดยไม่รับค่าตอบแทน ใดๆ นำผลผลิตหรือรายได้เข้าส่วนกลางของชุมชน สมาชิกกินใช้ร่วมกัน แต่ละคนใช้สิ่งของที่จำเป็นให้ น้อยที่สุด เท่าที่จะให้เกิดประโยชน์ที่สุด ทรัพย์สินส่วนตัวที่เกินสละออกเข้าส่วนกลาง หากมีความ จำเป็นต้องใช้เงิน ก็สามารถเบิกได้จากส่วนกลาง โดยผ่านมติหมู่ การจัดงานศพก็เงินใช้จากกองทุน ส่วนกลางเช่นกัน

๓.๑.๕ การจัดสรรสวัสดิการด้านปัจจัย ๔

ชุมชนภูผาฟ้าน้ำ มีเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นให้จิตอาสา เพื่อให้มีปัจจัย ๔ ไว้กินไว้ใช้ ดังนี้

๑) **ด้านอาหาร** กินอาหารมังสวิรัต โดยยึดหลัก “กิน พืช จืด สบาย” หมายถึง กินอาหารจากพืชไร้สารพิษ ไร้รสจืด หรือรสธรรมชาติ ปรงอาหารโดยใช้เกลือเป็นหลัก ขณะกินและหลังกินก็ยังรู้สึก สบาย เบากาย มีกำลัง ผักการกินอาหารวันละมื้อ พร้อมกับมีการทำ ‘อปริหานิยธรรม’ โดยมี ดร.ใจเพชร กล้าจนเป็นประธาน สรุปร่างกาย สรุปรูปร่าง ในแต่ละวันว่าเมื่อเจอผัสสะ แล้วล้างกิเลสแบบไหน

ลำดับและวิธีการกิน ๑) ดื่มน้ำสมุนไพรปรับสมดุลร่างกาย ๒) รับประทานผลไม้ ผักสด ผักลวก หรือส้มตำ สลัดผัก ๓) รับประทานข้าวพร้อมกับข้าว ๔) รับประทานถั่วหลากหลายชนิดซึ่งเป็นโปรตีนและธัญพืช ซึ่งเป็นไขมัน แล้วดื่มน้ำต้มผักอุ่นๆ หลังทานอาหารเสร็จ การกินอาหารแบบนี้เป็นการกินตามลำดับของการย่อยง่าย การเคี้ยวอาหารก็เคี้ยวละเอียด ช้าๆ เเท่าที่สบายก่อนกลืนลงคอแล้วค่อยกินคำต่อไป

๒) **ด้านเครื่องนุ่งห่ม** มีวัฒนธรรมการแต่งกายเป็นเอกลักษณ์ เน้นความเรียบง่าย เสื้อและกางเกงผ้าฝ้าย ผู้ชายจะนุ่งกางเกงขายาว เสื้อแขนยาว ผู้หญิงจะนุ่งผ้าถุง เสื้อแขนยาว ซึ่งจิตอาสาส่วนใหญ่จะมีเสื้อผ้าไว้ผลัดเปลี่ยนฤดูร้อนประมาณ ๓ ชุด ฤดูฝนประมาณ ๕ ชุด เมื่อชำระไม่สามารถซ่อมแซมได้อีก ก็เอาไปทำเป็นผ้าเช็ดโต๊ะ ผ้าเช็ดเท้า ผ้าเช็ดตัวหรือเก็บส่วนดีไว้เป็นผ้าปะ ผ้าซุน

๓) **ด้านที่พักอาศัย** ชุมชนภูผาฟ้าน้ำแยกสัดส่วนที่พักเป็นฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ห้องน้ำ ห้องส้วมแยกชายแยกหญิงชัดเจน จิตอาสาอาศัยนอนในเต็นท์ส่วนตัวของแต่ละคน มีครัวกลางที่ปรุงอาหารสำหรับเลี้ยงทุกคน มีห้องเก็บอุปกรณ์เครื่องมือช่าง มีห้องพยาบาล ห้องสมุด ห้องวิชาการ ห้องสื่อสารข้อมูลข่าวสาร มีห้องโถงอเนกประสงค์ขนาดใหญ่ สำหรับไว้ทำกิจกรรมร่วมกัน มีเครื่องอำนวยความสะดวก สะดวก เช่น โทรทัศน์ พัดลม คอมพิวเตอร์ เป็นต้น จิตอาสาทุกคนใช้ร่วมกันได้ตามความเหมาะสม

๔) **ด้านยารักษาโรค** ดูแลสุขภาพด้วยเทคนิค ๙ ข้อ (ยา ๙ เม็ด) ของแพทย์วิถีธรรมเป็นหลัก ส่วนวิธีการอย่างอื่นๆ จะใช้บ้างเมื่อมีความจำเป็นหรือใช้เป็นองค์ประกอบเสริม

๓.๑.๖ ฐานงานหลัก ๑๒ ฐานงาน

แบ่งเป็น ๑๒ ฝ่ายงานหลัก ได้แก่ ๑) ฝ่ายงานกลไกกรรมไร้สารพิษวิถีพุทธ ๒) ฝ่ายงานครัว ๓) ฝ่ายงานร้านค้ากองทุนและตลาดวิถีธรรม ๔) ฝ่ายงานสร้างและซ่อมบำรุง ๕) ฝ่ายงานทำความสะอาด ๖) ฝ่ายงานสื่อสาร ๗) ฝ่ายงานวิทยากร ๘) ฝ่ายงานทะเบียน ๙) ฝ่ายงานวิชาการ ๑๐) ฝ่ายงานการจัดการขยะ ๑๑) ฝ่ายไฟแอด ๑๒) ฝ่ายบริหารจัดการน้ำ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๑) ฝ่ายงานกิจกรรมไร้สารพิษไม่ใช่สารเคมี

กิจกรรม: ผลิตอาหารที่ไร้สารพิษ เช่น การปลูกข้าว กล้วย พริก มะเขือ มะเขือเทศ ขิง ข่า ตะไคร้ ฯลฯ เมื่อมีผลิตผลมาก เช่น กล้วย พริก มะเขือ นำไปแบ่งปันที่แคร์แบ่งปัน หรือ นำไปให้เครือข่าย เช่น ชมรมมังสวิรัตีเชียงใหม่ ลานนาอโศก แบ่งปันเมล็ดพันธุ์ผักป่า เช่น เมล็ดดาวดอย นำให้นำความดีมาแลก เป็นต้น

๒) ฝ่ายงานครัว

กิจกรรม: เน้นทำอาหารเพื่อสุขภาพ กินง่าย ย่อยง่าย ร่างกายแข็งแรง อายุยืนยาว กินพืชไม่กินสัตว์เพราะสัตว์ย่อยยาก กินอาหารปรับสมดุลไม่ร้อนนักไม่เย็นนัก ปรงรสไม่จัดใช้เกลืออย่างเดี๋ยว และอาศัยอาหารเป็นเครื่องมือเพื่อลดกิเลส ลด ละ เลิก ความหลงติดในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส พร้อมกับแบ่งปันองค์ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพด้วยอาหารปรับสมดุลร้อนเย็น มีการสาธิต และแบ่งปันสูตรการทำอาหารปรับสมดุลร้อนเย็น ให้แก่ผู้ที่สนใจ ในการเข้าค่ายแพทย์วิถีธรรม และสื่อสารไปตามช่องทางโซเชียลมีเดียต่างๆ เป็นต้น

๓) ฝ่ายงานร้านค้ากองทุนและตลาดวิถีธรรม

กิจกรรม: “ร้านค้ากองทุนประจำสวนป่าทุกแห่ง มีหน้าที่ทำการพาณิชย์ รายได้เข้ากองทุนประเทศเพื่อให้จิตอาสา กินใช้ร่วมกัน โดยแต่ละสวนป่าจะประสานงานกัน สินค้าที่ขาย จิตอาสาผลิตและจำหน่ายเองในค่ายสุขภาพ ในราคาบุญนิยม (ให้ผู้เข้าค่ายมีค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด) ตัวอย่างสินค้าเช่น อุปกรณ์กัวซา อุปกรณ์ถอนพิษ เช่น ขวดตีท็อกซ์ น้ำมันเขียว น้ำมันกัวซา น้ำสกัด ฯลฯ”^๑

ส่วนตลาดวิถีธรรม เป็นการทำการตลาดเคลื่อนที่เข้าไปหาประชาชนได้มาจับจ่ายสินค้าราคาบุญนิยม

๔) ฝ่ายงานสร้างและซ่อมบำรุง

กิจกรรม: สร้างอาคารอเนกประสงค์ ชื่อ “อาคารตอยฟ้า” ชั้นล่างสามารถอบรม รับผู้เข้าค่ายได้ประมาณ ๑๐๐-๓๐๐ คน มีห้องประชุมเล็กๆ ห้องสั้ว ห้องพยาบาล ร้านค้ากองทุน ห้องครัว ห้องเก็บของ ฯลฯ ชั้นบนเป็นที่พักของจิตอาสา สร้างห้องน้ำรวม โดยแยกหญิงชายไว้ให้จิตอาสาและผู้เข้าค่าย สร้าง “อาคารผาสุก” เพื่อให้พี่น้องจิตอาสาและผู้เข้าค่ายได้มาพักผ่อนมีค่าย และไว้สำหรับจัดฉลองหนาวโดยมีกิจกรรม ทำตลาดอารียะในช่วงเดือนมกราคม เพื่อให้ประชาชนบริเวณใกล้เคียงได้มาซื้อสินค้าในราคาถูก และเพื่อเชื่อมต่ोजิตวิญญาณของการเป็นผู้ให้

^๑ สัมภาษณ์ เพลินพิศ สังข์บุญลือ, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

๕) ฝ่ายงานทำความสะอาด

กิจกรรม: เน้นการเอาภาระซึ่งกันและกันเป็นหลัก ไม่ใช่ฝ่ายงานที่จะตกอยู่ในความรับผิดชอบของผู้ใด หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่เป็นฝ่ายงานที่แต่ละคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการเอาภาระร่วมกัน ช่วยกันสอดส่องดูแลความสะอาดเรียบร้อยในแต่ละฝ่ายงานของตน รวมถึงในพื้นที่ใช้สอยส่วนกลาง โดยจิตอาสาท่านใดที่พบเห็นความไม่สะอาดเรียบร้อย และพอจะจัดสรรเวลาได้แม้เล็กน้อย ก็สามารถเอาภาระทำความสะอาด หรือดูแลความเรียบร้อยอยู่เสมอๆ

๖) ฝ่ายงานสื่อสาร

กิจกรรม: เน้นการ “สื่อสารเพื่อการพึ่งตน และช่วยคนให้พ้นทุกข์” โดยมีการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ เช่น วีดีโอ ภาพนิ่ง ในสื่อโซเชียลออนไลน์ (Social Network) ผ่านทางเฟสบุ๊ค (Facebook) ยูทูป (YouTube) และเว็บไซต์ (website) มีการแบ่งปันข้อมูลในกูเกิลไดรฟ์ (Google Drive) ซึ่งบุคคลภายนอกสามารถเข้าถึงข้อมูล (Data) เพื่อนำไปใช้ทำประโยชน์ได้ มีไฟล์เสียงในรูปแบบของ MP๓ แผ่นซีดี เอสดีการ์ด (SD Card) หรือแฟลชไดรฟ์ (USB flash drive) ที่สามารถใช้งานผ่านเครื่องเล่น MP๓ ได้ หรือสามารถดาวน์โหลดฟรีได้ในเว็บไซต์ มีการจัดทำสื่อในรูปแบบของหนังสือ สื่ออีบุ๊ค (ebook) แผ่นพับโบว์ชัวร์ (Brochure) มีการถ่ายทอดสด (Live) กิจกรรมต่างๆ ของจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมอยู่เสมอรวมถึงการจัดงานศพด้วย

๗) ฝ่ายงานวิทยากร

กิจกรรม: ถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวัน กิน อยู่ หลับ นอน การรักษาโรคด้วยการปฏิบัติยา ๙ เม็ด หรือ เทคนิค ๙ ข้อและการอยู่ร่วมกัน ให้ผู้เข้าค่ายทราบ หรือสื่อสารเพื่อให้จิตอาสาที่อยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมากได้รับรู้กิจกรรมข่าวสารร่วมกันในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งการจัดงานศพก็อยู่ในกิจกรรมนี้ด้วย

๘) ฝ่ายงานทะเบียน

กิจกรรม: ในช่วงเวลาที่มีการจัดค่ายสุขภาพแพทย์วิถีธรรม หรือค่ายพระไตรปิฎก ส่วนงานทะเบียนจะรับลงทะเบียนพี่น้องจิตอาสาและผู้เข้าค่าย เพื่อให้ทราบจำนวนผู้เข้าร่วมงาน เพื่อจะได้จัดสรรอาหาร ที่พัก และการแจกจ่ายกิจกรรมให้พอเหมาะกับจำนวนคน

๙) ฝ่ายงานวิชาการ

กิจกรรม: ก่อตั้ง ‘สถาบันวิชาราม’ โดยวิชาการบดี ดร.ใจเพชร กล้าจน คำขวัญ “ธรรมะเด่น เน้นฐานงาน ชาญวิชา” สถาบันวิชาราม สอนให้เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ อยู่ด้วยกันด้วยความรัก ความเมตตาทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ฐานงานที่สอนก็เพื่อให้ทุกคนนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

จริงๆ เช่น การหุงข้าวทำกับข้าว ซักผ้า การปลูกผักไว้กินเอง ฯลฯ วิชาที่สอนจึงเน้นไปที่การพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจำเป็นต้องใช้ตั้งแต่ต้นจนจนกระทั่งหลัง

๑๐) ฝ่ายงานการจัดการขยะ

กิจกรรม: คัดแยกขยะ ขยะสดทำเป็นปุ๋ยในชุมชน ขยะแห้งทำ ๓R คือ ๑) Reduce คือ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดการใช้ถุงพลาสติก หันมาใช้ ปิ่นโต แก้วสแตนเลส ขวดน้ำที่สามารถเก็บความร้อนความเย็นได้ จิตอาสาจะพกพากันเป็นส่วนตัว ไปไหนก็เอาไปด้วย ๒) Reuse คือ การนำกลับมาใช้ซ้ำ ถุงพลาสติกขึ้นโหลที่หนาและสภาพดีก็สามารถนำมาใช้ซ้ำ จนกระทั่งชำรุดค่อยนำไปทำเป็นขยะต่อไป และ ๓) Recycle คือ การนำพลาสติกที่สภาพดี ใช้ซ้ำจนขาดหรือชำรุด ค่อยนำขยะนั้นไปถมทาง ปิดรอยรั่วตามฝายต่างๆ ที่มีการชำรุด หรือก่อสร้างคันกั้นน้ำเพราะใช้เพาะปลูกพืชโดยใช้ขยะตั้งเป็นกองๆ แล้วนำดินมาวางบน ก็สามารถกักเก็บไว้ให้พืชได้”^๒

๑๑) ฝ่ายบริหารจัดการไฟแดด

กิจกรรม: จัดติดตั้งแผงโซลาร์เซลล์เพื่อนำพลังงานไฟแดดมาเก็บไว้ที่แบตเตอรี่ แล้วกระจายพลังงาน ไปตามจุดๆ เช่น อาคารตอไฟฟ้า เพื่อใช้ไฟฟ้าแสงสว่างและการถ่ายทอดสด คราวนี้เพื่อการหุงต้มอาหารและต้มน้ำร้อน งานกสิกรรม เช่น เครื่องตัดหญ้าไฟฟ้า เลื่อยไฟฟ้า ห้องน้ำเพื่อให้มีน้ำร้อนไว้สำหรับอาบ เพราะคุณภาพน้ำสภาพอากาศหนาวเย็นตลอดทั้งปี เป็นต้น สามารถใช้พลังงานจากแสงอาทิตย์ได้ตลอดทั้งปี

๑๒) ฝ่ายบริหารจัดการน้ำ

กิจกรรม: สร้างฝายและแก้มลิงไว้ทั้งสิ้น ๑๒ แห่งน้ำ เช่น อนันตดา ๑, อนันตดา ๒, ศิล ๑, ศิล ๒, พันทุกข์ ๑, พันทุกข์ ๒, ผา ๑-๕, โอนดาด เพื่อให้มีน้ำกินน้ำใช้ และเพื่อการเพาะปลูก ซึ่งสามารถมีน้ำกินน้ำใช้ได้ตลอดทั้งปี และสามารถเผื่อแผ่ไปยังชุมชนข้างเคียงได้อีกด้วย

สรุปได้ว่า มุลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย เป็นมูลนิธิที่ลดปัญหาการใช้ชีวิตที่ต้นเหตุ ด้วยวิธีการที่พึ่งตนเองได้ ประหยัด เรียบง่าย และพันทุกข์

^๒ แก่นศีล กล้าจน, “ศีกษากสิกรรมวิถีพุทธในมูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย : กรณีศึกษาชุมชนภูผาฟ้า น้ำ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย: ๒๕๖๕), หน้า ๑๓๗-๑๔๗.

๓.๒ แนวคิดและหลักการ การจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถี

“พระพุทธเจ้าตรัสว่า เมื่อมีการเกิด ก็ต้องมีการแก่ การเจ็บ การตาย เป็นธรรมดา เพราะฉะนั้น เมื่อเป็นเช่นนั้นก็ต้องมีการจัดงานศพ ซึ่งวิธีการต่าง ๆ ที่แต่ละกลุ่ม แต่ละเหตุปัจจัย แต่ละท่านๆ หรือแต่ละบุคคล สังคม ชุมชนที่มีอยู่ในโลก ก็มีจัดการกับศพแตกต่างกันไปเป็นธรรมดา เชื่อว่าทุกคนเคยมีประสบการณ์ในเรื่องของการจัดงานศพ ได้เคยพบ เคยเห็น บางทีก็เคยจัดเอง บางทีก็ไม่ได้เคยจัดเอง ได้สัมผัสบรรยากาศ องค์ประกอบต่าง ๆ เรื่องราวต่างๆ จากการจัดงานศพ เรื่องราวของการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม ไม่เหมือนกับทั่วไปที่ทำกันตอนนี้ ของแพทย์วิถีธรรมจะเหมือนสมัยพุทธกาล ทำตามหลักพุทธวิธี ทำตามแบบพระพุทธเจ้าพาทำ ทุกวันนี้การจัดงานศพส่วนใหญ่ไม่ทำตามแบบที่พระพุทธเจ้าพาทำ เพียงไปจนเป็นปัญหาตามมามากมาย เช่น ๑) ปัญหาค่าใช้จ่าย ๒) ยุ่งยาก และ ๓) ไม่พ้นทุกข์

แนวคิดและหลักการของชุมชนแพทย์วิถีธรรม ก็เพื่อจะหาวิธีแก้ปัญหา ๓ ปัญหานั้นเป็นหลัก ปัญหาค่าใช้จ่ายที่สูงเกินความจำเป็น ทุกวันนี้การจัดงานศพทั่วไปส่วนใหญ่ไม่ทำตามพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าสอนเรื่องความประหยัด สอนเรื่องความเรียบง่าย สอนเรื่องความพ้นทุกข์ ในหลายพระสูตรที่พระพุทธเจ้าตรัส เช่น วรรณะ ๘ พระพุทธเจ้าสอนเรื่องความประหยัด อัจฉริยะ มักน้อยถ้อยคำ ถ้อยคำประหยัด ประหยัดจะไปอยู่ในสุภะเลี้ยงง่ายด้วย เป็นคนเลี้ยงง่าย สุโสบำรุงง่าย สันโดษใจพอ ด้วยปัจจัยน้อยที่ทำได้ง่าย ไม่มีโทษ สุกกุสุตตรัสว่าด้วยปัจจัยที่ทำได้ง่าย ว่าชีวิตดำรงอยู่ได้ด้วยปัจจัย ๔ อาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยน้อย น้อยก็คือประหยัด หาได้ง่าย ไม่มีโทษ จึงสอนเรื่องความ ประหยัด เรียบง่าย แล้วก็พ้นทุกข์ กิจกรรมการงานใดๆ ก็ตาม ถ้าไม่เข้ากับหลักนี้ก็ถือว่าไม่เข้าหลักพุทธะ ไม่ประหยัดคือสิ้นเปลือง ไม่เรียบง่ายคือยุ่งยาก ไม่พ้นทุกข์ก็คือทุกข์”^๓

๓.๒.๑ **ลดการสิ้นเปลือง** การแยกกันอยู่กันใช้ทำให้เกิดการสิ้นเปลือง เพราะต่างคนต่างกินต่างใช้ เหลือก็ไม่แบ่งปัน ส่วนแพทย์วิถีธรรมใช้สาราณียธรรม ๖ ในการอยู่ร่วมกัน การระลึกถึงกัน อยู่ร่วมกันแบบพุทธะ มีเมตตาทายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตาโมกกรรม คือปรารถนาดีต่อกันทั้งทางกาย ทางวาจา ไปจนถึงใจ มีลาภธัมมิกาแบ่งปันกันเป็นสาธารณะโภคี เป็นสิ่งสำคัญต่อการจัดงานศพที่ประหยัด เรียบง่าย กินใช้ร่วมกันไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่ง ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด แต่ลดคนลดความเห็นแก่ตัวลงไป แต่ละคนก็มั่นใจว่าชีวิตมีความมั่นคง ศีลบริบูรณ์เสมอกันอย่างน้อยศีล ๕ ชุมชนแพทย์วิถีธรรมดับการสิ้นเปลืองที่ต้นเหตุ เงินไม่ใช่เรื่องสำคัญ แต่ใช้เมตตาทายกรรม เมตตา

^๓ สัมภาษณ์ ใจเพชร กล้าจน, ประธานชุมชนแพทย์วิถีธรรม, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕.

มโนกรรม เมตตากายกรรม ทำงานร่วมกัน มีศีล มีทิวาสัมมัญญตามีความคิดเหมือนกัน ลดการสิ้นเปลืองโดยสิ้นเชิง แนวคิดของคนในสมัยปัจจุบันการจัดงานศพต้องเลี้ยงอาหารด้วยเนื้อสัตว์อันเป็นการส่งเสริมการปาณาติบาต การประดับตกแต่งด้วยดอกไม้ การถวายของพระ ชองโยม พวงหรีด มหรสพ อบายมุข ของชำร่วยที่ไม่มีประโยชน์ ดอกไม้จันทน์ การถวายสังฆทาน การถวายผ้าบังสุกุล เเผาะกระดาษเงินกระดาษทอง ดร.ใจเพชร กล้าจน ประธานชุมชนแพทย์วิถีธรรมให้ความเห็นเรื่องนี้ว่า

๑) **เลี้ยงอาหารแบบอาหารมังสวิรัต** อาหารแบบเรียบง่าย ไม่มีเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์จากสัตว์ เป็นอาหารที่ถูกศีล ไม่เบียดเบียนชีวิตใดๆ การจัดเลี้ยงทั่วไปเป็นอาหารเนื้อสัตว์ เนื้อสัตว์นอกจากแพง คนกินแล้วยังเป็นโรคเป็นภัย ไม่เบียดเบียนสัตว์ ในจุฬศัลเล่ม ๙ ข้อที่ ๘ พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ต้องไม่เบียดเบียนชีวิตใดๆ เธอละเว้นการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ วางศาสตรา วางโทษทัณฑ์ต่อทุกชีวิต วางศาสตราอาวุธหรือวิชา หรือวิธีที่เบียดเบียนชีวิตแต่ละชีวิต มีเมตตา มีความเอ็นดูปรารถนาดีต่อทุกชีวิต มีความกรุณาลงมือกระทำหวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ ลงมือกระทำให้เกิดประโยชน์ต่อทุกชีวิตนี้เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง”^๔ แพทย์วิถีธรรมไม่เบียดเบียนชีวิตใดๆ เป็นการปฏิบัติที่ถูกตรงตามที่พระพุทธเจ้าสอน คนทั่วไปพอคนตายสัตว์ก็ต้องตายไปด้วย ไม่รู้จะเป็นบุญหรือจะเป็นบาป การเสียชีวิตของผู้นั้นกลายเป็นทำให้สัตว์เสียชีวิตอีกมากมาย เป็นกุศลที่ไม่บริสุทธิ์ เป็นบุญที่ไม่บริสุทธิ์ ทั่วไปเลี้ยงเหล้า เลี้ยงบุหรี เลี้ยงน้ำอ้อดลม กาแฟ อบายมุขต่างๆ อบายมุขทั้งหลายของแพทย์วิถีธรรมไม่มี ของคนทั่วไปที่จัดเลี้ยงเป็นโทษเป็นภัยต่อชีวิต สิ้นเปลือง ไม่เป็นประโยชน์ ของแพทย์วิถีธรรม เลี้ยงอาหารมังสวิรัต เลี้ยงน้ำสมุนไพร ไม่เป็นโทษ ไม่เป็นภัย ไม่สิ้นเปลือง เป็นประโยชน์ต่อทุกชีวิต

๒) **ดอกไม้ประดับตกแต่งโลง ตกแต่งงาน ตกแต่งเมรุ หรือการตกแต่งอื่นๆ** โลงทำเอาเองได้ หรือถ้าไม่มีเวลาก็ซื้อ ซึ่งการตกแต่งประดับประดาพิศพิศ การตกแต่งประดับประดา พิศพิศ ๘ สิ้นเปลือง ไม่ได้พาคคนทุกข้ออะไร ถ้าการตกแต่งประดับประดาพาคคนทุกข้อได้ ปานนี้คนพันทุกข้อกันไปแล้ว ค่าใช้จ่ายเรื่องตกแต่งประดับประดาของแพทย์วิถีธรรมไม่มี เรียบง่าย ถ้าจะมีดอกไม้ประดับบ้างก็เล็กน้อย เก็บเอาในพื้นที่ ดอกไม้ป่า เช่น ดอกดาวดอย เป็นต้น ไม่ได้เน้นประดับประดา

๓) **การถวายจตุปัจจัย** ของพระ พระทั่วไป ไม่ใช่ของให้ก็ไม่มา มาก็ไม่กลับ ตอนกลับใส่ไม่มากพอไม่ได้ตั้งใจ ไม่สมเกียรติ ไม่สมศักดิ์ศรีหรือไม่สมควรอีก ก็จะเป็นเรื่องเป็นราวกัน การสวดที่พระพุทธเจ้าสรรเสริญว่าจะพาชีวิตพ้นทุกข์คือบรรยายธรรม แพทย์วิถีธรรมนิมนต์สมณะชาวโอศกมาบรรยายธรรม มาสวดแบบฟังไม่รู้เรื่องนี่ ก็ไม่เอา แพทย์วิถีธรรมไม่สวด เป็นภาษาที่ฟังไม่รู้เรื่อง แต่สวดเป็นภาษาไทย อธิบายภาษาให้เข้าใจเลยว่าการปฏิบัติอย่างไรเป็นทุกข์ ปฏิบัติอย่างไรพ้นทุกข์

^๔ ที.สี. (ไทย) ๙/๘/๓.

แล้วก็ไม่มีของให้ สมณะมีน้ำใจ ท่านเป็นผู้ที่มีเมตตาตัวเอง เต็มน้ำมันรถตัวเอง ทารถมาเอง แจ้งไปนิมนต์ท่าน ช่วงนั้นช่วงนี้ท่านสะดวกไหม ท่านสะดวกท่านก็มา พญาติโยมมาด้วย ก็ไม่มีใครมาเรียกร้องเอาอะไร มีแต่มาให้เท่านั้น บางทีมาก็ไม่ได้ฉัน เพราะไม่มีเวลาจะฉัน ก็ไม่ฉัน มาแสดงธรรมแสดงธรรมแล้วก็ทำพิธีฉาปนกิจประชุมเพลิงเสร็จก็เดินทางกลับอย่างนี้เป็นต้น ประทับใจนักบวชชาวบุญนิยม ท่านนอกจากจะไม่รับเงินไม่รับทองแล้วเพราะผิดจุกศีล ข้อ ๖ “พระสมณโคตม เว้นขาดจากการรับทองและเงิน”^๔ พระพุทธเจ้าตรัส ไม่ให้นักบวช รับเงินรับทอง ท่านปฏิบัติถูกต้อง นักบวชชาวบุญนิยมถ้าปฏิบัติถูกต้อง ก็ไม่รับเงินไม่รับทอง ก็ทำให้ญาติโยมไม่เดือดร้อน น้ำใจหรือความเมตตาของท่าน นอกจากไม่รับเงินไม่รับทองยังเต็มน้ำมันมาเองกลับเอง ให้ก็ไม่เอาอีก บอกให้เก็บไว้ใช้ประโยชน์อันเหมาะสม อันนี้ก็ป็นวัฒนธรรมของชุมชนแพทย์วิถีธรรมหรือชุมชนบุญนิยม

๔) ของโยม ก็ไม่ให้โยมต้องเดือดร้อน ของโยม นั้นหมายความว่า แจกของไปตามญาติโยมต่างๆ ญาติพี่น้อง เพื่อไปเอาเงินคนอื่น ไปให้คนอื่นเอาเงินมาให้ เพื่อที่จะมาดำเนินการจัดงานศพ แพทย์วิถีธรรม ไม่มีของโยม โยมก็ไม่เดือดร้อน ของประชาชนทั่วไป ทุกที่จัดงานศพก็จะแจกของ ไปตามบ้านของคนที่เขานึกถึง เขาระลึกถึงใคร ก็ส่งไปๆ การระลึกถึงกันแบบทั่วไป ทำให้คนรับของสยอง ถ้าใส่ไม่มากพอ ก็ไม่ชอบใจอีก ก็นึกทากันอีก เปิดช่องเขียนไว้เลยคนนี้ เท่านั้นเท่านั้นบาท เอาไว้ดู คนนี้ให้เราเท่านั้น คราวหน้าเราจะให้เท่าไร สรุปแล้วของชุมชนแพทย์วิถีธรรม เราไม่สร้างความเดือดร้อนให้ใครไม่แจกของ ไม่มีแจกของไปถึงประชาชนท่านนั้น ท่านนี้ ไม่มีฆราวาสท่านนั้น ท่านนี้ แต่มีการบอกกล่าวผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้ที่สนิทกันหรือผู้ที่สมควรก็บอก มีงานศพของที่นี่ ถ้าสะดวกก็เรียนเชิญ มาร่วมพิธีกัน งานศพแต่ละคน บางทีบางครอบครัว ก็ไม่ค่อยมีทุนรอน งานศพมา จะเอาในชีวิตมันก็ต้องกิน ต้องใช้ในเรือนั้นเรื่องนี้ บางทีก็เสียชีวิตหลายท่านพร้อมกัน จะเป็นลมเอา อันนี้คนตายก็จะฆ่าคนเป็น ตายกันพอดีเลย แต่แพทย์วิถีธรรม ไม่ต้องไปลำบาก ไม่ได้ส่งของ ไปเพื่อที่จะอยากได้เงินของใครไม่เอา

๕) พวงหรีด การจัดงานศพทั่วไปพวงหรีดเต็มไปหมด พอเสร็จงานไปกองเป็นขยะ บางทีก็เก็บไม่หมด คนเก็บขยะต้องลำบาก ไม่ได้มีประโยชน์อะไร ไม่ได้พาใครพ้นทุกข์ นอกจากเสียเงินไปซื้อ เป็นภาระในการเก็บอีกต่างหาก สิ้นเปลืองมาก ไม่เข้าหลักลักษณะคนวรรณะ ๙ เลี้ยงง่าย บำรุงง่าย ไม่มีพวงหรีด มีแต่ศีลธรรมอย่างเดียวปฏิบัติศีล ปฏิบัติธรรมให้เจริญ

๖) มหรสพ ทั่วไปก็มีมหรสพ แพทย์วิถีธรรมไม่มีมหรสพ มีแต่ธรรมะ มีการแสดงธรรม มีการสนทนาธรรม มีการแลกเปลี่ยนธรรมะ มีการพูดถึงคุณงามความดีของผู้ที่เสียชีวิต ไม่มีมหรสพ เพราะไม่ได้พาพ้นทุกข์ แล้วก็ไม่ได้เปลือง

^๔ ที.สี. (ไทย) ๙/๖/๔.

๗) **อบายมุขต่างๆ** ทั้งเขาก็มีเล่นไพ่ เล่นการพนันต่างๆ แพทย์วิถีธรรมไม่มีอบายมุข ไม่มีการเล่นการพนัน, ไม่มีการดื่มสุรา ชุมชนเป็นชุมชนวิถีธรรม เป็นชุมชนศีล ๕

๘) **ของขำรวยที่ไม่มีประโยชน์** ของแพทย์วิถีธรรมก็ไม่ทำ เอาเฉพาะที่มีประโยชน์ เลือกแต่สิ่งที่มีประโยชน์เท่านั้น

๙) **ดอกไม้จันทน์** แพทย์วิถีธรรม มีดอกไม้จันทน์เหมือนกัน แต่คนละแบบกับทั่วไป ถึงวันเผาก็เดินไปเก็บกิ่งไม้ข้างๆ กองฟอน กำไคร้กำมัน ได้เท่าไรก็เอาไปวางบนกองฟอน

๑๐) **ไม่มีการถวายสังฆทาน ไม่มีการถวายผ้าบังสุกุล** แพทย์วิถีธรรมไม่มีการถวายสังฆทาน, ไม่มีการถวายผ้าบังสุกุล สมัยพระพุทธเจ้า ผ้าและเครื่องใช้ของพระสงฆ์หายาก แต่สมัยนี้มีเต็มบ้านเต็มเมือง อัฐิบริขารมีครบถ้วนอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องถวายเพิ่ม แต่ถ้าขาดเหลืออะไร ก็ประสานขอความช่วยเหลือมาได้ ถ้าขาดก็ถวายได้ แต่ถ้าไม่ขาด ก็ไม่จำเป็น ต้องอยู่ในขีดที่ทำได้ อะไรที่ไม่ขาดแคลนจะไม่ถวาย เพราะไม่ได้มีความจำเป็น เป็นภาระให้ท่านต้องบริหารจัดการส่วนเกิน สิ้นเปลือง ลำบากกันไปหมด สิ่งเกินจำเป็นก็ไม่ต้องทำ อะไรจำเป็นค่อยทำ

๑๑) **เผากรดาดเงินกรดาดทอง** แพทย์วิถีธรรมไม่มี ไม่ต้องเผาให้มันเปลือง เผาศพอย่างเดียว เพราะแต่ละชีวิต ทำอะไรคนนั้นก็ได้อะไรนั้นตั้งแต่ตอนเป็นๆ เพราะฉะนั้นเราก็ไม่จำเป็นต้องเผากรดาดไปให้ เผาไปก็ไม่ถึง มีแต่ความดีที่ต้องการให้แต่ละชีวิตได้รับประโยชน์ เราหรือมนุษยชาติได้รับประโยชน์แล้วก็ทำสิ่งที่ดีให้มากๆ เราทำสิ่งที่ดีให้มากๆ พวกกันลตกิเลส พวกกันทำสิ่งที่ดี เกื้อกูลกันช่วยเหลือกัน พลังความดีนี้จะบันทึกไว้ในจิตวิญญาณของผู้ที่ได้มีโอกาสพบเห็น ได้มีโอกาสสัมผัส ข้อมูล แล้วก็เอาข้อมูลดีๆ นั้นไปใช้สืบเนื่องต่อไป ผู้ที่มีคุณลรวมนกันวันหนึ่งก็ได้มีเหตุปัจจัยมาพบกัน ก็จะได้พบกับพลังความดีอันนี้ มาเจอองค์ประกอบที่ดีนี้ ได้เร็วที่สุด จะพากันพากเพียรปฏิบัติ ทำความดี แล้วพ้นทุกข์ไปในที่สุด ชีวิตมีสิ่งที่ดีค่อยเสริมหนุน สุดท้ายชีวิตก็พ้นทุกข์^๖

๓.๒.๒ ลดความยุ่งยาก

พิธีการจัดงานศพโดยทั่วไปจะมีพิธีกรรมที่ยุ่งยาก ใช้เวลานาน เช่น มีการเคาะโลง มีสัปเหร่อมาทำพิธีต้อนเผาศพ มีการบวชหน้าศพ มีการโปรยทาน มีการบอกทางแก่ผู้วายชนม์ มีการจูงศพ มีการตักแต่งหน้าศพ มีรูปเทียนดอกไม้ในมือศพ มีการไว้ทุกข์ มีการเซ่นไหว้ศพ ส่วนการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม ดร.ใจเพชร กล้าจน ประธานชุมชนแพทย์วิถีธรรม ได้ให้ทัศนะว่า

^๖ สัมภาษณ์ ใจเพชร กล้าจน, ประธานชุมชนแพทย์วิถีธรรม, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

๑) **ไม่มีการเคาะโลง** เพื่อมาฟังธรรม คนตายไปแล้ว มาฟังธรรมไม่ได้ ไปถึงไหนๆ วิญญาณออกจากร่างแล้ว มีแต่ให้คนเป็นฟัง อย่าว่าแต่ฟังธรรม อย่าว่าแต่กินข้าว แม้แต่เอาไป เผาศพก็ยังไม่รู้เรื่อง

๒) **ไม่มีสัปเหร่อหรือมัคทายก** มาทำพิธีโน้น พิธีนี้ หรือมานำสวดโน้นสวดนี้ มีแต่จิตอาสา แพทย์วิถีธรรม มาเสียสละทำงานฟรี ลดต้นทุน ไม่เปลืองค่าจ้าง

๓) **บวชน้ำศพ** การบวชสมัยนี้แค่เปลี่ยนชุด ไม่ได้มีฤทธิ์เดชในการที่จะพาพ้นทุกข์ เปลี่ยนชุด โกงหัว แพทย์วิถีธรรมไม่ทำ อันไหนพระพุทธเจ้าไม่ได้ตรัสเอาไว้ อันนี้ไม่ควรทำ อันนี้ไม่ควรทำ ก็ไม่ต้องทำเพราะไม่ถูกศีล ถูกธรรม และไม่ได้ใครพาพ้นทุกข์ แพทย์วิถีธรรมลดกิเลส ช่วยเหลือผู้อื่น ทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ในแง่เชิงต่างๆ

๔) **โปรยทาน** ไม่โปรยเงิน โปรยทอง เอาอาหารเป็นทาน เอาความดีเป็นทาน เอาของที่เป็นประโยชน์เป็นทาน การโปรยทานทำให้เกิดความโลภ แย่งชิงกันวุ่นวายโกลาหล แทนที่จะทำให้บรรยากาศในงานศพสงบ

๕) **บอกทางแก่ผู้วายชนม์** ไปทางโน้นทางนี้ ไม่ต้องไปทำพิธีเพราะมันยุ่งยาก เป็นเดรัจฉานวิชา วิชาที่ไม่พาพ้นทุกข์ เสียเวลา เสียแรงงาน เสียทุนรอน เสียสุขภาพ

๖) **ไม่มีการจูงศพ** นำศพขึ้นรถ สมณะเดินนำหน้า แล้วเดินเป็นขบวนไป

๗) **แต่งหน้าศพ** ไม่จำเป็นต้องแต่งหน้าศพ แต่ให้แต่งคุณงามความดี อะไรที่เป็นคุณงามความดีเอามาแต่งเอามาประดับ ช่วยเหลือแบ่งปันผู้อื่น พุทธิ คิตติ ทำดี เอื้อเพื่อแบ่งปัน ช่วยเหลือแบ่งปันเท่าที่สามารถทำได้ ทำตัวอย่างที่ดี เบิกบาน ยิ้มแย้ม แจ่มใส ให้ร่างกาย แรงสติปัญญา เท่าที่มี

๘) **ไม่มีรูปเทียนดอกไม้ในมือศพ** สิ่งเหล่านี้ไม่จำเป็น

๑๐) **ไม่มีการไว้ทุกข์** ไม่ต้องไปไว้ทุกข์อะไร ปฏิบัติอย่าให้ชีวิตเป็นทุกข์ ปฏิบัติตามความดีที่ผู้วายชนม์ได้ทำความดีมาแล้ว พากเพียรทำความดีอื่นที่เราทำได้ ปฏิบัติศีลให้สมบูรณ์

๑๒) **ไม่มีการเซ่นไหว้ศพ** หัวหมูในพิธีงเด็ก เพราะรู้ผู้ตายชอบอะไร ก็นำไปเซ่นไหว้ อย่าว่าแต่ตอนตายตอนเป็นๆ ตั้งไว้ให้ ถ้าไม่เอาเข้าปากยังไม่ได้กิน หรือลองตั้งของอร่อยๆ ไว้เดี๋ยวจะอุทิศให้ นั่งให้เห็นอยู่ตรงนี้ ยังไม่ได้กิน อย่าว่าแต่ไม่รู้ไปอยู่ที่ไหน ไปตามกรรมของใครๆ ไปอุทิศถูกอย่างไร นี่เป็นสังขะอย่างหนึ่ง ไม่อ้อมหรือ นอกจากหยาบมาทิน”^๗

^๗ สัมภาษณ์ ใจเพชร กล้าจน, ประธานชุมชนแพทย์วิถีธรรม, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

๓.๒.๓ ทำให้เกิดการพันทุกข์

การจัดงานศพโดยทั่วไปมีการอุทิศบุญกุศล มีพิธีลอยอังคาร มีการจุดธูปเทียนหน้าศพหรือหน้าพระพุทธรูป มีการกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย มีการรับพรจากพระสงฆ์ มีการใส่ชุดดำ มีการฉีดยากันศพเน่า สำหรับการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม ดร.ใจเพชร กล้าจน ประธานชุมชนแพทย์วิถีธรรมได้ให้แนวคิดไว้ว่า

๑) อุทิศบุญกุศล แพทย์วิถีธรรมทำตามที่พระพุทธเจ้าสอนว่าแต่ละชีวิตใครจะได้อะไรก็คือจะเกิดจากพฤติกรรมของตัวเอง

กัมมัสสะโกมฺหิ เรามีกรรมเป็นของของตน แต่ละคนมีกรรม มีพฤติกรรมเป็นของของตน

กัมมะทายาท เราเป็นทายาท เป็นผู้ต้องรับมรดกจากการกระทำของตัวเอง พุด คิด ทำ ดีหรือไม่ดี ก็เป็นสมบัติดีหรือไม่ดีของตัวเอง แต่ละชีวิตก็ได้รับผลจากการกระทำของตัวเอง ก็คือรับในภพนั้นส่วนหนึ่ง ชาติถัดไปส่วนหนึ่ง ชาติต่อๆ ไปอีกส่วนหนึ่ง เพราะฉะนั้นตลอดชีวิตอยากได้อะไรก็ต้องทำเอาเอง และการจะเกื้อกูล ช่วยเหลือผู้อื่น เป็นตัวอย่างที่ดี เป็นแรงเหนี่ยวนำที่ดี เพื่อให้ผู้อื่นเป็นตาม ก็เป็นผลประโยชน์ที่สืบเนื่องต่อไป ถ้าแต่ละชีวิตทำสิ่งที่ดีที่ถูกต้อง ถูกตรง ตัวเองก็ได้รับประโยชน์นั้น ก็จะทำให้ผู้ที่มิคุ้นที่เกี่ยวข้อง ได้มีโอกาสพบสิ่งที่ดีนี้ได้เร็วที่สุด แล้วก็จะได้ปฏิบัติสู่ความพ้นทุกข์เมื่อมีเหตุปัจจัยได้มาพบมาเจอกัน

กัมมะโยนิ แต่ละชีวิตก็มีกรรมเป็นกำเนิดจะไปเกิดที่ไหนๆ ก็เกิดจากพฤติกรรมของตัวเอง

กัมมะพันธู เรามีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ จะเป็นพันธุ์ไหน ความถนัดแบบไหน แบบดี แบบไม่ดี ก็จากพฤติกรรมของตัวเอง

กัมมะปฏิสาระโณ เรามีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมเป็นผู้ให้ผล พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่าอย่างนี้ ในจุฬกัมมวิภังคสูตร ก็ตรัสไว้เช่นนี้ เพราะฉะนั้นก็ไม่ต้องไปอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลอะไรไปให้สิ้นเปลืองและเป็นไปไม่ได้ พระพุทธเจ้าก็ทำไม่ได้ มีแต่สอนให้แต่ละชีวิตทำสิ่งที่ดีเอาเองแล้วเกื้อกูลช่วยเหลือกันให้ได้ทำสิ่งที่ดี

๒) พิธีลอยอังคาร ทั่วไปทำพิธีเปลื้อง แพทย์วิถีธรรมเมื่อฌาปนกิจเสร็จ เอาไปลอยอังคารเช่นกัน แต่ลอยน้ำตรงไหนก็ได้ ลอยเสร็จก็จบพิธี ลอยอังคารนี้เพื่อที่จะไม่ให้เหลือรอยอาลัย ในภพชาตินี้ไม่ต้องพบเจอกันเพื่อที่จะไปประลึกอะไรถึงกันอีก แม้แต่การเผา ก็เป็นการตัดรอยอาลัยในจิตไม่เช่นนั้น ไปเห็นโน้นเห็นนี่ที่เป็นสัญลักษณ์ให้ระลึกถึง เศร้าอยู่แบบนั้น ไม่เบิกบาน ไม่ต้องนำกระดูกใส่เจดีย์ คนไม่เข้าใจก็เสียเงินทำเจดีย์ ไม่เข้าใจว่าทำเจดีย์ต้องเที่ยวไปหาอยู่เรื่อยๆ ไปทุกซอกอยู่เรื่อยๆ เจดีย์นี้พระพุทธเจ้าตรัสว่า ไว้สำหรับบุคคล ๔ จำพวกเท่านั้น ๑. พระพุทธเจ้า ๒. พระปัจเจกพุทธเจ้า ๓. พระอรหันต์ ๔. พระมหาจักรพรรดิ สามารถที่จะทำเป็นเจดีย์ไว้สำหรับเคารพและระลึกถึงคุณงาม

ความดีของท่าน ระลึกถึงคำสอนและกลับมาพากเพียรปฏิบัติ พระมหาจักรพรรดิก็คือขรรษาที่เป็นอรหันต์ ท่านก็ทำความดีไว้มาก เป็นจักรพรรดิเป็นผู้ที่ขยายอาณาจักรไปปกครองแผ่ความร่มเย็นไปตามเมืองต่างๆ โดยไม่ต้องรบราฆ่าฟันแต่มีความดี บ้านนั้นเมืองนี้เคารพความดีแล้วก็พากเพียรปฏิบัติตาม บุคคล ๔ จำพวกนี้ จึงสมควรมีเจดีย์

๓) **จุดธูปจุดเทียน** แพทย์วิถีธรรมก็ไม่ได้มีการจุดธูปจุดเทียนหน้าศพ เพราะว่า จุดธูปจุดเทียนนั้นไม่ตรงตามมหาศีล “เรื่องพิธีเบิกแว่น เวียนเทียน”^๘ ท่านห้ามทำเพราะเป็นเดรัจฉานวิชา วิชาที่ไม่พ้นทุกข์ ปฏิบัติศีลให้ถูกต้อง ละสิ่งที่เป็นโทษ ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองคนอื่น สัตว์อื่น ทั้งด้านเหตุการณ์ ร่างกาย จิตใจ ปฏิบัติศีล ไม่ต้องไปจุดธูปจุดเทียน

๔) **พิธีกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย** อุทิศไม่ได้ ถ้าอุทิศได้ ปานนี้พระพุทธเจ้าผู้มีกุศลมากที่สุด คงอุทิศให้พ้นทุกข์หมดแล้วทุกคน แต่พระพุทธเจ้าท่านสอนให้ทำเอาเอง พระพุทธเจ้าตรัสว่าเราเป็นเพียงผู้ชี้ทาง ส่วนการเดินทางเป็นเรื่องของท่าน กัมมัชสะโกมทิ กัมมะทายาโท กัมมะโยนิ กัมมะพันธุ กัมมะปฏิสสะระโณ ไม่ต้องอุทิศให้ใคร แต่ละคนทำเอาเอง เป็นๆ ยังอุทิศไม่ได้ ถ้าอุทิศได้ไม่ต้องรอตาย เป็นๆ ใครมีฤทธิ์มาก ช่วยอุทิศส่วนกุศลให้แต่ละคนได้รับแต่กุศล ไม่ต้องมีโทษ มีภัย มีทุกข์อะไร ให้ได้รับแต่ความสุข ยกเว้นถูกบังคับบางที่ ไปเจอบางเมืองเจอക്ഷัตริย์ท่านยังไม่เข้าใจ พระพุทธเจ้าอนุโลมไปตามนั้น พระเจ้าพิมพิสารตอนนั้นยังท่านเหลือเชื่อนี้จริงๆ ท่านได้ฟังธรรมอะไรก็เริ่มเข้ากระแสไสดาบัน แต่ท่านยังเหลือเชื่อตัวอุทิศส่วนกุศลให้กับญาติ จากนั้นพระพุทธเจ้าก็ไม่ได้สอนให้ทำอีก

๕) **การรับพรจากพระสงฆ์** ไม่รับฟังพรที่ไม่รู้เรื่อง ฟังไม่ค่อยเข้าใจ ภาษาที่ไม่รู้เรื่อง แต่รับฟังธรรมะ คำสอน รับฟังคำสอนที่สามารถเข้าใจได้ เป็นภาษาที่ฟังรู้เรื่อง

๖) **การใส่ชุดดำ** ก็ไม่จำเป็นใส่ชุดธรรมดาปกติ ไม่ต้องมาเปลืองอะไรมาก แต่ถ้าเป็นงานศพทั่วไป ก็ต้องเคารพ ก็ต้องเอื้อทำตามเขาไป แต่ของแพทย์วิถีธรรมโดยใส่ชุดคล้ายๆ อยู่แล้ว ก็เลยไม่มีปัญหาใส่ชุดน้ำเงิน ชุดไหนก็ได้ตามเหมาะสม ไม่ได้ติดใจเรื่องชุด บางทีก็ทำให้เปลือง บางทีก็ทำให้เศร้า

๗) **ไม่มีการฉีดยากันศพเน่า** เพราะจะเผาโดยเร็วที่สุด เพื่อป้องกันการเน่าเหม็น นำเกลียด ทำให้ผู้เบื้องหลัง เสื่อมศรัทธาลงไปเรื่อย ๆ”^๙

^๘ ที.สี. (ไทย) ๘/๒๑/๘.

^๙ สัมภาษณ์ ใจเพชร กล้าจน, ประธานชุมชนแพทย์วิถีธรรม, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

สรุปแนวคิดและหลักการการจัดงานของชุมชนแพทย์วิถีธรรม มีขึ้นเพื่อแก้ปัญหาการจัดงานศพที่สิ้นเปลือง ยุ่งยาก และไม่พันทุกข์ ด้วยการ ลดการสิ้นเปลือง ลดความยุ่งยาก และทำให้เกิดการพันทุกข์ เพื่อไม่ต้องสิ้นเปลืองแรงงาน ทุนรอน เวลา สุขภาพ เกิดจากความไม่รู้เป็นไตร่จฉานวิชา ไม่จำเป็นต้องเอาสิ่งที่ไม่พาพันทุกข์ไม่เป็นประโยชน์อะไรมาทำ เพราะมันเป็นโทษเป็นภัย เอาสิ่งที่เป็นประโยชน์ตามพระพุทธเจ้าก็เพียงพอ จึงจะเป็นการจัดงานศพที่มีคุณค่ามีประโยชน์

๓.๓ กระบวนการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม

ประเมินสถานการณ์ว่าผู้ตายจะมีชีวิตอยู่ได้อีกไม่นาน จัดการวางร่างวางชันธฺโดยประธานชุมชนหรือจิตอาสาให้กับผู้วายชนม์ และเมื่อเสียชีวิตลง แจ้งประธานชุมชน ปรีกษาหารือกับญาติว่าจะให้ชุมชนจัดให้หรือจะนำไปจัดเอง กรณีญาติต้องการนำไปจัดการศพเอง ส่งศพให้ญาติไปจัดการตามความประสงค์ กรณีให้ชุมชนจัดให้ ประธานชุมชนและจิตอาสา ประชุมหารือร่วมกันว่าจะจัดงานศพไปในทิศทางไหน แจ้งผู้ใหญ่บ้าน ว่ามีคนตาย แจ้งโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เพื่อสันนิษฐานการตาย แจ้งสำนักงานทะเบียนอำเภอเพื่อออกใบมรณบัตร แจ้งสำนักงานป่าไม้ว่าจะมีการเผาศพในพื้นที่ จัดหาโลงศพและโลงแอร์กรณีต้องรอญาติ ทำพิธีรำลึกถึงคุณงามความดีของผู้ตาย หาไม้มาทำกองฟอน เมื่อครบกำหนด เคลื่อนย้ายศพ สมณะกล่าวแสดงธรรมก่อนประชุมเพลิง ประชุมเพลิง ระหว่างประชุมเพลิงเสวนาเรื่อง “คนตายชายคนเป็น” เก็บอัฐิลอยอังคารลอยน้ำ เสร็จขั้นตอนการจัดงานศพ

๓.๓.๑ กระบวนการ การจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม

๑) เมื่อประเมินสถานการณ์แล้วว่า ผู้ตายจะอยู่ได้อีกไม่นานก่อนตายประธานชุมชนหรือจิตอาสา จะทำพิธีวางร่างวางชันธฺให้กับผู้วายชนม์ โดยบอกกับผู้ป่วยว่า “ทำมา ได้ดีแล้ว ไกลจะสำเร็จแล้ว ให้พยายามอีกนิดหนึ่ง อีกอึดใจหนึ่งก็จะสำเร็จแล้ว อย่าเร่งว่าต้องเสื่อมไป อย่าฝืนว่าต้องตั้งอยู่ ปล่อยให้เป็นอย่างที่มันเป็น มันจะตั้งอยู่ ก็ให้มันตั้งอยู่ มันจะเสื่อมไป ก็ให้มันเสื่อมไป”^{๑๐}

๒) เมื่อเสียชีวิตลง แจ้งประธานในชุมชน ว่ามีผู้เสียชีวิต ปรีกษาหารือกับญาติ เรื่องการทำศพว่าจะให้ชุมชนแพทย์วิถีธรรมจัดให้หรือจะนำไปจัดการเอง ถ้าญาติอนุญาตให้จัดที่ชุมชน ชุมชนก็จะจัดการให้ โดยรอญาติพี่น้องที่ปรารถนาจะมาร่วมงานศพ เก็บศพไว้ตามเหตุปัจจัยที่ญาติประสงค์ หรือ กรณีญาติต้องการนำศพไปจัดการเอง ก็สามารถนำศพไปจัดการได้เองตามประสงค์เช่นกัน

^{๑๐} ใจเพชร กล้าจน, การเตรียมวางร่างวางชันธฺ, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (สมุทรสาคร: บริษัทพิมพ์ดี, ๒๕๕๒), หน้า ๖-๑๓.

๓) แจ้งผู้ใหญ่บ้านว่ามีการตายขึ้นในชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ออกหนังสือ “ใบรับแจ้งการตาย” หรือ ท.ร. ๔

๓) แจ้งโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เพื่อสันนิษฐานสาเหตุการตาย ได้จากการสอบถามข้อมูลจากญาติผู้ตาย หรือผู้รู้รายละเอียด หรือประวัติการรักษาในสถานพยาบาล ซึ่งผู้สันนิษฐานอาจมิได้พบศพ โรคหรือภาวะที่ให้เจ้าหน้าที่ ที่ทะเบียนราษฎรคัดลอกลงในช่อง “สาเหตุการตาย” ในมรณบัตร เป็นสาระสำคัญที่ต้องระบุให้นายทะเบียนออกมรณบัตรได้ สาเหตุการตายที่ระบุในใบรับแจ้งการตาย ระบุตามกฎหมายเกณฑ์บัญชีจำแนกโรคระหว่างประเทศ เพื่อรวบรวมข้อมูลทะเบียนราษฎร, ทำสถิติการตายของประเทศและใช้ในด้านกรวางแผนป้องกันและแก้ไขปัญหาสาธารณสุขเท่านั้น จึงอาจแตกต่างจากใบรับรองทางกฎหมายชนิดอื่น (เช่น ใบชันสูตรพลิกศพ) กรณีผู้ตายไม่ได้เสียชีวิตที่สถานพยาบาล ให้ผู้แจ้งการตายนำใบรับแจ้งการตายไปพบแพทย์หรือสาธารณสุขอำเภอหรือหัวหน้าสถานีอนามัยแล้วแต่กรณี เพื่อให้ลงสาเหตุการตาย ก่อนที่นายทะเบียนผู้รับแจ้งจะออกใบมรณบัตร

๔) แจ้งสำนักงานทะเบียน อำเภอ เพื่อออกใบมรณบัตรให้กับผู้ตาย จากเอกสารที่ได้รับจากผู้ใหญ่บ้าน และ จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพสันนิษฐานการตาย

๕) แจ้งสำนักงานป่าไม้ว่าจะมีเผาศพในพื้นที่ กรณีเผาที่ชุมชนภูผาพ้าน้ำ ๓๑/๓๑ หมู่ ๕ ต.ป่าแป๋ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ เพราะเป็นชุมชนที่มีเนื้อที่ประมาณ ๓๐๐ ไร่ และไม่มีพื้นที่ติดกับชุมชนใกล้เคียงที่จะก่อให้เกิดมลภาวะ

๖) จัดหาโลงศพ นำศพใส่โลงเย็น รอวันฌาปนกิจ

๗) “ทำพิธีระลึกถึงคุณงามความดีของผู้ตายโดยให้ ประธานชุมชนแพทย์วิถีธรรม ญาติพี่น้องของผู้วายชนม์ และญาติทางธรรม คือ จิตอาสาแพทย์วิถีธรรมทั่วโลก พุดถึงผู้วายชนม์ว่า เมื่อครั้งมีชีวิตอยู่ได้ทำคุณงามความดีอะไรไว้บ้าง นำมาพุด มากกล่าวถึง มาเล่าขานกัน เพื่อให้สามารถนำมาปฏิบัติตามได้ เข้าร่วมพิธีระลึกถึงคุณงามความดีของผู้ตายโดย พุดถึงคุณงามความดีในพื้นที่ที่ศพตั้งหรือ ออนไลน์ กรณีอยู่นอกศูนย์ หรือ ในศูนย์อื่น ๆ หรือ ศูนย์ในต่างประเทศ”^{๑๑}

ตัวอย่างการระลึกถึงคุณงามความดีของผู้ตาย

^{๑๑} สัมภาษณ์ ดินแสงธรรม กล้าจน, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๖.

“ไม่เคยเห็นผู้ตายอยู่เฉยๆ ทุกครั้งที่มองไป ถ้าไม่ทำความสะอาด จัดเก็บโน้น นั่น นี่ ไม่เคยมีสักครั้งที่อยู่โดยว่างๆ เฉยๆ เลย”^{๑๒} “เป็นคนร่าเริง ใจดีมาก”^{๑๓} “เดินชนกันขนาดกะทิหก ผู้ตายบอกไม่เป็นไรแค่กะทิหก”^{๑๔} “พี่คนนี่ให้อะไรเราหลายอย่าง ให้แบบอย่างที่ดีกับเรานะคะ”^{๑๕} “ท่านเป็นแบบอย่าง มากกว่าเป็นผู้สอน เพราะท่านเป็นคนใจเย็นมาก มีน้ำใจ”^{๑๖} “ท่านเป็นคนที่อยู่ใกล้แล้วเอ็นท่านเป็นคนสบาย ๆ ง่าย ๆ ไม่ค่อยโกรธใคร ต่อให้ใครมีปัญหาอะไร ท่านก็บอก ไม่เป็นไร ช่างมัน เหมือนกับไม่ชวนวิวาท”^{๑๗} “เป็นคนไม่พูดมาก หนักแน่น”^{๑๘} “มีจิตวิญญาณ ของคนเลี้ยงง่าย บำรุงง่าย”^{๑๙} “ไม่เคยปฏิเสธ ไม่เคยบ่น หรือ มีเงื่อนไขใดที่ท่านมีแต่ให้”^{๒๐} “อบอุ่นทุกครั้งที่ได้เห็นหน้า ได้พบ ด้วยรอยยิ้มของท่าน”^{๒๑}

“แม้ท่านจะตายไปแล้ว แต่ท่านไม่ได้ตายไปจากใจเรา ท่านไปเอาร่างใหม่ที่ดีกว่าเก่า แล้วกลับมาเกิดในแดนพุทธะ”^{๒๒} “ท่านทำงานกับหมู่มิตร ท่านใช้อธิปไตย ๔ จริงๆ”^{๒๓} “ดูเขาอดทนมากเลย อดทนๆ คนอะไรอดทนมากเหลือเกิน”^{๒๔} “ได้สัมผัสถึงความอบอุ่น เป็นพี่น้องกัน เป็นครอบครัวเดียวกัน ท่านค่อยๆ พูด ค่อยๆ จา ไม่เห็นท่านโกรธใครเช่นกัน”^{๒๕} “ท่านเจียบเฉย ไม่เห็นโกรธใคร ไม่เห็นทะเลาะกับใครเลย”^{๒๖} “พี่จะอยู่เบื้องหลังในการทำหน้าที่ โดยไม่มีการบ่นเลย”^{๒๗} “คงจะได้พบกับป่าอีก ในร่างใหม่ที่สดใสมีชีวิตชีวา น่ารักเหมือนเดิม”^{๒๘}

^{๑๒} สัมภาษณ์ จาริณี ธารธรรม, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๕.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นงนุช พาสนาโสภณ, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๕.

^{๑๔} สัมภาษณ์ กิ่งแก้ว ฉัตรณณิวัฒนา, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๕.

^{๑๕} สัมภาษณ์ น้อมแสงศีล, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๕.

^{๑๖} สัมภาษณ์ สร้างกลิ่นศีล, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๕.

^{๑๗} สัมภาษณ์ น้อยหน้า, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๕.

^{๑๘} สัมภาษณ์ จรัญ บุญมี, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๕.

^{๑๙} สัมภาษณ์ ทุ่มโถมธรรม, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๕.

^{๒๐} สัมภาษณ์ แจ่มแสงพุทธ, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๕.

^{๒๑} สัมภาษณ์ แผ้วใจพุทธ, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๕.

^{๒๒} สัมภาษณ์ จิราภรณ์, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๕.

^{๒๓} สัมภาษณ์ สุวรรณ, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๕.

^{๒๔} สัมภาษณ์ ก้าน ไตรยสุทธิ์, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๕.

^{๒๕} สัมภาษณ์ ภูเพียรธรรม กล้าจน, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๕.

^{๒๖} สัมภาษณ์ เพิ่มสุข สังคมศิลป์, ญาติผู้เสียชีวิต, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๕.

^{๒๗} สัมภาษณ์ จงกช สุทธิโอสถ, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๕.

^{๒๘} สัมภาษณ์ น้อมผ่องพุทธ กล้าจน, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๕.

๘) การเผาแบบกองฟอนเป็นการเผาศพแบบ ประหยัด เรียบง่าย พึ่งพาตนเองได้ โดยใช้ในที่โล่งแจ้งมีการนำไม้สดมาวางพียงโลงศพเพื่อป้องกันศพพังลงมาไม้แห้งทับศพกันตัวศพอง วางไม้สดแนวเอียง เพื่อรองรับพื้นแห้งข้างละ ๔ ท่อนฝั่งหลัก ไม้สด ๒ ข้างข้างละ ๔ หลักเพื่อกันกองฟอนพียง ชุมชนแพทย์วิถีธรรม เน้น ความประหยัด เรียบง่าย พึ่งพาตนเองได้ ไม่มีการจตุรูปเทียน ไม่มีการเล่น การพนัน ไม่มีการดื่มเหล้า ไม่มีการสูบบุหรี่ ไม่มีการฆ่าสัตว์ ไม่มีการเบียดเบียนชีวิตใดๆ มีการแสดง ธรรมหน้าศพแต่จะไม่มีการสวดพระอภิธรรม ไม่มีการกรวดน้ำ ไม่มีการถวายข้าวพระพุทธรเจ้า ไม่มีการนำอาหารจัดให้ผู้วายชนม์ เป็นวิถีที่แตกต่างจากการจัดงานศพทั่วไป

๙) เมื่อตั้งศพครบตามกำหนด เคลื่อนย้ายศพจากศาลาตั้งศพไปกองฟอน สมณะเดิน นำหน้า ประธานชุมชนและจิตอาสาเดินตามหลัง เดินกันไป แบบเงียบ ๆ สงบ ๆ

๑๐) สมณะกล่าวแสดงธรรม หน้าศพ ก่อนประชุมเพลิงเกี่ยวกับเรื่องศีล ๕ “การจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม เป็นงานชาวพุทธแท้เพราะเป็นการจัดงานศพที่ไม่ผิดศีล ๕ เลย ไม่มีการฆ่าสัตว์ ไม่มีการลักทรัพย์ ไม่มีการโกหก ไม่มีการเลี้ยวบายมุข บางที่คนตายไม่พอ ปลายายเป็นช่อง กุ้งตายวัวตายสารพัด”^{๒๙}

๑๑) ประชุมเพลิงศพ ระหว่างการประชุมเพลิง มีการเสวนากัน “เรื่องคนตายชายคน เป็น” จากพิธีกรรมที่สิ้นเปลือง ยุ่งยาก พึ่งตนเองไม่ได้ และไม่พ้นทุกข์ มาเป็นแบบ ประหยัด เรียบง่าย พึ่งตนเองได้ และทุกชีวิตไม่มีใครเดือดร้อนเพราะการจัดงานศพ ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร มีผลดีผลเสียอย่างไร แล้วแยกย้ายกันกลับ ส่วนศพปล่อยให้ไฟเผาหมดซึ่งใช้เวลาประมาณ ๑ คืน

๑๒) รุ่งเช้าของอีกวัน ทำการเก็บกระดูกชิ้นเล็กชิ้นน้อย ถ้าญาติต้องการนำไปบำเพ็ญต่อก็สามารถเลือกกระดูกได้ตามต้องการ ส่วนที่เหลือเอาไปทำปุ๋ยให้กับต้นไม้ ส่วนกระดูกชิ้นใหญ่ ทำการเผาอีกครั้ง แล้วนำเถาถ่านไปลอยอังคาร ซึ่งลอยตรงไหนก็ได้ที่มีน้ำเพื่อไม่ให้มีรอยอาลัยอาวรณ์

๑๓) เป็นอันเสร็จขั้นตอนการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม

๓.๔ ปัญหาและอุปสรรคการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม

การจัดหาวัสดุ ส่วนใหญ่ เรียบง่าย มีบางอย่างที่ไม่เรียบง่าย เช่น โลงศพ เพราะต้องมีการจัดซื้อ ปัญหาดินฟ้าอากาศไม่เอื้ออำนวย อุปสรรคบางอย่างต้องยืมหรือจัดหาจากที่อื่น เช่น เต็นท์ ต้องมีการขนเก้าอี้จากศาลาใหญ่ไปที่กองฟอน

^{๒๙} เทศนาโดย บินบน ถิรจิตโต, สมณะชาวอโศก, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕.

๑) เรื่องโรงศพไม่เรียบง่าย เพราะต้องติดต่อหาโรงศพ ต้องซื้อในราคา ๓,๕๐๐ บาท และยังมีบางคนไม่สามารถจะเห็นศพที่ถูกเผาโดยไม่มีโลง ถ้าไม่มีปัญหานี้ก็ไม่ต้องซื้อโลง การจัดหาโลงแอร์ บางครั้งก็ได้โลงแอร์ที่ไม่เย็น ต้องจัดหาที่ใหม่ ถ้าตายเข้าเผาเย็น ก็ไม่ต้องใช้โลงแอร์

๒) ต้องบริการรับ-ส่ง ญาติจากสนามบิน ถ้าไม่ต้องรอญาติ ก็สามารถจัดการเผาศพ แบบ ตายเข้าเผาเย็น หรือ ตายเย็นเผาเข้าได้

๓) ต้องใส่แมส ช่วงสถานการณ์โควิด๑๙ เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรค

๔) ต้องจัดอาหารพิเศษคือรสจัดขึ้นบ้างเพื่อต้อนรับญาติ

๕) กรณีฝนตก ต้องสร้างหลังคา คลุมกองฟอนเพื่อป้องกันฝนตกใส่กองไประหว่างเผาศพ

๖) ต้องจัดระบบ ไฟฟ้า อินเทอร์เน็ต ที่บริเวณกองฟอน ต้องเดินสายจากศาลาใหญ่ ไปที่ กองฟอน เพื่อทำการถ่ายทอดสดให้ญาติพี่น้องที่อยู่ตามศูนย์ต่างๆ รวมถึงศูนย์ที่อยู่ต่างประเทศ และถึงผู้ที่สนใจสามารถเข้ารับชมได้

๗) จัดหาสถานที่เผาศพ ต้องใช้อุปธานิธรรม ปรึกษากันว่าจะเผาตรงไหนดี ตรงไหนถึง จะเหมาะสม บางแห่งเหมาะสมแต่อยู่ใกล้ป่า อาจเป็นสาเหตุให้เกิดไฟป่าได้ บางแห่งสะดวกแต่ไม่เหมาะสมเพราะสถานที่ใกล้ผู้คนเกินไป เกิดควันจากการเผา หรือ ป้องกันการเพ่งโทษถือสา กรณีเผาแบบไม่มีโลงอาจจูดตาเกินไป

๘) มีความคิดเห็นที่แตกต่างว่าจะจัดการไว้ศพกี่วัน จะทำพิธีแบบไหนดี แต่ก็สามารถแก้ปัญหาด้วยการอุปธานิธรรม ไข่มติหมู่ หมู่ว่าไง ว่าตามนั้น พร้อมเพรียงกันทำ พร้อมเพรียงกัน เลิก พร้อมเพรียงกันช่วยทำกิจ หรือ รับฟังความคิดเห็นผู้ใหญ่ในตระกูล คือ ผู้นำชุมชนว่าจะ ดำเนินการจัดงานศพในทิศทางใด

๙) เรื่อง ดิน ฟ้า อากาศ อาจมีฝนตกหนัก ลมแรง เพราะเผาในที่โล่งแจ้ง

๑๐) กรณีมีเจ้าหน้าที่บ้านเมืองมาร่วมพิธี และเป็นฤดูฝน ต้องกางเต็นท์ ขนโต๊ะ เก้าอี้

๑๑) อาจมีการขัดแย้งกับญาติของผู้ตาย หากญาติมองไม่เห็นคุณค่าของการจัดงานศพแบบนี้

๑๒) การจัดงานศพแบบนี้หากไปทำที่อื่นภายนอกชุมชนภูผาฟ้า น้ำ น่าจะทำได้ยาก จากประเพณีนิยมที่ปฏิบัติต่อๆ กันมา กำลังคนที่จะมาช่วยอาจจะหายาก วัสดุบางอย่าง เช่น ไม้พิน อาจจะต้องซื้อหามาและอาจมองว่าการจัดงานศพเป็นแบบอนาถาก็เป็นไปได้

อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ ดร. ใจเพชร กล้าจน ประธานชุมชนแพทย์วิถีธรรม บอกว่า “การจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรมเป็นการปฏิบัติถูกต้องตรงตามพุทธพิธี จึงไม่มีปัญหาอุปสรรคใดๆ นอกจากท่านที่ยังไม่เข้าใจพุทธพิธีที่ถูกต้องเท่านั้น ดังนั้นจึงยืดหยุ่นตามความเข้าใจ ตามสบายใจของญาติผู้วายชนม์”^{๓๐}

๓.๕ ผลสัมฤทธิ์และคุณค่าจากการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม

๓.๕.๑ การจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม

ประธานชุมชน ดร.ใจเพชร กล้าจน (หมอเขียว) ได้กล่าวไว้ว่า การทำพิธีประเพณี ประหยัด เรียบง่าย และพาพ้นทุกข์ได้ มีคุณค่าอย่างไร ประเพณีของการฌาปนกิจศพ เมื่อมีคนวางร่างวางขันธหรือเสียชีวิต พระพุทธเจ้าท่านก็สอนให้ทำอย่างประหยัด เรียบง่าย และไม่มีทุกข์ เพราะอะไร จึงให้ทำอย่างประหยัด เรียบง่าย และไม่มีทุกข์ ก็เพราะว่า ความประหยัด เรียบง่าย และไม่มีทุกข์ จะทำให้แต่ละชีวิตไม่ลำบาก ไม่เดือดร้อน ไม่สิ้นเปลือง อะไรก็ตามที่ทำไปแล้ว เป็นไปเพื่อความลำบากนั้น พระพุทธเจ้าตรัสว่า มันเป็นทุกข์ มันเป็นกิเลส ถ้าสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ แล้วก็ยุ่งยาก ท่านเรียกว่ากิเลส มันทรมาณเกิน มันลำบากเกิน มันก็เป็นวิบากร้าย นำเรื่องร้าย นำเรื่องทุกข์ มาให้ทุกชีวิตที่เกี่ยวข้อง แต่ถ้าทำ ประเพณี พิธีกรรม พิธีการในการฌาปนกิจศพ ประหยัด เรียบง่าย และพาพ้นทุกข์ ก็เป็นประโยชน์กับทุกชีวิต ทำให้ทุกชีวิตนั้นไม่ต้องยาก ไม่ต้องลำบาก และเข้าถึงแก่นสารสาระ มีแก่นสารสาระอะไร นอกจากประหยัด เรียบง่าย ไม่ทำให้ชีวิตใดเปลือง หรือเดือดร้อน หรือลำบากเกิน ไม่ทำพิธีที่ไม่จำเป็น ที่สร้างความลำบากให้กับชีวิต ก็ยังทำให้เกิด เนื้อหาสาระสำคัญอยู่หลายประเด็น

๑) **ทำให้เกิดการรำลึกถึงคุณความดี** ของผู้ที่วางร่างวางขันธหรือเสียชีวิต ท่านมีคุณงามความดีอะไร เราก็ได้ร่วมระลึกถึงความดีนั้น มาพูด มาสนทนากัน มาเล่าสู่กันฟัง ถึงคุณงามความดีของท่าน ท่านมีคุณงามความดีอะไร เราจะได้เคารพ จะได้น้อมนำคุณงามความดีนั้น มาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อทุกชีวิต

๒) **ทำให้ได้เรียนรู้แก่นสารสาระที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิต** มีการแสดงธรรมจากนักบวช หรือผู้รู้เพื่อให้ได้รู้แก่นสารสาระ เป็นโอกาสที่จะได้เรียนรู้แก่นสารสาระที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิต เช่น ชีวิตเกิดมา ก็มีเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นธรรมดา หรือชีวิตเกิดมาก็มีวิบากดี วิบากร้าย ที่ติดตัวไป เพราะฉะนั้นเกิดมาก็ต้องทำวิบากดี เพื่อจะได้ใช้ในชาตินี้หรือชาติอื่น ๆ สืบไป ในขณะที่เดียวกันก็ชำระ

^{๓๐} สัมภาษณ์ ใจเพชร กล้าจน, ประธานชุมชนแพทย์วิถีธรรม, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

กิเลสเพื่อที่จะให้ชีวิตนั้น ไม่ต้องมีความทุกข์ใจ ไม่มีวิบากร้ายใด ๆ อะไรที่เป็นแก่นสารสาระของชีวิตก็เป็นโอกาส ที่ผู้คนจะได้เรียนรู้ว่าแก่นสารสาระที่แท้จริงของชีวิตคืออะไร”^{๓๑}

๓) **ได้จิตวิญญาณใหม่ ๆ** จากการสัมภาษณ์ แก่นศีล กล้าจน จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม ถึงแนวคิดวิถีใหม่ ได้ให้ทัศนะไว้ว่า จากผู้ที่ได้เข้าร่วมในงานศพ เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับสังคม ไม่มีอบายมุข ไม่มีชีวิตใดๆ ต้องตายเพราะการจัดงานศพ จัดแบบพึ่งตนเองได้ ประหยัด เรียบง่าย พันทุกข์ รู้อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ รู้กรรมและผลของกรรม ต่อให้ร้องไห้ ก็ช่วยอะไรเขาไม่ได้ เห็นจริงตามความเป็นจริงของชีวิตว่ามี การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นธรรมดา ไม่ต้องรู้สึกผูกพัน ไม่ต้องเข้าไปผูกติด ไม่ต้องเข้าไปยึดถือ มีความสัมพันธ์ แต่ไม่ผูกพัน วัฏสงสารมีการหมุนเวียนเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป เข้าหลักอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เมื่อเข้าใจ เห็นจริงตามความเป็นจริง จะไม่รู้สึกเสียใจ การจัดงานศพเป็นแนววิถีชาวบ้าน ในชนบทมีเอื้อให้หมด ไม่ว่าจะปิ่นปักผม ดอกไม้ข้างทาง พืชผักพื้นบ้าน มีภูมิมาตรดีที่เห็นและเข้าใจ การจัดงานศพไปในทิศทางเดียวกัน คือ ประณีต ประหยัด เรียบง่าย พันทุกข์ จัดการศพด้วยความรัก ความเมตตา มีความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การจัดงานศพ ไม่ใช่แบบอวดมคตคือ ตายเข้าเผาเย็น แต่จัดแบบตามความเป็นจริง ที่ได้ตกลงพูดคุยกัน ไม่ยึดว่าต้องตายเข้าเผาเย็น แต่อะลุ่มอล่วย เอาตามความจริง ณ สถานการณ์จริงนั้น ๆ

๓.๕.๒ ด้านนามธรรม ด้านจิตใจ

เข้าหลักอปริหานิยธรรม พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันช่วยทำกิจ พร้อมเพรียงกันเลิก เคารพมติหมู่ ถ้าหมู่มีมติ มีข้อมูลใหม่ ใช้หลักอปริหานิยธรรมตัดสินตามข้อมูล ณ ปัจจุบันนั้นๆ ยึดหยุ่นตามพระพุทธเจ้า แต่ยังอยู่ในกรอบของพระพุทธเจ้า เช่น ถ้าตามหลักพระพุทธเจ้าต้องตายเข้าเผาเย็น แต่กรณีต้องเอื้อญาติ อาจต้องรอสักสองสามวันตามที่ตกลงกัน แต่ต้องไม่นานจนเกินไป เข้าหลักสาราณียธรรม ๖ คือ ความเอื้อเพื่อ ความรักกัน การมีศีล ๕ เป็นอย่างต่ำ มีทิวฐิเสมอกัน มีความเอื้อภาวะ เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สาธารณโภคีเป็นเรื่องของอาริยะ คือ คนที่ลดความเห็นแก่ตัวได้ การจะความเห็นตรงกันได้ ต้องลดอัตตา คือ การยึดถือในความเห็นของตนว่าถูก ความขัดแย้งที่มีจะถูกจัดด้วยการเคารพมติหมู่ หมู่ว่าไงว่าตามกัน รับประทานอาหาร รับประทานอาหาร ๙ คือ ประณีต ประหยัด เรียบง่าย พันทุกข์ ไม่สั่งสมความคิดผิด รู้เรื่องความตายว่า คนตายจะไปไหน ถ้ายังไม่หมดกิเลส ก็จะกลับมาล้างกิเลสต่อ เป็นงานศพที่ให้ความเห็นถูก ให้ความพอเพียงเรียบง่าย ให้ชีวิตกับสัตว์อื่น ให้การระลึกถึงคุณงามความดี โดยไม่ต้องประดิษฐ์ถ้อยคำ แต่เกิดจากการสัมผัสสัมพันธ์

^{๓๑} สัมภาษณ์ ใจเพชร กล้าจน, ประธานชุมชนแพทย์วิถีธรรม, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕.

กันก่อนตาย ก่อนตายก็เรียบง่าย หลังตายก็เรียบง่าย พลังของหมूमิตรดี มีส่วนทำให้ความโศกเศร้า ไม่สามารถ จะเพิ่มขึ้นได้ มีแต่จะลดลง หรือ ไม่เกิดขึ้นเลย”^{๓๒}

“ประทับใจกับกลุ่มนักเรียนวิชชาธรรม ที่พวกเขาได้เห็นชีวิตจริงของมนุษย์ คือการเกิดแก่ เจ็บตาย เขาได้เห็นขั้นตอนสุดท้ายของชีวิตคน ที่ต้องเปลี่ยนร่างให้กลายเป็นเถ้าธุลี กลับสู่ธรรมชาติ ได้เห็นเด็กเล็กๆ นั่งคุยเขี่ยกองขี้เถ้าค้นหากระดูกของผู้ตายที่ยังหลงเหลือ เก็บรวบรวมโดยมิได้ รังเกียจหรือหวาดกลัว”^{๓๓}

“มิตรดี สหายดี สังคม สิ่งแวดล้อมดีเป็นทั้งหมดทั้งสิ้นของความพ้นทุกข์ มิตรดีสหายดีคือ ผู้ที่มีศีลเสมอกันตามลำดับมาร่วมอาศัยด้วยกัน ประพฤติปฏิบัติศีลเพื่อ ลด ละ ความเห็นแก่ตัว สร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ช่วยเหลือผู้อื่น ในการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรมจะเห็นการ ร่วมมือร่วมใจกันเอาภาระของหมู่กลุ่ม การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นความสามัคคี แม้จะมีความคิดเห็น ที่แตกต่างกันแต่ก็ไม่มีการวิวาท โดยการทำตามมติหมู่เป็นหลัก เป็นการสลายอัตตาตนเองไปด้วย จึงมี ความสามัคคีที่เหมาะสมและสร้างสรรค์ไปด้วยกันพร้อมการล้างอัตตาของชาวชุมชนไปพร้อมกัน”^{๓๔}

“เพื่อเป็นมรณานุสติ เพื่อให้ลูกหลานได้แสดงความกตัญญู เพื่อให้ผู้ที่ยังอยู่ได้แสดงน้ำใจ ไมตรีต่อกัน ช่วยเหลือกัน สามัคคีกัน ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ให้วัตถุธาน อภัยทานและธรรมทาน”^{๓๕}

๓.๕.๓ ด้านรูปธรรม

๑) **คุณค่าด้านความสามัคคี** “การทำกิจกรรมการงานใดๆ ย่อมต้องร่วมแรงร่วมใจกันทำ จึงจะทำงานสำเร็จลุล่วง โดยเฉพาะการจัดงานศพที่ต้องให้เร็วที่สุด เท่าที่เป็นไปได้ ดังนั้นเราจึงต้อง ประสานกัน ช่วยกันคนละไม้ละมือ ใครช่วยทำอะไรได้ก็ทำ ทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีอย่างรวดเร็ว เพราะไม่ขัดกัน ทำตามมติหมู่ หมู่ว่าอย่างไรทำเลย”^{๓๖} “เป็นการปลุกฝังให้ทุกคนร่วมแรง ร่วมใจกัน”^{๓๗} “ได้เห็นถึงความสมัคสมานสามัคคีของคนในชุมชนที่รวมใจ รวมกำลังจัดการทุกสิ่ง อย่างให้สำเร็จเสร็จสิ้นได้อย่างน่าประทับใจ โดยไม่ต้องจ่ายเงินซื้อ ทุกคนตั้งใจมาทำด้วยหัวใจที่ผูกพัน

^{๓๒} สัมภาษณ์ แก่นศีล กล้าจน, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๓๓} สัมภาษณ์ ประภาส พลรบ, ญาติผู้เสียชีวิต, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๓๔} สัมภาษณ์ แก่นศีล กล้าจน, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๑ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๓๕} สัมภาษณ์ ลักษณ์ แซ่โซ้ว, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๓๖} สัมภาษณ์ เสริมศรี ขวานิสากุล, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๓๗} สัมภาษณ์ เรือนแก้ว สว่างวงศ์, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๖.

หัวใจที่รักสมัครสมานสามัคคีกัน ชื่อนี้เห็นได้จากการที่สมาชิกในชุมชนจำนวนหนึ่งไป ตัดไม้แห้งทั้ง
 ท่อนเล็กท่อนใหญ่ ก้อนหิน มาจัดทำเป็นเชิงตะกอนเตรียมไว้ สำหรับการจัดการเผาศพใช้เวลาไม่
 นานก็สำเร็จ”^{๓๘} “เห็นคุณค่าของความสัมพันธ์สามัคคี ว่าสามารถทำสิ่งที่ยากให้เป็นสิ่งที่ง่ายได้
 เกิดพลังบุญกุศลที่มากที่สุด”^{๓๙} “เห็นประโยชน์ของความสามัคคี ที่ช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ให้ผ่านไปได้
 ง่ายขึ้น”^{๔๐} “ทุกคนมาเสียสละ แร่กาย แร่ใจ ยินดี เต็มใจ พอใจ ที่จะช่วยเหลือผู้อื่น”^{๔๑} “ดูแลกัน
 และกัน เป็นที่พึ่งแก่กัน ตั้งแต่ แก่ เจ็บ ตาย จนเกิดผลเป็น ความร่วมแรงร่วมใจ(สามัคคี) เป็นน้ำหนึ่ง
 ใจเดียวกัน มีศีลและทิวฐิไปในทิศทางเดียวกัน”^{๔๒} “ช่วยกันบำเพ็ญจัดงานศพให้ลุล่วง ช่วยอะไรได้
 ช่วย ช่วยไม่ได้ก็วาง อย่างน้อยก็ได้มาร่วมในพิธี ได้กล่าวระลึกถึงคุณงามความดีของท่าน”^{๔๓} “ผู้จัด
 งานเป็นชาวภูผาฟ้า น้ำ ช่วยกันทำงานตามกำลัง แบ่งหน้าที่กันทำ ไม่มีการบ่น มีแต่ช่วยกันด้วยใจที่
 เบิกบาน ศาลาเผาศพมีช่างมาช่วยก่อนงานเสร็จไม่กี่ชั่วโมง ช่วยกางเต็นท์สำหรับพิธีกรรมก่อนประชุม
 เพลง ยืม-คืน โลงเย็น”^{๔๔} “ความสามัคคีของหมู่กลุ่ม ทำให้งานศพเป็นงานที่อบอุ่น เบิกบาน แจ่มใส
 ไม่ใช้ความเศร้าหมอง”^{๔๕} “มีหมู่กลุ่มเป็นที่พึ่ง ให้คำปรึกษา”^{๔๖} “ทำให้เห็นความสามัคคีในหมู่กลุ่ม
 มากขึ้น ช่วยเหลือกัน มีกิจกรรมอะไรก็ช่วยเหลือกัน พึ่งพาอาศัยกัน แม้เวลาเจ็บป่วย จนกระทั่งงาน
 ศพ ชาวชุมชนก็ร่วมมือช่วยเหลือกัน”^{๔๗} “งานที่ทำสำเร็จเร็ว ตามองค์ประกอบที่ทำได้ ได้ร่วมแรงร่วม
 ใจหล่อหลอมรวมพลังของพี่น้องจิตอาสา เป็นความอบอุ่น สนุกสนานในการทำงาน ได้พูดคุย
 สภาวธรรมกันทำให้เราพัฒนาจิตวิญญาณให้พบกับความสุข ท่ามกลางการทำงาน”^{๔๘} “สามัคคีคือ
 พลัง พลังที่ขับเคลื่อนไปสู่สิ่งที่เป็นประโยชน์ก็ได้ เป็นโทษแก่ตนเองและผู้เกี่ยวข้องก็ได้ ความสามัคคี
 ก่อให้เรื่องที่ยาก ที่เป็นไปไม่ได้สามารถเกิดขึ้นได้”^{๔๙} “ลดการทะเลาะ ความเข้าใจผิดกันได้ดี”^{๕๐}

^{๓๘} สัมภาษณ์ ประภาส พลรบ, ญาติผู้เสียชีวิต, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๓๙} สัมภาษณ์ ใจเพชร กล้าจน, ประธานชุมชนแพทย์วิถีธรรม, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

^{๔๐} สัมภาษณ์ ณิชฎา พิมาพันธุ์ศรี, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

^{๔๑} สัมภาษณ์ ภัคธร คุ้มกิตติพร, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

^{๔๒} สัมภาษณ์ ปรีศนา อรินไพบุลย์, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๔๓} สัมภาษณ์ ภูเพียรธรรม กล้าจน, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๔๔} สัมภาษณ์ วริษา สังคมศิลป์, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๔๕} สัมภาษณ์ ผ่องไพโรธรรม กล้าจน, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๔๖} สัมภาษณ์ ณิชฐนิชา คำปาละ, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๔๗} สัมภาษณ์ สรสิขา สายหยุดทอง, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๔๘} สัมภาษณ์ นงนุช พาสนาโสภณ, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๔๙} สัมภาษณ์ กิ่งดอกดิน กล้าจน, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๕๐} สัมภาษณ์ ทิวากร ชุมจิต, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๖.

“ทุกคนร่วมมือกัน มีจิตหล่อหลอมรวมกัน สงบกาย สงบใจ วางใจ ช่วยกันจัดงานศพโดยไม่ได้เสียง ว่าเอาตามความคิดตน ประเพณีที่ตนทำมาอย่างนั้น อย่างนี้ ต้องสวดมนต์ทำพิธีกรรม ชาวแพทย์วิถีธรรมเข้าใจเรื่องนี้ดี การจัดงานศพจึงสงบ จิตวิญญูณผาสุก เบาสบาย ไม่หนักใจเรื่องการจัดงานศพเลย”^{๕๑} “ได้เกิดความเข้าใจและสามัคคีกันมากขึ้น ว่าญาติแต่ละคนต้องการประมาณไหน เพราะเป็นเรื่องใหม่ที่ยังไม่ค่อยมีการปฏิบัติกันจริงจังในสังคมปัจจุบัน ดังนั้นการเปลี่ยนมาจัดพิธีแบบนี้ จึงต้องมีการปรึกษาหารือกัน อภิปรายนิยธรรม หารือกันมากหน่อย โดยเฉพาะกับญาติที่ไม่ได้อยู่ร่วมกันตลอด ก็ต้องมีการเอื้อเพื่อจิตวิญญูณ ร่วมหารือ ปรับเปลี่ยนกันบ่อยหน่อย เพื่อให้ทุกท่านเห็นประโยชน์ร่วมกันและมีจิตยินดีที่จะร่วมจัดพิธีแบบประหยัด เรียบง่ายอย่างนี้”^{๕๒}

๒) **คุณค่าด้านเศรษฐกิจ** “เป็นความเรียบง่าย ประหยัด ไม่ต้องยึดติดกับสมมุติโลก”^{๕๓} “ไร้พิธีการที่ไม่เป็นประโยชน์ ประหยัดสูงสุด หน้าโลงศพไม่มีดอกไม้หรือสิ่งประดับอื่นใดที่ต้องหาซื้อ มาในราคาแพงๆ ประทับใจกับสิ่งเล็กๆน้อยๆที่กลุ่มสมาชิกในชุมชนจัดทำเพื่อเป็นสิ่งแทนใจ ในการจัดการงานศพในคราวนั้นคือการที่ทุกคนไปจัดหากิ่งไม้แห้งมามัดรวมกันและเอาดอกไม้มามัดรวมระดับให้เกิดความสวยงามใช้แทนดอกไม้จันทร์ที่ต้องซื้อหามาด้วยเงินตรา สามารถลดค่าใช้จ่ายที่เกินจำเป็นทั้งเจ้าภาพงานศพและผู้ไปร่วมงานศพ พยายามจัดหาวัสดุอุปกรณ์หรือประยุกต์สิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ลดการซื้อสิ่งที่ไม่จำเป็น ไม่มีการจัดเลี้ยงอย่างใหญ่โต”^{๕๔} “ทุกคนในชุมชนช่วยเหลือช่วยเหลืองานศพโดยไม่เกี่ยงงอน ญาติสบายใจได้ ไม่หนักใจเรื่องค่าใช้จ่ายใดๆ เกี่ยวกับการจัดงานศพ”^{๕๕} “เป็นการจัดงานศพที่ประหยัด เรียบง่าย รวดเร็วคือไม่เก็บศพไว้นาน มีผลดีอย่างมากเพราะทำให้เกิดความเสียหายด้านเศรษฐกิจน้อยที่สุดหรือไม่เสียหายเลยทางเศรษฐกิจของครอบครัวผู้ตายและผู้ที่มาร่วมงานศพ เพราะไม่เป็นภาระสิ้นเปลืองใดๆ ในทุกด้าน ทั้งด้านแรงงาน ด้านเงินทุนและด้านเวลาของทุกๆ คนในชุมชน และที่มาร่วมงานศพด้วย จึงเป็นตัวอย่งที่ดีอย่างยิ่งของการบริหารจัดการเกี่ยวกับศพ และเกี่ยวกับเศรษฐกิจ ที่ให้สังคมทั่วไปได้เรียนรู้ถึงความประหยัด เรียบง่าย ประณีต เป็นสุขแม้จะเกิดการพลัดพรากก็ตาม จึงน่าเป็นแบบที่ถูกต้องของสังคมต่อไป”^{๕๖}

^{๕๑} สัมภาษณ์ เอมอร ศรีทองฉิม, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๕๒} สัมภาษณ์ ดินแสงธรรม กล้าจน, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๕๓} สัมภาษณ์ เรือนแก้ว สว่างวงศ์, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๕๔} สัมภาษณ์ ประภาส พลรบ, ญาติผู้เสียชีวิต, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๕๕} สัมภาษณ์ ลักขณา แซ่ไซ้, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๕๖} สัมภาษณ์ ประภาส พลรบ, ญาติผู้เสียชีวิต, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๖.

“การใช้จ่าย เป็นการประหยัดเงินและเบาภาระของเจ้าภาพอย่างมากมาย เชื่อมั่นตามคำสอนในพุทธศาสนาโดยไม่หวั่นไหวต่อคำนิทา ทัวไปต้องใช้เงินในการจัดงาน ทั้งจำนวนวันที่มากบวกกิจกรรมที่เกินความจำเป็น จนกระทั่งผู้จัดงานต้องไปกู้หนี้ยืมสินมาจัด รวมทั้งเพื่อความมีหน้ามีตา (โลกธรรม) ในสังคมจะเอาสรรเสริญ กลัวคำนิทา ดังมีคำกล่าวในวงสังคมโลกเสมอว่า จัดงานศพแต่ละครั้ง เป็นภาระหนักสำหรับผู้จัดเปรียบคนตายชายคนเป็น”^{๕๗} “เกิดประโยชน์สูง ประหยัดสุด”^{๕๘} “ประหยัดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่าย”^{๕๙} “อาหารเป็นมังสวิรัต พิธีศพก็ใช้กองฟอน สมณะที่นิมนต์มาก็มาฟรีๆ ไม่ต้องมีซอง ดอกไม้จันทน์ก็ใช้กิ่งไม้เล็กๆ มัดเป็นมัดๆ ไม่ต้องซื้อ”^{๖๐} “ประหยัด เรียบง่าย เห็นความแตกต่างกับการจัดงานศพทั่วไป ซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูงยิ่งทำให้ญาติผู้เสียชีวิตเพิ่มความทุกข์”^{๖๑} “ลดค่าใช้จ่ายได้มาก นำมาใช้จ่ายในสิ่งที่ประโยชน์มากยิ่งขึ้น ค่าใช้จ่ายน้อยมากเมื่อเทียบกับการจัดงานแบบเก่า”^{๖๒} “ไม่มีความทุกข์ใจ กังวลใจในเงินค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพ เพราะใช้เงินน้อยมากแทบไม่ต้องใช้เงินเป็นปัจจัยสำคัญเลย อาหาร ผัก ผลไม้ คนในชุมชนร่วมกันหามาประกอบอาหาร การเผาก็ช่วยกันหาฟืน ช่วยกันจัดการ ไม่มีค่าใช้จ่ายที่ต้องกังวลต้องหาเงินมาจัดงานศพ”^{๖๓} “ค่าใช้จ่ายน้อยไม่ยุ่งยาก มีสัตบุรุษ มีเพื่อนที่ดีช่วยเหลือ”^{๖๔} “ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นเช่นค่าอาหารที่ไม่ต้องใส่เนื้อสัตว์ ค่าของในการสวดอภิธรรม ค่าเช่าเพื่อการทำพิธี (ค่าเช่า เต็นท์ โต๊ะ สถานที่)”^{๖๕} “เห็นถึงความประหยัดสุด ประโยชน์สูง ไม่เบียดเบียนทรัพยากรโลกชีวิตอื่น สัตว์อื่น ไม่มีงานเลี้ยงใหญ่โต ต้องฆ่าสัตว์มาทำเลี้ยงกัน ไม่มีการสวดศพถวายของกันอย่างข้างนอก ซึ่งบางงานค่าของเป็นหมื่นๆ งานศพแบบแพทย์วิถีธรรม จึงมีผลต่อเศรษฐกิจมาก ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ผิดศีล ไม่ผิดธรรม เรียบง่าย สบาย สงบ อบอุ่น อิ่มเอม เกษมใส”^{๖๖} “เป็นพิธีที่ประหยัด ไม่เปลืองค่าใช้จ่าย ช่วยให้เศรษฐกิจของครอบครัว สังคม ประเทศชาติ เป็นตัวอย่างที่ทุกชีวิตที่มีส่วนร่วมในพิธีไม่สร้างความเดือดร้อน ค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด ผู้ที่มางานก็ไม่ต้องลำบากใจ ความรู้สึกของผู้มางานศพมีความเท่าเทียมกัน”^{๖๗}

^{๕๗} สัมภาษณ์ ปริศนา อรินพไพบูลย์, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๕๘} สัมภาษณ์ ใจเพชร กล้าจน, ประธานชุมชนแพทย์วิถีธรรม, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

^{๕๙} สัมภาษณ์ ภัคธร์ คุ่มกิตติพร, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

^{๖๐} สัมภาษณ์ ผ่องไพโรธรรม กล้าจน, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๖๑} สัมภาษณ์ สรลลิตา สายหยุดทอง, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๖๒} สัมภาษณ์ ทิวากร ชุมจิต, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๖๓} สัมภาษณ์ สันทนา ประวงค์, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๖๔} สัมภาษณ์ เพิ่มสุข สังคมศิลป์, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๖๕} สัมภาษณ์ วริษา สังคมศิลป์, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๖๖} สัมภาษณ์ เอมอร ศรีทองฉิม, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๖๗} สัมภาษณ์ จงกช สุทธิไอสถ, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๖.

“การร่วมแรงร่วมใจกัน ช่วยเหลือกันด้วยการเสียสละ ใครถนัดด้านใดก็ช่วยกันทำ ทำให้ได้ความเต็มใจโดยไม่มีค่าแรง”^{๖๘} “ประหยัดเรียบง่ายทุกอย่างตั้งแต่อาหารที่เลี้ยงในงาน ก็เป็นมังสวิรัต มีการเทศน์หน้าศพก็ไม่ได้เสียค่าภัณฑเทศน์ เมื่อเรานิมนต์ไปทำนสมณะก็ยินดีเต็มใจเต็มน้ำมันรถเดินทางมาเทศน์ด้วยตัวท่านเอง เพราะถือว่าเป็นการบำเพ็ญกุศลของท่าน และท่านรู้ว่าต้องมีคนที่ได้ประโยชน์จากการฟังธรรมไม่มากนักน้อย เฝ้าในชุมชนโดยไม่ต้องเสียค่าศาลาเมรุหลายพันบาท ไม่มีการสวดมาติกาบังสุกุล ไม่มีการทอดผ้าบังสุกุล เคลื่อนศพไปสู่สถานเผาก็เผาได้เลย”^{๖๙}

๓) **คุณค่าด้านจิตใจ** “จากการที่ได้เห็นถึงความเป็นจริงของชีวิตเกิดมาก็ต้องดับไป ตายไปก็ไม่ต้องไปสร้างปัญหาให้กับผู้ที่ยังอยู่เบื้องหลัง ต้องไปกู้หนี้ยืมสินมาจัดงานศพ นอกจากนั้นยังไปเบียดเบียนชีวิตผู้อื่นต้องตายไปเป็นจำนวนมาก”^{๗๐} “การได้อยู่ร่วมกันของชุมชนหมู่มิตรที่ดีที่มีเมตตา กายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตาโมกกรรม อาศัยกินและใช้ปัจจัยร่วมกันเป็นระบบสาธารณะโภคี มีศีลบริบูรณ์เสมอกัน มีความเห็นอย่างอาริยะเสมอกัน จะมีผลดีเป็นอย่างมากต่อจิตใจของญาติผู้ตาย ทำให้จิตใจไม่เศร้าโศก หดหู่หม่นหมอง และเข้าใจความจริงเกี่ยวกับชีวิตและความตายหรือการพลัดพรากนั้นเป็นเรื่องปกติสามัญของทุกชีวิตที่เกิดมาบนโลก ทำให้มีปัญญา ทำให้ใจไร้ทุกข์จากการพลัดพราก คนที่เรารักเคารพยิ่ง ยังมีหมู่มิตรดีคอยให้กำลังใจ ให้ปัญญาที่ชี้ให้เห็นสัจธรรม นี้ก็จะยิ่งทำให้ญาติๆ สามารถเห็นอริยสัจได้และปฏิบัติหลักอริยสัจได้ จึงพ้นทุกข์ได้ทั้งเรื่องการพลัดพราก และการไม่ได้สนใจด้วยใจที่ไร้ทุกข์ตามลำดับ”^{๗๑}

“จิตใจสงบ พุทธิกรรมภายนอกก็สงบเพราะเข้าใจในสัจจะของกรรมวิบากของแต่ละคน จึงเป็นพิธีกรรมที่ไม่จำเป็นต้องมีสิ่งอสังการอะไรมาประดับตกแต่งให้ดูดีตามสมมุติโลก แต่จะเน้นการประหยัด เรียบง่าย ตรงเป้าคือจัดการศพของผู้ตาย เหลือเพียงร่างกายเท่านั้นจึงไม่ต้องโศกเศร้าเสียใจอะไรเพราะเข้าใจแล้วว่าทุกชีวิตที่เกิดมาต้องตายและต้องวนเวียนกลับมาเกิดใหม่อีกตราบใดที่ยังมีกิเลส (โลภ โกรธ หลง) เหลืออยู่ในจิตวิญญาณเดิม ดังนั้นกิเลสที่เหลือบวกรับไว้ ร้าย บุญ กุศล ที่ได้บำเพ็ญไปแล้วจะสังเคราะห์ให้เกิดมาใหม่”^{๗๒} “เป็นงานศพที่มีความอบอุ่นและเป็นการจัดงานศพที่มีแต่สิ่งดีๆ ที่สุขใจ เพราะเราเข้าใจในกรรมและเข้าใจในการดำรงชีวิตที่ต้องฝึกพรากจากของรัก ด้วยหลักธรรมที่มีศีล สมာธิ ปัญญา เป็นเครื่องดำรงชีวิต”^{๗๓} “ทำให้เตือนสติตัวเองว่าทุกชีวิตล้วนก็มุ่งสู่

^{๖๘} สัมภาษณ์ เสริมศรี ขวานิสากุล, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๖๙} สัมภาษณ์ ดินแสงธรรม กล้าจน, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๗๐} สัมภาษณ์ แก่นศีล กล้าจน, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๗๑} สัมภาษณ์ ประภาส พลรบ, ญาติผู้เสียชีวิต, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๗๒} สัมภาษณ์ ปรีศนา อีรนพไพบุลย์, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๗๓} สัมภาษณ์ ภัคธร คุ่มกิตติพร, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

ความตาย แต่พอตายแล้วเราทำคุณงามความดีอะไรบ้าง ที่จะทำให้ผู้อื่นระลึกถึงได้ หรือมีแต่ความชั่วที่ผู้อื่นพากันสาปแช่ง ทำให้เตือนตนได้ว่าชีวิตต้องทำความดี”^{๗๔} “ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดี อบอุ่น เหมือนเป็นญาติกันทั้งหมดทุกคน ทำให้ญาติผู้เสียชีวิตก็คลายความโศกเศร้าได้ คลายความทุกข์ได้”^{๗๕} “ให้เราระลึกในสังขจะ เกิด แก่ เจ็บ ตาย แพทย์วิถีธรรม มีความอบอุ่น เราพึ่งเกิด (ธรรมะที่ทำให้เราได้พบความผาสุกที่แท้จริง) พึ่งแก่ พึ่งเจ็บ พึ่งตาย ทำกิจกรรมงานร่วมกัน เจ็บก็ดูแลกัน ตายเราก็เผา ดูแลกันและกัน เป็นความอบอุ่น ผาสุกในจิตใจ”^{๗๖} “ได้เติมเต็ม ทบทวนความจริงของชีวิต มีปัญญาในการรู้ว่าความตายเป็นเพียงการเปลี่ยนร่าง เป็นสิ่งที่ทุกชีวิตได้พบเจอ เมื่อเรามีชีวิตเหลืออยู่ให้พากเพียรลดกิเลส ทำกุศลให้มากที่สุดเท่าที่ทำได้ เป็นผู้ไม่ประมาท จิตใจเบาสบาย”^{๗๗} “เป็นงานศพที่ไม่รู้สึกเศร้า แต่ให้ความรู้สึกโปร่ง โล่ง เบาสบาย เข้าใจ สังขธรรม สะอาด สว่าง สงบ ยอมรับ เบิกบาน มีพลัง อบอุ่น สร้างสรรค์ เสียสละ สามัคคี เป็นภาพแห่งความทรงจำที่ดี เป็นพลังสร้างสรรค์ของชีวิต”^{๗๘} “มีความรู้สึกสบายใจ โล่งใจ เบาสบายใจ ที่มีคนในชุมชนมาช่วยกันเอาภาระช่วยกัน เบาภาระจัดการที่งานศพทั่วไป เจ้าภาพจะต้องดูแลงานทั้งหมดเอง ต้องใช้เงินจ้างให้แม่ครัวมาทำอาหาร จัดโต๊ะเลี้ยงคนที่มาร่วมงานทุกคืน ใช้เงินมากในแต่ละคืน ค่าใส่ซองให้พระที่มาสวดในแต่ละคืนอีกด้วย ทั้งเหน้อยและหนัก บางครั้งป่วยในการจัดงานศพนั้นเลย แต่ชุมชนแพทย์วิถีธรรมวางใจได้ว่าทุกคนช่วยกันดูแล คนละไม้ คนละมือ อย่างสงบเรียบร้อย”^{๗๙} “ไม่เศร้าโศก เข้าใจในวิถีชีวิตการเกิด การตายได้มากขึ้น”^{๘๐} “ทำให้ไม่กังวลเรื่องพิธีการและภาระค่าใช้จ่าย ทำให้ระลึกถึงความตายของตนเอง ทำให้วางใจในหมู่กลุ่มว่าสามารถพึ่งพาได้และมีความเบิกบานในใจ”^{๘๑} “ด้านจิตใจมีอย่างมาก จิตเกิดความสงบอบอุ่น มั่นคง ในจิตวิญญาณเราว่าไม่เบียดเบียน ไม่ผิดศีล ไม่ผิดธรรม จิตสงบ เราเองอยากจะจัดงานศพแบบนี้ให้กับตัวเองหลังละร่างนี้ แบบนี้แหละ เห็นแล้วรู้สึกถึงความมั่นคง อบอุ่นในจิตจริงๆ”^{๘๒} “ทำให้สามารถปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่นที่มีอยู่ในจิตใจได้ง่ายขึ้น จัดงานใหญ่โตหรือเรียบง่ายก็มีความหมายทางจิตใจ ของผู้มางานเท่ากัน แต่การจัดงานแบบเรียบง่ายทำให้สิ้นเปลือง

^{๗๔} สัมภาษณ์ ผ่องไพโรจน์ธรรม กล้าจน, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๗๕} สัมภาษณ์ สรลิสสา สายหยุดทอง, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๗๖} สัมภาษณ์ นงนุช พาสนาโสภณ, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๗๗} สัมภาษณ์ ทิวากร ชุมจิต, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๗๘} สัมภาษณ์ ลักขณา แซ่ซั่ว, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๗๙} สัมภาษณ์ สันทนา ประวงค์, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๘๐} สัมภาษณ์ เพิ่มสุข สังคมศิลป์, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๘๑} สัมภาษณ์ วริษา สังคมศิลป์, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๘๒} สัมภาษณ์ เอมอร ศรีทองฉิม, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๖.

น้อยกว่า”^{๘๓} “พิจารณาเห็นความไม่เที่ยง ไม่มีตัวตน เกิดแล้วก็ดับของสรรพสิ่งที่เป็นไปตามวิบากกรรม ที่ได้สั่งสมกุศล อกุศลกรรมของแต่ละชีวิต ทำให้ลดความยึดมั่นถือมั่น ที่กิเลสมาหลอกให้ทุกข์ใจลงได้บ้าง โดยลำดับๆ”^{๘๔} “สงบ อบอุ่น เบิกบาน แจ่มใส ไม่มีใครนำโศก นำเศร้าเพราะญาติตาย มีแต่ความเข้าใจในสังขารธรรม การตายคือการไปเอาร่างใหม่ที่ดีกว่าเก่า การตายคือการเปลี่ยนร่างเท่านั้นเอง”^{๘๕} “สุข สบายใจ ไร้กังวล เพราะไม่มีโทษ ไม่มีผลเสียต่อชีวิตใดๆ เป็นประโยชน์ต่อทุกชีวิต”^{๘๖} “ได้เข้าใจความจริงตามความเป็นจริง ว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นนั้น ทั้งต่อตัวเอง ผู้เสียชีวิต ผู้มาร่วมงาน หมู่กลุ่ม ชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อมที่ดีที่สุดแล้ว เป็นไปตามธรรม ตามวิบากกรรมดี วิบากกรรมร้าย ของแต่ละชีวิต กุศลลาภมา อกุศลลาภมา ได้เข้าใจว่าผู้ตายก็เพียงหมดวิบากในชาตินี้ ตายก็ไปเกิดใหม่ ไปทำดีต่อ ไปเปลี่ยนเอาร่างใหม่ที่ดีกว่าเดิมมาบำเพ็ญการพึ่งตนและช่วยคนให้พ้นทุกข์ต่อในชาติต่อไป”^{๘๗}

๔) **คุณค่าด้านปัญญา** “ได้รับรู้ถึงความรู้สึกของกลุ่มสมาชิกบางส่วนที่เกิดความประทับใจจากการ ที่ได้เห็นการจัดการงานศพในคราวนั้น ว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เป็นสิ่งที่สวยงาม เป็นสิ่งที่เรียบง่ายและประหยัด จนเกิดความรู้สึกว่าเมื่อสิ้นสุดของชีวิตของตัวเองอยากจะทำแบบนี้จัดการงานศพแบบนี้”^{๘๘} “ทำให้เข้าใจธรรมะ ทุกอย่างไม่เที่ยง ไม่ต้องยึดติดกับสิ่งสมมุติ “เป็นแรงบันดาลใจให้อยากให้จัดงานแบบนี้เมื่อเราตาย”^{๘๙} “ด้านปัญญาจะให้เห็นถึงไตรลักษณ์ ความไม่เที่ยงเป็นทุกข์ และความไม่มีตัวตน ทุกสรรพสิ่งเราไม่ควรยึดมั่นถือมั่น เพราะเข้าใจด้วยปัญญาอันยิ่งว่า ถ้าเราเข้าไปยึดมั่น จะไม่ทุกข์เป็นไม่มี การลดละความยึดมั่นถือมั่นได้ ทำให้เราเห็นถึงวิปัสสนา ๔ อันเกิดจากสัญญาวิปัสสนา ๑ จิตวิปัสสนา ๑ ทิฐิวิปัสสนา ๑ คือความแปรปรวนผิปกติจากความเป็นจริง ๔ อย่างคือ เห็นในสภาพที่ไม่เที่ยง ว่าเที่ยง ๑ เห็นในสภาพที่เป็นทุกข์ว่าเป็นสุข ๑ เห็นในสภาพที่ไม่ใช่อัตตา ว่าเป็นอัตตา ๑ เห็นในสภาพที่ไม่ดี ไม่น่าได้ ไม่น่ามี ไม่น่าเป็น ว่าเป็นสิ่งที่น่าได้ น่ามี น่าเป็น ๑ ปัญญาอันเกิดจากการนำหลักพุทธธรรมมาปฏิบัติจริงที่ตนเองด้วยการประพฤติปฏิบัติ ทางกาย วาจา จิตใจ ย่อมทำให้เกิดปัญญาแท้ที่มีสภาวะธรรมเกิดจริงในตนเองด้วยการเห็นอริยสัจ ๔ และปฏิบัติได้ถูกต้อง ปฏิบัติไป

^{๘๓} สัมภาษณ์ จงกช สุทธิไอสถ, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๘๔} สัมภาษณ์ เสริมศรี ขวานิสากุล, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๘๕} สัมภาษณ์ ดินแสงธรรม กล้าจน, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๘๖} สัมภาษณ์ ใจเพชร กล้าจน, ประธานชุมชนแพทย์วิถีธรรม, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

^{๘๗} สัมภาษณ์ ภูเพียรธรรม กล้าจน, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๘๘} สัมภาษณ์ ประภาส พลรบ, ญาติผู้เสียชีวิต, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๘๙} สัมภาษณ์ , จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๖.

ตามลำดับด้วย จนเราสามารถแยกกิเลสเหตุแห่งสุขออกไปจากจิตใจได้ยั่งยืน”^{๙๐} “จากพิธีกรรมที่เรียบง่ายและประหยัด ต่างๆ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นมีผลต่อชีวิตในด้านปัญญาคือ การทำกิจกรรมที่ตรงเป้าหมายสาระของการจัดงาน แบบรู้ความจริงตามความเป็นจริง โดยไม่ต้องมีเรื่องโลกธรรม (ลาภ ยศ สรรเสริญ นิินทา ฯลฯ) มาครอบงำที่ต้องไปเหน็ดเหนื่อย ตามค่านิยมที่ผิดๆ ของสังคม จึงเป็นอีกแนวหนึ่งของการจัดงานศพแนวโลกุตระ ที่ตรงข้ามอย่างสิ้นเชิงกับแนวโลกียะ ประหยัด เรียบง่าย เภาภาระ พ้นจากคำติฉินนินทาจากคำพูดของคน จึงเป็นแบบอย่างของค่านิยมที่ตั้งงามในสังคมว่า ค่าอย่างไรที่สังคมควรนิยม”^{๙๑} “ปัญญาที่ดำรงชีวิตอย่างประหยัด เรียบง่าย พึ่งตนและช่วยคนให้พ้นทุกข์ และให้เกิดกุศลต่อตนเองและผู้อื่น”^{๙๒} “ได้สลายความเชื่อที่มโยงกับพิธีกรรมที่คิดว่า เป็นการประกอบแล้วจะเกิดผลดีให้กับลูกกับหลาน จะได้เจริญในอนาคตเช่นพิธีงเด็ก แต่กลับไปเสียค่าใช้จ่ายมากมาย เพราะคิดว่าจะได้ดีได้สุขนั้นเกิดขึ้น ที่จริงพิธีที่กล่าวมานั้นเป็นการเสียเวลาและค่าใช้จ่าย และสร้างความหวังลมๆ แล้งๆ”^{๙๓} “ได้เพิ่มปัญญา ได้เข้าใจสังขารว่าทุกชีวิตก็ล้วนเดินทางไปสู่ความตายเป็นธรรมดา เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป เป็นธรรมดา แต่ก่อนจะตายเราได้ทำประโยชน์ตน ประโยชน์ท่านอย่างไร อย่างไม่ประมาทนั้นเป็นอย่างไร ด้วยวันคืน ล่วงไปล่วงไปบัดนี้ เราทำอะไรอยู่ เราได้เพียรลดกิเลสตนอยู่เสมอหรือไม่ เพียรช่วยเหลือตนเองให้พ้นทุกข์ ผาสุกยั่งยืนอยู่หรือไม่ มีปัญญาคิดให้ตัวเองพ้นทุกข์ และได้ช่วยเหลือเพื่อนำผู้อื่นในสิ่งที่ดียิ่งขึ้น เจริญขึ้นหรือไม่”^{๙๔} “ทำให้เกิดปัญญาเห็นความไม่เที่ยงของชีวิต เห็นความจริงของชีวิต ทำให้เรารู้ว่าชีวิตคนเรา น้อยนัก สั้นนัก อย่าปล่อยเวลาชีวิตให้สูญเปล่า”^{๙๕} “เข้าใจในวัฏจักร เกิด แก่ เจ็บตาย ไม่ทำอะไรฝืนธรรมชาติ”^{๙๖} “การนำธรรมะมาใช้ในการดำรงชีวิตจนถึงเสียชีวิต เป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สามัคคี ช่วยเหลือกัน ทำให้เห็นความแตกต่างกับการจัดงานศพแบบทั่วๆ ไป ซึ่งแนวแพทย์วิถีธรรมจะอบอุ่น เข้าใจหลักธรรมชาติของชีวิต จะเป็นงานศพที่ค่อนข้างไม่มีความทุกข์ เพราะได้ใช้ธรรมะมาใช้ในชีวิตอยู่แล้วและได้เห็นสังขารของชีวิต”^{๙๗} “ชีวิตมีเกิดก็ต้องมีดับ ในระหว่างที่มีชีวิตอยู่ พากเพียรล้างกิเลสให้หมดสิ้นเท่าที่จะทำได้ เพื่อความผาสุกที่แท้จริงเมื่อตายไปแล้วที่ติดไปได้คือ

^{๙๐} สัมภาษณ์ แก่นศีล กล้าจน, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๑ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๙๑} สัมภาษณ์ ปรีศนา อรินไพบุลย์, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๙๒} สัมภาษณ์ ใจเพชร กล้าจน, ประธานชุมชนแพทย์วิถีธรรม, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

^{๙๓} สัมภาษณ์ ภัคธร คุ่มกิตติพร, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

^{๙๔} สัมภาษณ์ ภูเพียรธรรม กล้าจน, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๙๕} สัมภาษณ์ ผ่องไพโรธรรม กล้าจน, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๙๖} สัมภาษณ์ ญัฐนิชา คำปาละ, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๙๗} สัมภาษณ์ สรสิชา สายหยุดทอง, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๖.

วิบากดี วิบากร้าย ที่เราทำ นอกนั้นไม่สามารถเอาอะไรไปได้ซักอย่าง การจัดงานศพตามแนวแพทย์วิถีธรรมเป็นการจัดงานศพให้จบในชาตินี้ด้วยพิธีการ พิธีกรรมที่ประหยัด เรียบง่าย พึ่งตนได้ จิตใจที่ไม่ทุกข์ในการจากไป”^{๘๘} “ปัญหาที่เข้าใจความจริงของชีวิตและความต่างในการจัดงานศพในรูปแบบต่างๆ มีผลที่แตกต่างกันตามภูมิปัญญา และกุศล อกุศลของผู้ที่เกี่ยวข้อง เรามีหน้าที่ทำความเข้าใจและร่วมกันจัดสรรองค์ประกอบนั้นๆ ให้เป็นประโยชน์สูงสุดเท่าที่เป็นไปได้”^{๘๙} “เข้าใจความสุข ความทุกข์ แยกสุขโลกียะกับสุขโลกุตระได้ชัดเจน เข้าถึงสาระของอริยสัจ ๔ เข้าใจปฏิจกสมุปบาท กลไกการเกิดทุกข์และกลไกการดับทุกข์ เข้าใจไตรลักษณ์ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างผาสุก บนพื้นฐานของความไม่ประมาท”^{๙๐}

“มีปัญหาเรื่องการตายไป คนที่อยู่ๆก็ไม่ต้องยุ่งยากจัดงานให้ใหญ่โต ทำให้เรียบง่าย ประหยัด ตามพิธีก็พอ เพราะสิ่งสำคัญไม่ใช่การงานที่ยิ่งใหญ่ในวาระสุดท้ายของชีวิต สิ่งสำคัญคือ ความสงบสุข การไม่เศร้าโศกของญาติที่ยังอยู่ ไม่มีความทุกข์จากการตายจาก เพราะเข้าใจความจริงว่าทุกคนก็ต้องจากร่างนี้ไปในสักวัน ก็แค่ไปเปลี่ยนร่างเอาร่างใหม่มาใช้และทิ้งร่างที่ใช้ไม่ได้ไปก็เท่านั้น เดียวก็กลับมาเจอ มาบำเพ็ญด้วยกันอีกในร่างอื่นที่จำกันไม่ได้ก็เท่านั้น”^{๙๑} “มีความเข้าใจในการจัดงานไม่ให้เกิดความทุกข์ ไม่ให้เกิดการสิ้นเปลือง”^{๙๒} “เห็นประโยชน์ของการจัดงานศพที่เรียบง่าย ประหยัด และมีประโยชน์คือ ทำให้ผู้จัดงานไม่เป็นหนี้ ทำให้ผู้ร่วมงานได้เห็น ได้ระลึกถึงคุณงามความดีของผู้วายชนม์ ได้ระลึกถึงความตายของตนและผู้ตาย”^{๙๓} “ให้เราไม่ประมาท ให้เราเพิ่มอริยศีล ตระหนักสังขารของชีวิต ในความไม่เที่ยงแท้ ในสรรพสิ่ง ไตใดในโลกล้วนอนิจจัง การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นเรื่องธรรมดา ที่มนุษย์ทุกคนต้องประสบพบเจอ ชีวิตที่เกิดมาแล้วมีวิบากดีและวิบากร้าย ฉะนั้นเราควรหมั่นทำความดี สร้างกุศล ลดกิเลส เพื่อให้ชีวิตไม่ทุกข์ ไม่มีวิบากร้ายใดๆ หลังวางร่างวางชันธไปสู่ภพภูมิใหม่ เวลาชีวิต มีน้อยนัก สั้นนัก อย่าปล่อยให้เวลาชีวิตให้สูญเปล่า จงละบาป บำเพ็ญกุศล ทำจิตใจให้ผ่องใส”^{๙๔} “เกิดความเข้าใจในจิต ทุกอย่างไม่มีอะไรสำคัญ ไม่สำคัญในสิ่งใดเลย ทำให้จิตเบา สบาย สงบ อบอวน อย่างที่สุด เพียรรักษาดีอย่างเต็มที่แล้ว ละกามคุณได้ทำแล้ว พยายามละอตัตา เรียนรู้ปฏิบัติไปเท่าที่ทำได้ ทำจิตให้ตรงตามอาจารย์สอน เท่าที่ทำได้ในทุกวันนี้ได้ทำ

^{๘๘} สัมภาษณ์ นงนุช พาสนาโสภณ, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๘๙} สัมภาษณ์ ทิวากร ชุมจิต, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๙๐} สัมภาษณ์ ลักษณ์า แซ่ซั่ว, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๙๑} สัมภาษณ์ สันทนา ประวงค์, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๙๒} สัมภาษณ์ เพิ่มสุข สังคมศิลป์, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๙๓} สัมภาษณ์ วริษา สังคมศิลป์, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๙๔} สัมภาษณ์ นมลชนก แก้วเกษ, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๖.

เพียรทำเท่าที่ทำได้ ใจจึงเป็นสุขว่าเกิดมาครั้งนี้ไม่เสียชาติเกิด”^{๑๐๕} “การเข้าใจความไม่เที่ยงของชีวิต สำหรับผู้มีปัญญากลับทำให้รู้สึกอิสระ ไม่มีอะไรต้องห่วง เพราะยอมรับว่าการจบชีวิตในชาตินี้ก็ต้องไปต่อในชาติหน้าอีก จนกว่าเราจะทิ้งร่างไปกับ ดิน น้ำ ลม ไฟ ในชาติใดชาติหนึ่ง”^{๑๐๖}

“ได้สิ่งสม การเห็นความจริงตามความเป็นจริง ในไตรลักษณ์ วิชากรรมจากการยึดมั่น ถือนั่นว่า เราถูก เราดี เราฉลาด เราเก่ง เรารู้ เป็นการอวดตัวอวดตน ทำให้เกิดทุกข์ใจเมื่อเห็นความจริงมากขึ้นๆ ทำให้ทุกข์ใจน้อยลง”^{๑๐๗} “มีผลต่อปัญญาที่ใช้ในการลดกิเลสคือ เกิดปัญญาแห่งความเชื่อมั่นว่า การจัดงานศพแบบชุมชนแพทย์วิถีธรรมเกิดขึ้นได้จริง เมื่อก่อนเรามีแต่ปัญญาแห่งความรู้ว่า ในอดีตมีการจัดงานศพแบบนี้ะ เราก็ได้ยินเรื่องราวเหล่านั้นมานานแสนนาน แต่ก็ยังไม่เคยเห็นของจริงสักที และคิดว่าคนอย่างเราคนเดียว ไม่มีทางจะทำแบบนี้สำเร็จหรอก แต่วันนี้เราก็ได้พบความจริงแล้วว่าการจัดงานศพแบบแพทย์วิถีธรรม ทำได้จริงโดยมีองค์ประกอบสำคัญคือมีหมุมิตรดีที่มีศีล มีวิถีชีวิตที่พอเพียงเรียบง่ายและมีการอธิษฐานธรรมที่ทำกันอย่างสม่ำเสมอ องค์ประกอบเหล่านี้จะทำให้เกิดปัญญาแห่งความเชื่อมั่นและเกิดความกล้าหาญอย่างมาก ที่จะร่วมมือกันเพื่อทำพิธีศพแบบประหยัด เรียบง่าย ได้ด้วยตนเองและแนะนำผู้อื่นที่สนใจนำวิธีการเหล่านี้ไปใช้ได้ด้วย”^{๑๐๘}

สรุป คนเราถ้าเข้ากระแสพุทธะจะไม่มีอื่น ถ้าพากันพากเพียรลดกิเลสช่วยเหลือผู้อื่นเข้ากระแสพุทธะแล้วก็อยู่ในกระแสพุทธะนี้ แม้จะวางร่างวางขันธไปก็แค่ไปเปลี่ยนร่างใหม่เพื่อที่จะบำเพ็ญต่อจนพ้นทุกข์และปรินิพพานในที่สุด นี่คือให้ผู้คนได้เรียนรู้เนื้อหาสาระว่าชีวิตนั้นจะเป็นไปอย่างไร โดยมีทั้งเนื้อหาสาระที่บ่งบอกความจริงของชีวิตที่สื่อสารออกไปว่า ความจริงของชีวิตนั้นควรจะทำปฏิบัติอย่างไรจึงจะเป็นประโยชน์ที่สุดต่อตนเองต่อผู้อื่น และผู้ที่วายชนม์ไปแล้ว ผู้ที่วางร่างวางขันธไปแล้ว มีคุณงามความดีอะไร จะได้เคารพนับถือ ได้พากเพียรปฏิบัติตาม ได้ชื่นชม ได้เคารพศรัทธา ได้พากเพียรปฏิบัติตาม และได้แสดงความจริงของพุทธวิธีที่แท้จริงว่า พุทธพิธีที่แท้จริงของงานฌาปนกิจศพ หรือผู้วางร่างวางขันธนั้นเป็นพิธีที่ ประหยัด เรียบง่าย พ้นจากทุกข์ ไม่ได้สร้างความทุกข์ ความเดือดร้อน ความวุ่นวาย หรือความยากลำบากให้กับชีวิตใด ๆ นี้แหละจึงจะเป็นสิ่งที่ดี สิ่งที่มีค่าที่สุด เป็นประโยชน์ที่สุดต่อทุกชีวิต”

สรุป ชุมชนแพทย์วิถีธรรมมีทั้งสิ้น ๙ แห่ง แต่ผู้วิจัยเลือกวิจัยเฉพาะ ชุมชนภูผาฟ้าหน้า ๓๑/๓๑ หมู่ ๕ ต.ป่าแป๋ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ ชุมชนแพทย์วิถีธรรมเป็นชุมชนปฏิบัติธรรมโดยเรียก

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ เอมอร ศรีทองฉิม, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ จงกช สุทธิโอสถ, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ เสริมศรี ขวานิสากล, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ ดินแสงธรรม กล้าจน, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๖.

ตัวเองว่า “จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม” ทุกคนถือศีล ๕ เป็นอย่างต่ำ มีสาธตธนะโกศ มีกองบุญ ส่วนกลางกินใช้ร่วมกัน มีศีลบริบูรณ์เสมอกัน เป็นชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ ไม่ว่าจะด้านสุขภาพสามารถพึ่งตนด้วยยา ๙ เม็ดหรือเทคนิค ๙ ข้อ และยังสามารถช่วยคนโดยการจัดเป็นค่ายสุขภาพพึ่งตนให้ผู้ที่สนใจ ด้านกสิกรรม เป็นการทำกสิกรรมไร้สารพิษวิถีพุทธปลูกเอง กินเอง และพื้นที่โดยรอบเป็นป่ามีผักป่าหลากหลายชนิดให้รับประทาน เช่น ผักดาวดอย ผักกาดนา ผักกาดนก ผัดเห็ด เห็ดต่างๆ ฯลฯ ด้านพลังงานใช้พลังงานจากโซลาร์เซลล์ สำหรับไฟฟ้าแสงสว่าง สำหรับรถยนต์ เครื่องตัดหญ้า เครื่องสูบน้ำ เครื่องทำน้ำอุ่นและใช้สำหรับการถ่ายทอดสดวิถีชีวิตพอเพียง เรียบง่ายให้กับผู้คนที่ศรัทธา ด้านน้ำกิน น้ำใช้ สร้างฝายและแก้มลิง กักเก็บน้ำในฤดูฝน ไว้ใช้ในฤดูแล้ง มีน้ำกิน น้ำใช้ พอกินพอใช้ตลอดปี เหลือแบ่งปันให้ชุมชนใกล้เคียงได้พึ่งพา ด้านพาณิชย์ มีร้านค้ากองทุนและตลาดวิถีธรรมประจำชุมชนทุกแห่ง มีหน้าที่ทำการพาณิชย์ สินค้าที่ขายจิตอาสาผลิตและจัดจำหน่ายกันเองในค่ายสุขภาพในราคาบุญนิยม ๔ ระดับ ๑)ราคาต่ำกว่าท้องตลาด ๒)ราคาเท่าทุน ๓)ราคาต่ำกว่าทุน ๔)แจกฟรี รายได้เข้ากองทุนประเทศเพื่อให้จิตอาสากินใช้ร่วมกัน ชีวิตของคนในชุมชนแทบไม่ต้องพึ่งพาสິงภายนอก การจัดงานศพก็เช่นกัน ชุมชนแพทย์วิถีธรรมสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยอาศัยแนวคิดและหลักการจากที่พระพุทธเจ้าจัดงานศพให้กับภิกษุ ภิกษุณี ซึ่งพบในพระไตรปิฎกว่า ประหยัด เรียบง่าย ไม่มีพิธีกรรม และที่สำคัญคือพาคคนที่ได้เห็นการจัดงานศพแบบพระพุทธเจ้าพาทำบรรลุลุธรรมกันเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันพบว่าชาวพุทธส่วนใหญ่ในสังคมไทยไม่ทำตามแบบที่พระพุทธเจ้าพาทำ ผิดเพี้ยนไปจากพระพุทธเจ้าสอน จนเป็นปัญหาตามมามากมายขึ้นในสังคม เช่น ปัญหาค่าใช้จ่าย ปัญหาความยุ่งยาก และปัญหาทำแล้วไม่พ้นทุกข์แต่กลับทำให้ทุกข์มากขึ้น

ซึ่งขัดแย้งกับหลักที่พระพุทธเจ้าสอน เรื่องความประหยัด เรื่องความเรียบง่าย เรื่องความพ้นทุกข์ ในหลายพระสูตรที่พระพุทธเจ้าตรัส เช่น “วรรณะ ๙ พระพุทธเจ้าตรัสคุณแห่งความเป็นคนเลี้ยงง่าย บำรุงง่าย มกน้อย สันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัดกิเลส อาการนำเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารถนาความเพียร”^{๑๐๙} “ตรัสไว้ในสุลลสูตรว่าด้วยปัจจัยที่หาได้ง่าย ตรัสสอนเรื่องปัจจัย ๔ คืออาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยอย่างนี้ ว่ามีค่าน้อย หาได้ง่าย และ ไม่มีโทษ มีค่าน้อยก็คือประหยัด หาได้ง่ายก็คือไม่ต้องลำบากในการจัดหา ไม่มีโทษคือมีประโยชน์ กิจกรรมการงานใดๆ ก็ตาม ถ้าไม่เข้าหลักนี้ถือว่าไม่เข้าหลักพุทธ ซึ่งการจัดเลี้ยงอาหารในการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม เป็นการเลี้ยงอาหารแบบมังสวิรัตซึ่งหาได้ง่ายกว่าเนื้อสัตว์ ไม่ลำบากเพราะต้องไปฆ่าสัตว์มาจัดเลี้ยงในงานศพ เป็นอาหารที่ถูกศีล ไม่เบียดเบียนชีวิตใดๆ ไม่มีสัตว์ตัวใดต้องตายเพราะการจัดงานศพ

^{๑๐๙} วิ.มหา (ไทย) ๑/๓๘/๒๘.

ของชุมชนแพทย์วิถีธรรมตั้งที่พระพุทธเจ้าตรัสในจุฬศิล “พระสมณะโคดมทรงละทรงเว้นขาดจากฆ่าสัตว์ วางทัณฑฆาตและศีตราวุธ มีความละอาย มีความเอ็นดู มุ่งหวังประโยชน์ เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่”^{๑๑๐}

และไม่มีโทษคือเป็นประโยชน์ต่อคนที่กินเพราะอาหารที่ทำจากพืชย่อยง่าย ตรัสไว้ใน “ปฐมอนายุสสาสูตร ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้อายุสั้นและอายุยืน เหตุที่ทำให้อายุยืน คือ การบริโภคสิ่งที่ย่อยง่าย”^{๑๑๑} เป็นประโยชน์ต่อสัตว์ที่ไม่ต้องถูกฆ่าเพื่อมาจัดเลี้ยงในงานศพ ส่วนเครื่องดื่มเลี้ยงน้ำสมุนไพรเพื่อปรับสมดุลร่างกายไม่ให้ร้อนหรือเย็นจนเกินไป ตรัสไว้ใน “ลักษณะมีเส้นประสาทรับรสพระกระยาหารได้ดี ว่า ในภพก่อน ตถาคต เกิดเป็นมนุษย์ เป็นผู้ไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย ด้วยฝ่ามือ ด้วยก้อนหิน ด้วยท่อนไม้ หรือ ด้วยศัสตรา เมื่อเป็นพระพุทธเจ้าจะมีพระโรคาพารน้อย มีพระโรคเบาบาง ประกอบด้วยไฟธาตุสำหรับย่อยอาหารสม่ำเสมอ ไม่เย็นนัก ไม่ร้อนนัก ปานกลางเหมาะแก่การบำเพ็ญเพียร”^{๑๑๒} เลี้ยงน้ำปั่นผักผลไม้เพื่อสุขภาพ ไม่เลี้ยงเหล้า ไม่เลี้ยงบุหรี ไม่เลี้ยงน้ำอัดลม ไม่เลี้ยงกาแฟ ไม่มีอบายมุขต่างๆ ไม่มีการเล่นการพนัน ไม่มีมหรสพหรือปีพากย์ใดๆ มีการแสดงธรรมหน้าศพโดยสมณะชาวอโศกเป็นภาษาไทย ซึ่งคนทั่วไปสามารถเข้าใจได้ สมณะที่มาแสดงธรรมไม่รับเงินรับทองตรงตามพระพุทธเจ้าตรัสไว้ในจุฬศิล “พระสมณะโคดมทรงเว้นขาดจากการรับเงินรับทอง”^{๑๑๓} การประดับตกแต่งด้วยดอกไม้ซึ่งในการจัดงานศพทั่วไป ถือเป็นหัวใจสำคัญ เน้นการประดับตกแต่งให้ความสวยงาม แพทย์วิถีธรรมไม่เน้นประดับตกแต่ง เพราะพระพุทธเจ้าตรัสไว้ในจุฬศิล “พระสมณะโคดมทรงเว้นขาดจากการตัดทรง **ประดับตกแต่งร่างกาย** ด้วยพวงดอกไม้ของหอม และเครื่องประทีนผิวอันเป็นลักษณะแห่งการแต่งตัว”^{๑๑๔} อาจจะมีดอกไม้บ้างเล็กน้อยก็เป็นสิ่งที่ทำได้ในชุมชน เช่น ดอกดาวดอย ดอกไม้จีน ฯลฯ

ปกติเมื่อมีการจัดงานศพญาติพี่น้อง มิตรสหายจะต้องมีเงินมาร่วมกันจัดงานศพ เพราะการจัดงานศพในปัจจุบันต้องใช้เงินทุกชั้นตอนตั้งแต่ตายจนกระทั่งเผาซึ่งเป็นพิธีกรรมที่สิ้นเปลืองมาก แม้จะจัดทำให้ผู้ตายด้วยความรัก ความปรารถนาดี เพื่อจะให้ผู้เป็นที่รักไปสู่ภพภูมิที่ดีก็ตาม แต่ชั้นตอนเหล่านี้ทำให้ผู้ที่มาร่วมงานศพเดือดร้อนเพราะส่วนใหญ่ไม่ได้มีแต่เฉพาะงานศพ ยังมีค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน บางครั้งตายพร้อมกันหลายศพ ยังมีงานแต่ง งานบวช งานกฐิน งานผ้าป่า ฯลฯ ถ้า

^{๑๑๐} ที.สี. (ไทย) ๙/๘/๓.

^{๑๑๑} อง.ฉก.ก. (ไทย) ๒๒/๑๒๕/๒๐๕.

^{๑๑๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๖/๑๘๔-๑๘๕.

^{๑๑๓} ที.สี. (ไทย) ๙/๑๐/๔.

^{๑๑๔} ที.สี. (ไทย) ๙/๑๗/๔.

ใส่ซองไม่มากพอก็ถูกนินทา แต่แพทย์วิถีธรรมบอกกล่าวผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้ที่สนิทหรือผู้ที่สมควรบอก โดยไม่แจกซอง ใครสะดวกก็เชิญมาร่วมพิธี ไม่ได้มุ่งหวังจัดเงินศพเพื่อเอาเงินจากใคร พวงหรีดงานศพทั่วไปก็นิยมส่งไปไว้อาลัยและให้เกียรติกับผู้เสียชีวิต พอเสร็จงานกองเป็นขยะ ต้องลำบากคนเก็บขยะ ไม่มีประโยชน์อะไร ไม่ทำให้ใครพันทุกข์ ไม่เข้าหลักกรรม ๙ เลี้ยงง่าย บำรุงง่าย

ของขำรวยที่แพทย์วิถีธรรมจัดให้ผู้มาร่วมงานศพก็จะเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ เช่น น้ำมันเขียว หนังสือบททบทวนธรรม ดอกไม้จันทร์ แพทย์วิถีธรรมก็มีเหมือนกัน แต่คนละแบบกับทั่วไป ถึงวันเผาก็เดินเก็บเอากิ่งไม้ข้างๆ กองฟอน กำใครกำมัน ได้เท่าไรก็เอาไปวางบนกองฟอน แพทย์วิถีธรรมไม่มีการถวายสังฆทาน ไม่มีการถวายผ้าบังสุกุล สมัยพระพุทธเจ้าผ้าและเครื่องใช้ของพระสงฆ์หายาก แต่สมัยนี้รัฐบริขารมีครบถ้วนแล้วเต็มบ้านเต็มเมือง จึงไม่จำเป็นต้องถวายเพิ่ม แต่ถ้าขาดเหลืออะไร ก็ประสานขอความช่วยเหลือมาได้ อะไรที่ไม่ขาดแคลนไม่ถวาย เพราะเป็นภาระให้ท่านต้องบริหารจัดการ สิ้นเปลืองเงินทองโดยเปล่าประโยชน์ การเผากระดาษเงินกระดาษทองก็ไม่เผาให้เปลือง พระพุทธเจ้าตรัสว่าใครทำอะไรก็ต้องได้สิ่งนั้นตั้งแต่เป็นๆ เผาไปก็ไม่ถึง การเผาศพก็เพื่อไม่ให้มีรอยอาลัย ถ้ามีรอยอะไรเหลือไว้สักอย่างเหลืออยู่ รอยเกล้า รอยกระดูก รอยเจดีย์ ก็จะเป็นสัญลักษณ์ที่จะให้ทุกข์ไม่รู้จบแล้ว กระบวนการเผาศพจัดเป็นกองฟอนขึ้นด้วยไม้ที่หาได้ในพื้นที่ กระดูกชิ้นใหญ่เผาอีกรอบ ขึ้นเล็กๆ ถ้าญาติต้องการก็ให้ญาตินำไปบำเพ็ญต่อ ถ้าญาติไม่ต้องการก็นำไปใส่ต้นไม้เพื่อทำปุ๋ย ส่วนเถ่าถ่านนำไปลอยอังคาร น้ำตรงไหนก็ได้ ซึ่งทั่วไปก็ทำพิธีเปลือง

ความตายไม่ใช่จุดจบของชีวิต การปรินิพพานคือจุดจบของชีวิต ปรินิพพานรอบๆ นิพพาน แปลว่าพ้นทุกข์ ปรินิพพาน คือ ไม่ว่าจะกิเลสแรงแหนงมมไหนก็ไม่สามารถทำให้จิตใจเป็นทุกข์ได้ トラบไตที่ชีวิตยังไม่สิ้นทุกข์ ก็ยังต้องเวียนตายเวียนเกิด การตายจึงเป็นแค่การเปลี่ยนร่าง จนกว่าจะล้างกิเลสหมด เพราะฉะนั้นการจัดงานศพต้องเพียรกันมาทำสิ่งดีในการจัดงานศพ พวกคนลดกิเลสคือลด ละ เลิก สิ่งเกินจำเป็นต่างๆ สิ่งที่ไม่มีประโยชน์ทั้งหลาย พวกกันทำสิ่งที่ดี มีประโยชน์ ประหยัด เรียบง่าย เกื้อกูลกัน ช่วยเหลือกัน เพื่อพลังความดีนี้จะได้ถูกบันทึกไว้ในจิตวิญญาณของผู้ที่มีโอกาสได้พบเห็น ได้มีโอกาสสัมผัส จะได้นำข้อมูลดีๆ นี้ไปใช้สืบต่อไป ผู้ที่มีกุศลร่วมกันวันหนึ่งก็จะได้มีเหตุปัจจัยมาพบ มาเจอองค์ประกอบที่ดีนี้โดยเร็วที่สุด แล้วจะพากันพากเพียรปฏิบัติตามสิ่งดีๆ นี้ เมื่อชีวิตมีที่สิ่งดีๆ ค่อยเกื้อหนุน สุดท้ายชีวิตก็พ้นทุกข์

บทที่ ๔

วิเคราะห์พุทธวิธีการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม

การจัดงานศพในประเทศไทย สมัยก่อนการจัดงานศพของไทยมีพิธีกรรมระหว่าง พุทธศาสนา, พราหมณ์ และไสยศาสตร์ การจัดมุ่งเน้นความกตัญญูกตเวทิต่อพ่อแม่ญาติพี่น้องเคยเลี้ยงเรามา เมื่อถึงเวลาท่านจากไปก็ต้องตอบแทนท่าน จึงมีการจัดการศพของท่านให้เรียบร้อย ได้มีการพัฒนาจากสังคมที่พึ่งพากัน เปลี่ยนเป็นสังคมวัตถุนิยม ทำให้สังคมพึ่งพาเปลี่ยนเป็นสังคมจ้างวาน ซึ่งพบได้ทุกภาคของประเทศไทย ไม่ว่าจะภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคใต้ และโดยเฉพาะภาคกลาง ค่าใช้จ่ายที่เกิดจากงานศพจึงตามมามากมาย ความเชื่อเรื่องโลกหน้าทำให้มีพิธีกรรมที่ยุ่งยากเกิดขึ้นมากมาย เพื่อจะให้ผู้ตายได้รับประโยชน์สูงสุด ความมีฐานะของเจ้าภาพและของผู้ตาย ก็ทำให้ประเพณีการจัดงานศพเปลี่ยนไปเช่นกัน

เหตุที่แพทย์วิถีธรรมต้องจัดงานศพแบบที่พระพุทธเจ้าพาทำ เพราะทุกวันนี้การจัดงานศพส่วนใหญ่ไม่เหมือนพระพุทธเจ้าพาทำ ทำให้การจัดงานศพมีปัญหาตามมามากมาย แพทย์วิถีธรรมจึงใช้แนวคิดแก้ปัญหาเหล่านั้นโดยใช้หลัก ประหยัด เรียบง่าย พ้นทุกข์ และพึ่งตนเองได้ ซึ่งพุทธวิธีที่พระพุทธเจ้าพาทำ ในครั้งพุทธกาลที่พบในพระไตรปิฎก เน้นความประหยัด เรียบง่าย พ้นทุกข์ได้จริง เช่นการจัดศพของพระพาหิยะ “พระพาหิยะโดนโคแม่ลูกอ่อนขวิดตาย พระพุทธเจ้า บอกให้ภิกษุจงช่วยการยกร่างพระพาหิยะวางบนเตียงแล้วนำไปเผา” การจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรมก็เช่นกัน เน้น ความประหยัด เรียบง่าย พ้นทุกข์ได้จริง ด้วยพึ่งตนเอง การจัดงานศพพบว่า ค่าใช้จ่ายที่เกิดจากงานศพน้อยมากแทบจะไม่มี เหตุจากชาวชุมชนร่วมมือร่วมใจกันลดต้นทุนโดยการมาร่วมงานกัน ช่วยเหลือกัน โดยไม่รับเงิน รับทอง ประเพณีไหนที่เป็นโทษก่อให้เกิดการสิ้นเปลือง ยุ่งยาก หลงผิด ไม่เป็นประโยชน์ ชาวชุมชนก็ตัดทิ้งไป เหลือแต่ประเพณีที่จะทำให้เกิดความสามัคคี ความรักใคร่กลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และทำให้หลายชีวิตพ้นทุกข์จากการจัดงานศพ เพราะผู้คนที่มาร่วมงานศพสามารถรับรู้ถึงความประหยัด เรียบง่าย พึ่งตนเองได้ พาพ้นทุกข์ได้จริง แล้วนำไปเผยแพร่โดยวิธีผ่านสื่อออนไลน์ หรือวิธีปากต่อปาก เพื่อให้ผู้ที่เห็นประโยชน์ นำไปประยุกต์ใช้ได้ตามเหมาะสม

๔.๑ วิเคราะห์ แนวคิดและหลักการ การจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม

การจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรมเป็นแนวคิดที่ยึดหลักพุทธวิธี ทำเหมือนพุทธกาล ทำตามพระพุทธเจ้าพาทำ สมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าพาจัดงานศพแบบไม่มีพิธีกรรม ทำแบบง่ายๆ และสอนให้พิจารณาศพจนเกิดปัญญา เช่น ศพของนางสิริมา โสเภณีที่มีค่าตัวแพงที่สุดในยุคนั้น สมัยที่นางยังมีชีวิตอยู่ใครจะร่วมอภิธรรมกับนางต้องใช้เงินถึง ๑,๐๐๐ กหาปณะ แต่เมื่อนางเสียชีวิต พระพุทธเจ้า บอกให้พระเจ้าพิมพิสารเก็บศพนางไว้ก่อน สัก ๒-๓ วัน โดยไม่ให้ นก กา สุนัขจิ้งจอก มากัดกิน พอศพเริ่มเน่า ก็เรียกคนในเมืองและหมู่ภิกษุให้มาพิจารณาสุภะ ว่าคนที่เคยงามที่สุด ค่าตัวแพงที่สุด พอเน่าแล้วให้เปล่าก็ไม่มีใครเอา ‘ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงมาตุมาตุคามซึ่งเป็น ที่รักของมหาชน ในกาลก่อน คนทั้งหลายในพระนครนี้แล ให้ทรัพย์ ๑,๐๐๐ แล้วได้อภิธรรม บัดนี้ แม้ผู้ที่รับเอาเปล่า ๆ ก็ไม่มี รูปเห็นปานนี้ถึงความสิ้นและความเสื่อมแล้ว ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงดูอัตภาพอันอาดูร’ การจัดงานศพของพระพาหิยะ ซึ่งโดนโคแม่ลูกอ่อนขวิดตายในตอน เช้า สายหลังจากพระพุทธเจ้าฉันภัตตาหารเสร็จ ก็ตรัสบอกให้ภิกษุ “เธอจงช่วยกันยกร่างพระพาหิยะ วางบนเตียงและนำไปเผา”^๑

ส่วนพระบรมศพของพระองค์เองก็มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า เพื่อป้องกันไม่ให้สาวก ทะเลาะกันเมื่อพระองค์ปรินิพพานไปแล้ว โดยวางแผนไปปรินิพพานเมืองเล็ก ๆ และจัดพระบรมศพที่ เมืองกุสินารา เพื่อป้องกันไม่ให้เมืองใหญ่ซึ่งมีอำนาจมากยึดพระบรมสารีริกธาตุไว้ เอตทัคคะ ที่เป็น ผู้เชี่ยวชาญ เหนือกว่าผู้อื่น ผู้ที่ตั้งจิตปรารถนาในเรื่องนั้นๆ ให้เป็นตัวแทนพระพุทธเจ้า ใครสงสัยเรื่อง อะไร ให้ไปถามผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ พระวินัยให้ถามพระอุบาลี อยากรู้ทุกเรื่องให้ไปถามพระ อานนท์ผู้เป็นพหูสูต อยากรู้เรื่องนี้ควรทำอะไรให้ไปถาม พระอัญญาโกณฑัญญะเถระ ผู้รู้ราตรี นาน ประสบการณ์มาก ฯลฯ ให้ถือตามหลักอาวุโส ภิกษุแก่กว่าเรียกภิกษุอ่อนกว่า “อาวุโส” ภิกษุ ผู้อ่อนกว่าพึงเรียกภิกษุผู้แก่กว่าว่า ‘ภันเต’ หรือ ‘อาัยสมา’ ให้เอาพระธรรมวินัยเป็นศาสดาแทนเรา “มิตนเป็นเกาะ มิตนเป็นที่พึ่ง ไม่มี สิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง มีธรรมเป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่พึ่ง ไม่มีสิ่งอื่น เป็นที่พึ่ง ธรรมและวินัยจะเป็นศาสดาแก่เธอ” ให้ลงทัณฑ์พระฉันนะ พระอานนท์ถามว่าพรหม ทัณฑ์เป็นอย่างไร ‘ให้พึงพูดได้ตามต้องการ แต่ไม่กล่าวตักเตือนพราสาทอน’ ให้จัดพระบรมศพ แบบเดียวกับของพระเจ้าจักรพรรดิ ให้สร้างอุปราทบุคคล เพื่อให้หมู่ชนเป็นอันมากที่เลื่อมใส พระพุทธเจ้าได้มาสักการะ หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ หรือให้ถอนสิกขาบทเล็กน้อย ได้ “ดูก่อนอานนท์ เมื่อเราล่วงไป สงฆ์หวังอยู่พึงจะถอนสิกขาบทเล็กน้อยเสียก็ได้”

^๑ ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๕๐/๑๘๗.

แพทย์วิถีธรรมเห็นว่าปัจจุบันคนไม่ทำตามพระพุทธเจ้า แต่ไปทำตามโลกธรรม ๘ มีลาภ เสื่อมลาภ มียศ เสื่อมยศ มีสรรเสริญ มีนินทา มีสุข มีทุกข์ เสียเงิน เสียแรงงาน เสียกำลังใจเท่าไรก็ยอมเพื่อให้ได้หน้าได้ตา ยอมทำทุกอย่างเพื่อให้ได้ความสุขจากการจัดงานศพ แม้ต้องเป็นทุกข์ กลัวคนติฉินนินทา ชอบคนสรรเสริญ ผลที่ได้รับจากการจัดงานศพแบบนี้คือทุกข์จากการเป็นหนี้ ฟังตนเองไม่ได้ มีแต่ฟังคนอื่น ทุกอย่างต้องใช้เงิน แพทย์วิถีธรรมเห็นปัญหานี้ จึงเกิดแนวคิดว่าจะทำอย่างไรให้งานศพเป็นงานศพที่ **ฟังตนเองได้ ประหยัด เรียบง่าย และพาคนให้พ้นทุกข์ได้จริง** เหมือนพระพุทธเจ้าพาทำในครั้งพุทธกาล จึงหันมาปฏิบัติธรรมโดยใช้ชีวิตพอเพียง เรียบง่าย และสามารถพาตนเองและผู้อื่นให้พ้นทุกข์ได้ในทุกเรื่อง รวมถึงการจัดงานศพในชุมชนด้วย โดยการปฏิบัติศีล ไม่เบียดเบียนตนเอง คนอื่น สัตว์อื่น มีลักษณะคนวรรณะ ๙ ปฏิบัติศีลจนลดกิเลสได้ จะเป็นคนเลี้ยงง่าย บำรุงง่าย มักน้อยถ่อมใจ สันโดษใจพอ ชัดเกล้ากำจัดกิเลส มีศีลเคร่งคือปฏิบัติศีลได้ง่ายตายจนเป็นปกติ มีอาการน่าเลื่อมใส ไม่สะสม เก็บไว้แค่พอกินพอใช้ เหลือจำหน่ายแจกขียนหมั้นเพียร ดำเนินชีวิตแบบสาธารณโภคี ทำงานร่วมกันโดยไม่รับค่าตอบแทนใดๆ ทั้งสิ้น นำผลผลิตเข้าส่วนกลาง สมาชิกกินใช้ร่วมกัน เมื่อมีศพเกิดขึ้นในชุมชนก็จัดการศพแบบที่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำในชีวิตประจำวัน คือ ประหยัด เรียบง่าย ฟังตนเองพาชีวิตตนเองและผู้อื่นพ้นทุกข์ได้

๔.๑.๑ อปริหานิยธรรม พระพุทธตรัสสอนชาววัชชี เรื่องการหมั้นประชุมเป็นเนืองนิตย์ พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิก พร้อมเพรียงกันช่วยทำกิจ การหมั้นประชุมกัน ทำให้ได้ข้อมูลที่จะมาประเมินหน้าที่กิจกรรมการงาน ใครควรจะทำอะไร แคไหน อย่างไร ที่จะเหมาะสมกับสถานการณ์ นั้นๆ ให้เป็นประโยชน์ที่สุด ข้อมูลจะถูกต้องที่สุด เพื่อขจัดความเข้าใจผิด เมื่อเข้าใจถูกต้องก็จะทำไปในทิศทางเดียวกันสามารถทำให้งานที่ยากๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปโดยไม่ยากไม่ลำบาก มคอซึ่ง เป็นเมืองใหญ่ จะโจมตีเมืองเล็กเช่นวัชชี ยังต้องไปสอบถามพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าถามพระอานนท์ ว่าวัชชียังใช้อปริหานิยธรรมอยู่หรือไม่ ถ้ายังใช้ใครก็ตีไม่แตก แสดงว่าการประชุมถือเป็นสิ่งที่สำคัญสูงสุดในเรื่องความสามัคคีในหมู่คณะ สามารถขจัดความเข้าใจผิด สามารถดำเนินทุกกิจกรรมการงานไปในทิศทางเดียวกันได้ โดยไม่ไร้ทิศทาง งานยากก็จะกลายเป็นงานง่าย ซึ่งผู้วิจัยพบว่าการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรมจะประชุมหารือกันเป็นเนืองนิตย์ การจัดประชุมมี ๒ แบบ จัดประชุมหมู่เล็ก ถ้าเป็นเรื่องละเอียดปลีกย่อย ตั้งแต่สองคนขึ้นไป หรือ ๓ คน หรือ ๔ คน หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือจะประชุมหมู่ใหญ่โดยมีประธานชุมชนเป็นประธาน เป็นการประชุมเกี่ยวกับหลักการที่ทุกคนต้องถือปฏิบัติตาม ทำให้การจัดงานรวดเร็ว ไม่ชักช้า เข้าใจกันและกันได้เร็ว ปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งการประชุมหมู่ใหญ่ จะประชุมกันประมาณ ๗ ครั้ง

ประชุมครั้งที่ ๑ เมื่อมีการตายเกิดขึ้นปรึกษาหารือไปทางญาติพี่น้อง ว่าศพจะให้ใครจัดให้ชุมชนจัด หรือ ญาติจะนำศพไปจัดการเอง อนุโลมไปตามญาติ

ประชุมครั้งที่ ๒ กรณีให้ชุมชนดำเนินการและรออนุญาต ต้องเตรียมจัดหาโลงไม้และโลงเย็น เพื่อป้องกันไม่ให้ศพเน่า กรณีไม่ต้องรออนุญาต ญาติอนุญาตให้ชุมชนจัด ชุมชนจัดการศพโดย ตายเข้าเผาเย็น ตายเย็นเผาเข้า แบบพระพุทธรเจ้าพาทำ ไม่ต้องใส่โลง จัดวางกองฟอนแล้วเผาเลย

ประชุมครั้งที่ ๓ ประชุมแจกจ่ายงานท่านใดอาสาจะไปแจ้งผู้ใหญ่บ้าน เพื่อออกหนังสือในรับแจ้งการตาย ท่านใดจะไปโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เพื่อสันนิษฐานการตาย ท่านใดจะไปแจ้งสำนักงานทะเบียนเพื่อออกใบมรณบัตร ท่านใดจะประสานกับสำนักงานป่าไม้เพื่อแจ้งว่าจะมีการเผาศพในพื้นที่ในชุมชนภูผาพ่าน้ำ ท่านจะไปประสานกับองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อขออนุเคราะห์โลงไม้ และโลงเย็น ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลมีไว้ให้บริการประชาชน ท่านใดจะประสานไปทางสมณะชาวอโศกเพื่อนิมนต์ท่านมาแสดงธรรมหน้าศพ ท่านใดจะจัดทำอาหารและเครื่องดื่ม ท่านใดจะจัดเตรียมสถานที่ ท่านใดจะจัดหาฟืน ท่านใดจะก่อกองฟอน ท่านใดจะจัดหาซื้อน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อจุดไฟเผาศพ

ประชุมครั้งที่ ๔ ประชุมกับจิตอาสาทั่วโลก ว่าระหว่างเก็บศพรออนุญาต ไม่ควรปล่อยเวลาให้ผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์ ควรมีการระลึกถึงคุณงามความดีของผู้ตาย โดยการพูดถึงคุณงามความดีหน้าศพที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ และ ระลึกถึงคุณงามความดีผ่านออนไลน์โดยโปรแกรมซูม (ZOOM)

ประชุมครั้งที่ ๕ เมื่อญาติมาถึงพื้นที่ ประชุมทำความเข้าใจกับญาติ ว่าเห็นด้วยกับวิธีนี้หรือไม่ ถ้าญาติไม่ขัดข้อง ก็ดำเนินขั้นตอนถัดไป

ประชุมครั้งที่ ๖ ก่อนเคลื่อนย้ายศพ ต้องมีการติดตั้งอินเทอร์เน็ตเพื่อใช้ในการถ่ายทอดสด ทำความเข้าใจกันอีกรอบว่าจะเคลื่อนย้ายศพโดยมีสมณะเดินนำหน้า ประธานชุมชนเดินตามหลัง ญาติพี่น้องและจิตอาสาตามกันมา เมื่อนำศพถึงบริเวณเมรุ จัดการตั้งศพบนกองฟอน พิธีกรกล่าวนิมนต์สมณะแสดงธรรมหน้า และทำพิธีประชุมเพลิง เก็บอัฐิ ขี้เถ้าไปลอยน้ำ เพื่อไม่ให้เหลือรอยอาล้ำ

ส่วนการประชุมหมู่เล็กๆท่านใดที่รับเอาภาระเรื่องใดๆ ก็ไปจัดหาหมู่เพิ่มเอาตามความจำเป็น และประชุมปรึกษาหารือกันเองอีกทีว่าจะดำเนินการอย่างไร ในหมู่เล็กๆ นั้น

๔.๑.๒ สารานุกรมธรรม

ระลึกถึงกันแบบพุทธะ ใช้กัลยาณมิตรตตมา มิตรดี สหายดี เพื่อนดี ในการจัดงานศพ ชุมชนแพทย์วิถีธรรม มาช่วยจัดงานศพแบบไม่เอาอะไร ช่วยเพราะรู้ว่าเป็นประโยชน์ ทำให้ลดต้นทุนไม่ต้องจ้างใคร ทำกันเอง ระหว่างทำงานไป ก็เกิดความรักความสามัคคี แน่นแฟ้น คู่กันเคยกันมากขึ้นๆ จนสุดท้ายไว้ใจกันว่าหมู่ไม่เอาเปรียบกัน มีแต่มาเสียสละ มีอะไรมีแต่จะช่วยกัน ช่วยไม่ได้หาคนที่ช่วยได้ หรือแม้ทำอะไรไม่ได้มาเป็นกำลังใจให้คนดีๆ ทำงานให้สำเร็จจุลลวง มีงานอะไรเมื่อไหร่

สามารถรวมตัวกันได้ทันที หมู่นั้นคนไหนที่มีความสามัคคี พระพุทธเจ้าตรัสว่า หมู่นั้นคนไหนเจริญอย่างเดียวไม่มีเสื่อม แบบทั่วไปประลึกถึงกันเมื่อไหร่ความสับสนเปลืองก็จะเกิดขึ้นเมื่อนั้นเพราะระลึกถึงกันแบบโลกธรรม ๘ กลัวเสียหน้า กลัวเพื่อนว่า อาหารไม่อร่อย เอาแม่ครัวจากไหนมา ดอกไม้หน้าโลงศพทำไมเป็นพลาสติก ทำไมไม่เป็นดอกไม้สด ทำไมไม่เปลี่ยนทุกวัน นิมนต์พระต้องเป็นเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ ยิ่งได้เจ้าคณะจังหวัดอย่างตีใหญ่ พระเทศน์ก็ต้องพระองค์นี้นะ องค์นี้กำลังดัง อยู่ไกลแค่นั้นก็ต้องไปนิมนต์ ใส่ซองพระก็อย่าใส่น้อยๆ อายุพระเขา อายุชาวบ้านด้วย เดียวเขาจะหาว่าเราขี้เหนียว ศพนั้นเขาให้กันเท่านั้นเท่านี้ เราต้องให้มากกว่าเกิดการแข่งขันแบบไม่รู้ตัว เงินใส่ซองงานศพคนทั่วไปเขาใส่กันเท่านี้ เราก็อ่าน้อยหน้านั้น ใส่เท่าเขาบ้าง แม้จะหน้าซีดแล้ว แต่ซึ้งเถิดเพื่อไม่ให้เขาว่า ส่วนพวกเจ้าภาพที่ไม่มีทุนรอน เริ่มหาทุนรอน เริ่มเดือดร้อน เพราะไม่รู้ต้องไปหยิบยืมจากใคร ดี ญาติดี ธนาครดี แล้วก็บากหน้าไปยืม เสร็จงานแล้วบวกลบสภาระยะ เงินบริจาค กับ เงินค่าใช้จ่ายในจัดงานไม่สมดุลกัน เป็นหนี้อีก ตกลงความสุขที่เกิดจากการจัดงานศพมันอยู่ตรงไหน อยู่ตรงตอนจัดมีคนชมได้หน้าได้ตา พองานศพเสร็จไป ความทุกข์ก็ตามมาทันที แล้วแบบนี้พระพุทธเจ้าสรรเสริญไหม ไม่สรรเสริญ พาตัวเองไม่รอด แถมพาคนที่ไม่มีปัญญาให้ไม่รอดไปด้วย เพราะฉะนั้นการจัดงานศพแบบช่วยเหลือกันย่อมดีกว่า ไม่ทำให้ใครเดือดร้อน แต่เกิดความรัก ความสามัคคี แน่นแฟ้น ไว้เนื้อเชื่อใจกัน จะมีงานอะไรก็บอกมาจะรีบไปทันที โดยไม่เกียจฉอน ตัวเองรอด คนที่มาเห็นก็รอด ความอยู่รอดแผ่กระจายออกไปก็ยิ่งทำให้ทุกคนอยู่รอดปลอดภัยจากความเห็นผิด

๔.๑.๓ วรรณะ ๙

การใช้ชีวิตแบบประหยัดนำความพ้นทุกข์มาสู่ชีวิตตนเองและผู้อื่นได้อย่างไร การประหยัดคือมีน้อยๆ ก็พอ นำทุกสิ่งมาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ความประหยัดก็จะตามมาเอง ความประหยัดสามารถทำให้คนไว้เนื้อเชื่อใจกัน ว่าคนๆ นี้ไม่สิ้นเปลือง ไม่ผลาญทรัพยากร เขาเป็นคนที่น่าส่งเสริมเป็นอย่างยิ่ง เป็นคนมีศีล เป็นคนน่าเคารพกราบไหว้ น่าบูชา น่าศรัทธา น่าเอาเป็นตัวอย่าง ควรเอาเป็นมิตร จะทำกิจการงานอะไรควรทำกับคนที่มีลักษณะแบบนี้ จึงทำให้เกิดความเจริญขึ้นได้ แพทย์วิถีธรรมมีลักษณะแบบนี้ คือ สมณะที่มาแสดงธรรมก็มาแสดงให้ฟรี ใส่น้ำมนต์มาเอง ถวายซองก็ไม่รับ บอกให้เก็บไว้ใช้ประโยชน์อื่นๆ ที่มากกว่านี้ ก็ทำให้ประหยัด ทำให้ทุกคนไม่เดือดร้อน เพราะมีแต่มิตรดีมาช่วยทำกิจ มิตรดีมีแต่ความเอื้อเฟื้อ เมตตา ปราณี มาช่วยกันทำกับข้าวให้กินฟรี ผักปาก็เมตตาปราณีขึ้นมาให้กินฟรีๆ โดยไม่ต้องไปรดน้ำ เขาสามารถช่วยตัวเองได้ ช่วยกันหาพิน พินก็จากต้นไม้ที่ตายแล้วล้มอยู่บริเวณไม่ไกลจากเมรุ ช่วยกันเผาศพ ช่วยกันจัดดอกไม้ ช่วยกันเก็บกระดูก ช่วยกันน้ำซี้เข้าไปลอยอังคาร ลอยตรงไหนก็ได้ที่มีน้ำ ดอกไม้จันทน์เก็บเอาตามข้างทาง ใช้ไฟแดดฟรีในการประกอบอาหาร ใช้น้ำฟรีที่กักเก็บไว้แล้วตอนหน้าฝน

การประหยัดตรงกับคนวรรณะ ๙ คือ

เลี้ยงง่าย (สุภระ) คนในชุมชนเป็นคนเลี้ยง กินอาหารมังสวิรัต เช่นผักป่า ซึ่งสามารถเก็บเอาตามบริเวณรอบๆ ที่อยู่อาศัย แล้วก็เป็นคนบำรุงง่าย

บำรุงง่าย (สุโปสะ) คือทำให้เจริญได้ง่าย เมื่อมติหมู่ว่าจะจัดการงานศพแบบนี้ๆ หมูก็ทำตาม เข้าใจเจตนา มีความเข้าใจตรงกัน

มักน้อย (อัปปิจฉะ) ตรงกับที่พระพุทธเจ้าตรัส พอใจในปัจจัยน้อยที่หาได้ง่ายและไม่มีโทษ การจัดงานศพน้อยๆ ก็พอ ไม่ต้องอุปทานว่าต้องกินอะไรที่เกินจำเป็นในงานศพ ดอกไม้ก็ไม่เน้นประดับ เอาตามมีจริงในพื้นที่ ซึ่งในพื้นที่มีดอกไม้ป่าเช่นดอกดาวดอย ดอกไม้จีน รูปเทียนก็เกินจำเป็น สำหรับงานศพ มหรรสพก็เกินจำเป็น

สันโดษ (สันตุฎฐิ) เป็นคนพอเพียง ชีวิตไม่โลก ไม่ต้องหาอะไรมามากเกินความจำเป็นของชีวิตที่ต้องใช้จริง รู้จักความสุขแท้ กินน้อย ใช้น้อย ไม่เดือดร้อนตัวเอง ไม่เดือดร้อนผู้อื่น

ความขัดเกลา (สัลলেখะ) พฤติกรรมที่เป็นโทษ เป็นภัย ไม่เหมาะ ไม่ควร ไม่เอาเข้ามาจัดในงานศพ เช่น การสวดอภิธรรมที่ฟังไม่รู้เรื่องเพราะไม่ได้เป็นประโยชน์กับใคร เสียเวลา เสียทุนรอน เสียสุขภาพ แพทย์วิถีธรรมใช้ชีวิตนิมนต์สมณะแสดงธรรมเป็นภาษาไทย คนฟังได้รับประโยชน์ บรรลุธรรมเพราะเข้าใจเรื่องความตายเป็นแค่การเปลี่ยนร่าง คินดินสู่ดิน คินน้ำสู่น้ำ คินลมสู่ลม คินไฟสู่ไฟ คินกลับไปสู่ธรรมชาติ ส่วนจิตวิญญาณ นำไปได้แค่คุณงามความดี ถ้าบาป บุญแบ่งได้ พระพุทธเจ้าคงแบ่งให้ทุกคนแล้ว ทุกชีวิตเป็นไปตามกรรมที่กระทำมาและจะเกิดตายแบบนี้ไปจนกว่าสามารถล้างกิเลสได้หมด กิเลสคือความเห็นแก่ตัวถือเป็นนักรบที่มีคุณค่ามากกว่านักรบในสงครามใดๆ ไม่มีการรบใดที่ประเสริฐเท่าที่รบกับความเห็นแก่ตัว จัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม เป็นงานชาวพุทธแท้ เพราะเป็นการจัดงานศพที่ไม่ผิดศีล ๕ เลย ไม่มีการฆ่าสัตว์ ไม่มีการลักทรัพย์ ไม่มีการโกหก ไม่มีการเลี้ยงอบายมุข บางที่คนตายไม่พอ ปลาตายเป็นช่อง กุ้งตายวัวตายสารพัด การถวายผ้าบังสุกุล ถวายสังฆทาน ในสมัยพุทธกาลผ้าหายาก จึงเกิดผ้าบังสุกุลขึ้น แต่ในสมัยปัจจุบันผ้ามีจนเหลือล้น พระที่รับหาที่ไม่เก็บไม่ได้ วัดบางแห่งต้องนำไปขาย ขายไม่ได้สุดท้ายกลายเป็นขยะ เป็นภาระให้พระต้องจัดการส่วนเกินนี้ เดือดร้อนกันไปทั่ว แต่แพทย์วิถีธรรมจะจัดถวาย ถ้าท่านไม่มีจะใช้ ซึ่งไม่เดือดร้อนใคร เพราะพระท่านต้องการแค่ใช้ ส่วนโยมก็ถวายได้ในชีวิตที่ไม่เดือดร้อน

ความกำจัดกิเลส (ฐิตะ) กำจัดโทษ ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ แพทย์วิถีธรรมทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ละเว้นสิ่งที่เป็นโทษ ทำจนเป็นสิ่งที่ง่ายตายในชีวิตประจำวันได้โดยไม่ยากไม่ลำบาก เช่น กินอาหารมังสวิรัต แบบปรุง ๓๐% ใส่แต่เกลืออย่างเดียว ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับคนไม่เคยฝึก เพราะติดรสชาติความอร่อยของอาหาร มือการนำเลื่อมใส นอนตื่นทีคนละหลัง ประหยัดการสร้างอาคาร

ใหญ่โต หรือสร้างบ้านเรือนใหญ่โตแต่มีคนอยู่คนเดียว แพทย์วิถีธรรมสร้างอาคารหลังเดียว ทำกิจกรรมได้หลายอย่าง เช่น ห้องบรรยายธรรม ห้องประชุมเล็ก ห้องวิชาการ ห้องพยาบาล ห้องครัว ชั้นสองเป็นที่อยู่อาศัยจิตอาสา เรื่องสุขภาพสามารถพึ่งตนเองได้และยังสามารถช่วยผู้อื่นได้ด้วย โดยการจ่ายสุขภาพแพทย์วิถีธรรม ขณะนี้มีสมาชิกที่สนใจเรื่องสุขภาพประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ คน จากคนที่เป็นโรคร้ายแรง เช่น มะเร็ง เบาหวาน ความดัน SLE ไต ฯลฯ แพทย์ปัจจุบันไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ แต่แพทย์วิถีธรรมสามารถรักษาจนหายขาดได้ จิตอาสาส่วนใหญ่มาจากอดีตผู้ป่วยซึ่งแต่ละคนป่วยหลายโรคก่อนเจอแพทย์วิถีธรรม เครื่องนุ่งห่มแพทย์วิถีธรรมมีแบรนด์ของตัวเอง คือ **หมอที่ดีที่สุดคือตัวเราเอง** โดยใช้ผ้าฝ้ายในการตัดเย็บ ราคาขายก็ไม่แพงเพื่อให้สมาชิกอยู่ได้ แพทย์วิถีธรรมก็อยู่ได้ พึ่งพากันไปมา รอดด้วยกันทั้งคู่

อาการนำเสื่อมใส (ปาสาทิกะ) แพทย์วิถีธรรมปฏิบัติตั้งแต่ข้อ ๑-๖ จนเป็นความมั่นคงประมาณจนพอเหมาะ คนมีปัญหา ก็จะเสื่อมใส พิสูจน์ได้ด้วยการจ่ายแบบแพทย์วิถีธรรม จะมีผู้เข้าค่ายในแต่ละครั้งจำนวนหลักร้อย บางครั้งถึงหลักพัน เพราะมั่นใจว่าวิธีการที่แพทย์วิถีธรรมกำลังทำอยู่นั้น สามารถพาชีวิตพึ่งตัวเองได้ ประหยัด เรียบง่าย และพ้นทุกข์ได้จริง เมื่อมีความน่าเชื่อถือ ศรัทธาผู้คนที่ติดตามเป็นแฟนคลับหมอเขียวทิว หมอเขียวดอกหน่อ ไม่เฉพาะสุขภาพพึ่งตน กสิกรรมพึ่งตน แต่ยังติดตามการจัดงานศพพึ่งตน เพื่อจะเอามาเป็นต้นแบบให้กับชีวิตของตนเอง

ไม่สะสม (อปัจจัยะ) ไม่สะสมเกินความจำเป็น ไม่สะสมสิ่งของ หรือแม้กระทั่งสะสมความเห็นผิด สิ่งไหนจำเป็นใช้ เก็บไว้ใช้โดยไม่ผิดเคือง สิ่งไหนเกินจำเป็นสละออก การสละออกเป็นการแบ่งปันชนิดหนึ่ง ทำให้คนขาดแคลนได้ใช้ ได้ประโยชน์จากการไม่สะสม สิ่งของก็ไม่เสียหายจากการตั้งไว้นาน ๆ การสะสมความเห็นผิดก็ทำให้ชีวิต ยุ่งยาก และไม่พ้นทุกข์ แต่ถ้าสละความเห็นผิดออกไป ชีวิตก็เรียบง่าย แล้วก็พ้นทุกข์ ได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง เช่น ประเพณีการจัดงานศพที่ยุ่งยากเช่น การเซ่นไหว้ศพ เต็มไปด้วยสัตว์ต้องตายเต็มโต๊ะ เต็มไปด้วยพิธีที่ไม่ประหยัด นอกจากยุ่งยากแล้ว ยังทำให้สิ้นเปลือง ทำให้ทุกคนเดือดร้อนเพราะการจัดงานนั้น

ทุกคนต้องร่นวายุยุ่งยากในการวิ่งหาของไหว้ ของพระ ของโยมก็เป็นประเพณีที่ทำให้ผู้คนที่เกี่ยวข้องเดือดร้อนจนเป็นเรื่องเป็นราวอยู่ในปัจจุบัน ของพระ ปกติพระพุทธรูปเจ้าไม่ได้รับเงินรับทอง แต่ในยุคปัจจุบันพระท่านอาจต้องเดินทางไม่สะดวก ญาติโยมก็ถวายให้ แต่บางทีถ้าท่านพิจารณาไม่ดีก็เอาเงินเอาทองไปเสพกิเลสได้ซึ่งมีให้เห็นได้ในยุคปัจจุบัน แพทย์วิถีธรรมไม่สนับสนุนประเพณีนั้นแต่ใช้วิธีนิมนต์สมณะชาวโศก ท่านปฏิบัติถูกต้อง ไม่รับเงินรับทองมาแสดงธรรมหน้าศพ เป็นภาษาไทย ท่านมีน้ำใจ มาเองกลับเอง น้ำมันก็ใส่มาเอง พาญาติโยมมีร่วมงานด้วย ไม่ต้องใส่ซอง เพราะสมณะท่านก็ปฏิบัติวัตรณะ ๘ เหมือนกัน กลายเป็นสังคมาที่ประหยัด เรียบง่าย ไม่มีใครต้องเดือดร้อนเพราะการใส่ซอง ของโยมก็เช่นกัน ทั่วไปมองว่าเป็นการช่วยเหลือกัน แต่มองไม่รอบ เพราะ

คนที่ไปช่วยเหลือคนอื่น ตนเองกลับต้องมาเดือดร้อน เพราะของที่ได้มากมายเหลือเกินทั้งงานศพ งานบวช งานแต่ง แต่ถ้าทุกคนมาเสียสละ ใครมีเงินเสียสละเงิน ใครมีแรงงานเสียสละแรงงาน อย่างนี้ทุกคนก็ไม่เดือดร้อน แต่ปัจจุบันการจัดงานศพใช้เงินในการขับเคลื่อน โฉว์หน้า โฉว์ตา กลัวน้อยหน้าศพอื่น ไม่สมเกียรติ ไม่สมฐานะ ซึ่งความสุขพวกนี้ พระพุทธเจ้าตรัสว่า เป็นสุขลวง เก็บไม่ได้ ไม่มีสาระแท้ แต่การจัดงานศพแบบแพทย์วิถีธรรม ไม่ต้องแข่งขันกับใคร เกิดสาระแท้กับทุกชีวิตที่มาร่วมงาน พิธีกรรมที่เรียบง่ายไม่เหนียว สบายๆ

การปรารถนาเพียร (วิริยารัมภะ) ความเพียรที่พาพันทุกข์ คือ เพียรทำตามคำสอนของพระพุทธเจ้า สิ่งไหนควรทำ สิ่งไหนไม่ควรทำ ปรับสมดุลชีวิตให้ดี ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป อ่อนนุ่มถ่อมตัว เป็นคนรับใช้ ลดอกุศล เพิ่มกุศล ใช้ปัญญาในการจัดงานศพ แบบไหนพึ่งตนเองได้ แบบไหนพึ่งตนเองไม่ได้ แบบไหนประหยัด แบบไหนไม่ประหยัด แบบไหนเรียบง่าย แบบไหนไม่เรียบง่าย แบบไหนพันทุกข์ แบบไหนไม่พันทุกข์ มีปัญญาแยกแยะเองได้

๔.๑.๔ เรียบง่าย ความเรียบง่ายเป็นความไม่ยุ่งยาก เป็นความสะดวกสบาย ง่าย ๆ แต่ไม่มั่งง่าย ตรงกับสันตสุตฺตสูตร “ความสันโดษด้วยปัจจัยที่น้อย หาได้ง่าย และไม่มีโทษเป็นองค์แห่งความเป็นสมณะ (สมณะ คือ ทั้งภิกษุ และฆราวาสที่สงบบาปน้อยใหญ่ได้)^๒ ชุมชนเป็นชุมชนที่มีศีล ๕ ในการจัดงานศพ ไม่มีการทำผิดศีล ๕ เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่กินสัตว์ ไม่เบียดเบียนสัตว์ อาหารเป็นมังสวิรัตินี้ไม่มีอบายมุข ไม่มีสุรา ไม่มีการพนัน ซึ่งเป็นเรียบง่ายทั้งสิ้น ถ้าจัดแบบกินสัตว์ สัตว์ต้องตายเป็นจำนวนมาก เพราะงานศพมีคนมาร่วมงานไม่ใช้น้อย ยิ่งจัดงานศพหลายวัน เจ้าภาพต้องลำบากในการจัดหา ต้องจ้างแม่ครัว จ้างคนเสิร์ฟ จ้างคนล้าง่าง สิ้นเปลืองมาก บางงานขาดทุนจากการจัดงานศพ แต่ของแพทย์วิถีธรรม ลดต้นทุน เพราะเลี้ยงพืช ซึ่งหาเอาตามบริเวณที่อยู่อาศัย ไม่ลำบากคนหา คนปรุงก็ไม่ต้องจ้าง จิตอาสาทำกันเอง อาหารก็ทำง่าย ๆ คนมาร่วมงาน ตักเอง กินเอง ล้างจานเอง ภาชนะใหญ่ก็ช่วยกันล้าง ทุกคนต่างก็มาร่วมงานเพื่อบำเพ็ญบุญกุศล มาเป็นอ่อนน้อมถ่อมตน มาเป็นคนรับใช้ ไม่ได้มาเพื่อเสพอาหารอร่อย ไม่ได้มาเพื่อเสพความสะดวกสบายจากการบริการของคนอื่น จึงเป็นความเรียบง่ายตั้งแต่ต้นจนจบคือเผา การเผาก็เป็นแบบกองฟอน หาฟืนมากองรวมกันเป็นกองใหญ่ แล้วก็เผา เผาเสร็จเก็บอัฐิ กระจุกชิ้นใหญ่ เก็บมารวมกัน เผาใหม่อีกรอบ ชี้เถ้าก็เอาไปลอยน้ำ น้ำจะเป็นน้ำตรงไหนก็ได้ การเผาศพ การนำชี้เถ้าไปลอยน้ำก็เพื่อไม่ให้มีรอยอาลัยที่จะให้ต้องมาระลึกถึงกัน เพื่อไม่ให้ต้องทุกข์ไม่รู้จักไม่รู้แล้ว ทว่าไปพิธีเผาก็ยุ่งยาก เก็บอัฐิก็ต้องนิมนต์พระ ลอยอังคารก็ต้องนิมนต์พระต้องเช่าเรือไปลอย ยุ่งยากไปหมด เสียเงิน เสียเวลา เสียแรงงาน เสียสุขภาพ เหนื่อยกว่าจะจัดงานเสร็จ บางศพทำเป็นสัญลักษณ์ว่าอยู่ตรงนั้นตรงนี้ เดือดร้อนลูกหลานต้องเวียนไปหา

^๒ ม.ม. (ไทย) ๑๖/๑๔๔/๒๓๓.

ห้วงหาอาลัยอาวรณ์อยู่อย่างนั้น คิดถึงเมื่อไหร่เศร้าไม่รู้จบรู้สิ้น สุดท้ายลูกหลานที่รู้จักตายไป ลูกหลานรุ่นถัดไปไม่รู้จักก็ไม่มีใครเหลียวแล ลำบากพระท่าน เป็นภาระให้ท่านต้องนำไปฝัง ไปเผาให้อีก

๔.๑.๕ ฟังตนเองได้ พระพุทธเจ้าตรัส อตตาทิ อตตโนนาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน การฟังตนเองได้ คือ ความมั่นคงของชีวิต ชีวิตที่พึ่งตนเองได้ เป็นชีวิตที่มีคุณค่าและผาสุก เป็นความเข้มแข็งไม่อ่อนแอ ไม่เป็นภาระให้ตนเองและสังคม สาเหตุที่แพทย์วิถีธรรม สามารถฟังตนเองได้ เพราะทุกคนมาปฏิบัติศีล ศีลที่สามารถทำให้เกิดปัญญา ดังพระพุทธเจ้าตรัสในศีลและปัญญา **“ปัญญา ต้องมีศีลช่วยชำระให้บริสุทธิ์ ศีลก็ต้องมีปัญญาช่วยชำระให้บริสุทธิ์”**^๓ ทุกคนมาบำเพ็ญบุญกุศล ทำกิจกรรมการทำงานไปด้วย ลดกิเลสไปด้วย การจัดงานศพตั้งแต่ขั้นตอนการแจ้งตาย การจัดหาโลง ทุกคนรู้ว่าแต่ละชีวิตใครจะได้อะไร ก็เกิดจากการกระทำของตัวเอง อยากรได้อะไรก็ทำเอาเอง การทำเอาเองได้ เป็นแรงเหนี่ยวนำให้ผู้มีปัญหาทำตามได้ ทำให้ผู้เคยทำบุญกุศลร่วมกันมาก่อน ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า **“สคาถาสูต สัตว์ผู้มีอริยาศัยเหมือนกันจึงคบกันได้ แม้ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต”**^๔ คนที่ได้เจอกันไม่ใช่ชาตินี้ชาติเดียวแต่เคยเจอกันมาแล้วตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และในอนาคตก็จะเจอกันอีก ก็มาเจอสิ่งดีนี้โดยเร็วที่สุด การจัดงานศพตั้งแต่ต้นจนจบ แพทย์วิถีธรรมสามารถฟังตนเองได้ ไม่ว่าจะทำความสะอาดศพ ตั้งศพ การระลึกถึงผู้ตายโดยการกล่าวถึงคุณงามความดีของผู้ตาย การถ่ายทอดสดเพื่อให้ญาติและผู้ศรัทธาที่ไม่ได้มาร่วมงาน ได้รู้ได้เห็นการจัดงานศพไปด้วย การจัดเตรียมอาหาร การจัดเตรียมเครื่องเสียง อินเทอร์เน็ต เพื่อเตรียมถ่ายทอด การก่อกองฟอน การหาพิน การนิมนต์สมณะ สมณะที่มาร่วมงานที่ไม่ต้องใช้เงินใช้ทอง การเผาศพ การลอยอังคาร แพทย์วิถีธรรมก็ทำเองทั้งหมด เป็นการฟังตนทุกขั้นตอนอย่างแท้จริง

๔.๑.๖ ฟันทุกซี่ได้จริง จัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม แนวคิดของการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม คือ การคืนร่างที่ประกอบขึ้นจาก ดิน น้ำ ลม ไฟ กลับคืนธรรมชาติ ดินสู่ดิน น้ำสู่ น้ำ ไฟสู่ไฟ ลมสู่ลม เป็นอุดมนิยาม นิยามที่ไม่มีชิวะ หรือสิ่งมีชีวิตประกอบอยู่ในนั้น ส่วนจิตวิญญาณไปตามวิบากกรรมที่ได้สั่งสมไว้ตอนมีชีวิต จะเป็นเกิดที่ไหน อย่างไร กรรมจะเป็นตัวสังเคราะห์ การจัดงานศพที่ ประหยัด เรียบง่าย ไม่ยุ่งยาก ถูกศีล ไม่มีอบายมุข ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับชีวิตใด ๆ ใช้เวลาสั้น กระชับ รวดเร็ว ไม่ยึดเยื้อ ไม่สร้างเหตุปัจจัยให้อาลัยอาวรณ์ เป็นเหตุให้แต่ละชีวิตได้บำเพ็ญบุญกุศล ได้ฟังสังฆธรรมที่นำพาชีวิตสู่ความดีงาม สู่ความพ้นทุกข์เป็นลำดับๆ

^๓ ที.สี. (ไทย) ๙/๓๑๗/๑๒๑-๑๒๒.

^๔ คุรยลละเอียดยใน ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๑๐๐/๑๙๐.

๔.๒ วิเคราะห์ ขบวนการการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม

การจัดงานศพในพระพุทธศาสนาชาวพุทธทั่วไป จะเชื่อว่าเมื่อตายแล้วจะต้องเดินทางจากอีกโลกหนึ่งหรืออีกภพภูมิหนึ่ง ดังนั้นครอบครัวและญาติจึงต้องจัดพิธีงานศพสำหรับทำบุญอุทิศส่วนบุญกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับ เพื่อให้ผู้ล่วงลับจะได้เดินทางไปสู่สุคติภูมิหรือภพภูมิที่ดีแทนการเกิดในทุคติภูมิหรือเป็นสัตว์เดรัจฉาน และจะเชื่อว่าการตายเป็นเรื่องที่น่าโศกเศร้า จึงต้องจัดพิธีการงานศพเป็นเวลาหลายวัน เพื่อเป็นการช่วยประคับประคองและเยียวยาความรู้สึกของญาติมิตรที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นได้ ผ่อนคลายความโศกเศร้าจากการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักลงได้บ้าง จึงมีพิธีกรรมตามความเชื่อต่างๆ มากมาย และพุ่มเฟิย ทั้งพิธีธรรมต่างๆ เช่น การอาบน้ำศพ รดน้ำศพ หวีผมแต่งตัวศพ รวมไปถึงการนำเงินใส่ปากศพ ด้วยความเชื่อที่ว่าจะได้เป็นเงินที่วิญญาณของผู้ล่วงลับติดตัวไว้ใช้เป็นค่าเดินทางไปสู่โลกหน้าหรือเป็นค่าจ้างสำหรับคนที่พายเรือพาดวงวิญญาณข้ามแม่น้ำไปสู่โลกของวิญญาณ การมัดตราสัง ที่ใช้ด้ายสายสิญจน์ทำเป็นบ่วงมัดศพสามเปลาะที่คอ มือ และเท้า ทั้งป้องกันไม่ให้ศพที่เก็บไว้หลายวันพองขึ้นอืดจนดันโลงแตก โดยมีกรวยดอกไม้รูปเทียนผูกติดกับมือศพที่พนมไว้อยู่บริเวณหน้าอก เนื่องจากในสมัยก่อนนั้นยังไม่มีกรณิดฟอร์มาลินหรือน้ำยารักษาศพไว้ไม่ให้พองอืด ทั้งความเชื่อว่าการมัดตราสังก็คือบ่วงมัดศพทั้งสามเปลาะนี้เปรียบได้กับกิเลสตัณหาทั้งสามประการที่คอยผูกรั้งคนเราให้ตกอยู่ในสังสารวัฏดังคำภษิตไทยโบราณที่ว่า “ตัณหารักลูกเปรียบเหมือนบ่วงผูกรัดคอ ตัณหารักเมียเปรียบตั้งเชือกผูกศอก ตัณหารักข้าวของหรือทรัพย์สินเปรียบเสมือนห่วงรัดเท้า” นั่นเอง

การจัดงานบำเพ็ญกุศล อาจกำหนดเป็น ๓ วัน, ๕ วัน หรือ ๗ วัน ตามความสะดวกของเจ้าภาพ แม้ว่าการจัดงานบำเพ็ญกุศลนี้จะเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับ และแผ่เมตตาธรรมเตือนสติให้ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ตั้งอยู่ในความไม่ประมาทและตระหนักถึงความไม่เที่ยงแท้ของสังขารพร้อมกับเร่งชวนชวนทำความดีสะสมบุญกุศลเพื่อไปสู่สุคติในยามจากโลกนี้ไป แต่ก็ยังเป็นขั้นตอนที่สิ้นเปลืองอย่างมาก ส่วนการจัดงานฌาปนกิจศพ ถือได้ว่าเป็นขั้นตอนที่ชาวพุทธให้ความสำคัญมากที่สุด เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ครอบครัว ญาติสนิท มิตรสหายจะได้มาร่วมส่งผู้ล่วงลับเป็นครั้งสุดท้ายโดยพร้อมเพรียงกัน แต่ก็ยังเป็นขั้นตอนที่สิ้นเปลืองอย่างมากเช่นเดียวกัน

ขบวนการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม เป็นไปด้วยความเรียบง่าย มีมิตรดี สหายดี เพื่อนดี มาช่วยกันทำกิจ จัดทำงานศพแบบชุมชนแพทย์วิถีธรรม พบว่า วิธีการเรียบง่าย มีการระลึกถึงคุณงามความดีของผู้ตาย นิมนต์สมณะมาแสดงธรรมไม่ต้องถวายปัจจัย เฝ้าเสร็จ กระดุกนำไปลอยอังคารทั้งหมดไม่เก็บไว้ให้เป็นรอยอาลัย ญาติมีความเข้าใจ ไม่ทุกข์โศก การตาย คือ การเปลี่ยนร่างเพื่อไปทำความดีต่อ ตัดความยุ่งยากได้หลายประการตั้งแต่การจัดงานศพ การทำดอกไม้ประดับ การฟังสวดที่ไม่เข้าใจ ตายแล้วก็เผา ก็เป็นอันเสร็จพิธีการจัดการศพแบบแพทย์วิถีธรรม แต่ในกรณีที่ต้อง

รอกฎาติที่เดินทางมาร่วมพิธีเผา ก็จำเป็นต้องนำศพใส่โลงไม้ธรรมดา และนำไปแช่ไว้ในโลงเย็นอีกทีหนึ่ง ไม่ต้องมัดมือมัดขาอะไร ไม่เน้นจัดดอกไม้หน้าศพที่สิ้นเปลือง จะมีบ้างก็เป็นดอกไม้ในพื้นที่ระหว่างรอกฎาติก็มีการกล่าวถึงคุณงามความดีของผู้ตาย ทั้งแบบต่อหน้าโลงศพ และแบบออนไลน์ เมื่อญาติมาถึงพร้อมก็นำศพไปเผาที่ลานเผาศพ โดยการก่อกองฟอนขึ้นมาให้สูงพอสมควร แล้วนำโลงศพไม้ธรรมดาออกจากโลงเย็น แล้วนำไปวางไว้บนกองฟอนเอาศพวางบน ใช้น้ำมันราด โดยคอยเติมกิ่งไม้เพื่อให้ร่างของศพมีการเผาไหม้จนหมด เมื่อไฟดับสนิทก็มีการเก็บกระดูกซี่โครงนำไปทิ้งที่โคนต้นไม้เพื่อนำไปใช้เป็นปุ๋ยต่อไป ก่อนจุดไฟเผาก็มีสมณะชาวอโศกแสดงธรรมก่อนเผา ซึ่งก็เป็นการแสดงธรรมเพื่อให้ผู้ที่ยังอยู่มีสติ รู้เป้าหมายที่แท้จริงของการเกิดมามีชีวิต และจงรีบเร่งทำความดีและลดกิเลสของตนเอง เพื่อให้จิตสะอาดบริสุทธิ์มากขึ้นๆ กิเลสน้อยลงๆ จิตวิญญานก็จะเกิดความอิสระสงบ อบอุ่น เกษมใสมากขึ้นๆ เมื่อเราพึ่งตนเองได้มากขึ้นๆ เราก็ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น และเพิ่มพูนความเสียสละได้มากยิ่งขึ้นๆ

ด้านรูปธรรม : เพื่อจัดการสรีระร่างกายของผู้เสียชีวิตให้เหมาะสม เป็นการจัดการกับร่างกายที่ไร้จิตวิญญานอย่างเหมาะสม เป็นการเตือนสติผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ว่าสุดท้ายของชีวิตสิ่งที่เหลือทิ้งไว้ คือคุณงามความดี ได้ระลึกถึงบุคคลผู้เคยมีชีวิตอยู่ได้ทำไว้ แม้ถึงที่สุดทุกสิ่งทุกอย่างก็จะถูกกลืนเลือนไป อยู่ที่แต่ละชีวิตที่จะเลือกสั่งสมบุญกุศลหรืออกุศลกรรมไว้ในจิตวิญญานสืบต่อชาติอื่นสืบไป การจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม ฅาปนกิจให้เร็วที่สุดเท่าที่เป็นไปได้เพื่อดับรอยอาลัยอาวรณ์ใช้เป็นโอกาสเรียนรู้เตือนสติผู้ยังอยู่ให้เร่งลดกิเลสสั่งสมบุญกุศลและช่วยผู้คน ให้เห็นความจริงว่าความตายไม่มีอะไรน่ากลัวหรือน่าเสียใจเพราะเป็นแค่การเปลี่ยนร่างกาย แล้วจะกลับมาสั่งสมบุญกุศลใหม่อีกในชาติอื่นต่อไป

ด้านนามธรรม : เพื่อเป็นมรณานุสติ, เพื่อให้ลูกหลานได้แสดงความกตัญญู, เพื่อให้ผู้ที่ยังอยู่ได้แสดงน้ำใจไมตรีต่อกัน ช่วยเหลือกัน สามัคคีกัน ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ให้วัดดูทาน อกภัยทาน และธรรมทาน เป็นวิธีที่ประหยัดเรียบง่าย ไม่สิ้นเปลือง ภายในงานศพไม่มีการฆ่าสัตว์ (อาหารเป็นมังสวิรัต) ไม่มีมหรสพ ไม่มีอบายมุข ไม่มีการพนัน ไม่มีบุหรี ไม่มีสุรา สมณะมาแสดงธรรมให้ฟรี (ไม่รับซอง) เจ้าภาพไม่รับซอง ทุกคนในชุมชนมาร่วมแรงร่วมใจกัน เอาภาระช่วยกัน ญาติไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ เพราะทุกคนในชุมชนช่วยกันทั้งหมด ใช้เงินกองทุนส่วนกลางในการจัดงานศพ ไม่ต้องตั้งศพไว้นาน (ตายเข้าเผาเย็น ตายเย็นเผาเข้า ถ้าเป็นไปได้) เพราะทุกคนปฏิบัติธรรม ดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท และเจริญมรณานุสติเป็นประจำอยู่แล้ว พุทธสอนถึงหลักความจริงของชีวิตในชั้นปรมาตถ์ว่า ธรรมคือธรรมะ คือความสะอาดของจิตวิญญาน เที่ยงจริงไม่มีอะไรสำคัญเลยในชีวิต แม้วาระสุดท้ายต้องละร่างนี้ไปไม่ควรยึด การตายเป็นเรื่องธรรมดาของชีวิตการจัดงานศพเมื่อละร่าง ควรจัดให้เร็วที่สุด ไม่รอแม้แต่ญาติที่ยังไม่ถึง การจัดงานศพ เรียบง่าย ทุกคนที่อยู่สงบ ไม่โศกเศร้าเข้าใจ

เรื่องความตายเป็นของธรรมดาไปตามเหตุปัจจัย จึงไม่มีการเลี้ยงให้หุ่นวายเป็นการพูดถึงคุณความดีของผู้จากไปหน้าโลงศพ ยกศพไปเผา มีนักบวชเทศน์ธรรมโลกุตระให้ผู้อยู่รับธรรม

พระพุทธเจ้าตรัสว่าให้เผาเร็วที่สุดไม่ต้องรอแม้กระทั่งญาติที่เดินทางไกลที่ยังมาไม่ถึงเวลา คนเราตายแล้วก็มีแต่จะเนาเปื่อยไม่น่าชมทำให้ลดความศรัทธาเลื่อมใสบูชาเคารพไปได้ พระพุทธเจ้ามุ่งหมายให้จัดการเสียให้เรียบร้อย เพราะไหน ๆ ก็ตายแล้ววิธีจัดการก็คือเผาให้เรียบร้อยสลายสภาพต่าง ๆ ให้เหลือเป็นขี้เถ้าเหลือแค่กระดูกเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็เท่านั้นเอง เป็นงานศพที่จัดขึ้นด้วยความประหยัดเรียบง่ายเป็นงานที่ไม่ผิดศีล ๕ เลย ไม่มีการฆ่าสัตว์ที่เป็นการเบียดเบียนชีวิตสัตว์ไม่มีการลักทรัพย์ ไม่มีการประพฤติผิดในกาม ไม่มีการโกหก ไม่มีการเลี้ยงอบายมุขทั้งหลาย เป็นงานที่คงความบริสุทธิ์ของศีล มีการแสดงธรรมของท่านสมณะ พิธีมรณานุสติเป็นไปด้วยความสงบ อบอุ่นเป็นโอกาสที่ทำให้ผู้ยังมีชีวิตอยู่ได้มีโอกาสระลึกถึงความดีของผู้ตาย มีสมณประชุมเพลิงศพ มีการนำกิ่งไม้แห้งมาวางแทนดอกไม้จันทน์ ไม่มีความโศกเศร้า เพราะเข้าใจได้รู้แก่นสาระชีวิตว่าทุกชีวิตล้วนต้องพลัดพรากจากกันเป็นธรรมดา มีการเผาศพบนกองฟอนแบบโบราณ เเผาบนเชิงตะกอนกลางแจ้ง การเผาเช่นนี้ทำให้เราเห็นกองฟอนที่ชัดเจน เป็นการนำร่างคืนสู่ ดิน น้ำ ลม ไฟ สดท้ายของชีวิตนั้นจบลงที่กองฟอนเป็นงานศพของชาวพุทธที่แท้จริง เป็นการจัดพิธีเพื่อเคารพและระลึกถึงผู้ตาย เคารพในคุณงามความดี มีพิธีการที่เรียบง่าย เคารพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้ร่วมงานได้ฟังธรรมที่ระลึกถึงความตายและการมีชีวิตอยู่ต่อไป ใช้เวลาสั้น ๒-๓ วัน

ใช้แรงงานจากจิตอาสา ไม่มีค่าจ้างในการจัดงาน ไม่มีการจูดรูปเทียน ถวายข้าวพระพุทธ ทำอาหารให้ผู้ตาย ใช้งบประมาณน้อย ผู้ร่วมงานได้ฟังธรรมจากญาติและสมณะ การจัดการพิธีศพเป็นระเบียบพิธีกรรมในการจัดการเกี่ยวกับศพของคนที่ยาไป คนสิ้นลมหายใจไม่สามารถที่จะปฏิบัติต่อร่างกายตนเองได้ จึงต้องมีผู้อยู่เบื้องหลังผู้เป็นญาติ เป็นผู้จัดการศพให้ เป็นพิธีที่จัดขึ้นเพื่อแสดงความไว้อาลัยให้แก่การเสียชีวิตของคน จะปฏิบัติแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อของแต่ละท้องถิ่น ส่วนการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรมมีพิธีการจัดงานศพที่เรียบง่ายไม่เก็บศพไว้หลายวัน เมื่อเหตุปัจจัยพร้อม เผาทันที ทำให้ไม่สิ้นเปลืองเงินค่าใช้จ่าย ไม่มีการจัดงานเลี้ยงอาหารที่มีเนื้อสัตว์ เป็นอาหารมังสวิรัตินางาน เป็นการไม่ฆ่าสัตว์ให้ตายตามไปด้วย ไม่มีนิมนต์พระมาสวดและใส่ซองเงินให้ มีแต่คนในชุมชนมาพูดรำลึกถึงความดีของผู้ตาย การเผาศพแบบเปิดวางไม้พินให้เห็น การจุดไฟเผาจนไหม้หมดไปโดยทุกคนในชุมชนร่วมแรงร่วมใจหาไม้พินสำหรับเผาและใช้กิ่งไม้ทำเป็นกำๆ แทนดอกไม้จันทน์ในพิธีเผา ลดค่าใช้จ่ายแก่ญาติ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ คนในชุมชนช่วยกันจัดการให้ทั้งหมด

สรุปแนวคิดและหลักการการจัดงานของชุมชนแพทย์วิถีธรรม มีขึ้นก็เพื่อแก้ปัญหาการจัดงานศพที่สิ้นเปลือง ยุ่งยาก และเพิ่มทุกข์ โดยใช้ ๓ ประเด็นหลักในการแก้ปัญหา คือ ประหยัด

เรียบง่าย และไม่ทุกข์ ไม่เอาคนตายมาขายคนเป็น ทุกวันนี้สารพัดเรื่องที่เปลือง เรื่องราวที่มันสิ้นเปลืองไป เปล่าประโยชน์มาก สิ้นเปลืองแรงงาน สิ้นเปลืองเวลา สิ้นเปลืองทุนรอน สิ้นเปลืองสุขภาพ สิ้นเปลืองอะไรต่างๆ เยอะแยะไปหมด เป็นเพราะความไม่รู้ เป็นตรรกศาสตร์ เพราะฉะนั้นไม่จำเป็นต้องเอาสิ่งที่ไม่พหุพันทุกข์ไม่เป็นประโยชน์อะไร มาทำ มันเป็นโทษเป็นภัย เอาแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ตามพระพุทธเจ้า ก็เพียงพอ ตัดสิ่งที่สิ้นเปลือง สิ่งที่เป็นโทษ เป็นภัย สิ่งที่ไม่จำเป็นต่อชีวิตออกไป เอาแต่สิ่งที่เป็นสาระประโยชน์ ก็จะมีคุณค่าประโยชน์ของการจัดงานศพแบบพุทธะ ที่ชุมชนแพทย์วิถีธรรมเอามาปฏิบัติอย่างเป็นพุทธพิธี ที่พระพุทธเจ้าพาทำ ไม่มีโลกธรรม และ ไม่มีธรรมที่ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ ไม่เป็นธรรมที่ควรยกย่อง ว่าจะต้องจกงานศพให้ยิ่งใหญ่ (มุงชื่อเสียง) ไม่จัดเพื่อหน้าเพื่อตา (สรรเสริญ) ไม่เป็นหนี้ (ไม่รู้จักประมาณ) ไม่มีพิธีกรรมที่ยุ่งยาก (ทุกข์) ในการจัดงานศพ กรณีไม่มีญาติมาร่วมงาน ตายเข้าเผาเย็น หรือ กรณีญาติต้องการมาร่วมพิธีเผาศพที่ชุมชน ก็จะเก็บศพรอญาติ เมื่อตกลงกับญาติได้แล้ว ก็จะเผาโดยเร็วที่สุด

“ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และ ไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ธรรม ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ๑. มุงลาภ ๒. มุงสักการะ ๓. มุงชื่อเสียง ๔. ไม่รู้จักกาล ๕. ไม่รู้จักประมาณ ๖. ไม่สะอาด ๗. พุดมาก ๘. คำบริภาษเพื่อนพรหมจารี”^๕ “ภิกษุทั้งหลาย โลกธรรม ๘ ประการนี้แล ย่อมหมุ่นไปตามโลก และ โลกก็หมุ่น ไปตามโลกธรรม ๘ ประการนี้ ลาภ เสื่อมลาภ ยศ เสื่อมยศ นินทา สรรเสริญ สุข และ ทุกข์ ธรรมเหล่านี้ในหมู่มนุษย์ ล้วนไม่เที่ยง ไม่มั่นคง มีความแปรผันเป็นธรรมดา แต่ท่านผู้มีปัญญาดี มีสติ รู้ธรรมเหล่านี้แล้ว ย่อมพิจารณาเห็นว่า มีความแปรผันเป็นธรรมดา อิฏฐารมณ (อารมณ์ที่น่าปรารถนา) จึงย่ำยีจิตของท่านไม่ได้ ท่านย่อมไม่ยินร้ายต่ออนิฏฐารมณ (อารมณ์ที่ไม่น่าปรารถนา) ความยินดีหรือความยินร้าย ท่านขจัดปัดเป่า จนไม่มีอยู่ ท่านรู้ทางที่ปราศจากธุลี ไม่มี ความเศร้าโศก เป็นผู้ถึงฝั่งแห่งภพ ย่อมรู้ แจ่มชัดโดยชอบ”^๖

๔.๓ วิเคราะห์พุทธวิธีการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม

เมื่อมีความตายเกิดขึ้น จึงต้องมีการจัดการงานศพ สิ่งที่จะทำให้การจัดงานศพมีประโยชน์ ไม่เป็นโทษต่อผู้ที่มาร่วมงาน และเป็นแบบอย่างอันดีงามสามารถพาชีวิตพ้นจากทุกข์ได้ต้องมีหลักพุทธธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง และธรรมที่สามารถทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะได้ คือ อปริหานิยธรรม หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเล็ก พร้อมเพรียงกัน

^๕ อก.นวก. (ไทย) ๒๓/๔/๒๐๑.

^๖ อก.นวก. (ไทย) ๒๓/๖/๒๐๖.

ช่วยทำกิจ ธรรมที่สามารถผลักดันสิ่งร้ายๆ จะเห็นได้ว่าชุมชนแพทย์วิถีธรรมมีการประชุมหารือกันตลอด สาราณียธรรม ก็เป็นธรรมอีกข้อหนึ่งที่ทำให้เกิดการระลึกถึงกันแบบพุทธะ ประารถนาดีต่อกัน เกิดความรักใคร่กลมเกลียว เคารพความดีของหมู่มิตรดี เกื้อกูลช่วยเหลือกัน ไม่วิวาทกัน ทำอะไรก็พร้อมเพรียงกันทำ ทำไปในทิศทางเดียวกัน จนเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การจัดงานศพที่ควรได้รับการยกย่องสรรเสริญว่าเป็นงานที่พึ่งตนเองได้ ประหยัด เรียบง่าย และพาให้ผู้ที่เข้าร่วมงานเกิดความตระหนักรู้ เข้าใจการจัดงานศพที่แท้จริงว่าควรต้องพาทุกชีวิตพ้นทุกข์ ไม่ควรจะเพิ่มทุกข์ให้กับชีวิตใดๆ วรรณะ ๙ ก็เป็นอีกหนึ่งพุทธธรรมที่จะทำให้การจัดงานศพไม่เป็นภาระให้ใครๆ ต้องเดือดร้อน เพราะความเดือดร้อนนั้นเป็นความทุกข์ พระพุทธเจ้าเรื่องความพอเพียงว่า “ปัจจัยน้อยที่หาได้ง่าย และไม่มีโทษ” น้อยที่สุด เท่าที่เป็นประโยชน์ที่สุด การเอาน้อยๆ คนมุ่งมาจนไม่เอาเปรียบกัน มีแต่จะแบ่งปัน พลติกรรมไหนที่เป็นโทษ เป็นภัย ไม่เหมาะ ไม่ควร ไม่ควรเอามาจัดในงานศพ งานศพจึงจะเกิดคุณค่า ที่คู่ควรจะนำไปปฏิบัติตาม

๔.๓.๑ อปริหานิยธรรม ๗ เมื่อมีการตายเกิดขึ้น แจ้งประธานในชุมชนว่ามีคนตาย แล้วร่วมประชุมร่วมกันโดย ดร.ใจเพชร กล้าจน เป็นประธานในพิธี การประชุมจะอยู่ในหัวข้อว่า จัดงานศพแบบไหน และจัดการกระจายความรับผิดชอบไปว่าจะให้ใครไปทำอะไร ใครจะแจ้งญาติผู้ตาย ใครจะไปแจ้งผู้ใหญ่บ้านว่ามีผู้ตาย ใครจะไปแจ้งโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเพื่อสันนิษฐานการตาย ใครไปสำนักงานทะเบียนอำเภอ เพื่อออกใบมรณบัตรให้ผู้ตาย ใครจะไปแจ้งสำนักงานป่าไม้ว่าจะมีการเผาศพในพื้นที่ ใครจะไปจัดหาโลงศพ ใครจะไปจัดหาโลงเย็น ใครจะเป็นพิธีกรทำพิธีระลึกถึงคุณงามความดีของผู้ตาย ใครจะเตรียมกองฟอน ใครจะเคลื่อนศพจากศาลา ใครจะนิมนต์สมณะมาแสดงธรรม ใครจะทำพิธีประชุมเพลิง ใครจะเก็บอัฐิ ใครจะลอยอังคาร พุทธธรรมที่ใช้เรียกว่า อปริหานิยธรรม ประชุมกันเป็นเนืองนิตย์ พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิก พร้อมเพรียงกันช่วยทำกิจ

๔.๓.๒ “สาราณียธรรม ๖ ก็มีการระลึกถึงกันแบบพุทธะ (สาราณียะ) การอยู่ร่วมกัน ประารถนาดีต่อกัน ออกมาทางกาย วาจา ใจ โดยการแจ้งญาติสนิทมิตรสหายที่เคยเกี่ยวข้องกับศพว่า ขณะนี้ได้มีการเสียชีวิต จะมีพิธีตั้งศพที่ไหน ท่านใดสะดวกก็เชิญร่วมกันทำบุญ ทำกุศลร่วมกัน เป็นการแสดงความรัก (ปิยะกรณะ) และความเคารพ (ครุกรณะ) มาเกื้อกูลช่วยเหลือกัน (สังคหะ) โดยการจัดการศพให้เรียบร้อย ใครมีหน้าที่อะไรก็จัดการไปตามนั้น โดยไม่มีวิวาทกัน (อวิวาทะ) ด้วยความพร้อมเพรียงกัน (สามัคคิยะ) แพทย์วิถีธรรมเมื่อการตายเกิดขึ้น แพทย์วิถีธรรมมีหลายชุมชนก็จะมาร่วมมารวมกัน ใครทำอะไรได้ก็ทำ ใครเก่งเรื่องครัว ก็ไปช่วยกันทำอาหาร ใครเก่งเรื่องเสียงอินเตอร์เน็ต ช่วยเรื่องเครื่องเสียง เรื่องอินเตอร์เน็ต ใครเก่งเรื่องหาฟืน ก็ช่วยกันหาฟืน ใครเก่งเรื่องก่อกองฟอน ก็ไปจัดการก่อกองฟอน ใครเก่งเรื่องเก็บผัก ก็ไปเก็บผัก ทุกคนเอาภาระ ภาระนี้ก็ไม่ต้องจ้างไม่ต้องใช้เงิน เพราะทุกคนรู้ว่าใครอยากได้อะไร ต้องทำเอาเอง ไม่มีใคร ทำแทนใครได้ มีอะไรก็

เอามาร่วมจัดงานศพ เช่น มีมะพร้าว มีข้าวสาร มีผัก มีผลไม้ ใครไม่มีสิ่งเหล่านี้ ก็เอาแรงกาย แรงใจ แรงปัญญา แรงบารมีร่วม มาร่วมทำบุญ ทำกุศลกัน เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันเรียกว่าเป็นเอภิกาวะ งานศพที่ออกมาจึงเป็นรูปที่มีแต่ความสามัคคี เกิดความรัก ความเข้าใจกัน ทุกคนเบาภาระ ไม่หนักไปที่คนใดคนหนึ่ง”^๗

๔.๓.๓ **ชนชั้นวรรณะใดก็ตามถ้าปฏิบัติตามพระพุทธเจ้าและสาวกแท้ที่ปฏิบัติถูกต้อง** จนตัวเองอยู่รอดปลอดภัยและทำให้ผู้อื่นอยู่รอดปลอดภัยไปด้วย จะได้รับประโยชน์สุขตลอดกาลนาน **ชนชั้นวรรณะในอินเดีย เช่น พราหมณ์ กษัตริย์ แพทย์ ศูทร หรือใคร ๆ ก็ตาม ถ้าปฏิบัติตาม ๙ ข้อต่อไปนี่ก็จะเป็นคนที่ควรยกย่องสรรเสริญ** เพราะสามารถจัดงานศพได้อย่างน่ายกย่องสรรเสริญ ได้ประโยชน์จากการจัดงานศพทั้งผู้จัดและผู้มาร่วมงาน ไม่มีใครต้องเสียประโยชน์จากการจัดงานศพ และยังสามารถเอามาเป็นตัวอย่างได้เป็นอย่างดี คุณสมบัติของคนวรรณะ ๙ คือ

๑) เลี้ยงง่าย (สุภระ) แพทย์วิถีธรรมเจ้าภาพไม่เดือดร้อนเพราะไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอะไร ใช้เงินจากกองทุนส่วนกลางที่เกิดจากสมาชิก ร่วมหากันมา จึงมีความมั่นคงด้านเศรษฐกิจมาก ญาติที่เป็นคนนอกชุมชน ประหลาดใจว่าทำไมไม่มีค่าใช้จ่ายเลย เพราะปกติงานศพต้องมีค่าใช้จ่าย แต่ละวันแต่ละคืนไม่ใช้น้อย ๆ ทั้งค่าอาหาร ค่าน้ำดื่ม น้ำแข็ง เงินถวายพระที่ต้องสวดทุกคืน ค่าขนมห้างจากพระสวดเสร็จ ส่วนแพทย์วิถีธรรม ไม่มีค่าใช้จ่ายจากอาหาร ข้าวปลุกเอง ถ้าไม่พอส่งมาจากเครือข่ายมาสนับสนุน น้ำดื่มไม่ต้องซื้อ น้ำแข็งก็ได้ใช้ เงินถวายพระก็ไม่ต้องใส่ เป็นชีวิตที่เลี้ยงง่ายที่สุด

๒) บำรุงง่าย (สุโปสะ) หมายถึง ทำให้เจริญได้ง่าย เคารพศรัทธา ประชานในชุมชนและหมู่กลุ่มว่าการจัดการศพแบบ เป็นอะไรที่ไม่สิ้นเปลือง ประหยัด ไม่ยุ่งยาก ไม่พันทุกซ์ ก็ช่วยกันลดขั้นตอนให้เกิดความประหยัด ความเรียบง่าย ความไม่ยุ่งยาก ความพันทุกซ์ก็เกิดขึ้นในการจัดงานศพเป็นลำดับๆ เป็นการจัดงานศพที่งดงามที่สุด ไม่ต้องมีการเบียดเบียนชีวิตใดๆ ไม่ต้องเบียดเบียนทรัพยากรใดๆ ทุกชีวิตได้รับแต่ประโยชน์ ไม่มีโทษใดๆ แพทย์วิถีธรรมก็มีการทำเช่นนั้น เช่น ไม่มีประเพณีที่สิ้นเปลือง เช่น ไม่ทำอาหารเนื้อสัตว์ จัดเป็นอาหารมังสวิรัต ไม่เน้นการตกแต่งโลง ตกแต่งงาน ตกแต่งเมรุ ไม่จัดรูปเทียน ไม่มีการแสดงมหรสพหน้าศพ ไม่มีสัปเหร่อ ไม่มีการนำเงินใส่ปากศพ ไม่มีการต่อยมะพร้าวล้างหน้าศพ ไม่มีการบวชหน้าไฟ ไม่มีการเผากระดาษเงินกระดาษทอง ไม่มีการโปรยทาน ไม่มีการฉีดยากันศพเน่า ไม่มีการเซ่นไหว้ศพ ไม่มีประเพณีที่หลงผิด เช่น ไม่มีการเล่นการพนัน ไม่มีการดื่มสุรา ไม่มีการรับพรจากพระสงฆ์ ไม่มีการใส่ชุดดำ ไม่มีการเคาะโลงเพื่อให้ศพมากินข้าว มาฟังธรรม ไม่มีพิธีปัดรังควาน ไม่มีการบอกทางแก่ผู้วายชนม์ ไม่มีพิธีจูงศพ ไม่มีรูปเทียนในมือศพ ไม่มีการไว้ทุกข์

^๗ คุรยละเอียดใน อง.ฉก.ก. (ไทย) ๒๒/๑๒/๔๒๗.

๓) มกน้อย กล้าจน (อัปปีจนะ) พระพุทธเจ้าสอนให้เป็นคนจน แม้แต่ตัวท่านเองเป็น กษัตริย์ ก็ยังเปลี่ยนตัวเองมาเป็นคนจน คนกล้าจนไม่เอาเปรียบกัน มีแต่จะแบ่งปันกัน ใครมีข้าวของ อะไรก็มาแบ่งมาปันกัน ใครมีความรู้เรื่องอะไรที่เกี่ยวกับการจัดงานศพก็เอามาแบ่งปันกัน เช่น การ จัดหาพิน การทำกองพอน การเผาศพ ใครที่แข็งแรงก็เอาแรงงานมาแบ่งปันให้ผู้ที่อ่อนแอกว่า ใครมี สติปัญญาดี ๆ ก็เอามานำความคิดดี ๆ มาเสนอกัน เช่น ความพอเพียง ความเรียบง่าย ความพึ่งตนเอง ได้ การจัดงานศพแบบนี้ก็จะมีแต่ประโยชน์ ไม่มีโทษเลย เหมือนคนไทยสมัยโบราณทำกัน เป็นสังคม เกื้อกูล ไปมาหาสู่กันมิได้ขาด บ้านใครมีตะไคร้ บ้านใครมีมะนาว บ้านใครมีพริก ก็เอามาร่วมงานกัน ค่าใช้จ่ายก็แทบจะไม่มี พระที่มาแสดงธรรม ก็พูดเรื่องสัจธรรมให้ฟัง ได้เข้าใจความตาย ไม่ตกอยู่ใน ความหลง ไม่ตกอยู่ในความประมาท ทุกชีวิตที่มาร่วมงาน ก็สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันต่อไปได้ โดยไม่ต้องดร้อน แพทย์วิถีธรรมก็ทำเช่นนั้นเหมือนกัน เช่น การก่อกองพอน ก็มีผู้ที่เคยเห็นมาก่อกอง พอนมาก่อน ก็มาร่วมกันทำโดยไม่คิดค่าตอบแทน สมณะที่มาแสดงธรรม ก็แบ่งปันสติปัญญา มา แสดงสัจธรรมให้เข้าใจเกี่ยวกับความตาย เข้าใจงานศพที่ปลอดจากอบายมุข งานศพที่สามารถรักษา ศิล ๕ ไว้ได้ครบถ้วน ดร.ใจเพชร กล้าจน ประธานชุมชนก็ให้สติปัญญาว่าจะจัดงานศพอย่างไรให้เป็น ประโยชน์ ไม่เป็นโทษ ให้พึ่งตนเองได้ ให้ประหยัด ให้เรียบง่าย และสามารถฟื้นทุกชีได้จริง

๔) สันโดษ ใจพอ (สันตุฎฐิ) มีน้อยๆ ก็พอ พระพุทธเจ้าให้พอใจ ในปัจจัยน้อยที่หาได้ ง่ายและไม่มีโทษ น้อยที่สุด เท่าที่จะเป็นประโยชน์ที่สุด อะไรที่จัดหาได้เองได้ก็จัดหา เช่น โรงศพ หา ไม่มาร่วมกันประกอบโลง ช่วยกันอาบน้ำศพแต่งตัวศพพอประมาณ ดอกไม้จัดหาเอาตามบ้านที่มี ไม่ ต้องไปซื้อหาให้สิ้นเปลือง

๕) ขัดเกลา (สัลলেখะ) กำจัดกิเลส พฤติกรรมไหนที่เป็นโทษ เป็นภัย ไม่เหมาะ ไม่ควร ให้เอาออก เช่น การจัดมหรสพที่เกินจำเป็นในงานศพ อบายมุข เช่นการดื่มสุรา เล่นการพนันในงาน ศพ การจัดเลี้ยงอาหารที่มากเกินไป จนเจ้าภาพต้องเป็นหนี้ เป็นสิน การสวดแบบผู้ฟัง ฟังไม่รู้เรื่อง ไม่ เป็นประโยชน์กับใคร ไม่มีใครได้อะไรจากกันสวดที่ฟังไม่รู้เรื่อง มีแต่ใส่ซองให้พระแบบงๆ งงทั้งพระ ฆังทั้งโยม หรือประเพณีอื่น ๆ ที่เย็นเยื่อ ไม่ทำให้ผู้ร่วมงานเกิดสติปัญญา แต่ยิ่งจะทำให้หลงหนักขึ้นไป เรื่อย ๆ แพทย์วิถีธรรมก็ไม่ได้ทำ

๖) มีศีลเคร่ง (ฐูตะ) ศีลคือการกำจัดโทษ ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ประเพณีไหนที่ไม่มี ประโยชน์ก็ไม่ควรมาทำในงานศพ เช่น การจัดดอกไม้หน้าโลง การจัดดอกไม้หน้าเมรุ ไม่ได้ทำให้ใคร ฟื้นทุกข์ แต่ทำให้เพิ่มทุกข์ ถ้าไม่ได้ทำตามแบบศพนั้นศพนี้นี้ กลัวน้อยหน้า กลัวคนจะตำหนิ ถ้าเข้าใจ ว่าต่อให้จัดงานศพดีอย่างไร คนก็หาเรื่องติจนได้ มาทำในสิ่งที่ประโยชน์ดีกว่า ไม่ติดสรรเสริญ ไม่ชัง นิินทา ซึ่งไม่มีอยู่จริง พอหมดงานก็จบไป มีงานใหม่ก็หาเรื่องติอีก แต่สิ่งที่มีประโยชน์จะยังคงอยู่คู่ฟ้า ดินสลาย ไม่ว่าจะเกิดตอนไหนก็มีแต่ดี มีแต่พันทุกข์ ควรที่จะทำเป็นประเพณีอย่างยิ่ง ของพระ

เจ้าภาพเดือดร้อนยิ่งพระยศสูง ๆ เจ้าภาพยิ่งเดือดร้อน ซองโยม โยมเดือดร้อนถ้ามีการจัดงานศพติด ๆ กันหลายศพชักหน้าไม่ถึงหลัง เพราะในชีวิตจริงไม่มีแต่งงานศพ มีงานแต่ง งานบวช งานเกษียณ งานสารพัดค่าใช้จ่ายแห่งความเดือดร้อน ความเชื่อผิด ๆ ชัดกับเรื่องกรรม ว่าใครกระทำความผิดนั้นต้องเป็นผู้รับผลของการกระทำ อยากรู้จะได้ทำอะไรต้องทำเอาเองให้ผู้อื่นทำแทนไม่ได้ ไม่เช่นนั้นพระพุทธเจ้าท่านคงทำแทนให้แล้ว แต่ท่านตรัสว่า เราเป็นเพียงผู้ชี้ทาง ส่วนการเดินทางเป็นเรื่องของท่าน อยากรู้ทุกข์จากการจัดงานศพ แต่ทำเหตุผิด แล้วจะพ้นทุกข์ได้อย่างไร แพทย์วิถีธรรมก็ไม่ทำ ทำแต่วิถีให้ตนเองพ้นทุกข์ โดยไม่มีความเดือดร้อน

๗) มีอาการนำเลื่อมใส (ปาสาทิกะ) แพทย์วิถีธรรมปฏิบัติทุกข้อจนเกิดความมั่นคง ประมาณให้พอเหมาะ คนมีปัญหาที่ให้เห็น มาสัมผัส ก็จะเกิดความเลื่อมใสศรัทธา ว่าการจัดงานศพแบบนี้ ประหยัดจริง เรียบง่ายจริง ไม่หลงมงายจริง ใครทำคนนั้นไม่เดือดร้อน ใครไม่ทำคนนั้นเดือดร้อน ใครทำก่อน พ้นทุกข์ก่อน และยังเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับคนมีปัญหา ที่อยากให้ตนเองและสังคมรอดพ้นจากความเดือดร้อน เป็นทางออกให้กับทุกชีวิต ไม่ใช่เป็นทางตันให้กับทุกชีวิต

๘) ไม่สะสม (อปัจจัยะ) แพทย์วิถีไม่สะสมความหลงผิด อะไรที่ไม่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ ไม่เอามาใส่ ไม่เอามาจัด เพราะคนที่มีปัญหาจะเอาไปใช้ต่อ เป็นโทษประโยชน์ต่อตนเองและสังคมกว้าง คนที่มาร่วมงานแพทย์วิถีธรรมกลายเป็นเสียงเดียว ช่างประหยัดจริง ช่างเรียบง่ายจริง ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ใครเลย บางท่านน้ำตาซึมปิติที่เห็นสิ่งดีๆ เกิดขึ้น

๙) ยอดขยัน (วิริยารัมภะ) “ความเพียร ๕ อย่างที่พระเจ้าสรรเสริญ

๑) ศรัทธาพระพุทธเจ้า แพทย์วิถีธรรมศรัทธาพระพุทธเจ้าจริง ท่านสอนอะไร ก็ปฏิบัติตามนั้น ท่านสอนเรื่องประหยัด ทำเรื่องประหยัด ท่านสอนเรื่องเรียบง่าย ทำเรื่องเรียบง่าย ท่านสอนเรื่องพ้นทุกข์ ทำเรื่องพ้นทุกข์ แพทย์วิถีธรรมก็เพียรทำสิ่งดี ๆ มีประโยชน์ ประหยัด เรียบง่าย ให้เกิดขึ้นมากมาย ไม่ว่าจะในด้านไหน ไม่ใช่เฉพาะการงานศพอย่างเดียว การเป็นอยู่มีพลังไฟแดด ที่สามารถพึ่งตนเองได้ มีน้ำกินน้ำใช้ที่กักเก็บไว้ในฤดูฝน สุขภาพก็พึ่งตนได้ หมอที่ดีที่สุดคือตัวเราเอง กินอาหารเป็นยา ไม่ต้องไปหาหมอให้เปลืองค่าใช้จ่าย จะมีบ้างบางครั้งที่ใช้แผนอื่นบ้าง ก็เป็นแผนรอง ไม่ใช่แผนหลัก

๒) เป็นผู้ที่มีอาหารน้อย โรคเบาบาง ประกอบด้วยไฟธาตุสำหรับย่อยอาหาร สม่าเสมอ ไม่เย็นนัก ไม่ร้อนนัก ปานกลาง เหมาะแก่การบำเพ็ญเพียร การกินการใช้ทุกอย่างในการจัดงานศพก็ให้พอประมาณ ไม่มากจนสิ้นเปลือง ไม่น้อยจนขาดแคลนนี้เรียกปานกลาง ให้พอดีกับแต่ละงานเท่าที่จะเป็นไปได้จริง จิตอาสาแพทย์วิถีธรรมส่วนใหญ่เป็นผู้แข็งแรง เจ็บป่วยบ้างก็เล็กน้อย แม้จะมีอายุมาก

แล้วก็ตาม หรือจะเคยเป็นผู้ป่วยมาก่อนก็ตาม กำลังกาย กำลังใจดี มีกิจกรรมการงานอะไรสามารถเรียกรวมพลได้ในเวลาไม่นาน โดยไม่ต้องใช้เงินสักบาทเดียว

๓) เป็นผู้ไม่โอ้อวด ไม่มีมายา ทำตนให้เปิดเผยตามความเป็นจริงในพระศาสนา หรือเพื่อนพรหมจารีผู้รู้ทั้งหลาย การจัดงานศพควรทำสิ่งที่มีประโยชน์ ไม่เป็นโทษ ขณะทำสิ่งที่เป็นโทษอยู่ แล้วบอกว่าสิ่งนี้เป็นประโยชน์ ถือเป็นผู้โอ้อวด เข้าข่ายพูดเท็จ แพทย์วิถีธรรมมาพูดความจริงที่เป็นสัจจะ ประหยัดบอกประหยัด เรียบง่ายบอกเรียบง่าย พันทุข์บอกพันทุข์ มีสัญชาตญาณคนตรง ไม่หวานอมขมกลืน ลำบากจะแยะอยู่แล้ว ยังบอกไหว

๔) เป็นผู้ปรารถนาความเพียร แพทย์วิถีธรรมจัดงานศพเพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิดขึ้น มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ สิ่งไหนเป็นกุศล มีคนตายแล้วคนเป็นได้ประโยชน์ สิ่งนั้นควรทำ สิ่งไหนเป็นอกุศล เช่น มีคนตาย แล้วคนเป็นเดือดร้อน สิ่งนั้นไม่ควรทำ ทำสิ่งที่เป็นกุศล ทำเป็นตัวอย่าง ให้เกิดสิ่งดี ผู้คนที่มาร่วมในพิธีการจัดงานศพก็เกิดความมั่นใจ ได้พันทุข์ ถ้าไม่มีใครเอาภาระยังคงจัดงานศพแบบผิดๆ การจัดงานศพก็ยังคงไม่ก่อให้เกิดประโยชน์สำหรับใคร และยังคงเป็นโทษอยู่อย่างนั้น แพทย์วิถีธรรมเห็นปัญหานี้ จึงจัดงานศพให้เป็นตัวอย่างแห่งความ ประหยัด เรียบง่าย และสามารถทำให้ทุกคนพันทุข์ได้

๕) เป็นผู้มีปัญหา คือ แพทย์วิถีธรรม เป็นชุมชนที่มีปัญหา ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นความเกิด และความดับอันเป็นอริยะ ชำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ แพทย์วิถีธรรมมีปัญหาว่างานศพที่ดี ที่ประหยัด ที่เรียบง่าย ที่พันทุข์ เป็นแบบไหน แล้วทำเป็นตัวอย่าง เป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อให้ผู้อื่นสามารถทำตามได้จริง นี่ก็เป็นเพียรอีกอย่างหนึ่ง ที่ทุกชีวิตควรนำมาปฏิบัติ เพื่อความพันทุข์อย่างสิ้นเชิงนั่นเอง โดยการทำให้ดูประหยัดทุกอย่างไม่ว่าขั้นตอน การตั้งศพ จนกระทั่งเผาศพ ใช้อุปกรณ์ในพื้นที่เป็นส่วนใหญ่ เรียบง่ายทุกอย่างไม่เอาพิธีกรรมที่ยุ่งยากทั้งหลายมาจัดงานศพ พันทุข์ทุกขั้นตอนของการจัดงานศพ ไม่ร้องไห้ ไม่เสียใจ ยินดีที่ให้ผู้วายชนม์ไปเปลี่ยนร่างใหม่”^๔

๔.๓.๔ กัลยาณมิตตตา มิตรดี สหาย เพื่อนดี มิตรดี สหายดี เพื่อนดี พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นทั้งหมดทั้งสิ้นของพรหมจรรย์ คือความพันทุข์ แพทย์วิถีธรรม มีมิตรดีมีอริยศีลมาทำสิ่งดีร่วมกัน จึงทำให้ไม่มีต้นทุนในการจัดงานศพ มิตรดีจะเป็นคนเสียสละ มีน้ำใจ ไม่อยากได้อะไร มิตรดีซุบชีวิตทุกคนให้พันทุข์ ความอยู่รอดไม่จำเป็นต้องอยู่รอดด้วยเงิน แต่ความอยู่รอดด้วยมิตรดี มิตรดีมีคุณค่าต่อคนอื่น ๆ คุณค่าของความดีไม่มีวันตาย เศรษฐกิจก็จะดีหรือไม่ดี แพทย์วิถีธรรมไม่เคยมีปัญหาเรื่อง

^๔ คุรยละเอียดใน ที.ปา (ไทย) ๑๑/๓๑๗/๓๐๗.

เศรษฐกิจ ไม่ว่าจะ เป็นปัญหาเรื่องโรคระบาด วิกฤติโควิด๑๙ ปัญหา น้ำแล้ง ปัญหา น้ำท่วม ปัญหา ถนนหนทาง มีมิตรดี สหายดี เพื่อนดี ช่วยกันทำ น้ำไม่มีช่วยทำฝายกักเก็บน้ำ น้ำท่วมช่วยกันจัดการทำคูระบายน้ำ ถนนหนทางและ ช่วยกันเอาดิน เอาหินมาถม ไม่ว่าจะ ปัญหาด้านไหน มิตรดี สหายดี เพื่อนดี ค่อยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความมีน้ำใจของมิตรดี มีค่ากว่าน้ำเงิน มิตรดีเป็นต้นทุนที่ทำให้ชีวิตถูกทุกด้าน ทำอาหารให้กินฟรี ตัดผมฟรี เค้าศพและช่วยกันจัดงานศพให้ฟรีๆ แสดงธรรมให้ฟังแบบฟรีๆ ดอกไม้จันทน์ฟรีเก็บเอาได้ตามข้างทาง ชัดห้องน้ำฟรี ดอกไม้ประดับโถงฟรีเป็นผักที่กินได้เช่น ดอกไม้จีน และใบย่านาง กางเต็นท์ฟรี มิมิตรดีไม่ต้องกลัวอะไร มิตรดีไม่ทำร้าย มิตรดีค่อยช่วยเหลือ มีอะไรขาดตกบกพร่องมิตรดี ไม่นิ่งดูตายรีบมาช่วยทันที

๔.๔ วิเคราะห์คุณค่าพุทธวิธีการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม

การจัดงานศพจะมีคุณค่า มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ก็ต่อเมื่อการจัดงานศพต้องเป็นไปตามพุทธวิธีที่พระพุทธเจ้าพาทำ ซึ่งเป็นวิธีที่ไม่สิ้นเปลือง ไม่ยุ่งยาก และพาให้คนที่มาร่วมงานพันทุกข์ได้จริง เป็นงานศพที่สามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งแพทย์วิถีธรรม สามารถจัดงานศพแบบพึ่งตนเองได้ ประหยัด เรียบง่าย และพันทุกข์ได้จริง จึงเกิดเป็นคุณค่าจากการจัดงานศพแบบนี้ในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านความสามัคคีในหมู่คณะ ด้านเศรษฐกิจที่มีมิตรดีช่วยลดต้นทุนค่าใช้จ่าย ด้านจิตใจมีแต่อบอุ่น อิ่มเอม เกษมใส รู้สึกยินดีที่ได้เป็นต้นแบบแห่งพุทธวิธี จนเกิดปัญญาวางานศพชาวพุทธที่แท้จริงไม่ต้องมีอะไรมาก สิ่งที่เกิดขึ้นทั้งหมด เกิดจากความปรุ้งแต่ง อุปาทานที่ยึดกันมายาวนาน จนไม่รู้วาที่สิ่งถูกต้องที่แท้จริงควรทำกันอย่างไร

๔.๔.๑ คุณค่าด้านความสามัคคี

ความสามัคคีเป็นคุณธรรมสำคัญประการหนึ่ง เพราะถ้าทุกฝ่ายเข้ามาทำงานร่วมกันด้วยความตั้งใจดี ด้วยความรู้ความสามารถ และความคิดที่สร้างสรรค์งานก็จะสำเร็จสมบูรณ์งดงาม แบบรวดเร็วและเบาภาระ ซึ่งความสามัคคีจะเกิดขึ้นได้ต้องใช้สาราณียธรรม ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน เคารพกัน เกื้อกูลช่วยเหลือกัน เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน แสดงต่อกันด้วยความเมตตา ทั้งทางกาย ทางวาจา และ ทางใจ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

“ความสามัคคี คือ ความพร้อมกาย พร้อมใจ พร้อมความคิด เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน มีจุดหมายที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จ ดังพระราชดำรัสของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ในการเสด็จออกมหาสมาคมงานพระราชพิธีพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๓๐ ความสามัคคีเป็นคุณธรรมสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งหมู่ชนอยู่รวมกันจำเป็น ต้องมีต้องถนอมรักษาและต้องนำมาใช้อยู่

สม่าเสมอ ถ้าแต่ละฝ่ายเข้ามาร่วมกันทำงานด้วยความตั้งใจดี ด้วยความสามัคคี ความรู้ความสามารถ และด้วยความคิดที่สร้างสรรค์งานก็สำเร็จสมบูรณ์ดังงามตามประสงค์ทุกอย่าง”^๙

ความสามัคคีมี ๒ ประเภท

๑) ความสามัคคีทางกาย ได้แก่ การร่วมแรงร่วมใจในการทำงาน

๒) ความสามัคคีทางใจ ได้แก่ การประชุมปรึกษาหารือกันเมื่อเกิดปัญหา

ความสามัคคีจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัย สาราณียธรรม ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน เคารพกัน เกื้อกูลช่วยเหลือกัน เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

๑) แสดงต่อกันด้วยความเมตตา คือ แสดงไมตรีและหวังดีต่อพี่น้องร่วมชุมชน

๒) พูดด้วยเมตตา คือ บอกสิ่งที่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นโทษ แสดงความอ่อนน้อม ถ่อมตน เคารพกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓) คิดต่อกันด้วยเมตตา คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

๔) สาธารณะโภคี แบ่งปันลาภที่หามาได้โดยชอบธรรม เบิกกินใช้ตามความจำเป็น

๕) ปฏิบัติศีล คือ มีความประพฤติสุจริต ดึงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนเป็นคนน่ารังเกียจ หรือ ทำความเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

๖) เคารพความเห็นซึ่งกันและกัน มีจุดหมายเดียวกัน

ความสามัคคีเป็นบ่อเกิดแห่งความสุข ความเจริญ เป็นเหตุแห่งความสำเร็จในทุกกิจกรรม การงานต่างๆ เช่น การจัดงานศพต้องอาศัยความสามัคคีเป็นที่ตั้ง เกิดจากการมี มิตรดี สหายดี เพื่อนดี สังคมสิ่งแวดล้อมดี เป็นทั้งหมดทั้งสิ้นของการปฏิบัติธรรมสู่ความพ้นทุกข์ มิตรดี สหายดี เพื่อนดี คือผู้ที่มีศีลเสมอกัน มาร่วมอาศัยกัน ประพฤติปฏิบัติศีลเพื่อลดละความเห็นแก่ตัว สามารถสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ช่วยเหลือผู้อื่น ในการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรมจะเห็นการร่วมมือร่วมใจกัน การเอื้ออาระของหมู่กลุ่ม การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นความสามัคคีแม้จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างแต่ก็ไม่มีวิวาท โดยการทำตามมติหมู่เป็นหลัก เป็นการสลายอัตตาตนเองไปด้วย จึงเป็นความสามัคคีที่เหมาะสมและสร้างสรรค์ไปด้วยกันพร้อมการล้างอัตตาของชาวชุมชนไปพร้อมกัน

^๙ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, “อารยสามัคคี พลังสามัคคีบนฐานความดี ความงาม ความจริง”, สถาบันปกเกล้า, (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๖): ๖-๗.

๔.๔.๒ คุณค่าด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจที่แพทย์วิถีธรรมใช้ในการจัดงานศพ ไม่เหมือนที่ๆ ที่เขาทำกัน ที่เขากำลังนิยมทำกันตอนนี้ คือ “ระบบทุนนิยม” โดยใช้หลักการ กำไร กำไร กำไร คือ ภาระของประชาชน แพทย์วิถีธรรมใช้เศรษฐกิจ “ระบบบุญนิยม” โดยใช้หลักการขาดทุน คือ กำไร กำไรหรือริยะ อริยะ หมายถึง การสละออก ได้กำไรจากการสละออก ไม่ว่าจะเป็นการสละความเห็นแก่ตัว สละความไม่ได้ตั้งใจที่หมู่กลุ่มไม่เห็นด้วยกับความคิดของเรา ถ้าสละความเห็นแก่ตัวออกไม่ได้ ก็ไม่สามารถทำงานเป็นผู้เสียสละหรือจิตอาสาได้ เพราะจิตคิดแต่จะเอา ไม่คิดจะให้ ขาดทุนคือกำไร จึงไม่เป็นภาระให้กับใครๆ ต้องเดือดร้อนเพราะการจัดงานศพ

แพทย์วิถีธรรมจัดงานศพแบบเศรษฐกิจบุญนิยม คือ “การให้หรือการเสียสละอย่างแท้จริง ที่ก่อให้เกิดคุณค่าแก่เพื่อนมนุษย์และสัตว์โลกทั้งหลาย โดยการให้หรือการเสียสละนี้ถือเป็นการให้หรือ “บุญ” สำหรับตนเป็นเศรษฐศาสตร์แห่งการให้ (Economics of Giving) คือ การปฏิบัติจากศีลไปสู่ทาน โดยการปฏิบัติศีลเพื่อลด ละ เลิก กิเลส ศีลนำไปสู่การให้ทานเป็นลำดับ ซึ่งเป็นการสั่งสมบุญตามแนวคิดบุญนิยม นำไปสู่การดับทุกข์และนิพพานตามลำดับ โดยการนำหลักสัจธรรมะโกติ หรือ สาราณียธรรม ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการอยู่ร่วมกันมาประยุกต์ให้เข้ากับวิถีชีวิตของชุมชนชาวอโศก คือ ระบบการกินใช้ร่วมกัน ไม่สะสมเอามาเป็นของตนเอง โดยมีหลักประกันในเรื่องปัจจัย ๔ ภายในชุมชนเป็นเครื่องรองรับในการปฏิบัติศีล โดยการเชื่อมโยงโลกโลกียะ (การหันหน้าเข้าหาโลก) และโลกุตระ (การสละออกจากโลก) เพื่อไม่ให้แปลกแยกจากชีวิตปกติในสังคม ด้วยการปฏิบัติศีลเพื่อขัดเกลาตัวเองและสมาชิกในชุมชนให้พ้นจากกิเลส

นอกจากนั้นการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่สามารถทำให้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันและกันและสร้างประโยชน์ได้มากขึ้น การปฏิบัติศีลของชาวชุมชนชาวอโศกเกิดขึ้นโดยการร่วมแรงกาย แรงใจ แรงบารมีร่วม และแรงปัญญา ในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิต สมาชิกในชุมชนมีส่วนสำคัญในการผลักดันสมาชิกคนอื่นๆ ในการฝึกฝนและขัดเกลาตัวเองด้วยศีล หรือ ที่เรียกว่า กระบวนการของ “หมู่กลุ่ม” ชุมชนอโศกไม่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างบุคคลที่มีคุณธรรมเท่านั้น แต่ยังสามารถสร้างชุมชนที่มีศีลธรรมอีกด้วย โดยมีข้อสังเกต ชุมชนอโศกสามารถเกิดขึ้นได้จริง เพราะสามารถพึ่งพาตนเองได้ด้านปัจจัย ๔ มีลักษณะโดยทั่วไปคือ มีพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมแบบพึ่งตนเอง มีการทำนา มีการปลูกผักไร่สารพัดไว้กินเอง ในพื้นที่เป็นบริเวณป่ามีผักป่าที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ดาวดอย ผักกาดนา ผักกาดไร่ ผักกาดนก ผักเตม ผักเหือด หย้าเอ็นยัด ผักเสี้ยว ฯลฯ ขึ้นมาหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนตามฤดูกาลให้กินตลอดปี มีระบบโซล่าเซลล์ จากใช้พลังงานทดแทนจากไฟแดด มีการทำฝายเก็บน้ำ แก้มลิง ไร่ไว้ในช่วงฤดูฝน ฝายมีประมาณ ๑๑ ฝาย ผลจากการกักเก็บน้ำไว้ทำให้ความชุ่มชื้นเกิดขึ้นในพื้นที่ แก้ปัญหาน้ำป่าไหลหลาก แก้ปัญหาน้ำขาดแคลนในฤดูแล้ง หลังจากฝึกฝนและขัด

เกลตาตนเองได้แล้ว จนสามารถสร้างวัตถุนเหลือกินเหลือใช้ ก็จะเกิด “พาดิษฐ์บุญนิยม” เพื่อส่งเสริมการทำธุรกิจการค้าบุญนิยมของสมาชิกในชุมชนกับสังคมภายนอก การเปิดร้านจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภค เป็นอุบายสำคัญในการลดกิเลส ด้วยการไม่คิดกำไรเกินควรแต่เน้นหลักสำคัญคือ “กำไรอริยะ” กล่าวคือ **มองว่าการขาดทุน คือ กำไร**

เปรียบเทียบเศรษฐกิจทุนนิยมกับบุญนิยม

๑) ทุนนิยม เน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างไม่รู้จบ บุญนิยมเน้นเติบโตทางธุรกิจพอประมาณบนพื้นฐานของศาสนา

๒) วัตถุประสงค์ของทุนนิยม เน้นความร่ำรวยทางวัตถุ ขณะที่บุญนิยม เน้นความร่ำรวยทางจิตวิญญาณ ญาณที่มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน อิมเมม เกษมใส

๓) ทุนนิยม มุ่งเกียรติยศชื่อเสียง ตำแหน่งทางโลก และความสนุกสนานด้านโลกีย์ บุญนิยมไม่มุ่งตำแหน่งทางโลก ไม่มุ่งเกียรติยศชื่อเสียง มุ่งกิจกรรมการงานด้านโลกุตตระด้วยการทำกิจกรรมการงานที่เป็นประโยชน์ ฟังตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นด้วยการใช้ความสามัคคีในหมู่คณะ

๔) ลักษณะของทุนนิยม ใหญ่โต หรุหร่า แข่งขันสูง ฟังคนอื่น ทุนมากเอาเปรียบทุนน้อย และเห็นแก่ประโยชน์ตน บุญนิยมมีลักษณะ เล็ก พอเพียง เรียบง่าย ฟังตนเองได้ และเอื้อเฟื้อ

๕) กิจกรรมของทุนนิยม ทำงานน้อยลง เอามาก บริหาร และควบคุม บุญนิยมทำงานมากขึ้น เอาแต่น้อย และมีส่วนร่วม

๖) ผลที่เกิดต่อสิ่งแวดล้อม ทุนนิยม ทำลายสมดุลระบบนิเวศน์ บุญนิยม ปกป้องระบบนิเวศน์”^{๑๐}

การจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม จึงเป็น **เศรษฐกิจประโยชน์สูง ประหยัดสุด** ไม่สิ้นเปลืองไปกับสิ่งที่เป็นโทษเป็นภัย สิ่งที่ไม่จำเป็นต่อชีวิต อันนี้เรียกว่าประหยัดสุด ชีวิตแต่ละชีวิตที่เกี่ยวข้องก็ไม่เดือดร้อน ไม่เดือดร้อน ทำให้ชีวิตเป็นสุข แต่กลับสร้างประโยชน์ให้กับทุกชีวิต เพราะทุกชีวิตได้มาเสียสละ มาทำความดี มาเกื้อกูล มาช่วยเหลือกัน เป็นวิบากดี ที่จะดูดีสิ่งดีๆ เข้ามาในชีวิต ผลักดันสิ่งเลวร้ายๆ ออกไปจากชีวิต มิมิตรดีมาเสียสละแบบไม่คิดเงิน จึงทำให้การจัดงานศพลดต้นทุนที่สิ้นเปลืองไปโดยปริยาย จึงเป็น**เศรษฐกิจแบบพุทธ**อย่างแท้จริง หรือ เศรษฐกิจแบบบุญนิยม เศรษฐกิจที่ไม่ทำให้ใครเดือดร้อน เป็นเศรษฐกิจดีที่ทุกคนมีความสุข ฟันทุกข์กันถ้วนหน้า ทุกคนมา

^{๑๐} บุญทิวา พ่วงกลัด, “วาทกรรม “บุญนิยม”: กรณีศึกษาชุมชนราชธานีโอศก จังหวัดอุบลราชธานี”, มนุษย์ศาสตร์ สังคมศาสตร์, ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๘ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๔): ๑๘๗-๑๘๙.

เสียสละ มาลดความเห็นแก่ตัว ใครมีอะไรก็นำมาแบ่งปันกัน เช่น ข้าวของเครื่องใช้ สติปัญญา เป็นเศรษฐกิจที่พึ่งพาตนเองได้ ไม่ต้องพึ่งผู้อื่น ไม่สร้างปัญหาให้กับผู้อยู่เบื้องหลัง ไม่มีใครในแพทย์วิถีธรรมต้องเป็นหนี้เพราะการจัดงานศพ ส่วนเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ใครมีทุนใหญ่ก็มาเอาเปรียบคนทุนเล็กหรือคนไม่มีทุน คนทุนใหญ่ที่มีอยู่จำนวนน้อยในสังคม แต่สามารถสร้างความเดือดร้อนให้กับคนจำนวนมากในสังคม นี่คือ **เศรษฐกิจไม่ดี** เพราะไม่สามารถทำให้คนอื่นๆ อยู่รอด ผิดกับสังคมบุญนิยมทุกคนรอด ยิ้มร่าด้วยความผาสุก อบอุ่นใจ รู้สึกปลอดภัย มั่นคง เพราะไม่มีใครคิดเอาเปรียบใคร มีแต่มาเสียสละ เมตตาปรารถนาดีอยากให้ทุกชีวิตพ้นทุกข์

๔.๔.๓ คุณค่าด้านจิตใจ

เข้าใจเรื่องชีวิตและความตาย การตายจึงไม่ใช่จุดจบของชีวิต ก็เป็นแค่การเปลี่ยนร่างเก่าที่ผุพัง เพื่อไปเอาร่างใหม่ที่ดีกว่าเดิม การปรินิพพานคือจุดจบของชีวิต เส้นทางของการบำเพ็ญความดีตราบใดที่ชีวิตยังมีกิเลส โลก โกรธ หลง หลงเหลืออยู่การเกิด การตาย ย่อมมีเป็นธรรมดา การเปลี่ยนภพภูมิทุกครั้งก็จะได้สำรวมระวัง ว่าขณะที่ยังมีชีวิตควรปฏิบัติศีล โดยการไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตใจให้ผ่องแผ้ว ก็จะมีมั่นใจได้ว่าเมื่อเกิดใหม่อีกครั้งชีวิตนี้จะดีกว่าเดิม จึงเป็นการจัดงานศพที่ให้อะไรแก่ใจใคร่ทุกข เพราะไม่มีบาปจากการจัดงานศพ

ใน“ธัมมจักกัปปวัตตนสูตรพระพุทธเจ้าตรัสเรื่องทุกขไว้ว่า แม้ความเกิด แม้ความแก่ แม้ความเจ็บ แม้ความตาย ความประสพกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข ความพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักก็เป็นทุกข ปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้นก็เป็นทุกข”^{๑๑} ชาวชุมชนแพทย์วิถีธรรม ก็ได้เคยพบ ได้เคยสัมผัส การจัดงานศพแบบจัดเองหรือไม่ได้จัดเองมาก่อน และได้พบความทุกขที่พระพุทธเจ้าตรัสมาพบว่าเต็มไปด้วยความสิ้นเปลืองเพราะต้องหาเงินมาเพื่อมาจัดงานศพ พิธีกรรมก็ยุ่งยากกว่าจะได้เผาศพ ร้องไห้ระงมเมื่อคนตายเพราะไม่อยากให้ญาติผู้เป็นที่รักต้องจากไป ส่วนการจัดงานศพแบบแพทย์วิถีธรรมไม่เป็นเช่นนั้น เพราะชาวชุมชนเข้าใจเรื่องความตายดีว่า การตายเป็นแค่การเปลี่ยนร่างใหม่ อยู่ก็ทำดีต่อ ตายก็ไปเกิดใหม่ ไปเอาร่างใหม่ที่ดีกว่าเดิม ชาวชุมชนแพทย์วิถีธรรมปฏิบัติธรรมตามโอวาทปาติโมกข์ “เรื่อง การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำแต่จิตใจให้ผ่องแผ้ว”^{๑๒} ภาวนาก็จะมีแต่ดีขึ้นเรื่อยๆ ชาวชุมชนเชื่อเรื่องการไม่ทำบาปทั้งปวง ในงานศพจึงเป็นการจัดแบบกินมังสวิรัต ไม่มีสัตว์ตัวใดต้องตายเพราะการจัดงานศพนี้ เป็นการทำกุศลให้ถึงพร้อมไปด้วย จิตใจก็ผ่องแผ้ว เพราะไม่มีบาปจากการจัดงานศพ

^{๑๑} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๐๘๑/๕๙๓.

^{๑๒} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐.

๑) **สบายใจ โลงใจ เบาลใจ** จากการเข้าไปศึกษาวิเคราะห์การจัดงานศพของสังคมไทยในปัจจุบัน พบว่าเปลี่ยนจากการไหว้วานมาเป็นจ้างวาน การจัดงานศพในกรุงเทพและหัวเมืองใหญ่จึงเป็นธุรกิจการจัดงานศพที่ต้องใช้ทุนมหาศาล ส่วนการจัดงานศพในชนบทแม้ไม่ต้องหรูหราเท่าหัวเมืองใหญ่ แต่ก็ต้องใช้เงินเป็นเป็นตัวขับเคลื่อนเช่นเดียวกัน นำความสิ้นเปลือง ความยุ่งยาก ความทุกข์ร้อนมาให้ผู้จัด จนกลายเป็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ให้เห็นบ่อยๆ ส่วนการศึกษาวิเคราะห์ชาวชุมชนแพทยวิถีธรรมพบว่าการจัดงานศพของคนในชุมชนไม่เป็นเช่นนั้น ทุกช่วยกันเอาภาระ มาช่วยกันทำงานฟรีมาเป็นจิตอาสา รักกัน เมตตา กัน ประารถนาดีต่อกัน จึงไม่มีต้นทุนในการจัดงานศพ ต่างคนต่างช่วยกันคนละไม้ คนละมือ อย่างสงบเรียบร้อย จนทำให้งานใหญ่ๆ หนักๆ สำเร็จได้ไม่ยาก ไม่ต้องกังวลเรื่องพิธีกรรม เพราะทราบว่ามีพิธีกรรมที่อ้างว่าจัดเพื่อผู้ตาย อุทิศให้ผู้ตาย ไม่สามารถทำให้ผู้ตายได้จริง จึงไม่ต้องเสียเวลาไปทำ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัส เรื่องกรรมว่า ใครทำกรรม “มาณพ สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและดีต่างกัน”^{๑๓} ผู้นั้นต้องเป็นผู้รับวิบากหรือผลของกรรม “ภิกษุทั้งหลายเราจะไม่กล่าว กรรมที่สัตว์มีเจตนาทำไว้ สังสมไว้ว่า ลิ่นสุด เพราะยังไม่เสวยผล ก็ผลนั้นแล สัตว์ต้องเสวยในอัตภาพนี้ ในอัตภาพถัดไป หรือในอัตภาพต่อๆ ไป”^{๑๔} ภาระค่าใช้จ่ายก็ไม่ต้องทุกข์ เพราะอยู่ร่วมกันแบบสาธารณะโภคี ร่วมกันหา ร่วมกันกิน ร่วมกันใช้

๒) **มันใจ** เรื่องความตายว่าผู้วายชนม์เพียงหมควิบากในชาตินี้ จะเวียนกลับมาเกิดใหม่อีก ตราบที่ยังมีกิเลส (ราคะ โทสะ โมหะ) การตายคือการไปเอาร่างใหม่ที่ดีกว่าเดิม การตายคือการเปลี่ยนร่างเท่านั้น ทุกชีวิตเป็นไปตามวิบากกรรมที่ได้สั่งสมกุศล อกุศล เป็นการจัดงานศพที่ไม่ผิดศีล ไม่ผิดธรรม ตายไปก็ไม่สร้างปัญหาให้ผู้ที่อยู่เบื้องหลัง ไม่ต้องไปกู้หนี้ยืมสินมาจัดงานศพ และไม่เบียดเบียนชีวิตผู้อื่นให้ต้องตายไปเป็นจำนวนมาก

๓) **อบอุ้นใจ** เพราะชุมชนแพทยวิถีธรรมใช้สาราณียธรรมในการอยู่ร่วมกัน เมตตา กันทั้งต่อหน้า และลับหลัง แม้บางคนจะมีส่วนน้อยอยู่บ้างแต่ชาวชุมชนจะเมตตา กันด้วยความศรัทธาในความดีของกันและกัน ที่เอาชีวิตของตัวเองมาเพื่อพัฒนาให้มีคุณค่าและพ้นทุกข์ไปด้วยกัน หรือที่ชาวชุมชนเรียกว่า “ศรัทธาในส่วนตัว เมตตาในส่วนน้อย สอดร้อยด้วยอุเบกขา”

ศรัทธาในส่วนตัว ใครมีส่วนดีในเรื่องไหน ที่ควรศรัทธา ที่ควรส่งเสริม ก็สนับสนุนให้คนดีได้ทำดี ยิ่งๆ ขึ้นไป ไม่ว่าจะ เป็นกำลังกาย กำลังใจ กำลังปัญญา กำลังบารมีร่วม

^{๑๓} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๕๐/๓๕๐.

^{๑๔} อภิ.ป. (ไทย) ๓๗/๗๘๒/๘๑๕.

เมตตาในส่วนด้อย เข้าใจเรื่องวิบากกรรม เรื่องความพร่อง ความพลาด ขณะที่ยังไม่มีศีล ไม่มีธรรม เคยไปทำผิดพลาดมา เมื่อวิบากให้ผลจึงทำให้พร่องให้พลาด จากการประมาทที่ผิด หรือ จากการไม่รู้เท่าทันกิเลส จะได้เมตตา กัน ประรณาดีต่อกัน เตือนได้ก็ช่วยกันตักเตือน เตือนไม่ได้รอให้ ทุกข์สอน สุดท้ายทุกชีวิตก็ไม่มีใครอยากทุกข์ ก็จะกลับมาปฏิบัติธรรม พันทุกข์เป็นลำดับๆ ไปด้วยกัน

สอดร้อยด้วยอุเบกขา เมื่อเชื่อชัดเรื่องกรรม ก็ไม่ต้องเพ่งโทษต่อชีวิตใดๆ ให้ตัวเองเป็น ทุกข์ ทุกชีวิตต้องพลาด ต้องพร่องเป็นเรื่องธรรมดา เพราะแม้แต่พระพุทธเจ้าก็ยังมีพร่อง มีพลาด หิว น้ำอยากดื่ม น้ำ ก็ไม่สามารถดื่ม น้ำได้ เพราะวิบากเคยห้ามไว้ไม่ให้กินน้ำ

ใช้ระบบสาธารณสุขโลกี้ แบ่งปันลาภที่ให้ได้มาโดยธรรม จึงไม่มีต้นทุนชีวิต ทุกชีวิตรู้สึกอุ่น ใจว่ามีคลังสมบัติที่เป็นของกองกลางให้กินให้ใช้เท่าที่จำเป็นโดยไม่เดือดร้อน มีศีลบริบูรณ์เสมอกัน เช่น สามารถรับประทานอาหารมังสวิรัตได้เหมือนกัน อาศัยเต็นท์นอนได้เหมือนกัน กินอยู่เรียบง่าย เหมือนกัน ดูแลสุขภาพตัวเองด้วย **“ปัจจัยมีค่าน้อย หาได้ง่าย และไม่มีโทษ”**^{๑๕} เหมือนกัน เคารพ กัน เมื่อเจอหน้ากันทักทายกันด้วยคำพูดว่า **“เจริญธรรม สำนึกดี”** รักกัน เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มี งานอะไรที่เป็นประโยชน์ก็เข้ามาช่วยกันทำเท่าที่ทำได้ ไม่มีใครว่างงาน ต่างคนต่างรู้ว่าสิ่งที่ตนเองทำ เป็นบุญเป็นกุศล เป็นแรงเหนี่ยวนำให้เกิดสิ่งดีๆ ขึ้นในชีวิตตนเองและผู้อื่น ทุกคนจึงขยัน ไม่ขี้เกียจ เพราะรู้จัก รู้ประโยชน์ของการบำเพ็ญบุญกุศล มีอริยทฤษฎี มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ว่าทำ แบบนี้เป็นประโยชน์ แบบนี้เป็นโทษ สิ่งไหนเป็นประโยชน์ทำ สิ่งไหนไม่เป็นประโยชน์ทิ้งไป สมาชิกใน ชุมชนจึงรู้สึกอุ่นใจว่าสิ่งที่กำลังทำเป็นสิ่งที่ไม่เป็นบาป เป็นบุญเป็นกุศล สงเคราะห์กันโดย

พึงเกิด หมายถึง สมาชิกชาวชุมชนมาเพื่อปฏิบัติศีล ปฏิบัติธรรม เมื่อมีการทำผิดศีล ผิด ธรรม ก็จะมีการให้ชุมชนระหว่างกันจนสามารถทำให้เกิดปัญญาพาตัวเองและผู้อื่นพ้นทุกข์ เกิด วิชาแห่งการพ้นโศก พ้นภัย นี้เรียกว่าการพึงเกิดทางจิตวิญญาณ

พึงแก่ คนสูงอายุในชุมชนเป็นคนแข็งแรงพึ่งตนเองได้และยังให้ผู้อื่นพึ่งพา คนสูงอายุที่นี้ ไม่เป็นภาระให้ใครต้องดูแล สามารถดูแลตัวเองได้ ไม่มีใครนอนติดเตียง สามารถสอนผู้อื่นให้พึ่งตนเอง ได้ เมื่อมีการจัดค่ายสุขภาพ ผู้สูงอายุเหล่านี้ก็มาบอกเล่า ประสบการณ์ วิธีการดูแลตัวเองแบบไม่ต้อง พึ่งพาตัวเอง เพื่อให้ผู้สูงอายุทั้งหลายที่มาเข้าค่ายจะได้มีกำลังใจ และมั่นใจว่า **“ชีวิตนี้ไม่เป็นภาระให้ ใครต้องมาเดือดร้อนเพราะเรา”**

พึงเจ็บ บางครั้งอาจมีการเจ็บป่วยบ้างก็ช่วยกันซอมแซมดูแล ใครมีความรู้เรื่องสุขภาพพึ่ง ตนแบบไหน ก็เอามาบอกมาเล่ากัน ตามประสบการณ์ของแต่ละคน

^{๑๕} ชุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๑๐๑/๔๗๘.

พึ่งตาย ตายก็ช่วยกันจัดงานศพ ถึงเวลาเผาก็ช่วยกันเผา เป็นภาพแห่งความทรงจำที่ดี เป็นความรู้สึกอบอุ่น รู้สึกปลอดภัย รู้สึกมั่นคง รู้สึกเหมือนเป็นพี่เป็นน้องเป็นญาติเป็นมิตรที่ต้องคอยดูแลซึ่งกันและกันในยามยาก

๔) **วางใจ** เป็นการตายก่อนตาย โดยการทำให้พิธีกรรมส่วนตัวว่าเมื่อตัวเองตาย จะสามารถพึ่งพาหมู่กลุ่มนี้ได้ ตายก็ตายแบบตายตาหลับ เพราะรู้ว่าหมู่กลุ่มนี้ จะช่วยการจัดงานศพแบบไม่สิ้นเปลือง จนทำให้ลูกหลานเหลนโหลนที่อยู่ข้างหลังต้องเดือดร้อนจากการเป็นหนี้เป็นสิน เหตุเพราะการจัดงานศพ ลูกหลานไม่เดือดร้อนเพราะพิธีกรรมที่ไร้ประโยชน์ แต่มั่นใจได้ว่าลูกหลาน ญาติพี่น้อง ญาติสนิทมิตรสหายจะได้ประโยชน์ที่ได้มาร่วมงานจากการจัดงานศพแบบนี้ แบบที่ไม่สิ้นเปลือง แบบที่ไม่มีพิธีกรรมอะไรยุ่งยาก แบบที่ไม่พาลูกหลานให้หลงไปในทิศทางที่ผิดๆ นำความเดือดร้อนมาสู่ตนเองและผู้อื่น แต่เป็นแบบที่สามารถพาทุกชีวิตทั้งลูกหลาน ทั้งญาติมิตรที่อยู่เบื้องหลัง ให้พ้นจากความเดือดร้อน จากค่าใช้จ่ายที่เกินความจำเป็น จากค่าใช้จ่ายที่ไม่เป็นประโยชน์ จากพิธีกรรมที่ยุ่งยาก และไม่สามารถทำให้ใครพ้นทุกข์ พ้นภัยได้ แต่เป็นแบบพิธีกรรมที่เรียบง่าย เป็นแบบที่เกิดประโยชน์กับคนที่มาพบเห็น แบบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ให้เกิดบุญ เกิดกุศล ต่อตนเองและหมู่กลุ่มของตัวเอง

๕) สุขสบายใจ ไร้กังวล

เพราะไม่มีโทษ เป็นการจัดงานศพที่ไม่มีโทษต่อชีวิตใดๆ ไม่มีสัตว์ตัวใดต้องตายเพราะงานศพนี้แม้แต่ตัวเดียว ไม่มีการโกหกพูดจาหลอวงเพื่อจะเอาทรัพย์ของผู้อื่น มีแต่พูดจากันเพื่อให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ พูดให้ผู้อื่นสบายใจ พูดให้ผู้อื่นมีทางออกให้กับชีวิตของตัวเอง ไม่มีอบายมุขใดๆ ในการจัดงานศพนี้ที่จะทำให้นักหลงมัวเมามุ่งแข่งขันเอาชนะกัน จนขาดความสามัคคี ไม่มีของมอมเมา เป็นเหตุแห่งการทะเลาะกันเพราะการเลี้ยอบายมุข เหล้า บุหรี่ การพนัน ในงานศพนี้ก็ไม่มี มีแต่น้ำสมุนไพร บำรุงสุขภาพ อาหารก็เป็นอาหารมังสวิรัต ไร้สารพิษ หาได้ในพื้นที่ หรือจากญาติธรรมที่นำมาช่วยบำเพ็ญ คนกินก็ปลอดภัย ร่างกายก็แข็งแรง จิตใจก็เบิกบาน ไร้โรคไร้ภัย สิ่งแวดล้อมก็ไม่เดือดร้อน เพราะการจัดงานศพนี้ ไม่มีวัสดุอุปกรณ์ใดที่จะทำลายมลพิษ การเผาศพก็เผาจากไม้ที่หาได้ในชุมชน ดอกไม้จันทน์ก็เป็นกิ่งไม้ข้างทาง พวงหรีดก็ไม่มี ไม่ต้องทำให้คนข้างหลังพิธีกรรมต้องมาจัดการกับพวงหรีดที่ไม่ได้ประโยชน์แต่เป็นภาระให้กับคนข้างหลัง ไม่มีผลเสียต่อชีวิตใดๆ ทุกคนที่มาร่วมงานได้ประโยชน์เกิดความประทับใจ อยากให้งานศพแบบนี้เกิดขึ้นในชีวิตตนเอง เกิดขึ้นในสังคม เพราะรู้ว่าการจัดงานศพแบบนี้ ทุกคนได้ประโยชน์ ไม่สิ้นเปลือง ไม่ยุ่งยาก และไม่โศกเศร้า และเป็นประโยชน์ต่อทุกชีวิต

๖) ไมเคร่าโคก

เข้าใจวิถีชีวิตว่าเกิด แล้วต้องตาย และต้องเวียนเกิด เวียนตายไปอีกหลายภพ หลายชาติ ตราบใดที่ยังมีกิเลส (โลภ โกรธ หลง) เหลืออยู่ในจิตวิญญาณเดิม กิเลสที่เหลือ วิกาติ วิกากร้าย บุญกุศล ที่ได้บำเพ็ญมาแล้ว จะสังเคราะห์ให้ได้มาเกิดใหม่ มาชำระล้างกิเลสความไม่บริสุทธิ์ในจิตวิญญาณที่เหลือจนกระทั่งหมดไปจากจิต จนเป็นบริสุทธิ์ผุดผ่อง ไมเคร่าหมองด้วยกิเลส จนสามารถมีอำนาจเหนือกรรมของจิต จะปรินิพพานเป็นปริโยสานก็ได้ จะอยู่บำเพ็ญต่อเป็นโพธิสัตว์ ช่วยเหลือคนให้พ้นทุกข์อริยสัจ จนกระทั่งเป็นพระพุทธเจ้าก็ได้ แล้วแต่เจ้าของจิตวิญญาณนั้นต้องการ

๗) **มีพลัง** เป็นการจัดงานศพที่ให้พลังสร้างสรรค์ สามัคคี จิตใจอีกเหิม ผู้คนที่มาร่วมงานรู้สึกปิติยินดี บางท่านน้ำตาไหล อยากให้พลังดีๆ นี้เกิดกับให้ผู้คนได้ที่มาพบ ได้มาเห็น ได้มาสัมผัส เพราะรู้ประโยชน์ที่จะได้รับว่า ไม่เฉพาะตัวท่านเองเท่านั้นที่จะได้รับประโยชน์นี้ แต่คนที่อยู่เบื้องหลังท่าน จะได้มีแนวทางในการดำเนินชีวิต ที่ผาสุก ที่เรียบง่าย จากการจัดงานศพแบบนี้ ถึงจะเป็นการจัดงานศพที่เกิดประโยชน์สูง ประหยัดสุด ทุกชีวิตพ้นภัยได้อย่างแท้จริง

๘) **ได้ทบทวนความจริงของชีวิต** ว่าทุกชีวิตมุ่งสู่ความพ้นทุกข์ เมื่อมีชีวิตเหลืออยู่ให้พากเพียรลดกิเลส ชำระจิตให้บริสุทธิ์ ทำกุศลให้มากที่สุดเท่าที่ทำได้ในขีดที่ไม่ทรมาณตนเองและผู้อื่น เป็นผู้ไม่ประมาท เตรียมตัวตายเมื่อถึงเวลา

๙) **จิตใจสงบ** เมื่อจิตใจสงบพฤติกรรมภายนอกของคนในชุมชนแพทย์วิถีธรรมก็สงบตามไปด้วย เพราะเข้าใจสัจจะของกรรมและวิบากกรรมของแต่ละคน จึงไม่จำเป็นต้องมีสิ่งอสังการอะไร มาประดับตกแต่งให้ดูดีตามสมมุติโลก แต่จะเน้น การประหยัด เรียบง่าย ตรงเป้า คือ การจัดการศพของผู้ตาย เหลือเพียงร่างกายเท่านั้น เป็นการทำให้โลกไม่ต้องเดือดร้อนเมื่อมีคนตาย แต่สามารถเอาประโยชน์จากเหตุการณ์ที่มีคนตายได้

สรุป ด้านจิตใจที่เกิดขึ้นในการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม เป็นจิตใจที่ดีงาม เป็นจิตใจที่เบาสบาย เป็นจิตใจที่เสียสละ บรรณาคืออยากให้ทุกคนที่มาร่วมกันจัดงานศพพ้นทุกข์ ไม่อยากให้ใครๆ ในงานต้องทุกข์ ไม่ว่าจะลูกหลานหรือญาติพี่น้องที่มาร่วมงาน จึงมีการช่วยเหลือกันในทุกด้าน ไม่ว่าจะด้านจิตใจใช้หลักพุทธธรรม ด้านการงาน ทุกคนต่างช่วยกันเอาภาระ มีน้ำใจช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีอะไรที่จะช่วยเหลือกันได้ รีบทำ เกิดความอบอุ่นขึ้นในจิตว่าสิ่งที่ทำนี้ไม่ผิดศีล เมื่อรู้ว่าการจัดงานศพแบบนี้ ไม่ผิดศีลก็ไม่ร้อนใจ มีแต่ความบันเทิงใจ มีแต่ปิติอิ่มใจ มีแต่ความสงบกายสงบใจ มีแต่ความสุข มีความมั่นคงในจิต ก็ทำให้พ้นทุกข์ไปเป็นลำดับๆ จากความมั่นใจในการปฏิบัติศีลของชาวชุมชนแพทย์วิถีธรรม ทำให้สิ่งดี ๆ เกิดขึ้นมากมายกับการจัดงานศพ ความผาสุกการจัด

งานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรมจึงไม่ได้อยู่ที่จัดงานสิ้นเปลืองใหญ่โต แต่เป็นการจัดแบบ ประหยัด พอเพียง เรียบง่าย นี่คือเหตุที่ทำให้ทุกคนพันทุกข์ได้จริง

๔.๔.๔ คุณค่าด้านปัญญา

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน “ปัญญาสูตร ว่าด้วยเหตุปัจจัยที่ทำให้ได้ปัญญา เธอเป็นผู้มีศีล สำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย นี่เป็นเหตุเป็นปัจจัย ที่เป็นไปเพื่อได้ปัญญาอันเป็นเบื้องต้นแห่ง พรหมจรรย์ที่ยังไม่ได้ เพื่อภิญญาภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มที่แห่งปัญญาที่ได้แล้ว”^{๑๖} จะเห็นได้ว่าการ จะมีปัญญาได้ต้องปฏิบัติศีล ชาวชุมชนแพทย์วิถีธรรมรู้อานิสงส์ของศีลแล้วว่าถ้าปฏิบัติได้จะไม่ร้อนใจ มีแต่ความบันเทิงใจ มีแต่ปีติอิ่มใจ มีแต่ความสงบกายสงบใจ มีแต่ความสุข มีความมั่นคงในจิต เกิด ปัญญาว่าต้องปฏิบัติศีลเท่านั้น จึงจะเกิดปัญญาพาชีวิตพ้นทุกข์ได้

การจัดงานศพทั่วไปในปัจจุบันไม่ปฏิบัติศีล จึงเป็นเหตุให้ร้อนใจ เมื่อร้อนใจก็หาความ บันเทิงใจไม่ได้ เมื่อบันเทิงใจไม่ได้มีแต่ความแค้นใจ เมื่อมีแต่ความแค้นใจ ความสงบทางกายทางใจก็ เกิดขึ้นไม่ได้ เมื่อจิตใจมีแต่ความฟุ้งซ่าน ชีวิตก็มีแต่ความทุกข์ เมื่อมีความทุกข์ ความคลอนแคลนก็ เกิดขึ้นในจิต จึงไม่สามารถทำให้เกิดปัญญาพาชีวิตพ้นทุกข์ได้ ไม่ปฏิบัติศีล ปัญญาที่ดับ ก็ต้องเหน็ด เหนื่อย ก็ต้องทุกข์ ได้แต่โลกธรรม คือ คำสรรเสริญบ้าง คำนิมนทาบ้าง ซึ่งไม่มั่นคง ยั่งยืน

พระพุทธเจ้าปฏิบัติศีลในการจัดงานศพอย่างประหยัดเรียบง่าย เช่น การจัดงานศพพระ พาทิยะ ตายเข้า เผาเย็น ทำพิธีแบบเรียบง่าย ตรัสสั่งให้พระภิกษุ จงช่วยกันยกร่างพระพาทิยะ วาง บนเตียงและนำไปเผา ประหยัดคือไม่ต้องใช้ทรัพยากรมาก แต่สามารถทำให้เกิดคุณค่าสูงสุดได้ เช่น การจัดงานศพไม่ต้องเงินแต่ใช้ความสามัคคีช่วยกันทำ มีคุณค่าทางใจที่ไม่มีใครต้องร้อนใจ ทุกคน ผาสุก สบายใจ ว่าญาติที่ตายไป เขาก็ไปตามกรรมวิบากของเขา คนที่อยู่เบื้องหลังมีหน้าที่จัดการศพ ให้เรียบร้อยก็ช่วยกันทำ ช่วยกันจัด ระหว่างจัดก็ ยินดี เต็มใจ พอใจ ถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่ามีประโยชน์ แพทย์วิถีธรรมชุมชนที่ปฏิบัติศีล ปฏิบัติธรรม จนทำให้เกิดปัญญาพาตัวเองพ้นทุกข์ไปเป็นลำดับๆ จน สามารถพึ่งตนเองได้ ดำรงชีวิตแบบพอเพียง ประหยัด เรียบง่าย ไม่สิ้นเปลือง ชีวิตก็ไม่ต้องเหน็ด เหนื่อย ไม่เสียพลังไปกับสิ่งไม่เป็นประโยชน์ ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ไม่ว่าจะดอกไม้หน้าศพ ดอกไม้หน้าเมรุ การจัดตกแต่งงาน แบบโน้นแบบนี้ หรือไม่ว่าการใส่ของถวายพระ ฯลฯ

การแสดงธรรมโดยสมณะเป็นภาษาที่คนฟังรู้เรื่องและได้เข้าใจสัจธรรม จัดให้มีการระลึก ถึงคุณงามความดีของผู้ตายเพื่อให้คนที่ยังอยู่ข้างหลังเอาเป็นแบบอย่าง รู้ว่าการจัดงานศพที่เป็น

^{๑๖} อัง.นวก. (ไทย) ๒๓/๒/๑๘๗.

ประโยชน์ ควรเป็นอย่างไร เพราะสิ่งสำคัญไม่ใช่การจัดงานศพให้ใหญ่โต สิ่งสำคัญคือความสงบสุข การปฏิบัติจิตใจของญาติ เห็นประโยชน์ของการจัดงานศพที่เรียบง่าย ประหยัด คือ ไม่ทำให้ผู้จัดเป็นหนี้ ไม่ทำให้สัตว์ตัวใดต้องตายเพราะการจัดงานศพ ไม่มีการลักทรัพย์ ไม่มีการโกหก ไม่มีอบายมุขที่จะทำ ให้คนหลงงมงาย เป็นการจัดงานศพที่ถูกศีล ถูกธรรม มีแต่ส่งเสริมทำให้ผู้ร่วมงานได้เห็น ได้ระลึกถึง ความตายของตนเองและผู้ตายเป็นปัญหาที่พาดพิงทุกข์ รู้ว่าสิ่งไหนดี สิ่งไหนไม่ดี สิ่งไหนไม่พาดพิง วิญญูญาณให้พินทุข์ ไม่ต้องได้หน้าได้ตาจากการจัดงานศพ แต่มาจัดงานศพทำสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ถูกศีล ถูกธรรม ประเสริฐกว่าคำสรรเสริญ คำนิทาน เพราะไม่มีประโยชน์อะไร **ล้วนไม่เที่ยง ไม่มั่นคง มีความแปรผันเป็นธรรมดา** ต่อให้ได้รับคำสรรเสริญอย่างไร ก็ต้องมีนิทานเมื่อจัดงานศพไม่ได้ตั้งใจที่ ต้องการ เพราะสรรเสริญมากู้กับนิทาน แต่ถ้าปฏิบัติให้ถูกศีลถูกธรรมก็ไม่ต้องสรรเสริญ เมื่อไม่สรรเสริญก็ไม่มีนิทานเพราะเข้าใจแล้วว่าสิ่งที่ทำถูกศีล ถูกธรรม

ดังที่พระพุทธเจ้าตรัส ใครปฏิบัติถูกศีล ถูกธรรมก็จะมีอานิสงส์ ในกัมมัตถยสูตร “**ศีลที่เป็น กุศลมีอวิปฏิสาร(ความไม่ร้อนใจ)เป็นผล อวิปฏิสารมีความปราโมทย์(บันเทิงใจ)เป็นผล ความ ปราโมทย์มีปิติ(ความอิ่มใจ)เป็นผล ปิติมิปัสสัทธิ(ความสงบกายความสงบใจ)เป็นผล ปัสสัทธิมีสุข เป็นผล สุขมีสมาธิเป็นผล สมาธิมีญาณทัสสนะเป็นอานิสงส์(ความรู้ความเห็นตามความเป็นจริง) ญาณทัสสนะมีนิพพิทาวีระคะ(ความเบื่อหน่าย)เป็นผล นิพพิทาวีระคะมีวีระคะ (ความคลายกำหนด) เป็นผล ศีลที่เป็นกุศล ย่อมทำให้อรหัตตผลให้บริบูรณ์โดยลำดับ”^{๑๗} ชีวิตก็จะมั่นคง ผาสุก การจัดงานศพตั้งแต่ต้นจนจบ ทุกขั้นตอนมีแต่ความพันทุข์ การจัดงานศพของชุมชน แพทย์วิถีจึงเต็มไปด้วยความผาสุก ไม่มีใครร้องไห้ เพราะเข้าใจแล้วว่า ถ้ายังไม่พันทุข์ สังขารที่เสื่อม ก็ทิ้งไป ไปเอาร่างใหม่ที่ดีกว่าเดิม เพื่อมาทำความดีต่อจนพันทุข์สิ้นเชิงเป็นการจัดงานศพที่ทุกคนไม่เห็นดเห็น้อย มีแต่ความ อิสระ สบาย อบอุ่น อิ่มเอม เกษมใส มีใจเกื้อกูล เพิ่มพูนการเสียสละ**

^{๑๗} อจ.เอกาทศก. (ไทย) ๒๔/๑/๓๘๙-๓๙๐.

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การจัดงานศพในพระพุทธศาสนาเท่าที่ค้นพบในพระไตรปิฎก เช่น การจัดงานศพของนางสิริมา การจัดงานศพบุตรของนางกิสาคโคตมี การจัดงานศพของอูรคบุตรของพราหมณ์โพธิสัตว์ การจัดงานศพของครอบครัวนางปฐาจารา การจัดพระศพของพระนางภัททาราชเทวี การจัดพระศพของพระเจ้าทีฆิติโกศลราชและพระมเหสี และมีอีกหลายกรณี ผู้วิจัยจะพบว่า ประหยัด เรียบง่าย เป็นประโยชน์กับผู้ที่มีส่วนร่วมงาน สามารถพ้นทุกข์จากการจัดงานศพได้จำนวนไม่น้อย เช่น การจัดงานศพของพระอรหันต์ พระพาหิยะ พระพุทธเจ้าตรัสไว้เพียง “เธอจงช่วยกันยกร่างพระพาหิยะวางบนเตียง และนำไปเผา”^๑ “อูรค บุตรของพราหมณ์โพธิสัตว์ ยกบุตรชายขึ้นสู่เชิงตะกอน บูชาด้วยของหอมและดอกไม้แล้วเผา”^๒ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการจัดงานศพที่พระพุทธเจ้าพาทำ ไม่สิ้นเปลือง เรียบง่ายพึ่งตนเองได้ และพาทุกคนที่มีส่วนร่วมงานได้ประโยชน์จากการจัดงานศพจนพ้นทุกข์ไปเป็นลำดับๆ “ส่วนพระบรมศพของพระพุทธเจ้า ท่านให้จัดแบบเดียวกันกับศพของพระเจ้าจักรพรรดิ โดยใช้ผ้าใหม่ห่มพระบรมศพของพระเจ้าจักรพรรดิแล้วจึงห่อด้วยสำลีบริสุทธิ์ แล้วห่อด้วยผ้าใหม่อีกชั้นหนึ่ง จนห่อพระบรมศพของพระเจ้าจักรพรรดิด้วยผ้าและสำลีได้ ๑,๐๐๐ ชั้น แล้วอัญเชิญพระบรมศพใส่รางเหล็กเต็มด้วยน้ำมันใส่รางเหล็กอีกอันครอบแล้วทำจิตกาธาน ด้วยไม้หอมล้วน และถวายพระเพลิงพระบรมศพ แล้วให้สร้างพระสถูป เพื่อให้มหาชนที่ศรัทธาได้มาเอาแบบอย่างความพ้นทุกข์ ความดีงาม เพื่อนำกลับไปปฏิบัติต่อไป”^๓ และการจัดพิธีศพของพระพุทธเจ้าให้จัดแบบเดียวกับพระเจ้าจักรพรรดิ เพราะ กษัตริย์ พราหมณ์ คหบดี ผู้เป็นบัณฑิต ศรัทธาเคารพ พระพุทธเจ้า เหมือนศรัทธาพระเจ้าจักรพรรดิ”ส่วนการทิ้งศพพบมากในพระไตรปิฎกและเป็นวิธีการที่คนในสมัยพระพุทธกาลนิยมทำกัน เช่น “ศพที่ทิ้งไว้ มีทั้งตายแล้ว ๑ วัน ๒ วันหรือ ๓ วัน ศพขึ้นอืด ศพเขียวคล้ำ ศพมีน้ำเหลืองเยิ้ม”^๔ “นก นกตะกุ่ม มาจิกกินแรงแมรมุ้ง สุนัข สุนัขจิ้งจอก ก็มากัดกิน หรือ สัตว์เล็ก ๆ หลายชนิดก็มา

^๑ ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๕๐/๑๘๗.

^๒ ชุ.ชา.ปญจก. (ไทย) ๒๗/๑๙-๒๐/๒๐๑.

^๓ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๓๐/๑๗๓.

^๔ ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๕๔/๑๘๙.

กิน”^๕ “นางกิสสาโคตมี ก็ทิ้งศพลูกชายหลังจากหาเมล็ดพันธุ์ผักกาดจากบ้านที่ไม่มีคนตายให้ พระพุทธเจ้าไม่ได้”^๖ “นางสิริมา โสภณในครั้งพุทธกาล ก็เป็นการทิ้งศพเพื่อให้ภิกษุพิจารณาอสุภะ คือ ความไม่งาม”^๗ จะเห็นได้ว่าการจัดงานศพในครั้งพุทธกาล จะเป็นประโยชน์ต่อคนเป็นสามารถเอา ประโยชน์จากการจัดงานศพ มาพิจารณาเพื่อให้ตนเองพ้นทุกข์ได้

การจัดงานศพแบบแพทย์วิถีธรรม เป็นการจัดงานศพที่ตรงกับพุทธวิธี ที่พระพุทธเจ้าพา ทำและตรงกับพุทธธรรม เช่น หลักอภิธานียธรรม หมั่นประชุมกันเป็นเนืองนิตย์ พร้อมเพรียงกัน ประชุม พร้อมเพรียงกันเล็ก พร้อมเพรียงกันช่วยทำกิจ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยหลักสาราณียธรรม ๖ การระลึกถึงกัน ประารถดีต่อกัน ด้วยความรัก ความเคารพ ไม่วิวาทกัน มีความพร้อมเพรียงกัน เป็นน้ำ หนึ่งใจเดียวกัน ในชุมชนมีคนปฏิบัติตนเป็นคนวรรณะ ๔ คือ เลี้ยงง่าย (สุภระ) บำรุงง่าย (สุโปสยะ) มกน้อย ก่ลาจน (อัปปิจจนะ) สันโดษ ใจพอ (สันตุญฺฐิ) ขัดเกลา (สัลলেখะ) มีศีลเคร่ง (ธูตะ) มีอาการนำ เลื่อมใส (ปาสาทิกะ) ไม่สะสม (อปจยะ) ยอดขยัน (วิริยารัมภะ) และมีมิตรดีสหายดีเป็นทั้งหมดทั้งสิ้น ของพรหมจรรย์ จึงทำให้การจัดงานศพแบบพุทธวิธี เกิดขึ้นได้อย่างไม่ยาก ไม่ลำบาก เพราะมีการ ฝึกฝนหลักพุทธธรรมทั้ง ๔ เป็นประจำอยู่ในชีวิตประจำวัน เมื่อมีคนตายเกิดขึ้นในชุมชนก็สามารถนำ หลักธรรมนั้นมาใช้ในการจัดงานศพได้ทันที โดยไม่ต้องคิดค้นวิธีขึ้นมาใหม่

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ การจัดงานศพในพระพุทธศาสนา

การจัดงานศพที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าพาทำมีหลักการ คือ

๑) เอาศพเป็นกุศโลบายในการสอนธรรมแก่พุทธบริษัท การจัดงานศพของประชาชนเช่น นางสิริมา ทำให้ภิกษุผู้ลุ่มหลงในความงามของนางได้บรรลุธรรมขั้นโสดาบัน ส่วนนางกิสสาโคตมี หลังจากจัดงานศพให้บุตรนางเองก็บรรลุธรรมขั้นโสดาบัน บวชได้ไม่นานก็เป็นพระอรหันต์ พระพุทธเจ้าเล่าเรื่องพราหมณ์โพธิสัตว์ในอดีตให้กระฎุมพี (คือ ผู้มีทรัพย์) ฟังถึงครอบครัวอูรคมีการ ปฏิบัติธรรมเป็นประจำในชีวิตประจำวัน เมื่ออูรคเสียชีวิตลงก็ช่วยกันยกอูรคไปเผาเมื่อฟังเรื่องอูรคจบ ลงกระฎุมพีก็บรรลุโสดาบัน การจัดงานศพของครอบครัวนางปฏาจรา นางปฏาจราก็ได้บรรลุธรรมขั้น โสดาบันบวชได้ไม่นานก็บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ การจัดพระศพของพระนางภัททาราชเทวีก็ทำให้

^๕ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๘๐/๓๐๙.

^๖ ขุ.จรียา. (ไทย) ๓๓/๗๕-๘๐/๗๑-๘๕.

^๗ ขุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๑๔๗-๑๔๙/๗๗-๗๘.

พระเจ้ามุนฑะพระสวามีถอนลูกศรจากความโศกได้ การจัดงานศพของพระเจ้าที่ซีตีโกศลราชและพระมเหสีก็สามารถทำให้เมือง ๒ เมือง เกิดความสามัคคีปรองดองกันได้

๒) เรียบง่ายไร้พิธีกรรม เช่น พระพาหิยะ พระเจ้าตรัสสั่งเพียงให้นำร่างพระพาหิยะวางบนเตียงแล้วนำไปเผา ไม่มีแม้กระทั่งการทำจิตกาธาน ส่วนพระศพของพระสารีบุตร ทำพิธีประชุมเพลิงแล้วเก็บอัฐิใส่บาตรนำถวายพระพุทธเจ้า การจัดพระศพพระนางปชาบดีเถรีและเหล่าภิกษุณีช่วยกันทำจิตกาธาน สำเร็จด้วยของหอมแล้วเผา

๓) การจัดงานพระบรมศพของพระพุทธเจ้า พระจุนทะน้องชายพระสารีบุตร ทราบข่าวการตายของพระมหาวิระว่าไม่ได้วางแผนไว้ก่อนตาย จึงทำให้สาวกทะเลาะวิวาทกัน พระพุทธเจ้าจึงวางแผนก่อนปรินิพพานและให้จัดพระบรมศพแบบเดียวกับของพระเจ้าจักรพรรดิเพราะ กษัตริย์พราหมณ์ คหบดี ผู้เป็นบัณฑิต ศรัทธาเคารพพระพุทธเจ้าเหมือนศรัทธาพระเจ้าจักรพรรดิ “พวกเขาใช้ผ้าใหม่ห่อพระบรมศพของพระเจ้าจักรพรรดิเสร็จแล้ว จึงห่อด้วยสำลีบริสุทธิ์ แล้วจึงห่อด้วยผ้าใหม่อีกชั้นหนึ่ง ทำโดยวิธีนี้ จนห่อพระบรมศพของพระเจ้าจักรพรรดิด้วยผ้าและสำลีได้ ๑,๐๐๐ ชั้น แล้วอัญเชิญพระบรมศพลงในรางเหล็กเต็มด้วยน้ำมัน ใช้รางเหล็กอีกอันหนึ่ง ครอบแล้วทำจิตกาธานด้วยไม้หอมล้วนแล้ว ถวายพระเพลิงพระบรมศพพระเจ้าจักรพรรดิ สร้างสถูปของพระเจ้าจักรพรรดิไว้ที่ทางใหญ่สี่แพร่ง พวกท่านพึงปฏิบัติต่อพระสรีระของพระตถาคตเหมือนอย่างที่เราปฏิบัติต่อพระบรมศพของพระเจ้าจักรพรรดิ พึงสร้างพระสถูปของพระตถาคตไว้ที่ทางสี่แพร่ง คนเหล่าใดจักยกกระเป๋ย ของหอมหรือจूरณ จักถวายอภิวาทหรือจักทำจิตเลื่อมใสในพระสถูปนั้น การกระทำนั้นจักเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่ชนเหล่านั้นตลอดกาลนาน”^๔

๕.๑.๒ การจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม

“การจัดงานศพในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จากความเรียบง่ายกลายเป็นยุ่งยาก การปรับเปลี่ยนพิธีกรรมการตายทำให้เกิดความสะดอกจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นปัญหาทำให้บางอย่างที่เคยผลิตใช้เองได้ก็ไปจัดหาซื้อตามตลาดแทน ทำให้เกิดค่าใช้จ่ายตามมาเป็นจำนวนมาก”^๕ สำหรับคนมีเงินก็ไม่มีปัญหาเรื่องเงิน แต่มีปัญหาเรื่องเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีให้กับคนที่ไม่มีเงิน เพราะเข้าใจว่าการทำบุญ อุทิศส่วนกุศลต้องใช้เงินเพียงประการเดียว บางคนต้องขายที่ดินเพื่อจัดงานศพ เพื่อรักษาหน้าตาทางสังคมหรือบางคนมีฐานะทางสังคมจัดงานศพอย่างฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น ซึ่งอาร์ดา ฉิมมากูร วิจัยเรื่องธุรกิจงานศพตามประเพณีนิยมตามธรรมเนียม

^๔ ที.ปา. (ไทย) ๑๐/๒๐๕/๑๕๒.

^๕ สุนทร สุทรัพย์ทวีผล, “การศึกษาการจัดงานศพที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, รายงานวิจัย, (บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์:วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, ๒๕๖๒).

ไทยมีค่าใช้จ่ายสูงกว่า ๔๐๐-๑,๐๐๐ ล้านบาทต่อปี “พิธีกรรมในงานศพพระพุทธรเจ้าไม่เคยตรัสว่า ต้องทำอะไร เพราะไม่มีประโยชน์อะไรกับผู้ตาย ผู้ตายเมื่อวิญญาณออกจากร่างก็ไปเกิดใหม่ ตาม กุศลอกุศลที่ได้กระทำไว้ก่อนตาย ผู้อื่นไม่สามารถช่วยอะไรได้ พิธีกรรมต่างๆ ในงานศพ สัปเหร่อจะ แนะนำไปตามเชื่อและความคิดของตนเอง”^{๑๐} จากปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม สร้างพิธีกรรมใหม่ขึ้นมา มากมายเพื่อให้คนยุ่งยาก และไม่สามารถพาใครพ้นทุกข์จากการจัดงานศพ ซึ่งการทำแบบนั้นเป็นการ ทำผิดศีล แพทย์วิถีธรรมเห็นปัญหานี้ แนวคิดการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม เกิดจากที่ พระพุทธรเจ้าพาดงานศพไม่ว่าจะเป็นของประชาชน ของภิกษุ ภิกษุณี มีลักษณะเหมือนกันคือเรียบง่าย ไม่มีพิธีกรรมอะไรที่ยุ่งยาก เป็นเหตุให้คนจัดงานศพต้องเดือดร้อน โดยใช้หลักพุทธธรรมไปใช้ในการจัดงานศพ เช่น อปริหานิยธรรม ๗ สาราณียธรรม ๖ วรรณะ ๙ กัลยาณมิตตตา มิตรดี สหายดี เพื่อนดี ซึ่งการจัดงานศพแบบพุทธธรรม สามารถลดภาระต่างๆ ได้ดังนี้

การลดการสิ้นเปลือง

โดยการเลี้ยงอาหารมังสวิรัต ไม่มีเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์จากสัตว์ เป็นอาหารที่ไม่ เบียดเบียนชีวิตใดๆ เป็นอาหารที่ถูกศีล ไม่นั่นดอกไม้ประดับตกแต่งโลง จะมีบ้างก็หาเอาได้ในพื้นที่ เช่น ดอกไม้จันทน์ ในย่านาง การถวายจตุปัจจัย ของพระ นิมนต์สมณะชาวโศก ไม่ต้องถวายของ ท่าน เมตตาตามเองพร้อมกับญาติโยม ใส่น้ำมันมาเอง ไม่เรียกร้องอะไร มีแต่เอามาให้ ของโยมไม่แจกของ เพื่อเอามาจัดงานศพ แต่เป็นการใช้สาราณียธรรม เมตตาช่วยกันทำโดยไม่ต้องใช้เงิน อาจจะมีบ้าง เท่าที่จำเป็น ไม่มีพวงหรีด ไม่มีมหรสพ แต่มีการแสดงธรรม มีการสนทนาธรรม มีการแลกเปลี่ยน ธรรมะ มีการพูดถึงคุณงามความดีของผู้เสียชีวิต ไม่มีอบายมุข ของข้าราชการก็เลือกเอาที่มีประโยชน์ใช้ได้ จริง ดอกไม้จันทน์ มีเหมือนกันแต่คนแบบกับทั่วไป เก็บเอาข้างทางก่อนถึงกองฟอน กำเอาวางบน กองฟอน ไม่มีการถวายสังฆทาน ไม่มีการถวายผ้าบังสุกุล ผ้าและเครื่องใช้ของพระสงฆ์หายาก แต่ สมัยนี้เต็มบ้านเต็มเมือง อัฐบริขารมีครบถ้วนอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องถวายเพิ่ม แต่ถ้าขาดก็ถวายได้ ถ้าไม่ขาดก็ไม่จำเป็น เพราะต้องเป็นภาระให้ท่านบริหารจัดการ คนถวายก็หมดเงิน ไม่มีใครได้ใช้ ประโยชน์จากถวายผ้าแบบนั้น แต่เป็นการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง กระจายเงินกระจายทอง ก็ไม่ เผาให้เปลืองทรัพยากรโลก เพราะแต่ละชีวิตทำอะไรก็ได้สิ่งนั้นตั้งแต่ยังเป็นๆ พวกนี้ทำสิ่งดีๆ พวกนี้ ลดกิเลส เกื้อกูลกัน ความดีนี้จะถูกบันทึกไว้ในจิตวิญญาณของผู้พบเห็น จะได้ข้อมูลดีๆ นั้นไปใช้ต่อไป ผู้ที่มีปัญหาเคยมีกุศลร่วมกันจะมีเหตุปัจจัยมาพบมาเห็นจะได้เอาไปใช้โดยเร็วที่สุด พวกเพียรกัน ปฏิบัติ แล้วก็พ้นทุกข์ไปในที่สุด เพราะมีสิ่งดีคอยหนุนชีวิต

^{๑๐} พระครูศรีรัตนนารถ, “วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการจัดงานศพที่ปรากฏในพระพุทธรศาสนา”, สังคมศาสตร์วิชาการ, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (๒๕๖๒): ๕๓.

ลดความยุ่งยาก

ไม่มีการเคาะโลง เพื่อให้ฟังธรรม อย่าว่าแต่ฟังธรรม อย่าว่าแต่ให้กินข้าว เอาไปเผาศพ ศพก็ไม่รู้เรื่อง ไม่มีสัปเหร่อ มาทำพิธี ชาวชุมชนช่วยกันจัดการเอง บวชน้ำศพไม่มีฤทธิเดชให้ใครพัน ทุกข์ แค่เปลี่ยนชุด โคนหัว โปรยทานไม่โปรยแต่เอาอาหารเป็นทาน เอาความดีเป็นทาน เอาของที่ เป็นประโยชน์เป็นทาน การโปรยทานทำให้เกิดความโลบ แ่งชิงกันวุ่นวายโกลาหล บอกทางแก่ผู้วาย ชนม์ เป็นเดรัจฉานวิชา ไม่พาพันทุกข์ ไม่มีการจุศพ นำศพขึ้นรถ สมณะเดินนำหน้า แต่งหน้าศพ ก็ ไม่จำเป็น ไม่มีรูปเทียนในมือศพ สิ่งเหล่านี้ไม่จำเป็น ไม่มีการไว้ทุกข์ ปฏิบัติอย่าให้ชีวิตมีทุกข์ก็ เพียงพอ ปฏิบัติตามความดีของผู้วายชนม์ ไม่มีการเซ่นไหว้ศพ เป็นๆ ถ้าไม่หยิบเข้าปากก็ไม่อิม วิทยญาณไม่รู้อยู่ที่ไหน ไปตามกรรมของเขาจะไปอุทิศอุกอย่างไร นี่เป็นสังจะอย่างหนึ่ง

ทำให้เกิดการพันทุกข์

อุทิศบุญกุศล แพทย์วิถีธรรมทำตามที่พระพุทธเจ้าสอนว่าแต่ละชีวิตใครจะได้อะไร ก็เกิด จากพฤติกรรมของตนเอง กัมมะสโกมทิ เรามีกรรมเป็นของตนเอง กัมมะทายาโท เราเป็นผู้รับมรดก จากการทำกรรมทำของตัวเอง กัมมะโยนิ กรรมเป็นแดนเกิด แดนเกิดของกรรมจะเป็นกรรมดีหรือไม่ดี เกิดจากการคิด พูด เป็นสมบัติของตัวเอง กัมมะพันธุ จะเป็นพันธุ์ดีหรือไม่ดี ก็เกิดจากการคิด พูด ทำ ของตัวเอง กัมมะปฏิสระโณ กรรมจะเป็นที่พึ่งอาศัย ผลของการกระทำหรือวิบาก รับในภพนั้นส่วน หนึ่งชาติถัดไปส่วนหนึ่ง ชาติต่อๆ ไปอีกส่วนหนึ่ง พิธียออังคาร ลอยตรงไหนก็ได้ที่มน้ำ เป็นกิจกรรม ที่ตัดรอยอาลัยในจิต ไม่ต้องอาลัยอาวรณ์ ความอาลัยอาวรณ์เป็นทุกข์ จึงไม่ต้องทำรอยอาลัยให้เป็น สัญลักษณ์ ไม่ว่าจะเจตีย์ ส่วนการทำเจตีย์ให้พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันต์ พระ มหาจักรพรรดิ ไว้เคารพความดีของท่าน จะได้นำความดี มาฝากเพียรปฏิบัติ การจุศรูปเทียน ไม่ตรง กับมหาศีลเรื่อง เบิกแว่น เวียนเทียน เป็นเดรัจฉานวิชา การรับพรจากพระสงฆ์ ไม่รับพรที่ฟังไม่รู้เรื่อง การใส่ชุดดำ ใส่ชุดธรรมดาปกติ ไม่ต้องสิ้นเปลืองยุ่งยากอะไร ชุดไหนก็ได้ตามเหมาะ ตามควร ไม่มี การฉียดยากันศพเน่า เพราะจะเผาโดยเร็วที่สุด

ทุกชั้นตอนที่ทำ ใช้หลักพุทธธรรม อปริหานิยธรรม ๗ สาธารณิยธรรม ๖ วรณะ ๙ กัล ยานมิตตตา มิตรดี สหายดี เพื่อนดี จนสามารถทำให้การจัดงานศพ เป็นไปด้วยความประหยัด เรียบ ง่าย ฟังตนเองได้ และพาทุกชีวิตที่มาร่วมงานพันทุกข์ได้จริง จนเกิดจิตวิญญาณใหม่ มีสมาชิกที่มา ร่วมงานปรารภจะจัดงานศพแบบนี้บ้าง จึงได้มีการทำแบบฟอร์มเพื่อให้สมาชิกในชุมชนเขียน พินัยกรรมไว้ก่อนตายประสงค์จะให้จัดงานศพแบบนี้ ส่วนเมื่อมีการตายเกิดขึ้นก็แล้วแต่วิบากของ ผู้ตายว่าจะได้จัดแบบนี้หรือไม่ บางคนไม่ได้เขียนพินัยกรรมเอาไว้แต่สามารถจัดงานศพแบบนี้ได้ บาง คนเขียนพินัยกรรมเอาไว้แต่ญาติไม่ยอมให้จัดแบบนี้ต้องการนำไปจัดเองก็มี

๕.๑.๓ วิเคราะห์พุทธวิธีการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม

การจัดงานศพในปัจจุบันไม่ปฏิบัติศีล จึงเป็นเหตุให้ร้อนใจ เมื่อร้อนใจก็หาความบันเทิงใจไม่ได้ เมื่อบันเทิงใจไม่ได้มีแต่ความแค้นใจ เมื่อมีแต่ความแค้นใจ ความสงบทางกายทางใจก็เกิดขึ้นไม่ได้ เมื่อจิตใจมีแต่ความฟุ้งซ่าน ชีวิตก็มีแต่ความทุกข์ เมื่อมีความทุกข์ ความคลอนแคลนก็เกิดขึ้นในจิต จึงไม่สามารถทำให้เกิดปัญญาพาชีวิตพ้นทุกข์ได้ ไม่ปฏิบัติศีล ปัญญาที่ดับ ก็ต้องเห็นดเห็น้อย ก็ต้องทุกข์ได้แต่โลกธรรม คือคำสรรเสริญบ้าง คำนิินทา ซึ่งไม่มั่นคง ยั่งยืน เดี่ยวสุข เดี่ยวทุกข์ แต่แพทย์วิถีธรรมเอาแต่สิ่งเป็นประโยชน์ มาจัด มาทำ ให้เกิดขึ้นในงานศพ เพื่อให้คนที่ยังอยู่ข้างหลังเอาเป็นแบบอย่าง รู้ว่าการจัดงานศพที่เป็นประโยชน์ ควรเป็นอย่างไร เพราะสิ่งสำคัญไม่ใช่การจัดงานศพที่ใหญ่โต สิ่งสำคัญคือความสงบสุข การปิดอิมใจของญาติ เห็นประโยชน์ของการจัดงานศพที่เรียบง่าย ประหยัด คือ ไม่ทำให้ผู้จัดเป็นหนี้ ไม่ทำให้สัตว์ตัวใดต้องตายเพราะการจัดงานศพ ไม่มีการลักทรัพย์ ไม่มีการโกหก ไม่มีอบายมุขที่จะทำให้คนหลงงมงาย เป็นการจัดงานศพที่ถูกศีล ถูกธรรม มีแต่ส่งเสริมทำให้ผู้ร่วมงานได้เห็น ได้ระลึกถึงความตายของตนเองและผู้ตายเป็นปัญญาที่สามารถพาตัวเองและผู้อื่นพ้นทุกข์ได้

รู้ว่าสิ่งไหนดี สิ่งไหนไม่ดี สิ่งไหนไม่พาจิตวิญญานให้พ้นทุกข์ ไม่ต้องได้หน้าได้ตาจากการจัดงานศพ แต่มาจัดงานศพทำสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ถูกศีลถูกธรรม ประเสริฐกว่าคำสรรเสริญ คำนิินทา เพราะไม่มีประโยชน์อะไร ล้วนไม่เที่ยง ไม่มั่นคง มีความแปรผันเป็นธรรมดา ต่อให้ได้รับคำสรรเสริญอย่างไร ก็ต้องมีนิินทาเมื่อจัดงานศพไม่ได้ตั้งใจที่ต้องการ เพราะสรรเสริญมากู้กับนิินทา แต่ถ้าปฏิบัติให้ถูกศีลถูกธรรมก็ไม่ต้องสรรเสริญ เมื่อไม่สรรเสริญก็ไม่นิินทาเพราะเข้าใจแล้วว่าสิ่งที่ทำ ถูกศีล ถูกธรรม ดังที่พระพุทธเจ้าตรัส ใครปฏิบัติถูกศีล ถูกธรรมก็จะมีอานิสงส์ ในกัมมัตถยสูตร “ศีลที่เป็นกุศลมีอวิปปฏิสาร(ความไม่ร้อนใจ)เป็นผล อวิปปฏิสารมีความปราโมทย์(บันเทิงใจ)เป็นผล ความปราโมทย์มีปิติ(ความอิมใจ)เป็นผล ปิติมิปัสสัทธิ(ความสงบกายความสงบใจ)เป็นผล ปัสสัทธิมีสุขเป็นผล สุขมีสมาธิเป็นผล สมาธิมีญาณทัสสนะเป็นอานิสงส์(ความรู้ความเห็นตามความเป็นจริง) ยถาภูตญาณทัสสนะมีนิพพิทาวีระคะ(ความเบื่อหน่าย)เป็นผล นิพพิทาวีระคะมีวีระคะ (ความคลายกำหนด) เป็นผล ศีลที่เป็นกุศล ย่อมทำให้อรหัตตผลให้บริบูรณ์โดยลำดับ”^{๑๑} ชีวิตก็จะมั่นคง ผาสุก การจัดงานศพตั้งแต่ต้นจนจบ ทุกขั้นตอนมีแต่ความพ้นทุกข์ การจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีจึงเต็มไปด้วยความผาสุก ไม่มีใครร้องไห้ เพราะเข้าใจแล้วว่า ถ้ายังไม่พ้นทุกข์สังขารที่เสื่อมก็ทิ้งไป ไปเอาร่างใหม่ที่ดีกว่าเดิม เพื่อมาทำความดีต่อจนพ้นทุกข์สิ้นเชิงเป็นการจัดงานศพที่ทุกคนไม่เห็นดเห็น้อย มีแต่ความ อิสระ สบาย อบอุ่น อิมเอม เกษมใส มีใจเกื้อกูล เพิ่มพูนการ

^{๑๑} ดูรายละเอียดใน อง.เอกาทสก. (ไทย) ๒๔/๑/๓๘๕-๓๘๐.

เสียสละ การจัดงานศพแบบประหยัด เรียบง่าย แต่ละชีวิตไม่ลำบาก ไม่เดือดร้อน ไม่สิ้นเปลือง อะไรก็ตามทำแล้วสิ้นเปลือง เดือดร้อน เต็มไปด้วยความลำบาก สิ่งนั้นเรียกว่าทุกข์ เป็นวิธีการที่ผิดศีล

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า วิธีการเรียบง่ายมาก คือ ตายแล้วก็เผาเป็นอันเสร็จพิธี แต่กรณีต้องรอรญาติก็จำเป็นต้องใส่โลงไม้ธรรมดา แล้วนำไปแช่ในโลงเย็นอีกที ระหว่างรอก็จัดให้มีการกล่าวถึงคุณงามความดี ทั้งแบบหน้าโลงศพและแบบออนไลน์ เมื่อญาติมาถึงก็นำศพไปที่ลานเผาศพ โดยการก่อกองฟอนให้สูงพอสมควร แล้วนำโลงศพออกจากโลงเย็น นำไปวางบนกองฟอน สมณะเทศน์ก่อนเผา ซึ่งเป็นการเทศน์เพื่อให้ผู้ยังมีสติ รู้เป้าหมายที่แท้จริงของการเกิดมามีชีวิตและจงรีบเร่งทำความดีและลดกิเลสของตนเอง เพื่อให้จิตสะอาดบริสุทธิ์มากขึ้นๆ กิเลสน้อยลงๆ จิตวิญญาณก็จะเกิดความอิสระสงบ อบอุ่น อิ่มเอม เกษมใส ใจก็เอื้อกุล เพิ่มพูนการเสียสละ เข้าใจการตายไม่ใช่เรื่องใหญ่โตอะไร ไม่ใช่เรื่องต้องโศกเศร้าอะไร คนเราผ่านความตายมาไม่รู้กี่ครั้งกี่หน ไม่รู้ตายมากี่ชาติ จะมาตื่นตื่น ตกใจโศกเศร้าหรือกลัวการตายไปทำไม การตายไม่ได้แปลว่าจะพ้นทุกข์หรือไม่พ้นทุกข์ การลดกิเลสได้ต่างหากแปลว่าพ้นทุกข์ ดังนั้นการตายคือเรื่องธรรมดา เรื่องหนึ่ง ตายจากร่างนี้ก็ไปเอาร่างใหม่ตามสังขารเท่านั้น เกิดมาใหม่ก็ลดกิเลสต่อมาช่วยคนอื่นต่อไป กิเลสหมดก็เป็นอรหันต์ ก็ไม่ต้องทุกข์เหลือแต่เพียงช่วยเหลือคนให้พ้นทุกข์ การจัดงานศพจึงไม่ใช่เรื่องจะต้องมาแข่งขันว่าใครเลิศหรูกว่ากันหรือต่ำต้อยด้อยศักดิ์ศรีกว่าใคร

ชุมชนแพทย์วิถีธรรมใช้หลักอปริหานิยธรรม ธรรมที่เจริญอย่างเดียวไม่มีเสื่อม คือประชุมร่วมกันแล้วมีข้อสรุปออกไปว่า ให้จิตอาสาผู้เป็นมิตรดี สหายดี พระพุทธเจ้ายืนยันว่าเป็นทั้งหมดทั้งสิ้นของพรหมจรรย์หรือความพ้นทุกข์ จัดงานศพด้วยตนเองโดยใช้หลักสาธตนิยธรรม ๖ การระลึกถึงกันแบบพุทธะ ใช้หลักเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง ช่วยเหลือจัดงานศพให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันคือปฏิบัติตามหลักวาระ ๙ เน้นความประหยัด เรียบง่าย ไม่ยุ่งยาก ไม่ซับซ้อน ถูกศีล ไม่มีอบายมุข ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับชีวิตใดๆ ใช้เวลาสั้น กระชับ รวดเร็ว ไม่ยืดเยื้อ ไม่สร้างเหตุปัจจัยให้อาลัยอาวรณ์ เป็นเหตุปัจจัยให้แต่ละชีวิตได้บำเพ็ญบุญกุศล ได้ฟังสังขารที่นำพาชีวิตสู่ความดีงาม สู่ความพ้นทุกข์เป็นลำดับๆ โดยการใช้ออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพในการสื่อสารอย่างกว้างไกล เผาศพกันกลางแจ้ง ไร้พิธีกรรมที่ไม่มีประโยชน์

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การจัดงานศพแบบพุทธพิธี เป็นการจัดงานศพแบบไม่มีโลงธรรม สำหรับคนที่มีโลงธรรม อาจไม่เข้าใจ วิธีการที่จะเอาไปใช้ คือ ให้ดูเหตุการณ์ว่าขณะนั้น ใครมีอำนาจที่จะจัดการงานศพได้ ถ้าสามารถให้ข้อมูลได้ว่าการจัดงานศพแบบนี้มีประโยชน์ ถ้าเกิดได้ก็ดี เกิดไม่ได้ก็ดี เพราะได้นำเสนอสิ่ง

ดีแล้ว เป็นบุญกุศลแล้ว ใช้อุปริทานิยธรรม ใ้หม้ติหมู้คนดี ยอมทำตามทีหมู้นนั้พาท่า กล้าทำ กล้า
 ล้มเหลว กล้าเล็ก ยอมให้ทุกคนได้ทดลอง เมื่อผลเป็นอย่างไร ผลออกมาดีหรือไม่ดี คนดีมีปัญญาลด
 อดตาหรือความอยากของตัวเองได้ ก็สามารพพร้อมกันปรับเปลี่ยนให้เกิดสิ่งดีๆ ขึ้นได้ โดยไม่ต้องมีใคร
 ต้องทุกขี้ใจ เพราะการจัดงานศพ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ควรนำรูปแบบการจัดงานศพของแพทย์วิถีธรรม ไปเป็นรูปแบบการจัดงานศพของภาค
 ต่างๆ ในประเทศไทย

๒) ควรจัดงานศพให้เกิดความสามัคคี ให้ทุกคนและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดงานศพที่

๓) ควรมีนโยบายให้ตั้งอยู่ในความประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย เน้นเรื่องเศรษฐกิจและ
 ความประหยัด

๔) จิตใจ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเมตตาปรารภนาดีต่อญาติ ต่อครอบครัว ต่อชุมชนและ
 สังคม

๕) ปัญญา นโยบายให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดงานศพตามกระบวนการ
 ขึ้นตอนวิธิพุทธให้ บ้าน โรงเรียน วัด ได้มีส่วนร่วมให้เป็นไปทิศทางเดียวกัน

๖) หน่วยงานของรัฐควรเข้ามากำกับดูแลช่วยเหลือประชาชนและวางนโยบายในการ
 ดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดจนถึงตาย

๗) ชุมชนต้องสร้างความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมโดยใช้หลัก สาราณียธรรมโมเดล มาเป็น
 แบบอย่างในการจัดงานศพของคนในชุมชนอย่างชาญฉลาด

๘) คณะสงฆ์ควรมีส่วนร่วมในเชิงการวางนโยบายกับหน่วยงานของรัฐ เพื่อนำหลักพุทธ
 ธรรมมาบูรณาการใช้กับวิถีการจัดงานศพแบบวิธิพุทธให้ถูกต้องตามหลักพระพุทศาสนา

๙) นายองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเจ้าคณะจังหวัด ควรมีข้อตกลงร่วมกันออกกฎ
 และนโยบายเพื่อให้การจัดงานศพของประชาชนภายในจังหวัด เป็นไปอย่างเรียบง่ายตามแบบอย่างวิธิ
 พุทธ

๑๐) ควรมีคู่มือในการจัดงานศพทั่วทั้งประเทศ มีนโยบายให้การจัดงานศพเป็นไปใน
 ทิศทางและรูปแบบเดียวกัน

๑๑) ส่งเสริมด้วยการให้ความรู้และสานพลังกับหม่อมมิตรดีหมายถึง กัลยาณมิตร ในการปฏิบัติให้ดูและสื่อสารออกไปสู่สังคม ทางสื่อออนไลน์ และวิธีปากต่อปาก เพื่อให้ผู้มีปัญญามองเห็นถึงประโยชน์ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เป็นไปตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ในประเทศไทย

๑๒) องค์กรหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ ควรได้ศึกษาเนื้อหาสาระจากพระไตรปิฎกเพื่อนำข้อปฏิบัติที่ถูกต้อง นำไปเผยแพร่หรือประยุกต์ใช้ช่วยลดปัญหาในการจัดงานศพที่สิ้นเปลือง ยุ่งยาก และก่อให้เกิดทุกข์

๑๓) การจัดงานศพตามวิถีพุทธที่ปรากฏในพระไตรปิฎกก็จะเป็นการเอื้อเพื่อ เพื่อแม่ มีเมตตาต่อคนตายและคนที่ยังมีชีวิตอยู่ เป็นบุญกุศลเป็นประโยชน์ที่แท้จริงและยั่งยืนตามหลักพุทธศาสนา

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยจึงขอเสนอหัวข้อในการทำการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

- ๑) ศึกษาวิเคราะห์การจัดงานศพของชุมชนชาวอโศกและชุมชนอื่นๆ ในสังคมไทย
- ๒) ศึกษาแนวคิดและหลักการ การจัดงานศพเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนภาคต่างๆ ในประเทศไทย
- ๓) ศึกษาเปรียบเทียบการจัดงานศพของชาวพุทธเชิงพุทธวัฒนธรรมในประเทศไทย
- ๔) ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการขั้นตอนการจัดงานศพของชาวพุทธในคัมภีร์ล้านนา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

จิตเกษม สิริเดช. **พุทธพิธีแห่งความตาย**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ฟ้ำอภัย จำกัด, ๒๕๕๓.

จำลอง ดิษยวณิช. **จิตวิทยาของความดับทุกข์**. เชียงใหม่: บริษัท กลางเวียงการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๔.

ใจเพชร กล้าจน. **การเตรียมวางร่างวางขันธ**. สมุทรสาคร: พิมพ์ดี, ๒๕๕๒.

ชินหรรณ. **ฝั่งเธอที่ปลายฟ้า**. แปลโดย นิรุบล พรพิทักษ์พันธ์. กรุงเทพมหานคร: สันสกฤต, ๒๕๕๐.

โซเกียล รินโปเช เขียน พระไพศาล วิสาโล แปล. **ประตูสู่สภาวะใหม่**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลลคิมทอง, ๒๕๔๔.

ดังตฤณ. **๗ เดือนบรรลุลหรรณ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๗.

ณวมพุทธ. **พระพุทธเจ้ากับมังสวิรัต**. กรุงเทพมหานคร : อุษาการพิมพ์, ๒๕๕๖.

_____ . **กว่าจะถึงอรหันต์ ๑ สูดยอด ๕๔ อรหันต์**. กรุงเทพมหานคร : อุษาการพิมพ์, ๒๕๕๗.

ปฎิสนธิ. **บุญ-บาป ที่เห็นได้ในชาตินี้**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ฟ้ำอภัย จำกัด.

พจนานุกรมบาลี-ไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๔.

พระครูใบฎีกาอำนาจ โอภาโส. **ความสุขที่ไม่ควรสูญเสีย**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนัก พิมพ์สุภา จำกัด, ๒๕๕๒.

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทะ). **ความจริงอันประเสริฐของมนุษย์**. ธรรมสภา, ม.ป.ป.

พระปราโมทย์ ปราโมชโช. **อริยสังเพื่อความพ้นทุกข์**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : บริษัท แปลน พรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๕๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). **แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๕.

_____ . **ความจริงแห่งชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๔๗.

_____ . **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๙. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

- _____ . **สุขนี้มีใช้ไกล: ใครปัญญาไวกหาได้ทุกสถาน.** กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๒.
- _____ . **กายหายเข้าใจหายทุกข์.** พิมพ์ครั้งที่ ๑ กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด, ๒๕๖๓.
- _____ . **เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับพิธีศพและพุทธศาสนิตชีวิตกับความตาย.** กรุงเทพมหานคร: เจริญดี มั่นคงการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). **แก่นพุทธศาสนา.** กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา สถาบันบันลือธรรมจัดพิมพ์, ม.ป.ป.
- _____ . **คู่มือมนุษย์.** กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาจัดพิมพ์, ม.ป.ป.
- _____ . **พระพุทธเจ้าสอนอะไร.** กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม ศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา, ม.ป.ป.
- _____ . **พุทธวิธีชนะความทุกข์.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๕๖.
- พลาดิษฐ์ สิทธิชัยกิจ. **สิบตำนานงานพระเมรุ.** กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด, ๒๕๕๑.
- สมณะโพธิรักษ์. **กลไกของมนุษย์.** หนังสือโครงการหิงห้อย อันดับที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ฟ้าอภัย จำกัด, ๒๕๔๗.
- _____ . **คนคืออะไร? ทำไมสำคัญนัก?** กลุ่มชุดฝั่งฝัน อันดับที่ ๒๔. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ฟ้าอภัย จำกัด, ๒๕๖๐.
- _____ . **ทฤษฎีของพระพุทธเจ้า.** หนังสือโครงการหิงห้อย อันดับที่ ๓. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ฟ้าอภัย จำกัด, ๒๕๕๐.
- _____ . **ทางเอก ภาค ๑.** จำนวน ๓ เล่ม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ห้องภาพสุวรรณ, ๒๕๒๑.
- _____ . **ทางสายกลางพิสดาร.** หนังสือโครงการหิงห้อย อันดับที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ฟ้าอภัย จำกัด, ๒๕๔๗.
- _____ . **ปฏิบัติธรรมคืออะไร.** หนังสือโครงการหิงห้อย อันดับที่ ๑๓. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ฟ้าอภัย จำกัด, ๒๕๕๐.
- _____ . **พุทธเป็นอเทวนิยมอย่างไร.** กลุ่มชุดฝั่งฝัน อันดับที่ ๔๘ พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ฟ้าอภัย จำกัด, ๒๕๔๘.
- _____ . **วิถีพุทธ.** กลุ่มชุดฝั่งฝัน อันดับที่ ๔๔. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ฟ้าอภัย จำกัด, ๒๕๕๓.
- _____ . **สมาธิพุทธ.** กลุ่มชุดฝั่งฝัน อันดับที่ ๑๙ พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ฟ้าอภัย จำกัด, ๒๕๕๑.

_____ . โสตาบันเป็นคนเช่นไร. กลุ่มสุดฝั่งฝัน อันดับที่ ๒๖. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ฟ้าอภัย จำกัด, ๒๕๕๘.

_____ . หลักปฏิบัติสำคัญเพื่อหลุดพ้น. หนังสือโครงการหิงห้อย อันดับที่ ๘. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ฟ้าอภัย จำกัด, ๒๕๕๐.

ศรยุทธ เอี่ยมเอื้อยุทธ. **เสียงเพรียกจาก (คนใน) โลกศพ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิภาษา.

สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน). **แนวปฏิบัติทางจิต.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ สีสานพุทธศาสตร์, ๒๕๕๖.

เสถียรพงษ์ วรรณปก. **พุทธวิธีแก้ทุกข์.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พุทธบูชา, ๒๕๕๖.

สุภีร์ ชุมทอง. **บุพพนิมิตแห่งอริยมรรค.** พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ชุมทองอุตสาหกรรมและการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๔.

_____ . **ปฏิบัติตามลำดับ.** พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ชุมทองอุตสาหกรรมและการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๕.

เสฐียรโกเศศ. **ศาสนาเปรียบเทียบ.** กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๓๑.

อภิสิทธิ์ ศิวาธร. **อภิธานศัพท์อโศก ฉบับปฐมบท.** โครงการสืบสานวิชาเชิงประจักษ์และหยั่งราก ลึก. กรุงเทพมหานคร: บริษัท วิสคอมเซ็นเตอร์ จำกัด, ๒๕๖๓.

(๒) งานวิจัยและวิทยานิพนธ์:

พรทิพย์ เป็งคำตา. “ปัจจัยในการเลิกทานเนื้อสัตว์ของฉัน”. **รายงานวิจัย.** ฝ่ายงานวิชาการ: สถาบัน วิชาการาม มูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย, ๒๕๖๒.

ภูริทัต ศรีอร่าม, พระมหาวิเชียร สิริวฑฺฒโน (ไกรฤกษ์ศิลป์). “โยนิโสมนสิการตามแบบอนุพุทธพิกถาในการสร้างสัมมาทิฐิ”. **รายงานวิจัย.** วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระมหาวิเชียร พูลมณัส. “หลักธรรมและความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมในการทำศพของพุทธศาสนิกชน: กรณีศึกษาวัดประยูรวงศาวาส วรวิหาร”. **วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา.** บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๕.

สิริกาญจน์ มงคลอุกฤษฏ์. “การพัฒนาคุณภาพการให้บริการภายนอกด้านการจัดดอกไม้สำหรับงานศพ”. **วิทยานิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต. สาขาเทคโนโลยีการจัดการ.** บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๕๖.

สันติ ชัยสุนทร (ชยธมโม). “การศึกษาเปรียบเทียบวิธีการจัดงานศพในพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

สมทบ พาจรทิต. “แนวทางการจัดการศพด้วยการอุทิศร่างกายตามหลักพระพุทธศาสนา”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย:

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

เยื้อง ปั่นเหง่งเพ็ชร์. “มโนทัศน์และหลักการพิจารณาความไม่งามในพุทธศาสนา”. **สารนิพนธ์พุทธ**

ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

อวยชัย ตั้งเตรียมใจ, “การศึกษาประเภทพิธีกรรมประเพณีงานศพของชาวไทยจีน ตำบลทรายมูล

อำเภอสนักำแพง จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทย**

ศึกษา. บัณฑิตศึกษา: สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๖.

(๓) รายงานวิจัย:

พัฒนศรี ทิพย์ประไพ. “วิวัฒนาการรูปแบบการฝังศพของชาวอียิปต์โบราณ กรณีศึกษาตั้งแต่สมัยก่อน

ราชวงศ์ถึงราชวงศ์ปโตเลมีของกรีก”. **รายงานวิจัย.** ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี:

มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๒.

สุนทร สุทรัพย์ทวีผล. “การศึกษาการจัดงานศพที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”. **รายงานวิจัย.**

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์: วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, ๒๕๖๒.

(๔) บทความ:

กิตติพงษ์ พลทิพย์. “การจัดงานศพปลอดเหล้าของตำบลหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัด

ร้อยเอ็ด”. **คณะแพทยศาสตร์: มหาลัยเวสเทิร์น.** ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน

๒๕๖๔): ๓๘-๓๙.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. อารยสามัคคี พลังสามัคคีบนฐานความดี ความงาม ความจริง. **สถาบันปก**

เกล้า, (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๖): ๖-๗.

Shi Lei, ฉลอง ทับศรี, บุญเชิด หนูอ้อม. “วัฒนธรรมหลังความตายของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัด

ชลบุรี: ความเชื่อและวิถีปฏิบัติ”. **การศึกษาและการพัฒนาสังคม.** ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒

(๒๕๕๙).

ณรงค์กรรณ รอดทรัพย์, ภูศิษฐ์ แสงวงกิจ, นิพัทธ์พงศ์ พุมมา. “คติไตรภูมิกับการสร้างพระเมรุกับพระ

เมรุมาศ”. **มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.** ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (๒๕๕๗): ๓๘.

ณัฐ จันทร์หนูหงส์, มนตรี สิริโรจนานันท์. “รูปแบบการถวายผ้าบังสุกุลจากสมัยพุทธกาลสู่ยุค

ปัจจุบัน”. **สังคมศาสตร์วิชาการ.** ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๒): ๔๘.

นงนภัส เดชะองอาจ, พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ. “กระบวนการเผาศพเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมใน

สังคมไทยในปัจจุบันตามหลักพุทธสันติวิธี กรณีศึกษาวัดบริบูรณ์ ชุมชนบ้านขี้เหล็กใหญ่

- ตำบลงในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ”. **สันติปริทรรศน์**. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๗ (พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๖๒): ๒๗๔๐.
- บุญทิวา พ่วงกลัด. วากรรม “บุญนิยม”: กรณีศึกษาชุมชนราชธานีอโศก จังหวัดอุบลราชธานี. **มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์**, ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๘ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๔), ๑๘๗-๑๘๘.
- พระครูโกศลธรรณกิจ, พระครูอภิชาติปัญญาภรณ์. “ศึกษาประเพณีงานศพของชาวไทยพุทธท้องถิ่น อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา”. **มหาจุฬานาครทรรศน์**, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๐), ๖๖,๗๑-๗๕.
- พระครูศรีรัตนากร. “วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการจัดงานศพที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา”. **สังคมศาสตร์วิชาการ**. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (๒๕๖๒): ๔๙.
- พระมหานฤกุล มหาปัญญา สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์, อาภากร ปัญโญ. “สัปเหร่อ : การสืบสานคติความเชื่อและพิธีกรรมงานศพในเขตเทศบาล ตำบลบ่อแฮ้ว จังหวัดลำปาง”. **วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง**. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (๒๕๖๒): ๒๑-๒๒.
- พระครูปลัดรังสรรค์ คุณสารโร (ตุ้มม่วง), พระครูภาวนาโพธิคุณ, จรัส ลีกา, พระมหาประทีป อภิวิฑฒโน และพระมหาจินกมล อภิตโน (เป็นสุข). **บัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์**. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๔ ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๖๔: ๒๑๔,๒๑๘,๒๒๑-๒๒๓.
- รัตน์ะ ปัญญาภา, ประสิทธิ์ กุลบุญญา, สุชาติ บุขัยชยานนท์, ไพศาล พากเพียร และ เรืองเดช เขจรศาสตร์. “รูปแบบการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ของชาวพุทธในชุมชนชนบทตามทัศนะของผู้นำชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี”. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (มีนาคม-เมษายน ๒๕๖๒): ๒๙๐.
- วรรณดี สรรพจิต. “งานศพชาวพุทธ”. **ศิลปะและวัฒนธรรม**, (๒๕๖๓): ๔.
- ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา”. **มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (พิเศษ) (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๐): ๔๙๑-๔๙๓.
- สุขพัฒน์ อนนทจารย์, “ปริศนาปรัชญาธรรม ในประเพณีบำเพ็ญกุศลศพ”. **วิจัยธรรมศึกษา**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๒): ๔๐.
- เอมมา ลีรา. “มัมมี่แห่งหมู่เกาะคะเนรีที่เราไม่เคยรู้จักมาก่อน”. **เนชั่นแนล จีโอกราฟิก**. ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๒๔๘ (มีนาคม ๒๕๖๕): ๓๒,๓๘.
- อุทาน บุญเมือง, “มังคละพิชญ์โลก: การประสมวง พิธีกรรมและความเชื่อ”. **นาคบุตรปริทัศน์**. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๒): ๑๖๐.

อัสนี ชีมกระโทก, วราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง, มยุรี รัตนเสริมพงศ์. “การศึกษาความต้องการพัฒนาสมรรถนะคณะบุคลากร กลุ่มอำนวยการพิธีงานศพที่ได้รับพระราชทานที่ ๒ สิงห์บุรี”. **ปรัชญาปริทรรศน์**. ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๔): ๕๖.

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

จำเป็น เรื่องหิริญ. (๒๓ กันยายน ๒๕๖๔). “ประเพณีงานศพ”, **กระทรวงวัฒนธรรม**, [ออนไลน์]. ๖
ย่อหน้า แหล่งที่มา:

https://www.mculture.go.th/phetthalung/ewt_news.php?nid=3314&filename=King (๒๕
กันยายน ๒๕๖๕).

คมกฤษ อยู่เต็กเค่ง. (๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๕). “พิธีเกี่ยวกับศาสนาพราหมณ์-ฮินดู”. **มติชนออนไลน์**
สุดสัปดาห์ [ออนไลน์]. ๓๒ ย่อหน้า. แหล่งที่มา:

https://www.matichonweekly.com/column/article_๑๓๐๖๙ [๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๕].

อาชวีกริชญ์ น้อมนิยม. (๗ เมษายน ๒๕๖๒). “ความเชื่อเบื้องหลังพิธีเผาของชาวอินเดียสู่สถิติเผา
๓๕,๐๐๐ ศพต่อปี”. **ศิลปวัฒนธรรม** (ออนไลน์). ๒๓ ย่อหน้า.

แหล่งที่มา: https://www.silpa-mag.com/history/article_๓๐๖๑๕ [๒๕ มิถุนายน
๒๕๖๕].

สมณะโพธิรักษ์, “การเผาศพของชาวโศก” (๒๕๕๕), [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http://k๒๔๙๙.
blogspot.com/๒๐๑๒/๑๐/blog-post_๗.html](http://k๒๔๙๙.blogspot.com/๒๐๑๒/๑๐/blog-post_๗.html). [๑๑ กันยายน ๒๕๖๕].

สองSatit UP, แม่น้ำศักดิ์สิทธิ์: ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [๑๔ กรกฎาคม
๒๕๖๕].

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔). “หลังความตายต่างระดับ พิธีกรรมก็ต่างขนาด” **มติชน**
[ออนไลน์]. ๑๘ ย่อหน้า. แหล่งที่มา: [https://www.matichonweekly.com/sujit/article_
456786](https://www.matichonweekly.com/sujit/article_456786) [๒๒ กันยายน ๒๕๖๕].

สุจิตต์ วงษ์เทศ, (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔). “โลกหลังความตาย ถูกอธิบายด้วยพราหมณ์-พุทธ” **มติชน**
[ออนไลน์]. ๑๓ ย่อหน้า. แหล่งที่มา: [https://www.matichonweekly.com/sujit/
article_461714](https://www.matichonweekly.com/sujit/article_461714) [๒๒ กันยายน ๒๕๖๕].

(๖) สัมภาษณ์ (Interviews):

ประธานชุมชนแพทย์วิถีธรรมและจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม จำนวน ๒๐ คน

๑) สัมภาษณ์ ดร.ใจเพชร กล้าจน, ประธานชุมชนแพทย์วิถีธรรม, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

๒) สัมภาษณ์ แก่นศีล กล้าจน, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

๓) สัมภาษณ์ ดินแสงธรรม กล้าจน, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

- ๔) สัมภาษณ์ จรรย์ บุญมี, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๕.
- ๕) สัมภาษณ์ ปรีศนา อีรนพไฟบูลย์, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๖.
- ๖) สัมภาษณ์ ภัคธร คุ่มกิตติพร, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.
- ๗) สัมภาษณ์ ณิชฎฐา พิมาพันธ์ศรี, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.
- ๘) สัมภาษณ์ ภูเพียรธรรม กล้าจน, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๖.
- ๙) สัมภาษณ์ ผ่องไพโรธรรม กล้าจน, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๖.
- ๑๐) สัมภาษณ์ ณิชฐนิชา คำपालะ, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๖.
- ๑๑) สัมภาษณ์ สรลีชา สายหยุดทอง, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๖.
- ๑๐) สัมภาษณ์ นงนุช พาสนาโสภณ, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๖.
- ๑๑) สัมภาษณ์ ทิวากร ชุมจีต, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๖.
- ๑๒) สัมภาษณ์ ลักขณา แซ่ซั่ว, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๖.
- ๑๓) สัมภาษณ์ สันทนา ประวงค์, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๖.
- ๑๔) สัมภาษณ์ เพลินพิศ สังข์บุญลือ, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.
- ๑๕) สัมภาษณ์ กิ่งแก้ว ฉัตรมณีวัฒนา, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๕.
- ๑๖) สัมภาษณ์ นมลชนก แก้วเกษ, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๖.
- ๑๗) สัมภาษณ์ เอมอร ศรีทองนิม, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๖.
- ๑๘) สัมภาษณ์ จงกช สุทธิโอสถ, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๖.
- ๑๙) สัมภาษณ์ เสริมศรี ชวานิสากุล, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๖.
- ๒๐) สัมภาษณ์ กิ่งดอกดิน กล้าจน, จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๖.

ญาติผู้เสียชีวิต จำนวน ๕ คน

- ๑) สัมภาษณ์ พ.ต.อ. ประภาช พลรบ, ญาติผู้เสียชีวิต, ๒๒ มกราคม ๒๕๖๖.
- ๒) สัมภาษณ์ เพิ่มสุข สังคมศิลป์, ญาติผู้เสียชีวิต, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๖.
- ๓) สัมภาษณ์ วริษา สังคมศิลป์, ญาติผู้เสียชีวิต, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๖.
- ๔) สัมภาษณ์ แสงอรุณ สังคมศิลป์, ญาติผู้เสียชีวิต, ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๕.
- ๕) สัมภาษณ์ สาธิต นวหิรัญ, ญาติผู้เสียชีวิต, ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

หนังสือขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม “AN ANALYTICAL STUDY OF THE BUDDHIST FUNERAL CERAMONY FOR DHAMMA MEDICINE COMMUNITY”

ลำดับ ที่	รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ	ตำแหน่ง
๑.	ผศ.ดร. สมหวัง แก้วสุฟอง	อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๒.	ผศ.ดร. สยาม ราชวัตร	อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๓.	ดร.พิสิฐรัฐ โคตรสุโพธิ์	ผู้อำนวยการหลักสูตร บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

ที่ ยว ๘๐๒๔.๑(๓๐)/ ๖ ๑๓๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่

๑๒๘ โฉมแปลงพระธรรมหลวง ศ.สุเทพ
เชียงใหม่ เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๐ ๕๓๒๘ ๘๖๖๘, ๐ ๕๓๒๘ ๕๑๕๓, ๐ ๕๓๒๘ ๐๔๕๖
โทรศัพท์เคลื่อนที่ ๐๙ ๕๒๕๕ ๘๒๕๒ โทรสาร ๐ ๕๓๒๘ ๐๔๕๖
เว็บไซต์ <http://www.mju.ac.th> เฟซบุ๊ก <https://www.facebook.com/mju.ac.th>
อีเมล์ mju.ac.th@gmail.com

๖ ตุลาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขออนุญาตคราะห์ในการตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน ผศ.ดร.สมหวัง แก้วสุพงษ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย	๑. โครงการงานวิจัย	จำนวน	๓ ชุด
	๒. เครื่องมือวิจัย	จำนวน	๓ ชุด

ด้วย นางสาววรรณภา พลรบ เลขประจำตัวนิสิต ๖๕๐๕๒๐๕๐๐๓ เป็นนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (ภาคปกติ) ของบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีการจัดงานศพของชุมชนแพทยวิถีธรรม AN ANALYTICAL STUDY ON THE BUDDHIST METHOD OF FUNERAL CEREMONY FOR BUDDHIST DHAMMA MEDICINE FOUNDATION"

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ ทางบัณฑิตศึกษา ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในลักษณะงานวิจัยดังกล่าว จึงใคร่ขออนุญาตคราะห์จากท่านในการตรวจสอบ และให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงเครื่องมือวิจัย ดังเอกสารแนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตคราะห์ในการตรวจเครื่องมือ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

นางสาววรรณภา พลรบ
1๕๒๒ มธ
๑๓ ๕

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา
วิชาการผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตเชียงใหม่

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตเชียงใหม่ โทร. ๐-๕๓๒๘-๘๖๖๘ โทร ๐๙๖๖

ติดต่อนิสิต นางสาววรรณภา พลรบ โทร. ๐๘๘-๒๕๒๖๕๕๐

ที่ อว ๘๐๒๔.๑(๑๐)/ ว ๑๓๐

**มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่**

๑๓๕ วัดสวนดอกพระอารามหลวง ต.สุเทพ

อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๐ ๕๓๒๗ ๘๖๖๗, ๐ ๕๓๒๗ ๕๑๔๕, ๐ ๕๓๒๗ ๐๔๕๑

โทรศัพท์เคลื่อนที่ ๐๘ ๗๑๘๕ ๗๓๗๓ โทรสาร ๐ ๕๓๒๗ ๐๔๕๒

เว็บไซต์ <http://www.cm.mcu.ac.th> เฟซบุ๊ก <https://www.facebook.com/cmmcu/>อีเมล cmmcunews@hotmail.com

๖ ตุลาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน ผศ.ดร.สยาม ราชวัตร

สิ่งที่ส่งมาด้วย	๑. โครงการงานวิจัย	จำนวน	๑ ชุด
	๒. เครื่องมือวิจัย	จำนวน	๑ ชุด

ด้วย นางสาววรรณมา พลรบ เลขประจำตัวนิตินิติ ๖๔๐๔๒๐๕๐๐๓ เป็นนิตินิติหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (ภาคปกติ) ของบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม AN ANALYTICAL STUDY ON THE BUDDHIST METHOD OF FUNERAL CEREMONY FOR BUDDHIST DHAMMA MEDICINE FOUNDATION"

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ของนิตินิติเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ ทางบัณฑิตศึกษา ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในลักษณะงานวิจัยดังกล่าว จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบ และให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงเครื่องมือวิจัย ดังเอกสารแนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตรวจเครื่องมือ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรื่อง ขอความ
อนุเคราะห์ในการ
ตรวจเครื่องมือวิจัย
๗ ต.ค. ๖๕

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา
รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตเชียงใหม่

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตเชียงใหม่ โทร. ๐-๕๓๒๗-๘๖๖๗ ต่อ ๓๑๑

ติดต่อนิตินิติ นางสาววรรณมา พลรบ โทร. ๐๘๘-๒๙๒๑๙๕๐

ที่ ขว ๘๐๒๔.๓(๓๐)/ว ๑๓๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 วิทยาเขตเชียงใหม่
 ๑๓๕ วิมลรัตนคุณธรรมบวรในหลวง ต.สุเทพ
 อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ๕๑๒๐๐
 โทรศัพท์ ๐ ๕๑๒๑ ๕๖๖๑, ๐ ๕๑๒๑ ๕๖๕๕, ๐ ๕๑๒๑ ๖๖๕๕
 โทรสาร ๐๕๑๒๑๕ ๖๖๕๕ โทรสาร ๐ ๕๑๒๑ ๖๖ ๕๖๕
 เว็บไซต์ <http://www.mju.ac.th> เฟซบุ๊ก <https://www.facebook.com/mju.ac.th>
 อีเมล comms@mju.ac.th

๖ ตุลาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงการงานวิจัย	จำนวน ๑ ชุด
๒. เครื่องมือวิจัย	จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาววรรณภา พลรบ เลขประจำตัวนิสิต ๖๔๐๔๒๐๕๐๐๓ เป็นนิสิตหลักสูตรพุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (ภาคปกติ) ของบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีการจัดงานศพของชุมชนแพทยวิถีธรรม AN ANALYTICAL STUDY ON THE BUDDHIST METHOD OF FUNERAL CEREMONY FOR BUDDHIST DHAMMA MEDICINE FOUNDATION"

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ ทางบัณฑิตศึกษา ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในลักษณะงานวิจัยดังกล่าว จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบ และให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงเครื่องมือวิจัย ดังเอกสารแนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตรวจเครื่องมือ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

5-๖-๖๖/๖๖๕
 ๖-๑-๒๖๕

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปริญญา
 วิชาการผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตเชียงใหม่

ภาคผนวก ข.

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide)

เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม

โดย นางสาว วรรณฯ พลรบ

ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

.....

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ ใช้เพื่อสัมภาษณ์ ดร.ใจเพชร กล้าจน ประธานมูลนิธิแพทย์วิถีธรรม แห่งประเทศไทย จำนวน ๑ คน จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม จำนวน ๑๙ คน ญาติ ผู้เสียชีวิตจำนวน ๕ คน

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำไปวิเคราะห์พุทธวิธีการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม โดยผู้วิจัยเป็นผู้ทำการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลด้วยวิธีการบันทึกเสียง ซึ่งแนวคำถามในแบบสัมภาษณ์นี้ เป็นสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (ปลายเปิด) แบ่งออกเป็น ๔ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ เรื่องการ จัดงานศพในพระพุทธศาสนา

ตอนที่ ๓ เรื่องการ จัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม

ตอนที่ ๔ เรื่องการ วิเคราะห์พุทธวิธีการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม

แบบสัมภาษณ์นี้ ผู้ให้ข้อมูลสามารถตอบคำถามได้ตามความเข้าใจ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี

การศึกษา.....อาชีพ.....

ตำแหน่งผู้ให้สัมภาษณ์ () ดร.ใจเพชร กล้าจน () จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม () ญาติผู้เสียชีวิต

ที่อยู่ปัจจุบัน.....

สัมภาษณ์ วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เบอร์โทร.....

ตอนที่ ๒ ความเข้าใจเกี่ยวกับ การจัดงานศพในพระพุทธศาสนา

๒.๑ การจัดงานศพ ในพระพุทธศาสนา ท่านมีความเข้าใจอย่างไร?

.....

ตอนที่ ๓ ความเข้าใจเกี่ยวกับ การจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม

๓.๑ การจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม มีวิธีการอย่างไร

.....

๓.๒ การประยุกต์ใช้ การจัดงานศพแนวชุมชนแพทย์วิถีธรรม ท่านมีวิธีการนำไปใช้ในชีวิตของท่าน
 อย่างไรบ้าง (ยกตัวอย่างพอสังเขป)

.....

๓.๓ การประยุกต์ใช้ การจัดงานศพแนวชุมชนแพทย์วิถีธรรม มีผลต่อชีวิตของท่านในด้านความ
 สามัคคี อย่างไร

.....

๓.๔ การประยุกต์ใช้ การจัดงานศพแนวแพทย์วิถีธรรม มีผลต่อชีวิตของท่านในด้าน**เศรษฐกิจ** อย่างไร

.....
.....

๓.๕ การประยุกต์ใช้ การจัดงานศพแนวแพทย์วิถีธรรม มีผลต่อชีวิตของท่านในด้าน**จิตใจ**อย่างไร

.....
.....

๓.๖ การประยุกต์ใช้ การจัดงานศพแนวแพทย์วิถีธรรม มีผลต่อชีวิตของท่านในด้าน**ปัญญา** อย่างไร

.....
.....

๓.๗ ท่านมองปัญหาและอุปสรรค ในการจัดงานศพตามแนวชุมชนแพทย์วิถีธรรมหรือไม่ อย่างไร

.....
.....

๓.๘ ท่านมีแนวทางในการส่งเสริม การจัดงานศพตามแนวชุมชนแพทย์วิถีธรรมหรือไม่ อย่างไร

.....
.....

ตอนที่ ๔ ความเข้าใจเกี่ยวกับ พุทธวิธีการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม

๔.๑ การจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม มีความสอดคล้องกับตามพระพุทธานุศาสนานหรือไม่ ท่านมีความเข้าใจว่าอย่างไร?

.....

๔.๒ ท่านมีข้อเสนอแนะอื่นหรือไม่ อย่างไร

.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ครั้งนี้

เจริญธรรมสำนักดี

ภาคผนวก ง.

ภาพถ่ายการเก็บข้อมูลภาคสนาม

รูปภาพ ง.๑ ดอกไม้จันทน์ของการจัดงานศพของชุมชนแพทย์วิถีธรรม

รูปภาพ ง.๒ การจัดกองฟอนแบบพอเพียงของชุมชนแพทย์วิถีธรรม

รูปภาพ ง.๓ ภาพการเผาปนกิจศพของชุมชนแพทยวิถีธรรม

รูปภาพ ง.๔ การเก็บกระดูกของการจัดงานศพชุมชนแพทยวิถีธรรม

รูปภาพ ง.๕ การจัดดอกไม้ประดับโลงของชุมชนแพทยวิถีธรรม

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ ฉายา/นามสกุล : นางสาว วรรณภา พลรบ
วัน เดือน ปีเกิด : ๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๘
ภูมิลำเนาที่เกิด : ๑/๓ หมู่ ๗ ต.กะไหล อ.ตะกั่วทุ่ง จ.พังงา ๘๒๑๓๐
การศึกษา : ปริญญาตรี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ประสบการณ์การทำงาน : สมุห์บัญชี, ผู้จัดการฝ่ายควบคุมเครดิต, เจ้าของร้านมุกตะวัน
ปีที่เข้าศึกษา : ปีการศึกษา ๒๕๖๔
ปีที่สำเร็จการศึกษา : ปีการศึกษา ๒๕๖๖
ที่อยู่ปัจจุบัน : ๓๑/๓๑ ม. ๕ ต.ป่าแป๋ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ ๑๐๑๕๐